norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

NORDISKE ARBEJDSPAPIRER

N O R D I S K A Å R B E T S P A P P E R

Kartläggning om jämställdhet inom social- och hälsopolitik

Carita Peltonen

<http://dx.doi.org/10.6027/NA2016-901>
NA2016:901
ISSN 2311-0562

Detta arbetspapper är utgivet med finansiellt stöd från
Nordiska ministerrådet. Innehållet i arbetspappret
avspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets
synpunkter, åsikter eller anbefallningar.

***Kartläggning om jämställdhet inom social-
och hälsopolitik***

14.10.2015

Carita Peltonen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	sida 2
1. RAMARNA FÖR GENOMFÖRANDET AV PROJEKTET	3
1.1 Litteraturstudien	3
1.2 Policydokument	5
2. DEFINITIONER	5
3. SAMMANSTÄLLNING AV LITTERATURSTUDIEN	6
4. FÖRSLAG TILL POTENTIELLA TEMAN FÖR NORDISKT SAMARBETE OM JÄMSTÄLLDHET OCH SOCIAL OCH HÄLSOPOLITIK	9
4.1 Hälsa och jämställdhet	9
4.2 Sociala området och jämställdhet	10
4.3 Tvärsektoriella teman	11
5. FÖRSLAG TILL FORMER FÖR NORDISKT SAMARBETE OM JÄMSTÄLLDHET OCH SOCIAL OCH HÄLSOPOLITIK	12
5.1 Bakgrund	13
5.2 Jämställdhets- och könsintegrering som verktyg	13
5.3 Förslag till jämställdhetsintegrering för social- och hälso-området	15
5.4 Sammanfattning	17

KARTLÄGGNING JÄMSTÄLLDHET INOM SOCIAL- OCH HÄLSO-OMRÅDET

Denna kartläggning är skriven på uppdrag av Nordiska ministerrådet (NMR). Målet med uppdraget har varit att kartlägga och sammanfatta innehållet i befintlig forskning om jämställdhet och social- och hälso-området och policydokument och andra styrdokument som reglerar jämställdhetsarbetet inom social- och hälso-området. Kartläggningen innehåller även förslag på potentiella teman för nordiskt samarbete om jämställdhet och social- och hälsopolitik och former för jämställdhetsintegrering för sektorn i enlighet med Nordiska ministerrådets process för jämställdhetsintegrering.

Uppdragets innehåll:

I enlighet med uppdraget skall litteraturstudien innehålla:

- befintlig forskning om jämställdhet inom social- och hälso-området
- policydokument och andra styrdokument som reglerar jämställdhetsarbetet inom social- och hälso-området
- annat relevant nordiskt eller nationellt material kring jämställdhet inom politikområdet
- relevanta EU- och andra internationella forskningsrapporter och styrdokument som har särskild relevans för arbetet

Uppdraget skall även innehålla förslag på:

- potentiella teman för nordiskt samarbete om jämställdhet och social- och hälsopolitik
- former för jämställdhetsintegrering för sektorn i enlighet med Nordiska ministerrådets process för jämställdhetsintegrering

1. RAMARNA FÖR GENOMFÖRANDET AV PROJEKTET

Ramarna för uppdraget om kartläggning av jämställdhet inom social- och hälso-området har i samarbete med NMR sekretariatet avgränsats så att litteraturstudien kring forskning och rapporter omfatta perioden 1995-2015 och insamling av policydokument och styrdokument omfattar perioden 2010-2015. Kartläggningen baserar sig på information som getts från länderna och ländernas officiella hemsidor för regeringarnas social- och hälsopolitik.

1.1 LITTERATURSTUDIEN

Inom uppdraget gällande **litteraturstudien** kommer befintlig forskning om jämställdhet och social- och hälso-området **att begränsas till tiden 1995-2015**. I Norden kom könsforskningen riktigt igång på 1980-talet, som en uppföljning av den kvinnorörelse som startade under 1970-talet i Norden, och som även kallas den andra vågens kvinnorörelse. Mycket av forskningen gjord innan 1995 finns inte tillgänglig på nätet. Relevanta EU och andra internationella forskningsrapporter och styrdokument har lämnats utanför uppdraget.

Följande källor har genomgåts:

- **Danmark:** *Kvinfo* – Forsknings- och specialbibliotek för dansk och internationell köns- kvinno- och mansforskning. Kvinfos databas har ca 18.000 titlar om könsforskning inom olika områden. Med denna genomgång har jag fått hjälp av KVINFO.
- **Finland:** *Minna* - Centret för jämställdhetsinformation, genomgång av bl.a. 267 doktorsavhandlingar och rapporter som finns i Minnas databas.
- **Island:** Genomgång av forskning med representanter för *RIKK*, Institute for Gender, Equality and Difference, och *Icelandic Centre for Gender Equality* och genomgång av Islands universitets publikationsförteckningar.

- **Norge:** *Kilden* – informationssenter for kjønnsforskning og deras databaser med information om doktorsavhandlingar och könsforskning i Norge.
- **Sverige:** *Kvinnsam* – nationellt bibliotek för genusforskning, *Databasen Gena* – med referenser till doktorsavhandlingar inom genus-, kvinno- och mansforskning och webben *jamstall.nu*

Hemsidorna för ministerierna för social- och hälsopolitik i de nordiska länderna har även utnyttjats. Ett problem vid genomgång av ministeriernas hemsidor är, att när de förnyas på grund av regeringsskiftet eller moderniseringsprocesser, försvinner en del av informationen. Det insamlade materialet baserar sig på den information som har varit tillgänglig i perioden från början av april – till mitten av september 2015.

Dessutom har NMR publikationsdatabas och de nordiska institutioners, som NordForsk, Nordens välfärdscenter (NVC), NORDBUK, genomgått för att kartlägga vilka publikationer och rapporter som publicerats om jämställdhet och könsforskning på social- och hälsoområden inom ramen av det nordiska samarbetet.

Litteraturstudien jämställdhet och social- och hälsopolitik har indelats i två delar: hälsa och jämställdhet och det sociala området och jämställdhet.

Hälsa och jämställdhet är indelat i följande kategorier:

- hälsa, sjukdom, trivsel och kön
- hälsa och män
- hälsa och kvinnor
- reproduktion – graviditet, förlossning, amning, abort, fertilitetsbehandling
- sexuellt utnyttjande
- alkohol och droger
- mental hälsa

Det sociala området och jämställdhet är indelat enligt följande kategorier:

- barn och unga (flickor och pojkar, unga kvinnor och män)
- äldre (kvinnor och män)
- familj, faderskap, moderskap, föräldraledighet
- socialt utsatta – social exkludering – hemlösa, prostituerade mm
- funktionshinder (handicap)
- våld – inkl. människohandel
- etnicitet
- välfärd

Båda delarna har dessutom kategorin övriga, under vilken insatts forskning och rapporter, som inte riktigt passar in under någon av kategorierna. I rapporten används i fortsättningen för enkelhetens skull enbart kvinnor och män, men innefattar också unga kvinnor och unga män samt flickor och pojkar.

Indelningen i dessa kategorier tar utgångspunkt i de strategier och rapporter som Nordiska ministerrådet/MR-S har publicerat de senaste åren. Följande rapporter ligger som grund för de kategorier, som används i denna kartläggning:

- *Nordisk samarbete på social- og sundhedsområdet*
- *Strategi för social- og sundhedsområdet 2013 og frem*
- Bo Könbergs rapport *Det framtida nordiska hälsosamarbetet*
- *Hållbar nordisk välfärd – ett program för nya välfärdslösningar till människor i Norden*
- *Behöver den nordiska modellen förändras?*

Kapitel 2 *Den nordiska välfärdsmodellen* i den nordiska strategin för hållbar utveckling *Ett gott liv i ett hållbart Norden* tar upp fem målsättningar, som det nordiska samarbetet skall fokusera på. Ett av målen är: *Jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter* (se sid 15). En genomgång av de andra rapporterna visar att de inte genomsyras av ett jämställdhets- eller ett könsperspektiv.

1.2 POLICYDOKUMENT

Insamling av policydokument, som strategier och handlingsplaner, har avgränsats till **perioden 2010-2015**. I diskussioner med representanter för social- och hälso-områden och jämställdhet har det tydligt kommit fram att samarbets-, strategi- och styrdokument och handlingsplaner är avgränsade till en period mellan 3-5 år, eftersom strategier och handlingsplaner ofta följer en riksdagsperiod, och föråldras när en ny riksdag väljs och en ny regering utnämns. De policydokument som har godkänts tidigare än år 2000 och gäller en längre period har även tagits med i kartläggningen.

2. DEFINITIONER

I diskussioner kring jämställdhet och jämlikhet råder det ofta en förvirring med vad jämställdhet och vad jämlikhet står för. I början av 1970-talet talades det om jämlikhetspolitik eftersom mannen var norm och kvinnan skulle bli lika som mannen, och sedan började man använda jämställdhet när man talar om kön (kvinnor och män). Med detta önskade kvinnorörelsen att signalera att man inte behöver bli lika men man skall stå i bredd, d.v.s. sida vid sida. Kvinnovetenskapen som akademisk disciplin, har utvecklats sedan 1970-talet, då den uppstod ur andra vågens kvinnopolitiska rörelse (den första vågens kvinnopolitiska rörelse uppstod på 1800-talet och den kämpade för kvinnors rösträtt och den andra betonade det patriarkala förtryckets sexualiserade natur). Forskningen betonade vikten av att politisera såväl kunskap som erfarenhet, genom att fråga vem det är som vet, på vilka villkor skapas kunskap, vilka är följderna av denna kunskap, vem omfattas av den, vem utgör forskningsobjekt och subjekt. Senare ställdes frågan: vad betyder ett kön, hur skaps det?

I Sverige uppstod i början av 1980-talet en diskussion kring begreppen kön och genus. I den svenska debatten slog begreppet genus igenom, och det har idag blivit en del av vardagsspråket, där genus ofta används som ett uttryck för könsmedvetenhet (detta betyder givetvis inte att den som använder begreppet är medveten om frågor om kön). Idag talar man i Sverige om genusforskning, medan man i Danmark, Finland och Norge använder ordet könsforskning. Inom forskningen talar de forskare i Finland med mycket samarbete med Sverige också idag om genusforskning (på finska talar man om sukupuoliutkimus).

Kunskapscentrum för Jämlik vård (KJV) som verkar i Västra Götalandsregionen (VGR) i Sverige (www.vgregion.se/jamlikvard) har utarbetat en ordlista *Begreppsförklaring Jämlik Hälso- och sjukvård*. Det är en ordlista över centrala begrepp inom social- och hälso-områden. Dessa är begrepp som utvecklats och används i Sverige, och då ska man komma ihåg att begreppen inte alltid direkt kan användas i andra nordiska länder. Varje land måste skriva en egen ordlista som passar ihop med de definitioner och uttryck som används i det egna landet. Ett exempel på detta är t.ex. ordet funktionsnedsättning, som används på svenska medan man i Danmark talar om handikapp, och det andra är exemplet ovan om genusforskning som används i Sverige och könsforskning som används i Danmark, Norge och Finland.

I *Ordlistan* ges förklaringar om skillnad mellan *jämlik* och *jämställd sjukvård*:

Jämlik hälso- och sjukvård (=jämlik vård) – Sjukvården är jämlik när vård och behandling erbjuds på lika villkor och med gott bemötande till alla, oavsett bostadsort, ålder, kön, funktionsnedsättning, utbildning, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning.

Jämställd hälso- och sjukvård (jämställd vård) – Köns- och genusspecifika förhållanden ska tas hänsyn till i bemötande, diagnostik och behandling.

Nedan ges några förklaringar på några begrepp som finns i den svenska ordlistan och har anknytning till och används i samband med jämställd och jämlik hälso- och sjukvård.

Med kön och genus* menas de aspekter av kön som är socialt och kulturellt konstruerade, det vill säga de föreställningar, idéer och handlingar som formar våra sociala kön. Termen genus är ett socialt konstruerat klassifikationssystem som delar in människor i två kategorier, kvinnor och män, och som förknippar dessa kategorier med olika uppsättningar beteendemässiga, kulturella, psykologiska och sociala egenskaper och handlingsmönster. Vad som uppfattas som "kvinnligt" respektive "manligt" är inte något definitivt, utan något föränderligt som vi ständigt skapar och omförhandlar. Därför är det viktigt att komma ihåg när jämställdhet mellan könen diskuteras, att det är ett mer mångfacetterat begrepp än statistisk tudelning och att förhållandena och behoven bland kvinnor och män som hör till olika befolkningsgrupper skiljer sig från varandra.

*i Sverige används begreppen kön och genus för biologiskt resp. socialt konstruerat kön, som motsvarar engelskans sex and gender, och i de andra nordiska länderna används kön i både biologisk betydelse och som social konstruktion. KJV:s Ordlista definierar kön enligt följande: med kön avses det biologiska kön som registreras för en person vid födseln eller det kön som senare fastställs för henne eller honom.

Ålder: Grupperas i statistiska sammanhang på lite olika sätt, exempelvis barn, ungdomar, unga vuxna, äldre, äldre-äldre. Det är inte entydigt definierat vad som menas när man exempelvis talar om ungdomar men det brukar anges i det enskilda fallet vilket åldersspann som avses.

Social ställning: Ett samlingsbegrepp som kan ha olika innebörd såsom samhällsklass, utbildningsgrad, social status, inkomst eller boende. Det saknas en entydig definition och begreppet "social ställning" borde bara användas tillsammans med en förklaring om vad som avses.

Funktionsnedsättning: Nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara bestående eller övergående.

Etnisk tillhörighet: Med etnisk tillhörighet menas enligt svensk lag en individs nationella och etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Alla människor har en eller flera etniska tillhörigheter. Den etniska tillhörigheten bygger på självidentifikation. Det är alltså individen själv som definierar sin eller sina etniska tillhörigheter.

Läs mera i ordlistan

http://jamlikvard.vgregion.se/sv/Regionkansliet/Halso--och-sjukvardsavdelningen/Kunskapscentrum-for-Jamlik-varld/jamlik_varld/Publikationer/

3. SAMMANSTÄLLNING AV LITTERATURSTUDIEN

I denna översikt innehåller ett urval av forskning och rapporter om jämställdhet och social- och hälso-området, som har samlats in via nationella databaser och hemsidor, som har beskrivits tidigare i denna kartläggning. Det har självklart inte varit möjligt att ge en täckande översikt av forskning, kartläggningar, rapporter och publikationer kring jämställdhet och social- och hälsa i de nordiska länderna. Kartläggningen har tagit utgångspunkt i de doktorsavhandlingar som har publicerats i de nordiska länderna. De nordiska länderna har databaser med doktorsavhandlingar, som har tagit utgångspunkt i ett jämställdhets- och könsperspektiv. Forskningen tar ofta utgångspunkt i ett specialintresse som personen, som utför forskningen har för ämnet, eller i ett ämnesområde som är aktuellt och är av ett samhällspolitiskt intresse.

Nedan ges en kort sammanfattning om innehållet i litteraturstudien för de enskilda nordiska länderna. En sammanställning av hela litteraturöversikten ses i bilaga 1.

Danmark

I Danmark har forskning kring **hälsa och jämställdhet** fokuserat på hälsa, sjukdom och trivsel. Rapporter har tagit upp teman som mäns hälsa i olika perspektiv, mental hälsa speciellt med fokus på barn, socialt utsatta, klinikprostituerade, invandrare, efterkommande och etniska danskar samt missbruk av alkohol och droger. Rapporter och forskning om sexuellt utnyttjande har fokuserat på sexuella övergrepp av unga och även om sexuell kränkning av barn inom idrotten, men också om hälsokonsekvenser av våldtäkter på kvinnor. Rigshospitalets *Team for Seksuelt Misbrugte Børn* har bl.a. skrivit en rapport om rådgivning och behandling till barn och föräldrar. Fokus har även satts på reproduktion som graviditet, förlossning, amning och fertilitetsbehandling. Rapporterna och forskningen har fokuserat på hälsa både i ett könsperspektiv, kvinnoperspektiv och mansperspektiv.

I Danmark har forskning och rapporter om **jämställdhet och det sociala området** fokuserat på ungas trivsel och mistrivsel, socialt utsatta, bl.a. på både hemlösa kvinnors och mäns situation och de prostituerades villkor. Våld mot kvinnor och barn, partnervåld mot män, och hedersrelaterat våld har flera forskare specialiserat sig på. Skillnader i handikappade kvinnors, etniska minoriteters sociala villkor och mäns levnadsvillkor och maskulinitet och mansroller bland minoritetsmän i Danmark har även kartlagts och studerats.

Finland

I Finland har forskning kring **hälsa och jämställdhet** speciellt fokuserat på två områden och det är kring alkohol och det andra området är mental hälsa. Det finns forskning både om den drickande mamman som blir nykter och om alkohol, faderskap och makt. Kring frågeställningar om kön och mental hälsa, har man tagit upp frågor kring kvinnor i arbetslivet och depression och mental och reproduktiv hälsa hos kvinnor och rädsla inför förlossning. I Finland forskas även om mäns hälsa.

I Finland har forskning kring **det sociala området och jämställdhet** fokuserat på moderskapet och faderskapet och familjen och olika former av familjer. Det finns forskning om faderskapet både fadern, som bor med sina familjer eller faderns strategier för livet efter skilsmässa. Det finns även forskning kring moderskapet, om hur mamman kombinerar ensamförsörjarskap och hur överleva vardagen eller vara en god mor. I Finland finns flera forskare som fokuserar på hur man kan kombinera familjeliv med arbetsliv. Ett annat område som har forskats mycket i är våldet, speciellt våldet mot kvinnor, och också våldet mot barn.

Island

I Island har forskning och rapporter om **jämställdhet och hälsa** fokuserat på hälsa i samband med den ekonomiska krisen ur olika perspektiv, t.ex. stress som följd av den ekonomiska krisen, om hur man hanterar sorg och hur det inverkar på ens hälsa när ens maka/make dör. Forskning har även gjorts på vilka födoämne som har ett samband med prostatacancer.

I Island har forskning och rapporter om **jämställdhet och det sociala området** fokuserat på föräldraledigheter, speciellt på pappornas rätt att ta ut pappaledighet som inte kan överföras till mamman. År 2000 tog Althingi i Island det på den tiden radikala beslutet att ge föräldrarna rätt att ta ut föräldraledighet på totalt tre månader, som skulle fördelas så att mamma tar tre månader, pappa tre månader och tre månader kan föräldrarna besluta vem som utnyttjar rätten till föräldraledigheten. Dessutom gavs föräldrarna rätt till 80 % kompensation på sin lön. I samband med den ekonomiska krisen ändrades dessa regler, men Island håller på att stegvis gå tillbaka till den ordning, som man hade innan den ekonomiska krisen. Det andra området som Island har fokuserat på är kön och funktionshinder och mäns våld mot kvinnor.

Norge

I Norge har forskning kring **hälsa och jämställdhet** fokuserat på sociala olikheter i hälsa, folkhälsa i ett kvinnoperspektiv, kvinnors och mäns sjukfrånvaro, ätstörningar, graviditet, abort och bröstcancer och prostatacancer. Etniska minoriteters hälsa har fokuserat på bl.a. kvinnlig omskärelse, mentala problem och hur främja invandrar kvinnors hälsa.

I Norge har forskning och rapporter kring **sociala området och jämställdhet** fokuserat på män i olika perspektiv, som hur det är att vara far, skilda fäder, "barnevernets" förståelse av

faderskapet, fädrars umgänge med sina små barn och det finns mycket forskning om familjen som föräldraskap i småbarnsfamiljer, familjeplanering i det mångkulturella Norge, unga vuxnas funderingar om att få barn och om lesbiska familjer. Det finns även forskning om barn och dagvård i olika perspektiv. Norge har även satt fokus på forskning om våld, våldtäkt och om kvinnors frukt för sexualiserat våld.

Sverige

I Sverige har forskning kring **hälsa och jämställdhet** fokuserat mycket på vård på lika villkor och (o)jämställdhet i hälsa och vård. År 2012 etablerades *Kunskapscentrum för Jämställd vård* och det har skapat forskning och rapporter kring kvinnors och mäns hälsa, det finns bl.a. en rapport om vilken typ av medicin som kvinnor och män får för behandling av förhöjt blodtryck. Det finns mycket forskning kring våld mot kvinnor, män och barn. *Nationellt centrum för kvinnofrid* vid Uppsala universitet har gjort en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. På centrets hemsida finns publikationer och rapporter om forskning kring mäns våld mot kvinnor. Forskning har också fokuserat på kvinnors hälsa i arbetslivet, förlösningsrelaterad rädsla, om genus i missbruks- och beroendevård, idrott och hälsa, autism och kön och kvinnor och män och alkoholberoende.

I Sverige har forskning och rapporter inom **det sociala området och jämställdhet** fokuserat på våld som att tala med barn om pappas våld mot mamma och utredningar har gjorts kring ett jämställt samhälle utan våld. Forskning om familjen har fokuserat på föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv och om föräldraskap och maskulinitet i förändring. Med fokus på barn har man studerat flickor och pojkar i den sociala barnavården och om ungdomar, kön, klass och etnicitet i ungdomshem och vårdkedjor. I forskning kring äldre har man påpekat att jämställdhetsintegreringen inte har genomfört äldreomsorgen, och att det finns lite forskning om vilka behov äldre kvinnor och män har i sin vardag.

Nordiska ministerrådet

Inom ramen av NMR samarbetet har man på området **hälsa och jämställdhet** fokuserat på mental hälsa och hur det nordiska samarbetet kunde främja utbyte av erfarenheter och kunskap mellan de nordiska länderna. NMR har under de senaste åren genomfört många projekt som tagit upp de sociala konsekvenserna för människohandelsoffren, och har publicerat en rapport, om hur man kunde undanröja hindren, för att offer för människohandel för sexuellt utnyttjande, skulle få tillgång till hälsovård.

Inom ramen av **sociala området och jämställdhet** har det nordiska samarbetet satt fokus på föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden. I dessa projekt har forskare från alla nordiska länder deltagit, och dessa publikationer ger en god översikt över forskningen i de nordiska länderna. NMR har även publicerat rapporter kring sexuellt utnyttjande och våld i och utanför familjer, prostitution i Norden, unga, kön och pornografi i Norden och i början av 2000-talet genomfördes ett stort forskningsprogram om kön och våld.

NordForsk, Nordens välfärdscenter (NVC), NOMESKO och NOSOSKO

NordForsk, NVC och NOMESKO och NOSOSKO har även några rapporter som fokuserar på hälsa och det sociala området och jämställdhet. Här kan nämnas NVC:s projekt om skolelevs psykiska hälsa och NOSOSKO:s publikation om sjukfrånvaro i de nordiska länderna.

Färöarna, Grönland och Åland

Forskning om Färöarna och Grönland finns i rapporten *Kvinder og vælfærd i Vestnorden* publicerad i TemaNord och om Åland finns forskning om våld i nära relationer och hur våldsutsatta kvinnor bemöts av sjukskötare och hur de offentliga organisationerna agerat utifrån åländska regeringens direktiv (se båda under NMR i bilaga 1).

Nordiska ministerrådet genomförde under åren 2000-2005 ett Välfärdsforskningsprogram med totalt 15 delprojekt. Alla projekten skulle integrera ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Välfärdsforskningsprogrammets slutrapport publicerades år 2006 i TemaNord.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700835&dswid=-2738>

Ett av projekten leddes av prof. Aila-Leena Matthies som i sin slutrapport om projektet *Nordic civic society organisations and the future of welfare services - A model for Europe?* skrev följande:

Forskningsreferenserna finns katalogiserade i programmet EndNotes i fem nationella databaser. De flesta av de 755 kan betraktas som "nationella översikter". Majoriteten av publikationerna behandlar tredje sektorns/medborgarorganisationernas förhållande till den offentliga sektorn. Det är verkligen överraskande att i länder som räknas till de mest jämställda och kvinnovänliga i världen omnämns genusaspekterna inom civilsamhällets aktiviteter och tredje sektorn endast i 24 undersökningar.

Aila-Leena Matthies (ed.), Nordic Council of Ministers, TemaNord 2006:517

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700760/FULLTEXT01.pdf>

4. FÖRSLAG TILL POTENTIELLA TEMAN FÖR NORDISKT SAMARBETE OM JÄMSTÄLLDHET OCH SOCIAL OCH HÄLSOPOLITIK

Nordiska ministerrådet har bett om förslag till potentiella teman för nordiskt samarbete om jämställdhet och social- och hälsopolitik. För det nordiska samarbetet är det viktigt att samarbetsprojekt genomförs kring teman och områden, som de nordiska länderna har ett gemensamt intresse i och där det nordiska samarbetet ger ett mervärde, som alla nordiska länder har nytta av och som kan inspirera länderna att arbeta vidare med på något område på nationell nivå.

Förslaget gäller genomförandet av projekt, program (samarbetsprogram, ordförandeskapens program), strategier, handlingsplaner och konferenser och de institutioners verksamhet MR/ÅK-S ansvarar för.

Förslaget omfattar inte teman, som alkohol och droger, funktionshinder eller barn och unga eftersom NVC och NORDBUK arbetar med dessa teman, och skall i enlighet med NMR:s beslut om processen att integrera jämställdhet i NMR:s verksamhet också beakta jämställdhetsperspektivet i hela verksamheten. NVC och NORDBUK kan samarbeta med ÅK-JÄM kring frågeställningar om jämställdhet och kön, i projekt som är aktuella inom det nordiska samarbetet.

4.1 HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Stress och kriser i Norden

De nordiska länderna har under de senaste åren upplevt olika former av kriser. Danmark, Finland och Island har genomgått ekonomiska kriser, Norge har varit utsatt för ett stort terrorbåd, Köpenhamn i Danmark var i februari 2015 utsatt för dödsskjutningar och Malmö i Sverige har under de senaste åren varit utsatt för olika former av våldshandlingar och dödsskjutningar och Finland har haft flera fall, där skolor har utsatts för dödsskjutningar.

Samarbetsprojektet ***Stress och kriser i Norden*** ska utnyttja de dataregister, som finns i alla nordiska länder och sammanställa data om hur kvinnor och män i Norden upplever olika former av kriser och den otrygghet och stress det förorsakar för medborgarna.

Detta projekt har en koppling till Bo Könbergs rapport: *Det framtida nordiska hälso-samarbetet*. Könberg säger i inledningen om sina huvudintryck av mötena han har haft i de nordiska länderna att: "Det är en utbredd uppfattning att länderna bör samarbeta mer och bättre med registerforskning". Speciellt förslag 4 i Könberg-rapporten, som föreslår att stärka samarbetet kring dataregister, biobanker och kliniska inventionsstudier, är helt i linje med detta förslag. Gunnel Gustafsson, direktör för NordForsk, säger även i en film om Nordisk välfärd att: "man ska skaffa ny kunskap om välfärdsstaten och välfärdssamhället genom att samarbeta kring nordiska register".

Se filmen <http://www.sum.dk/Temaer/Nordisk-ministerraad-2015.aspx>

Män och hälsa – nordisk mansvecka

I alla nordiska länder har män en kortare livslängd än kvinnorna. Män går också mer sällan till

läkare och har oftare dåliga levnadsvanor. Sven Åke Madsen, chefspsykolog och klinikchef på Rigashospitalet i Köpenhamn har under flera år studerat mäns hälsa. Madsen har även tagit initiativ till *Men's Health Week* som under en vecka per år fokuserar mäns hälsa i olika perspektiv. *Forum for mænds sundhed – et partnerskab der skaber lighed i sundhed* samlar över 40 organisationer, facket, företag, forskningsmiljöer, kommuner och media m.fl. som önskar att förbättra mäns hälsa. Under år 2015 var temat unga mäns hälsa och trivsel. Temaveckor har arrangerats sedan 2003 och varje år fokuseras på nya teman kring mäns hälsa. Det arrangeras i hela Danmark seminarier, möten och olika evenemang för att sprida information om mäns hälsa som t.ex. möjligheter för män att mäta av blodtryck, kolesterol och sockervärden i ett köpcentrum eller en mansdominerad arbetsplats.
<http://www.sundmand.dk/2015-MHW.php>

Samarbetsprojektet **Män och hälsa – nordisk mansvecka** ska initiera ett nordiskt projekt om män och hälsa, som jämför de nordiska länderna genom att utnyttja den kunskap och forskning som idag finns i länderna. Inom ramen av projektet föreslås att det genomförs en nordisk hälsovecka för män.

Projektet stöder även *Körnergruppens förslag 5 och 6* kring folkhälsa och ojämlik hälsa och Mål 2 i strategin *Nordiskt samarbete på social och hälso-området*. Fokus på förebyggande insatser.

Mental hälsa och ätstörningar – unga kvinnor och män i Norden

Bo Körnberg poängterar i sin rapport att: det är en utbredd uppfattning att den psykiska ohälsan har ökat i Norden, inte minst bland barn och unga. Forskning visar att ätstörningar är förknippade med mentala hälsoproblem och social ångest. Främjande av allmänt välmående och förebyggandet av kroppsmisshandling och felriktad bantning behövs för att minska förekomsten av och underlätta tillfrisknande av de ungas ätstörningar.

Projektet **Mental hälsa och ätstörningar – unga kvinnor och män i Norden** ska ta upp frågeställningar kring unga kvinnors och mäns mentala hälsa och ätstörningar och svara på frågan vilka åtgärder behövs för att förebygga ätstörningar bland unga kvinnor och unga män.

Förslaget kan kopplas både till *Körnberg rapporten* och till Mål 2 i strategin *Nordiskt samarbete på social och hälso-området*. Fokus på förebyggande insatser. Projektet kunde även vara en del av NVC:s projekt *Unga in i Norden – psykisk hälsa, arbete och utbildning* och detta kunde utföras i samarbete med NORDBUK och ÅK-JÄM.

4.2 SOCIALA OMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Olika former av nordiska familjer

Familjebegreppet är i förändring i de nordiska länderna och trots detta så baserar sig många åtgärder och förslag i familjepolitiken på kärnfamiljen, som anses vara mamma och pappa och två barn. I dag finns det alla möjliga former av olika familjer, från en persons familj till familjer med olika variationer av fullvuxna och barn. Idag finns det ensamstående föräldrar med barn, regnbågsfamiljer med föräldrar av samma kön och det finns nyfamiljer, som skapas då två personer med barn från tidigare äktenskap, partnerskap eller förhållanden, bildar en ny familj. De nya familjerna har helt andra utmaningar än de familjer, inom vilka alla barn är syskon med varandra.

Ett samnordiskt projekt om **Olika former av nordiska familjer** kunde studera de olika former av familjer, som finns i Norden idag i ett jämställdhets- och könsperspektiv och ta reda på vilka utmaningar dagens familjepolitik i Norden står inför, sett ur kvinnors och mäns synvinkel.

Projektet kan genomföras inom ramen av mål 1 i strategin *Nordiskt samarbete på social och hälso-området*. Säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad i ständig förändring.

Unga föräldrar i Norden

Unga människor som önskar att skapa familj och skaffa barn uttrycker ofta osäkerhet kring hur de ska klara av att vara far och mor. Idag när familjerna inte bor tillsammans eller i närheten av varandra går mycket kunskap förlorat, och speciellt kunskap om hur det är att bli förälder och få en ny familjemedlem.

Ett nordiskt projekt ***Unga föräldrar i Norden*** kunde kartlägga vilken slags information unga kvinnor och män i Norden idag önskar att få när de står inför valet att bilda en familj. Projektet kunde skapa en kunskapsbaserad familjerådgivning på nätet om föräldraskap. Den nätbaserade kunskapsbanken kunde förmedla information om goda modeller och lösningar som man skapat i de nordiska länderna. Utgångspunkten ska vara hur underbart det är att vara mamma, för att inte tala om hur underbart det är att få uppleva faderskap. Det ska vara ett verktyg för unga familjer med rådgivning om hur klara vardagen med ett litet barn.

Ett samnordiskt projekt kunde utnyttja den kunskap som erhållits i NVC:s projekt om *Tidiga insatser för familjer* och den kunskap och information som finns idag i Norden. Projektet kan genomföras under mål 2 strategin *Nordiskt samarbete på social och hälso-området* med fokus på förebyggande insatser: tidig förebyggande insats med fokus på stöd i föräldraskap och goda uppväxtförhållanden.

Livets efterrätt – äldre och ett gott liv

Den äldre befolkningen i Norden lever längre, jobbar längre och har idag ofta en god ekonomi och kan därför utnyttjas på olika sätt till att överföra sin kunskap och insats till de yngre generationerna i Norden. Det är en utmaning för framtida Norden att ta vara på den resurs som den äldre befolkningen utgör, men också att ta hand om äldre personer, som behöver hjälp i sin vardag. Tidigare fanns det i Norden få mor- och farföräldrar men många barn och idag finns det många mor- och farföräldrar men få barnbarn.

Ett nordiskt projekt ***Livets efterrätt – äldre och ett gott liv*** kunde se på de äldre i Norden i ett jämställdhetsperspektiv. Projektet kunde kartlägga äldre kvinnors och äldre mäns behov och komma med förslag på hur utveckla insatserna för äldre så att både kvinnors och mäns möjligheter och behov blir tillgodosedda. Projektet kunde utveckla metoder och innovativa lösningar om hur stöda äldre kvinnor och män till ett gott liv.

Projektet kan kopplas till utgångspunkt i mål 4 i strategin *Nordiskt samarbete på social och hälso-området* med fokus på förebyggande insatser som ska främja innovation och forskning om framtidens hälso- omsorgs- och välfärdstjänster.

4.3 TVÄRSEKTORIELLA TEMAN

Ett öppet och innovativt Norden med välmående människor 2020 - Lika möjligheter till välfärd, utbildning, kultur och arbete

är det finska ordförandeskapets tvärsektoriella treåriga projekt som startar år 2016 och som samlar ihop nytänkande nordiska initiativ inom social- och hälsovården, utbildnings- och kultursektorn, arbets- och näringslivet samt jämställdhetssektorn. Socialt och kulturellt hållbar utveckling genom välfärd, mångfald, och jämställdhet är temat som genomsyrar projektet. Projektet fokuserar på den nordiska välfärdsmodellens utveckling, förtjänster, prestationer och utmaningar. Avsikten är också att inom ramen för projektet utnyttja de olika nordiska samarbetsorganen och deras expertis samt att främja nordiska nätverk.

Projektets målsättningar i ett nötskal:

- Utveckla nordiskt samarbete i mer tvärsektoriell riktning;
- Skapa en ny modell för det tvärsektoriella expertsamarbete som gagnar både det politiska nordiska samarbetet och den nordiska profileringen internationellt;
- Förbereder vägen för ett nordiskt tvärsektoriellt kunskaps- och kompetenscenter som ska bistå nationellt och internationellt alla de nätverk i Norden som önskar utveckla

sina välfärdsmodeller.

Kick-off konferensen ***Hur mår du Norden? – Hållbarhet genom välfärd, kultur och jämställdhet*** arrangeras i Åbo i Finland den 27-28.1.2016 och startar det treåriga prioriteringsprojektet *Ett innovativt och öppet Norden med välmående människor 2020*. Under konferensen ges en presentation om hälsa och jämställdhet och det arrangeras en workshop, som diskuterar hälsa ur ett jämställdhets- och könsperspektiv.

Det finska ordförandeskapets tvärsektoriella prioriteringsprojekts tema är socialt och kulturellt hållbar utveckling genom välfärd, mångfald, och jämställdhet. Det föreslås att projektet redan från starten tydligt formulerar på vilket sätt jämställdhetsperspektivet genomsyrar projektet, så att både kvinnor och mäns erfarenheter och behov utnyttjas och beskrivs. I genomförandet av projektets olika faser ska ett köns(genus)perspektiv synliggöras och följas upp genom en könskonsekvensanalys. I alla skeden av projektet ska man ställa frågorna: har kvinnors och mäns behov beaktats och hur påverkas kvinnors och mäns liv. I alla delar av projektet, som genomförs, som seminarier, konferenser och utarbetande av underlag och material, ska både kvinnor och män inbjudas/ingå som talare och experter, såsom görs i genomförandet av kick-off konferensen *Hur mår du Norden? – Hållbarhet genom välfärd, kultur och jämställdhet*. När projektet avslutas ska en analys utföras hur jämställdheten har integrerats i projektet och fundera på hur resultaten jämställdhetsperspektivet kan utnyttjas i framtida nordiska projekt.

Är Norden ett paradys för invandrare?

Flyktingströmmen till Norden ställer stora utmaningar på alla nordiska länder. Ett nordiskt projekt kunde genomföras för att utreda, hur de nordiska länderna ska hantera, den allt större grupp flyktingar och immigranter, som reser till Norden. Till Norden kommer en stor grupp unga män, och också familjer och mammor med barn och ensamresande barn och unga.

Det nordiska projektet kunde diskutera vilka åtgärder som behövs för att hantera situationen på bästa sätt. Ett kunskaps forum kunde diskutera problematiken och utbyta erfarenheter kring metoder som har gett goda resultat och hitta gemensamma lösningar på problemen. Projektet kunde se på flyktingkvinnors och –mäns psykiska och fysiska hälsa, och utreda vad unga kvinnor och män har upplevt under sin resa till Norden, och vilka upplevelser har flickor och pojkar när de blivit tvingade att resa från den miljö de vuxit upp i.

Projektet skall ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv så att alla åtgärder beaktar kvinnors och mäns, unga kvinnors och mäns och flickor och pojkars olika behov, för att åtgärderna ska få den bästa effekten. Projektet stöder dagens nordiska diskussioner kring invandring och Nordiska ministerrådets fokus på dessa frågeställningar.

5. FÖRSLAG TILL FORMER FÖR NORDISKT SAMARBETE OM JÄMSTÄLLDHETS-INTEGRERING FÖR SOCIAL- OCH HÄLSO-POLITIK

Nordiska ministerrådet har år 2008 tagit ett beslut om en process för integrering av jämställdhet i Nordiska ministerrådet (NSK beslut 2.10.2008). Målet för NMR:s jämställdhetsarbete uttrycks i två mål: det ena fokuserar på fackministerråden och det andra fokuserar på NMR sekretariatets interna frågor. Målen ska bidra till tydlighet i organisationen om vad som förväntas av fackministerråden, och de ska också bidra till att arbetet är förankrat inom organisationen samt ge förutsättningar för att följa upp och utvärdera arbetet.

Jämställdhetsintegrering i NMR har två ben:

- Jämställdhetsintegrering i samarbetsområdets verksamhet för att uppfylla de målsättningar sektorn har tagit (specifika insatser)
- Könskonsekvensanalyser av alla initiativ, ärenden och projekt

I praktiken arbetar man i dag i NMR med könskonsekvensanalyser för att uppfylla målsättningarna, och då är det viktigt att sektorerna formulerar en strategi för att genomföra de målsättningar och specifika insatser, som sektorn tagit beslut om.

Processen för jämställdhetsintegrering i Nordiska ministerrådet kommer att revideras under år 2016.

5.1 BAKGRUND

Integrering av köns- och jämställdhetsperspektivet

Könet och därtill hörande antaganden, förväntningar och uppfattningar påverkar människors handlingar och val. När könet synliggörs får man reda på såväl kvinnors som mäns typiska livssituationer, rutiner och behov. På detta sätt får man fram närmare information om målgrupperna, och med hjälp av denna kan åtgärderna och resurserna allokeras bättre.

Beaktande av könsperspektivet utgör idag i de nordiska länderna en del av normalt tjänstearbete och god ärendeberedning.

Med **jämställdhet mellan könen** avses att kvinnor och män har lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter att förverkliga sig själva och delta i samhällelig verksamhet. Syftet med jämställdhetslagarna i de nordiska länderna är att hindra könsdiskriminering och att främja jämställdheten mellan kvinnor och män. De enskilda nordiska länderna har samma målsättningar för att uppnå jämställdhet mellan könen men har utvecklat olika metoder för att genomföra det.

Köns- och jämställdhetsintegrering är en strategi för främjande av jämställdheten. Det innebär enligt Europarådet (som de nordiska länderna har omfattat) *"(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet."*

Det är alltså en strategi med hjälp av vilken köns- och jämställdhetsperspektivet och målet med främjandet av jämställdheten ska beaktas i all verksamhet och ge svar på hur frågan berör kvinnor och män (könsperspektivet) och hur den beaktas i all verksamhet (integrering).

Analys av könskonsekvenser (på finska: *suvaus* och på danska och norska: *vurdering*) innebär att man analyserar vilka konsekvenser en åtgärd har dels för kvinnor, dels för män. Målet är att förebygga oönskade konsekvenser för könen och att öka jämställdheten mellan könen.

Intersektionalitet

Med intersektionalitet menar man teorier om hur olika maktstrukturer samverkar och förstärker varandra, t.ex. kön och etnicitet eller kön och ålder. En viktig utgångspunkt för intersektionella analyser är att människors erfarenheter, identiteter och möjligheter skapas utifrån en rad olika positioner som vi har i samhället, som inte kan förstås isolerade från varandra.

5.2 JÄMSTÄLLDHETS- OCH KÖNSINTEGRERING SOM VERKTYG

Kön och de antaganden, förväntningar och uppfattningar, som är förknippade med kön, påverkar människors, dvs. kvinnors och mäns, handlingar och val. Genom att fokusera på könet synliggörs kvinnors som mäns typiska livssituationer, rutiner och behov. Detta ger information om målgrupperna, och då kan arbetets genomförande målinriktas så att kvinnors och mäns olika behov beaktas.

Exempel: Livslängd

Ett klassiskt exempel på detta är könsuppdelad statistik över kvinnors och mäns livslängd. Så länge som statistiken insamlades genom att knippa samman fakta om både kvinnor och män kunde man inte få fram hur länge kvinnor levde och hur länge män levde. Efter att statistiken delades upp enligt kön synliggjordes att kvinnor lever längre än männen i våra nordiska samhällen. Detta leder till följdfrågan varför lever kvinnor längre? Vilka är orsakerna till att män dör tidigare? Idag förs det en diskussion om vilka åtgärder ska till för att ge män ett

längre liv.

Bo Körnbergs rapport beskriver på sid. 16 den förväntade livslängden i år i de nordiska länderna och refererar till World Banks data från år 2012, som inte är uppdelad enligt kön, utan beskriver den förväntade livslängden för alla invånare i de nordiska länderna, trots att det idag finns nordisk statistik om den förväntade livslängden uppdelad efter kön. I nordiska rapporter borde man referera till nordiska källor.

Exempel: Hjärt- och kärlsjukdomar

Idag är den vanligaste dödsorsaken för både kvinnor och män i alla nordiska länder hjärt- och kärlsjukdomarna. Detta har lett till att läkare och forskare har börjat undersöka varför kvinnor inte fångas upp i sjukvården när de får blodpropp. Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg har kartlagt hur kvinnor och män blir behandlade inom hjärtsjukvården på sjukhuset. Bl. a. tittade man på hur kvinnor och män behandlades under hela vårdkedjan och könsuppdelade alla ingrepp, som ACB-operationer. Det kom fram att kvinnor i mindre utsträckning än män rekommenderas till bypassoperation, som beror på att kvinnor har mindre blodkärl, och det därför är svårare att koppla ihop deras kärl för att få större blodflöde. Metoden bygger på att kärlen kopplas ihop och eftersom kvinnors blodkärl är mindre faller bypass inte lika väl ut hos kvinnor. Kvinnor får istället oftare ballongvidgning som är en billigare åtgärd vilket är en av orsakerna till att män får mer kostsam vård. Resultatet visade också att ålder har en betydelse. Tre fjärdedelar av de som får hjärtinfarkt är män. Först när människan är över 75 år är infarkt lika vanligt hos kvinnor som hos män. Ålder är en aspekt att ta hänsyn till. Det kanske inte är säkert att man ska använda samma behandlingsmetoder i två olika ålderskategorier. Efter att Sahlgrenska universitetssjukhuset hade analyserat resultaten har de ändrat rutiner för att få en bättre vård för både kvinnor och män som lider av hjärt- och kärlsjukdomar.

Hjärtspecialisten Peter Währborg från Sverige ska ha sagt "under det senaste decenniet har hjärnforskningen nått stora landvinningar och framförallt gjort två upptäckter; patienterna har ett kön och man kan prata med dem".

Läs mera <http://www.jamstall.nu/praktiskaexempel/halsa/nar-jamstalldhet-ar-en-hjartesak-2/> och se även filmen Könsskillnader i vården <https://vimeo.com/67464614>).

Exempel: Vård och behandling av patienter

Ett annat exempel från hälsovården, som också visar på ekonomiska konsekvenser, som blir synliga när man ser på vården i ett könsperspektiv, är projektet *Tvättsäcken*, som är en studie gjord av Ingrid Osika, Filippa Nyberg och Birgitta Evengård år 2005 på hudkliniken vid Danderyds sjukhus. Där upptäcktes bland annat att män fick dyrare och mer personalkrävande insatser än kvinnor. Projektet räknade även ut kostnaderna hur mycket sjukhuset kunde spara på att ge män lika lite vård som kvinnorna fick, eller hur mycket dyrare det skulle bli om kvinnorna gavs samma vård som männen fick. Projektet fick sin start genom att en skötare undrade varför tvätten från mannens hud avdelning är tyngre än tvätten från kvinnornas avdelning. Det visade sig att männen fick mera vård och massage med oljor och hudkrämer vilket gjorde att lakanen blev tyngre.

Läs mera: Osika, I., Evengård, B., Waernulf, L. & Nyberg, F. 2005. Tvättsäcksprojektet-genusskillnader in på bara skinnet: Olika behandling för män och kvinnor vid några vanliga hudsjukdomar. Läkartidningen, 2846-2851.

Nyberg, F., Osika, I. & Evengård, B. 2008. "The Laundry Bag Project" – unequal distribution of dermatological healthcare resources for male and female psoriatic patients in Sweden. International journal of dermatology, 47, 144-149.

Exempel: Föräldraledighet

Ett exempel från det sociala området är konsekvenserna av föräldraledighetslagen som infördes år 2000 i Island, som ger föräldrarna rätt till att ta ut nio månaders föräldraledighet, som skall delas så att mamman får tre månader, pappan tre månader, och tre månader får

föräldrarna dela på efter eget önskemål. De månader som är avsatta för mamman och pappan kan inte överföras till den andra föräldern. När lagen trädde i kraft år 2000 visade det sig att över 90 % av papporna tog ut de tre månader som i enlighet lagen var avsatta för dem. Resultatet var bl.a. att ca 25 % av både poliser och brandmän önskade att utnyttja sin rätt till att ta ut pappaledighet. Det motsvarar samma siffror som finns på kvinnodominerade arbetsplatser, t.ex. sjukhus. Ett resultat har också varit att skilsmässorna har minskat, vilket förklaras med att föräldrarna måste i förväg diskutera hur de skall kombinera sitt arbets- och familjeliv efter att barnet föds. I en undersökning har även papporna sagt att de har börjat mera tänka på sin egen hälsa, efter att de går mer till läkare och rådgivning med sina sjuka barn (se litteratur i bilaga 1 gällande Island).

5.3 FÖRSLAG PÅ JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOSEKTORN

I det följande beskrivs förslag till hur ett jämställdhets- och könsperspektiv kunde integreras social- och hälso-området inom ramen av MR/ÅK-S nordiska samarbete i enlighet med processen för jämställdhetsintegrering i Nordiska ministerrådet. Förslaget gäller genomförandet av projekt, program (samarbetsprogram, ordförandeskapens program), strategier, handlingsplaner och konferenser och de institutioners verksamhet MR/ÅK-S ansvarar för. I det följande används ordet arbete för alla olika former av aktiviteter, metoder mm inom vilka jämställdhetsintegrering utförs, det kan vara fråga om formulering av syfte för ett projekt eller utarbetning av styrdokument.

Jämställdhetsintegrering är en strategi

Jämställdhetsintegrering är en strategi för att uppnå ett jämställt samhälle, och betyder konkret att det är fråga om **en förändringsprocess**, som ska skapa lika möjligheter, rättigheter och makt för både kvinnor och män att påverka samhället och sina egna liv. Konkret betyder det att jämställdhetsperspektivet finns med i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen – från förslag, till genomförande och utvärdering, för att inte glömma uppföljning och planering av följande steg. I processen med jämställdhetsintegrering ska systematiskt synliggöras och analyseras vilka konsekvenser förslagen får för kvinnor respektive män.

Jämställdhetsintegrering ska vara en del av det ordinarie arbetet och det ska utföras av medarbetarna i organisationen och inte av speciellt utsedda experter. Jämställdhetsintegreringen ska ta utgångspunkt i de organisatoriska och administrativa processer som används i verksamheten och hela arbetet ska anpassas till sektorns politiska målsättningar och strategier. Experter kan konsulteras för att ge inspiration och fakta om hur arbetet ska utföras. Resurser ska även avsättas för att arbetet med jämställdhetsintegreringen kan genomföras.

I MR/ÅK-S arbete är följande delar centrala:

- planering, förberedelse och konsekvensanalys
- genomförande
- analys av planerade resultat
- avslutning och uppföljning inkl. följande steg

I bilaga 2 ges exempel på verktyg som utvecklats för arbete med jämställdhetsintegrering.

Planering och förberedelse

I jämställdhetsarbetet är det viktigt att könsperspektivet är intäckt och inarbetat redan från början. Erfarenheten har visat att om man mitt i genomförandet av arbetet försöker att integrera ett könsperspektiv så leder det sällan till goda resultat. Då sektorn igångsätter ett arbete med politikutveckling eller ett projekt, behöver betydelsen av kön för arbetets målsättning och för de områden som ingår i arbetet analyseras. Kort sagt behövs en analys om hur en åtgärd påverkar kvinnors och mäns liv och jämställdheten mellan könen. Lista alla delmoment i arbetet, Fokusera på det som faktiskt görs, och inte på det som borde göras. Det är viktigt att ställa frågorna:

- *Har könet en betydelse för genomförande av arbetet?*

- *Har arbetet betydelse för kvinnors och mäns liv, situation och behov?*
- *Finns fakta och statistik om kvinnor och män på verksamhetsområdet och vilken ytterligare information behövs?*
- *Hur förhåller sig arbetet till de fastställda jämställdhetsmålsättningarna för sektorn?*

I detta skede är det viktigt att komma ihåg vilka roller och ansvar de parter som deltar i planerings- och förberedelseprocessen har. I NMR samarbetet är det NMRS som ansvarar för beredningen och ÄK:na har ansvar för att efterfråga jämställdhetsperspektivet och fatta beslut på ett välmotiverat grundlag.

Genomförande

Under genomförandeprocessen ska man följa upp att inte jämställdhetsperspektivet och könet faller bort. Alla nya steg som kommer in under arbetets gång ska även jämställdhetsintegreras. All fakta, statistik och alla uppföljningsindikatorer som gäller människor ska uppdelas enligt kön. Kartlägg könsperspektivet även i alla mellanutvärderingar -rapporter. Analysera också könskonsekvenserna av projektets målsättningar och åtgärder. I genomförande av konferenser och utredningar är det viktigt att vara uppmärksam på att man har en jämn fördelning av kvinnor och män som ger presentationer, såväl som att det finns en könsbalans mellan de experter som bjuds in till nordiska konferenser och möten. Vid utformande av program för konferenser skall man även se över bildurvalet, så att inte enbart män eller kvinnor, eller en viss ålder visas på bilderna eller att bilderna reproducerar stereotypa uppfattningar om kvinnor och män, flickor och pojkar.

Analys av resultat

Det är inte tillräckligt att bara insamla könsuppdelad statistik. I resultatanalysen behöver kunskapen och informationen analyseras genom att:

- analysera statistik; vilka är skillnaderna mellan kvinnor och män?
- dessutom utreda och ställa frågan; hur skillnaderna mellan kvinnors och mäns situation påverkar det aktuella arbetet?
- höra experter och intressentgrupper; få deras synpunkter på arbetets könskonsekvenser och vad resultatet innebär för jämställdhet mellan kvinnor och män?

Eftersom kvinnors och mäns livssituation ofta skiljer sig från varandra, är skillnaderna inte alltid lätta att upptäcka. Ibland upplevas de så naturliga och självklara att det är svårt att förstå deras betydelse för det aktuella ärendet utan en grundlig analys.

Exempel: Ätstörningar

Ett exempel kan ges om undersökningar om flickor och pojkar och ätstörningar. I en dansk undersökning konstateras att i intervjuer med 16 unga, så hade nio flickor och tre pojkar problem med ätstörningar, men i rapporten gjordes ingen analys av vad ätstörningarna berodde på hos flickorna resp. pojkarna. Som ett gott exempel på hur en könsanalys kan utföras ses i en undersökning om ätstörningar, vikt och bantning hos unga (15-18 år) i Finland. Forskningen visar att ätstörningar, depressiva symptom, social ångest och låg självkänsla var allmännare bland unga kvinnor, som kände sig tjocka fastän de var normal- eller underviktiga, medan upplevelsen av fel vikt hos unga män kopplades ihop med social ångest. Unga kvinnor, som bantade på grund av psykisk stress, på grund av fåfänga eller övervikt, hade 15 gånger större risk att utveckla ätstörningar. Slutsatsen var att ätstörningar är allmännare hos unga kvinnor, och att unga som valde att banta på grund av psykisk stress hade en högre risk för att utveckla ätstörningar. Främjande av allmänt välmående och förebyggandet av kroppsmisshandling och felriktad bantning behövs för att minska förekomsten av och underlätta tillfrisknande av de ungas ätstörningar.

Rasmus Isomaa, Eating Disorders, Weight Perception, and Dieting in Adolescence, Abo Akademi, 2011

Avslutning och uppföljning

Avslutning av arbetet är en viktig process. I allt utvecklingsarbete ska resultat efterfrågas, och arbetet med jämställdhet utgör inget undantag. Att efterfråga resultat och utvärdera de åtgärder som genomförs är ett sätt att visa att frågan är prioriterad samt har betydelse för verksamheten. Flera verktyg har utarbetats i de nordiska länderna, och är användbara vid

uppföljning och utvärdering av om arbetet har integrerat jämställdhetsperspektivet och synliggjort kön.

Det sista steget i arbetsprocessen med att integrera jämställdhet i projekt, program (samarbetsprogram, ordförandeskapens program), strategier, handlingsplaner och konferenser är uppföljning och realisering av arbetet. Detta steg är oerhört viktigt för om man inte följer upp och realiserar det som man har analyserat sig fram till händer det inte någon utveckling med jämställdhetsintegreringen.

Både i slutrapporteringen av arbetet och i själva redovisningen av resultaten är det bra att fundera över hur framtida arbetsuppgifter kan utnyttja resultaten av det aktuella arbetets könsanalyser.

Följande frågor kan ställas:

- Har målet för jämställdhetsintegrering uppfyllts och har jämställdheten mellan könen främjats i genomförandet av arbetet?
- Hur har resultatet bidragit till de politiska målsättningarna om jämställdhet?
- Vilka åtgärder har använts för att skapa jämställdhet och har det lett till positiva eller negativa resultat i ett jämställdhetsperspektiv?
- Redovisas könsuppdelad statistik?
- Vilka könsskillnader och -likheter har synliggjorts i arbetet?
- Finns det ett uppföljningssystem som säkerställer att jämställdhetssynpunkter beaktas, analyseras och följs upp?
- Kan lärdomar från detta projekt utnyttjas i det fortsatta arbetet?

Rapportera på vilket sätt könsperspektivet har beaktats i genomförandet av arbetet och de konsekvenser arbetet har haft för kvinnor, män och jämställdheten mellan könen. När könsperspektivet beaktas genom hela arbetet ger det en möjlighet till att skapa en förändring och åstadkomma bättre resultat.

5.4 SAMMANFATTNING

Arbetet med MR/ÅK-S jämställdhetsintegrering inom social- och hälsopolitik ska som utgångspunkt ha de mål som MR/ÅK-S har tagit beslut om. Efter att MR/ÅK-S har formulerat sina målsättningar för vilka områden, program och projekt som ska jämställdhetsintegreras ska MR/ÅK-S starta med att utarbeta verktyg, som sektorn ska använda i arbetet med jämställdhetsintegreringen. Verktygen ska utarbetas av MR/ÅK-S i samarbete med NMRS. I utarbetningen av det verktyg, som ska användas för det nordiska samarbetet om social och hälsopolitik, inbjuds jämställdhetsexperten från NMRS och vid behov externa experter eller konsulter, som kan medverka i utformningen av hur en process och hurdana verktyg ska utvecklas och användas för att uppfylla de mål som Nordiska ministerrådets process för jämställdhetsintegrering har formulerat. Verktygen, som utvecklas för MR/ÅK-S ska kunna användas i alla skeden av arbetet med jämställdhetsintegrering inom det nordiska samarbetet om hälso- och socialpolitik, från planeringen till avslutning av arbetet. Resultatanalysen och förslag till hur arbetet kan föras vidare är ett viktigt steg i processen.

***Litteraturstudie
jämslällldhet inom social- och hälsopolitik
i Norden***

14.10.2015

Carita Peltonen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
A. DANMARK	6
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	6
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	18
B. FINLAND	30
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	30
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	38
C. ISLAND	53
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	53
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	59
D. NORGE	67
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	67
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	80
E. SVERIGE	91
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	91
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	102
F. NORDISKA MINISTERRÅDET	110
1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET	110
2. SOCIALA OMRÅDET OCH HÄLSA	113
3. NordForsk, NORDENS VÄLFÄRDSCENTER (NVC), NOMESKO och NOSOSKO	118

JÄMSTÄLLDHET INOM SOCIAL OCH HÄLSO-OMRÅDET

NORDISK LITTERATURÖVERSIKT 1995-2015

Inom uppdraget gällande **litteraturstudien** kommer befintlig forskning om jämställdhet och social- och hälso-området **att begränsas till tiden 1995-2015**. I Norden kom könsforskningen riktigt igång på 1980-talet, som en uppföljning av den kvinnorörelse som startade under 1970-talet i Norden, och som även kallas den andra vågens kvinnorörelse. Mycket av forskningen gjord innan 1995 finns inte tillgänglig på nätet. Relevanta EU och andra internationella forskningsrapporter och styrdokument har lämnats utanför uppdraget.

Följande källor har genomgåts:

- **Danmark:** *Kvinfo* – Forsknings- och specialbibliotek för dansk och internationell köns-, kvinno- och mansforskning. Kvinfos databas har ca 18.000 titlar om könsforskning inom olika områden. Med denna genomgång har jag fått hjälp av KVINFO.
- **Finland:** *Minna* - Centret för jämställdhetsinformation, genomgång av bl.a. 267 doktorsavhandlingar och rapporter som finns i Minnas databas.
- **Island:** Genomgång av forskning med representanter för *RIKK*, Institute for Gender, Equality and Difference, och *Icelandic Centre for Gender Equality* och genomgång av Islands universitets publikationsförteckningar.
- **Norge:** *Kilden* – informationssenter for kjønnforskning og deres databaser med informasjon om doktorsavhandlingar og kønsforskning i Norge.
- **Sverige:** *Kvinnsam* – nationellt bibliotek för genusforskning, *Databasen Gena* – med referenser till doktorsavhandlingar inom genus-, kvinno- och mansforskning och webben *jamstall.nu*

Hemsidorna för ministerierna för social- och hälsopolitik i de nordiska länderna har även utnyttjats. Ett problem vid genomgång av ministeriernas hemsidor är, att när de förnyas på grund av regeringsskiftet eller moderniseringsprocesser, försvinner en del av informationen. Det insamlade materialet baserar sig på den information som har varit tillgänglig i perioden från början av april – till mitten av september 2015.

Dessutom har NMR publikationsdatabas och de nordiska institutioners, som NordForsk, Nordens välfärdscenter (NVC), NORDBUK, genomgåts för att kartlägga vilka publikationer och rapporter som publicerats om jämställdhet och könsforskning på social- och hälso-områden inom ramen av det nordiska samarbetet.

Litteraturstudien jämställdhet och social- och hälsopolitik har indelats i två delar: hälsa och jämställdhet och det sociala området och jämställdhet.

Hälsa och jämställdhet är indelat i följande kategorier:

- hälsa, sjukdom, trivsel och kön
- hälsa och män
- hälsa och kvinnor
- reproduktion – graviditet, förlossning, amning, abort, fertilitetsbehandling
- sexuellt utnyttjande
- alkohol och droger
- mental hälsa

Det sociala området och jämställdhet är indelat enligt följande kategorier:

- barn och unga (flickor och pojkar, unga kvinnor och män)
- äldre (kvinnor och män)

- familj, faderskap, moderskap, föräldraledighet
- socialt utsatta – social exkludering – hemlösa, prostituerade mm
- funktionshinder (handicap)
- våld – inkl. människohandel
- etnicitet
- välfärd

Båda delarna har dessutom kategorin övriga, under vilken insatts forskning och rapporter, som inte riktigt passar in under någon av kategorierna. I rapporten används i fortsättningen för enkelhetens skull enbart kvinnor och män, men innefattar också unga kvinnor och unga män samt flickor och pojkar.

Indelningen i dessa kategorier tar utgångspunkt i de strategier och rapporter som Nordiska ministerrådet/MR-S har publicerat de senaste åren. Följande rapporter ligger som grund för de kategorier, som används i denna kartläggning:

- *Nordisk samarbete på social- og sundhedsområdet*
- *Strategi för social- og sundhedsområdet 2013 og frem*
- Bo Könbergs rapport *Det framtida nordiska hälsosamarbetet*
- *Hållbar nordisk välfärd – ett program för nya välfärdslösningar till människor i Norden*
- *Behöver den nordiska modellen förändras?*

Kapitel 2 *Den nordiska välfärdsmodellen* i den nordiska strategin för hållbar utveckling *Ett gott liv i ett hållbart Norden* tar upp fem målsättningar, som det nordiska samarbetet skall fokusera på. Ett av målen är: *Jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter* (se sid 15). En genomgång av de andra rapporterna visar att de inte genomsyras av ett jämställdhets- eller ett könsperspektiv.

NORDISKA POLICYDOKUMENT

2010-2015

Insamling av policydokument, som strategier och handlingsplaner, har avgränsats till **perioden 2010-2015**. I diskussioner med representanter för social- och hälso-områden och jämställdhet har det tydligt kommit fram att samarbets-, strategi- och styrdokument och handlingsplaner är avgränsade till en period mellan 3-5 år, eftersom strategier och handlingsplaner ofta följer en riksdagsperiod, och föråldras när en ny riksdag väljs och en ny regering utnämns. De policydokument som har godkänts tidigare än år 2000 och gäller en längre period har även tagits med i kartläggningen.

LITTERATURSTUDIEN

I denna översikt innehåller ett urval av forskning och rapporter om jämställdhet och social- och hälso-området, som har samlats in via nationella databaser och hemsidor, som har beskrivits tidigare i denna kartläggning. Det har självklart inte varit möjligt att ge en täckande översikt av forskning, kartläggningar, rapporter och publikationer kring jämställdhet och social- och hälsa i de nordiska länderna. Kartläggningen har tagit utgångspunkt i de doktorsavhandlingar som har publicerats i de nordiska länderna. De nordiska länderna har databaser med doktorsavhandlingar, som har tagit utgångspunkt i ett jämställdhets- och könsperspektiv. Forskningen tar ofta utgångspunkt i ett specialintresse som personen, som utför forskningen har för ämnet, eller i ett ämnesområde som är aktuellt och är av ett samhällspolitiskt intresse.

Nordiska ministerrådet genomförde under åren 2000-2005 ett Välfärdsforskningsprogram med totalt 15 delprojekt. Alla projekten skulle integrera ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Välfärdsforskningsprogrammets slutrapport publicerades år 2006 i TemaNord.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700835&dswid=-2738>

Ett av projekten leddes av prof. Aila-Leena Matthies som i sin slutrapport om projektet *Nordic civic society organisations and the future of welfare services - A model for Europe?* skrev följande:

Forskningsreferenserna finns katalogiserade i programmet EndNotes i fem nationella databaser. De flesta av de 755 kan betraktas som "nationella översikter". Majoriteten av publikationerna behandlar tredje sektorns/medborgarorganisationernas förhållande till den offentliga sektorn. Det är verkligen överraskande att i länder som räknas till de mest jämställda och kvinnovänliga i världen omnämns genusaspekterna inom civilsamhällets aktiviteter och tredje sektorn endast i 24 undersökningar.

Aila-Leena Matthies (ed.), Nordic Council of Ministers, TemaNord 2006:517

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700760/FULLTEXT01.pdf>

A. DANMARK

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om hälsa och jämställdhet 1995-2015:

Ligestillings-avdelningen (som i Danmark är placerat vid det ministerium som har ansvar för ligestillingsområdet, år 2015 är det en avdelning i Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling) har under flere år satt fokus på kön och hälsa och producerat rapporter om hälsa, sjukdom och trivsel. Rapporter kring hälsa, sjukdom, kön har tagit upp teman om mental hälsa speciellt med fokus på barn, socialt utsatta, klinikprostituerade, invandrare, efterkommande och etniska dansker samt missbruk av alkohol och droger. Rapporter och forskning om sexuellt utnyttjande har fokuserat på sexuella övergrepp av unga och även om sexuell kränkning av barn inom idrotten, men också om hälsokonsekvenser av våldtäkter på kvinnor. Rigshospitalets *Team for Seksuelt Misbrugte Børn* har bl.a. skrivit en rapport om rådgivning och behandling till barn och föräldrar. Fokus har även satts på reproduktion som graviditet, förlossning, amning och fertilitetsbehandling. Rapporterna och forskningen har fokuserat på hälsa både i ett könsperspektiv, kvinnoperspektiv och mansperspektiv.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

1.1 HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Sygdomsbyrden i Danmark – sygdomme

Flachs EM, Eriksen L, Koch MB, Ryd JT, Dibba E, Skov-Ettrup L, Juel K., Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Sundhedsstyrelsen, København, 2015

I rapporten er en lang række sygdomsbyrdemål i form af forekomst, dødsfald, tabte leveår, indlæggelser, ambulante hospitalsbesøg, skadestuebesøg, besøg i primærsektoren, førtidspensioner, sygedage, sundhedsøkonomi og produktionstab belyst for 21 udvalgte sygdomme. Endvidere belyses den sociale ulighed i sygdomsbyrdemålene ved at se på forskelle mellem uddannelsesgrupper. Rapportens resultater vil i det følgende blive sammenfattet dels med udgangspunkt i sygdomsbyrdemålene og dels med udgangspunkt i de 21 sygdomme. Således er det ved en rangordning af sygdommene inden for de enkelte byrdemål muligt at sammenligne sygdommene.

<https://sundhedsstyrelsen.dk/da/nyheder/2015/ny-rapport-sygdomsbyrden-i-danmark>

Sundhed og trivsel i et kønsperspektiv

Pia Vivian Pedersen, Katrine Bindesbøl Holm Johansen, Ola Ekholm och Knud Juel

Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, 2014

Statens Institut for Folkesundhed har utarbetat rapporten på uppdrag av Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. Rapporten beskriver forskelle i sundhedstilstanden mellem mænd og kvinder i den danske befolkning, herunder sundhedsmæssige forskelle blandt mænd og kvinder i forskellige sociodemografiske grupper. I rapporten peges der derudover på mulige årsager til de kønsforskelle, der er på området, og der reflekteres over, hvilken betydning disse kan have i forhold til planlægning og udvikling af serviceydelser over for borgerne. Rapporten viser blandt andet, at over dobbelt så stor en andel blandt unge kvinder (16-24 år) sammenlignet med unge mænd (16-24 år) oplyser at have et dårligt mentalt helbred og et højt stressniveau. Mænd har desuden en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd, hvad angår rygning, alkohol og kost, sammenlignet med kvinder, mens kvinder omvendt har en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd end mænd, hvad angår moderat eller hård fysisk aktivitet.

Helbred og trivsel

Kvinder angiver generelt at have dårligere helbred og trivsel end mænd, og for **følgende indikatorer for helbred og trivsel er kvinder dårligere stillet end mænd:**

- fremragende, vældig godt eller godt selv vurderet helbred
- dårligt fysisk helbred
- dårligt mentalt helbred
- højt stressniveau

- langvarig sygdom
- meget generet af følgende smerter og ubehag inden for de seneste 14 dage: træthed, hovedpine, søvnbesvær og søvnproblemer, nedtrykt (deprimeret eller ulykkelig) samt ængstelse, nervøsitet, uro og angst

For de fleste af disse indikatorer ses kønsforskellen overordnet på tværs af alder, samlivsstatus og uddannelsesniveau – og for nogle indikatorer også på tværs af erhvervmæssig stilling.

Sundhedsadfærd

Mænd har en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd, hvad angår rygning, alkohol og kost, sammenlignet med kvinder. Omvendt har kvinder en mere uhensigtsmæssig sundhedsadfærd end mænd, hvad angår moderat eller hård fysisk aktivitet.

Der er således **en større andel blandt mænd end blandt kvinder**, der:

- ryger dagligt
- er storrygere (dvs. de ryger 15 eller flere cigaretter om dagen)
- overskrider Sundhedsstyrelsens hjøriskogrænse i forbindelse med alkoholindtagelse
- jævnligt (hver måned) drikker 5 eller flere genstande ved samme lejlighed
- har et usundt kostmønster (dvs. har et lavt indtag af frugt, grønt og fisk samt et højt indtag af mættet fedt i kosten)

Disse kønsforskelle gælder overordnet på tværs af alder, samlivsstatus, uddannelsesniveau og erhvervmæssig stilling.

Der er overordnet **ikke forskel på andelen af svært overvægtige blandt mænd og kvinder**. Denne undersøgelse peger således på, at det i arbejdet med at fremme en mere hensigtsmæssig sundhedsadfærd er vigtigt at være særligt opmærksom på mændene.

Sociale relationer

Mænd har generelt færre og svagere sociale relationer end kvinder. Der er således overordnet en større andel blandt mænd end blandt kvinder, der:

- sjældent eller aldrig har kontakt med familie
- sjældent eller aldrig har kontakt med venner
- aldrig eller næsten aldrig har nogen at tale med, hvis de har problemer eller brug for støtte

Disse kønsforskelle gælder på tværs af alder, samlivsstatus og uddannelsesniveau. Mænd er også dårligere stillet end kvinder på tværs af erhvervmæssig stilling, hvad angår kontakt med familie og det ikke at have nogen at tale med.

Fra et **forebyggelsesperspektiv** er det centralt at være opmærksom på karakteren af de sociale relationer, som personer indgår i, da de både repræsenterer en potentiel ressource og en potentiel trussel for helbredet. I Danmark kan nævnes en række eksempler på indsatser målrettet styrkelsen af mænds sociale netværk som fx mandecentre og ældreklubber. Dog savnes mere viden om behovet blandt unge generelt og særligt unge kvinder, da unge kvinder i nærværende undersøgelse i højere grad end de unge mænd rapporterer at være uønsket alene.

<http://sm.dk/publikationer/sundhed-og-trivsel-i-et-konsperspektiv>

http://www.uvm.dk/~media/UVM/Files/Ligestilling/Publikationer/2014/SIF%20Sundhed%20og%20trivsel%20i%20et%20koensperspektiv_2014.pdf

Ældrebefolkningens sundhedstilstand i Danmark : analyser baseret på Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2005 og udvalgte registre

Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af: Mette Kjølner, Michael Davidsen & Knud Juel, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Sundhedsstyrelsen, København, 2010

I dagens Danmark findes der raske ældre med høj livskvalitet og ingen særlige begrænsninger i dagligdagen, ældre, der lever med kroniske sygdomme med eller uden begrænsninger i hverdagen og skrøbelige ældre med dårligt funktionsniveau, megen sygdom, hospitalsindlæggelser, ensomhed og forringet livskvalitet. At ældre som befolkningsgruppe er så heterogen, giver en række udfordringer i tilrettelæggelse af sundhedsfremme og forebyggelse målrettet ældre. Vi lever længere og længere, og andelen af ældre i befolkningen vokser. Generelt set har nye ældregenerationer bedre helbred og er mindre nedslidte end tidligere, men der er også en stigning i sygeligheden og et stigende medicinforbrug. Folkesygdomme fylder meget, og sygehusforbruget er stigende og størst i de ældste aldersgrupper. Denne udvikling sammenholdt med, at der er et stort forebyggelsespotentiale blandt ældre, gør ældres sundhed og livskvalitet til et væsentligt indsatsområde for både den borgerrettede og den patientrettede forebyggelse. Formålet med denne rapport er at give en grundlæggende beskrivelse af ældrebefolkningens sundhedstilstand og en pejlning af den demografiske og sundhedsmæssige udvikling de næste 10-20 år. Rapporten er et led i Sundhedsstyrelsens indsats i forhold til ældre borgere på 65 år og derover. Der er fortsat klare forskelle i mænds og kvinders sundheds- og sygeligheds-tilstand, og der er fortsat klare sociale forskelle i de ældres helbredsrelaterede livskvalitet, sundhedsadfærd, sygelighed og brug af sundhedsvæsenet.

Kønssforskelle i sygdom og sundhed

Marie Kruse og Karin Helweg-Larsen, Minister for Ligestilling, Ligestillingsafdelingen, 2004

Formålet med den aktuelle rapport er at afdække væsentlige kønssforskelle i sygdom og sundhed og at diskutere mulige forklaringer på disse forskelle ud fra forskelle i mænds og kvinders biologi, deres sundhedsadfærd, levevilkår og reaktion på sygdomssymptomer og gener. Rapporten indledes med en gennemgang af litteraturen vedrørende kønssforskelle i sundhed og sygelighed og de mulige baggrundsfaktorer herfor. Efterfølgende beskrives sygeligheden og brug af sundhedsvæsenet blandt mænd og kvinder ud fra nationale registre om sygehusindlæggelser og kontakt til praktiserende læge og ud fra de nationale interviewundersøgelser om befolkningens sundhed og sygelighed, der regelmæssigt gennemføres ved Statens Institut for Folkesundhed (SIF). Disse interviewundersøgelser danner også basis for analyser af mænds og kvinders sundhedsadfærd og reaktioner på sygdomssymptomer. SIF har som led i Regeringens handlingsplan inden for ligestilling gennemført denne undersøgelse af kønssforskelle i sundhed og sygelighed.

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/konssforskelle_rapport.pdf

1.2 HÄLSA OCH MÄN

Unge mænds trivsel og sundhed: en helt ny undersøgelse af 1000 unge mænd og kvinders syn på sygdomme, sundhed og brug af sundhedsvæsenet

Svend Aage Madsen, Forum for Mænds Sundhed, Men's Health Week 2015,

Forum for Mænds Sundhed sætter fokus på unge mænds forhold til trivsel og sundhed i forbindelse med *Men's Health Week* 2015 med ny undersøgelse. Undersøgelsen tager udgangspunkt i 1000 unge mænd og kvinder i alderen 15-25 år og deres syn på sygdomme, sundhed og brug af sundhedsvæsenet. Undersøgelsen viser blandt andet, at tre gange så mange unge mænd som kvinder ikke har været hos lægen inden for det seneste år. Og uanset de sygdomssymptomer, som unge mænd præsenteres for, har de klart mindre tendens end unge kvinder til at ville gå til lægen med det. Samtidig har unge mænd 300 % større dødelighed end unge kvinder. Og unge mænd under 25 år har 40 % større dødelighed af kræftsygdomme end unge kvinder.

<http://www.sundmand.dk/>

<http://www.sundmand.dk/UngeMaend30.5.2015.pdf>

www.tjekdigselvmand.dk

Mænds sundhed og sygdomme

Svend Aage Madsen, Samfundslitteratur, Fredriksberg, 2014

I bogen *Mænds sundhed og sygdomme* går Svend Aage Madsen tæt på den sundhedsmæssige ulighed mellem danske mænd og kvinder - og blandt danske mænd med forskellig baggrund. For som Svend Aage Madsen beskriver, er danske mænds levealder, ligesom vor nordiske naboers, øget gennem de seneste 50 år, men de danske mænd er stadig sejlet agterud med 4-5 år. Denne forskel i levealder er bl.a. forårsaget af en ringere kræftoverlevelse i Danmark end i resten af Norden. Det har bevirket, at sundhedsvæsenet har udrullet en lang række kræftpakker for at styrke behandling og opsporing af kræfttramte patienter af begge køn. Danmark har et af verdens mest avancerede sundheds-systemer med et tilbud, der dækker alle. Single-mænd i yderområderne lever kortere, det er en af de hårrejsende pointer, som Svend Aage Madsen peger på og forsøger at komme bagom de sørgelige tal, der viser, at danske mænd både lever kortere end danske kvinder - men også kortere end andre nordiske mænd.

<http://samfundslitteratur.dk/bog/m%C3%A6nds-sundhed-og-sygdomme>

Mænds sundhed: - en oversigt over mænds sundhedstilstand og gennemgang af effektive forebyggelsesmetoder

Del 1 – epidemiologisk gennemgang af mænds sundhed er udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af: Mette Kjøller, Michael Davidsen & Knud Juel, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Del 2 – effektive interventioner med fokus på forbedring af mænds sundhed er udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af: Anna Bachmann Boje & Christina Stentoft Hoxer

Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse, København, 2010

Rapporten består af to dele. Formålet med 1. del af rapporten er dels at udarbejde en grundlæggende beskrivelse af mænds fysiske og mentale sundhedstilstand og af udvalgte determinanter og risikofaktorer, dels at analysere om uddannelsesniveau og samlivsstatus kan bidrage til at forklare forskellene i mænds og kvinders brug af sundhedsvæsenet (indlæggelseshyppighed samt brug af alment praktiserende læge) og forskellene i mænds og kvinders sundhedsvaner.

I 2. del af rapporten foretages en litteraturgennemgang der søger at pege på effektive interventionsmetoder og arenaer for sundhedsfremme og forebyggelse blandt mænd.

Beskrivelsen af mænds sundheds- og sygelighedstilstand baseret på mænds egne oplysninger viser generelt, at mænd har bedre helbredsrelateret livskvalitet og bedre mental sundhed end kvinder. Således vurderer en større andel blandt mænd end blandt kvinder eget helbred som værende virkelig godt eller godt, større andele blandt mænd end kvinder tilkendegiver, at de har godt psykisk velbefindende og føler sig vitale, og mænd vurderer, at deres mentale helbredstilstand er bedre end kvinders.

<https://sundhedsstyrelsen.dk/da/udgivelser/2010/maends-sundhed>

Läs mera om män och hälsa i Danmark på *Selskab om Mænds Sundhed, Forum for Mænds Sundhed* och *Men's Health Week DK*. På hemsidan finns information om publikationer, konferenser, mm

<http://www.sundmand.dk/>

1.3 HÄLSA OCH KVINNOR

Kvinde kend din krop – en håndbog, Tidene Skifter, 2013

Kvinde kend din krop håndbogen er den mest åbenlyse klassiker i dansk kvindelitteratur som i 1975 udkom som den første *Kvinde kend din krop* bog i Danmark. Efterfølgende har hvert årti fået sin egen udgave med nye billeder og illustrationer og nyskrevet tekst med fokus på samtidens aktuelle køn- og ligestillingstemaer. Den femte *Kvinde kend din krop* bog giver dig svar på alt fra spørgsmål til din første menstruation til overgangsalderen. Den fortæller dig om arbejdsliv, prævention og bryster. Feminisme og voldtægt. Den fortæller dig i det hele taget om alt dét, der vedrører et kvindeliv i Danmark i dag. Du kan læse bogen fra ende til anden eller nøjes med at slå bestemte emner op i stikordsregisteret. Du kan læse personlige beretninger fra en masse andre kvinder, læse om herskertechnikker eller vulvodyni. Du kan bruge bogen på lige på den måde, der passer dig. Vi vil vise dig, at der er mange forskellige måder at se ud på. At vores kroppe er utrolig forskellige. Du vil derfor også finde en masse billeder af forskellige kroppe. Nærbilleder af bryster, kusser, maver, ansigter og røve. Øjeblikbilleder af situationer, du måske genkender fra din egen hverdag. Når unge kvinder i dag, mere end nogensinde, visuelt bombarderes fra vugge til grav med billeder af, hvordan kvindekroppen absolut må og skal se ud – plukket, barberet, kontrolleret, pumpet, udsultet, suget ud, spændt ind, strammet op, farvelagt, retoucheret, reduceret, unuanceret, mainstreamet, prissat – er det ligeså vigtigt, som da den første flok kvinder midt i 70'erne satte sig sammen og skrev sandheden om kvindekroppen. Så det bliver fortalt. Igen og igen. Kvinden er kroppen. Kroppen er kvinden. Kend hende her.

<http://dev-tiderneskitter.dk/default.asp?pid=42&bogid=670>

http://kvindekendindkrop.dk/?page_id=261

Kvinder og Hjertesundhed – en rapport om sundhedsadfærd og hjertesygdom blandt kvinder

Mette Madsen, Mette Kjølner, Søren Rasmussen, Hjertereforeningen og Statens Institut for Folkesundhed, København, 2003

Det vides i dag, at kvinder i lige så høj grad som mænd rammes af hjertesygdomme, men de rammes i en senere alder. Den gruppe af hjertesygdomme, hvor forebyggelsen antages at have størst effekt, er iskæmisk hjertesygdom (åreforsnævringssygdom), som derfor er i fokus i denne rapport. Iskæmisk hjertesygdom er en samlet gruppe af diagnoser, hvor blodprop i hjertet (akut myokardieinfarkt) og hjertekrampe (angina pectoris) er de vigtigste, men hjertesvigt og hjerterytmeforstyrrelser kan også skyldes iskæmisk hjertesygdom. Alle iskæmiske hjertesygdomme skyldes sygdomsudvikling i hjertets kransårer, med fedtaflejringer på indersiden af karret. Udvikling af iskæmisk hjertesygdom skyldes et kompleks samspil af mange faktorer, hvoraf nogle kan påvirkes gennem en effektiv forebyggelsesindsats. Det gælder livsstilsfaktorer som rygning, motion, kostvaner, overvægt, alkohol og stress, og det gælder biologiske faktorer som blodtryksforhøjelse og forhøjet kolesterol. Det er muligt, at iskæmisk hjertesygdom har lidt forskellig baggrund hos kvinder og mænd. Resultater fra undersøgelser tyder på, at sygdomsudviklingen blandt kvinder påvirkes anderledes af eksempelvis livsstilsfaktorer sammenlignet med mænd. I dette notat beskrives udbredelse af iskæmisk hjertesygdom blandt kvinder i Danmark, og hvorledes sygdommen behandles hos kvinder sammenlignet med mænd. Der tegnes desuden et portræt af danske kvinders sundhedsadfærd og holdning til forebyggelse.

http://www.hjertelunge.dk/files/Rapporter_mm/Kvinder%20og%20Hjertesundhed.pdf

1.4 REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING OCH FERTILITETSBEHANDLING

Graviditet og risiko – Kvinders oplevelse af tilbud, valg og krav

Grit Niklason, Samfundslitteratur, Fredriksberg, 2015

Grit Niklason forskning tar utgångspunkt i hur gravida kvinnor idag måste ta ställning till många frågor, som är relaterade till de teknologiska och medicinska möjligheter som fosterdiagnostik, skanning, behandling av foster i livmodern mm. som har utvecklats för att följa upp graviditeter. Det är en central

paradox att den moderna teknologin å den ena sidan har haft en ovärderlig betydelse att det idag är låg risk för att barn och mödrar skall bli skadade under förlossningen, medan teknologin å andra sidan för de kommande föräldrarna har medfört att de öe mer oroade och tänker på risker och osäkerheten i samband med graviditeten och förlossningen. I boken beskrivs även dialogen mellan de gravida och hälsopersonalen kring risk, teknologi och normalitet och de olika sektorernas kommunikationen kring graviditeten. Boken tokuserar även på socialt utsatta gravida kvinnor.

<http://samfundslitteratur.dk/bog/graviditet-og-risiko>

Social and psychological consequences of infertility and assisted reproduction—what are the research priorities?

Lone Schmidt, University of Copenhagen, Institute of Public Health, Copenhagen K, DK-1014, Denmark, Human Fertility, 2009, Vol. 12, No. 1 , Pages 14-20 (doi:10.1080/14647270802331487), 2009

Lone Schmidt, lektor, dr.med. og ph.d. fra Institut for Folkesundhedsvidenskab på Københavns Universitet har forsket i de *psykosociale konsekvenser af barnløshed* og fundet frem til, at ufrivillig barnløshed har stor betydning både for individet og parforholdet. »Ufrivillig barnløshed belaster både kvinden, manden og parforholdet. Det kan føre til et forringet sexliv og give nogle skår, der ikke kan klinkes. Samtidig bringer situationen dem ud af livstakten med vennerne og giver dem en uønsket følelse af udelukkelse og isolation fra omgangskredsen. Og sorgen er livslang, fordi den genopleves, når vennerne begynder at få børnebørn,« forklarer Lone Schmidt. I sin undersøgelse har Lone Schmidt fulgt i alt 2.250 mænd og kvinder, hvoraf de fleste var par, fra de startede fertilitetsbehandling i 2000 og et år frem. Deltagerne udfyldte et spørgeskema om alvorlige depressive symptomer tre gange: I starten af behandlingen, efter et år og igen fem år efter behandlingens begyndelse. En gennemgang af spørgeskemaerne ved et-års opfølgningen viste, at 15 procent af de kvinder, som ikke var blevet gravide efter behandling for barnløshed, havde udviklet alvorlige depressive symptomer. Hos mænd lå tallet på 6 procent.

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14647270802331487>

Fædre og fødsler

Svend Aage Madsen; Hanne Munck og Marianne Tolstrup (1995)

Boken kan väl anses vara en av de första som skrivits om pappor i samband med förlossningar, och beskriver bl.a. barnmorskornas upplevelser att ha papporna med under förlossningen och tittar kritiskt på hälsovårdens möte med pappan. Boken baserar sig på forskning gjord i början av 1990-talet och berättar om pappornas första steg in i förlossningssalarna, hur papporna bemöts, och hur detta hänger samman med den utveckling som har skett under 1980-90-talet. Boken ger även förslag på vad hälsovårdssektorn kunde göra för att papporna på ett bättre sätt skulle kunna delta i förlossningen och stärka bandet mellan pappan och barnet.

https://www.saxo.com/dk/faedre-og-foedsler_svend-aage-madsen_haeftet_9788778870421

1.5 SEXUELLT UTNYTTJANDE

Unges trivsel - År 2008 - en undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i tidlig barndom og tidlig ungdom

Karin Helweg-Larsen, Nina Maria Schütt og Helmer Bøving Larsen, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, 2009

Rapporten beskriver resultaterne af en undersøgelse af unges trivsel i Danmark. Den omfatter 3.976 unge i 9. klasse, svarende til 6 procent af denne aldersklasse i Danmark. Den er gennemført i april-maj og september 2008, og er en opfølgning på en tilsvarende undersøgelse i 2002. *Det overordnede formål har været at undersøge, hvor ofte seksuelle overgreb og vold mod børn og unge forekommer, hvilken karakter overgrebene har, hvilke børn og unge der rammes, hvem der står bag overgrebene, og hvad overgrebene kan betyde for de unges trivsel.*

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/unges_trivsel_2008_samlet_1.pdf

Seksuelle krænkelse af børn og unge inden for idræt : den aktuelle forekomst og forebyggelse : resultater af en landsomfattende undersøgelse og rapport fra konferencen i januar 2003

Karin Helweg-Larsen på uppdrag av Kulturministeriet i Danmark, 2003

Rapport beskriver problemstillingen ud fra en række forskellige datakilder. Det drejer sig om et fåtal internationale undersøgelser, to danske spørgeskemaundersøgelser, information indhentet fra idrætsorganisationerne og en personlig gennemgang af politianmeldte sager i perioden 1998-2002, hvor det har omhandlet mulige seksuelle overgreb i idrætten. Rapporten beskriver tillige en række af de tiltag, der inden for de seneste 4-5 år er gennemført af idrætsorganisationerne for at forebygge seksuelle overgreb i idrætsforeninger, og refererer diskussionsoplæg og konklusioner fra konference afholdt i forbindelse med offentliggørelse af rapportens resultater. Regeringens Børneudvalg besluttede i 1999, at der skal ydes en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn. Det omhandlede en

forebyggelse af seksuelle overgreb mod børn i familien, nærmiljøet, institutionerne, skolerne og sports- og fritidslivet samt via internettet og andre medier.

http://kum.dk/uploads/tx_templavoila/Seksuelle%20krankelser%20af%20born%20og%20unge%20inden%20for%20idrat.pdf

Knowing the unseen and seeing the unknown: health consequences of sexual abuse - a gynaecologic perspective

Malene Hilden, Centre for Victims of Sexual Assault Juliane Marie Centre Copenhagen University Hospital, Rigshospitalet Copenhagen, Copenhagen University, 2004

Det overordnede formål var at opnå indsigt i de helbreds-mæssige konsekvenser af seksuelle overgreb, samt at diskutere fysiske fund i relation til retslige forhold. Blandt kvinder undersøgt umiddelbart efter et overgreb, ønskede vi at vurdere sammenhængen mellem forskellige forhold vedrørende det seksuelle overgreb og risikoen for at pådrage sig anogenitale skader. Blandt gynækologiske patienter med et seksuelt overgreb i anamnesen, var formålet at vurdere en eventuel sammenhæng mellem det seksuelle overgreb og nuværende helbred. Vi ønskede at klarlægge om forhold vedrørende overgrebet, som fx hvorvidt indtrængning havde fundet sted, om tid fra overgreb til deltagelse i undersøgelsen, alder ved overgrebet, om ofret kendte gerningsmanden, og om der havde været yderligere fysisk eller psykisk vold, influerede på i hvilken grad overgrebet var associeret med dårligt helbred. Endelig ønskede vi at undersøge gynækologiske patienters oplevelser af den gynækologiske undersøgelse.

<https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/center-for-seksuelle-overgreb/forskning/Documents/Knowingtheunseen.pdf>

1.6 ALKOHOL OCH DROGER

Fosterskadende effekter af alkoholforbrug under graviditeten

Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af Gitte Lindved Petersen, Ulrik Schiøler Kesmodel og Katrine Strandberg-Larsen, København Universitet, Institut for Klinisk Medicin, Gynækologisk-Obstetrisk afdeling, 2015

I denne rapport præsenteres eksisterende viden om hvilke fosterskadende effekter, der kan være forbundet med alkoholforbrug under graviditeten. Denne viden er relevant i forbindelse med både forebyggende og behandlende initiativer vedrørende alkohol og graviditet, herunder udformning af anbefalinger og afdækning samt indsats i forhold til børn med medfødte alkoholskader. Rapporten er baseret på de nyeste videnskabelige litteraturgennemgange, og derudover inddrages resultater fra videnskabelige undersøgelser, der er udgivet efter udarbejdelsen af disse.

[http://pure.au.dk/portal/en/publications/fosterskadende-effekter-af-alkoholforbrug-under-graviditeten\(81e8b5a6-edb4-41fc-9da8-f7175f030855\).html](http://pure.au.dk/portal/en/publications/fosterskadende-effekter-af-alkoholforbrug-under-graviditeten(81e8b5a6-edb4-41fc-9da8-f7175f030855).html)

13-17 årige piger der misbruger rusmidler, og den behandling de tilbydes

Mads Uffe Pedersen, Leif Vind, Marianne Bækbøl, Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet, 2009

Denne rapport er den første i en række af publikationer, som vil udkomme fra Center for Rusmiddelforskning (CRF) med det formål at sætte fokus på behandling af 13-17-årige unge med et problematisk forbrug af rusmidler. At CRF har valgt netop dette satsningsområde er ikke mindst, fordi der ikke tidligere har været særskilt fokus på netop denne gruppe, som ikke alene har udviklet et problematisk forbrug af rusmidler, men som også er belastet af en lang række sociale og psykiske problemer.

Undersøgelsens hovedresultater fokuserer på følgende:

- Identificering af risiko- og beskyttelsesfaktorer for 73 piger i alderen 13 til 17 år, som er/har været indskrevet i behandling for deres misbrug af rusmidler.
- En mere kvalitativ beskrivelse af pigerne før og efter behandlingen gennem 10 cases.
- En analyse af, hvordan behandlingstilbudet til disse piger (og drenge) overordnet er organiseret i Danmark.
- Karakteren/indholdet af den konkrete behandling, der tilbydes disse piger (og drenge).

Inden gennemgangen af hovedresultaterne er det via en gennemgang af internationale undersøgelser blevet belyst, i hvilken grad misbruget af rusmidler sameksisterer med andre adfærdsmæssige, psykiske og sociale problemer. Resultaterne fra disse internationale undersøgelser er i udpræget grad genkendelige i disse 73 pigers liv.

http://crf.au.dk/fileadmin/site_files/filer_rusmiddelforskning/dokumenter/rapporter/2009/pedersen_vind_b%C3%A6kb%C3%B8l_13_17_%C3%A5rige_piger_der_misbruger_2009_01.pdf

1.7 MENTAL HÄLSA

Børn og unges mentale helbred : Forekomst af psykiske symptomer og lidelser og mulige forebyggelsesindsatser

Pernille Due, Finn Diderichsen, Charlotte Meilstrup, Merete Nordentoft, Carsten Obel & Anelli Sandbæk, Vidensråd for Forebyggelse, 2014:1.184, København, 2014

Den stærke kobling mellem mentale helbredsproblemer tidligt i livet og forekomsten af senere psykiske symptomer eller lidelser er et andet væsentligt incitament til at beskæftige sig med dette felt. Et dårligt mentalt helbred bidrager til at kompromittere muligheden for uddannelse og job hos unge og bidrager til at øge den sociale ulighed i samfundet i den udstrækning, at socialt svage unge er særligt udsatte for at have et dårligt mentalt helbred. Vi forholder os i rapporten alene til mentale helbredsproblemer på trods af, at vi anerkender, at mental sundhed og de positive dimensioner af det mentale helbred sandsynligvis er en ligeså afgørende faktor for at sikre trivsel og udvikling hos børn og unge. De positive dimensioner bidrager for eksempel til at give barnet og den unge den robusthed, barnet eller det unge menneske skal have for at klare sig godt igennem hverdagen og livets udfordringer, og for at lære og vokse af mødet med disse, frem for at bukke under. Disse positive dimensioner bliver dog endnu ikke monitoreret i udstrakt grad, og der er derfor ikke landsdækkende undersøgelser med brug af sammenlignelige mål på dette felt, hvilket har været den væsentligste årsag til rapportens fokus på helbredsproblemer snarere end sundhed i positiv forstand. Formålet med rapporten er med baggrund i publicerede danske videnskabelige undersøgelser at kortlægge forekomst, fordeling og de års udvikling i mentalt helbred hos unge mellem 10-24 år i Danmark. Rapporten søger derudover at identificere de vigtigste faktorer af betydning for unges mentale helbred og diskuterer konsekvenser og mulige indsatsområder.

http://www.vidensraad.dk/sites/default/files/vidensraadforebyggelse_boern-og-unges-mentale-helbred_digital_01_0.pdf

Køn, psykisk sygdom og behandling

Karin Garde, København: Hans Reitzel, 2003

Mænd og kvinder er forskellige. Forskellen mellem kønnene kommer tydeligt til udtryk, når det gælder psykiske sygdomme som skizofreni, depression og angst eller personlighedsforstyrrelser, ADHD og misbrug. Sygdommenes hyppighed, symptomer og behandling varierer. Mænd lever i højere grad et hårdere liv, drikker, går til grunde, begår selvmord og dør gennemsnitligt fem år før kvinder, der til gengæld er mere ængstelige, deprimerede, spiseforstyrrede og pilleforbrugende end mænd. For behandlere på ethvert plan er det vigtigt at have kønsforskellene for øje, når man møder sin patient, sin bruger eller klient. Men det er lige så vigtigt, at brugerne og de pårørende har denne viden og erkender deres særpræg og særlige talenter. Bogen henvender og derfor både til behandlere (herunder læger, psykologer, socialrådgivere, ergoterapeuter, fysioterapeuter, sygeplejepersonale og medarbejdere i socialpsykiatrien) og til brugere og deres pårørende. Desuden er bogen tiltænkt alle mennesker med interesse for deres medmennesker og for samspillet mellem de to køn.

https://www.saxo.com/dk/psykiske-sygdomme_karin-garde_haefet_9788790420529

https://butik.psykiatrifonden.dk/product/psykiske-sygdomme-forskellen-mellem-mand-og-kvinder_40.htm

1.8 ÖVRIGA OMRÅDEN

Sundhed mellem biologi og kultur - en bog om nye sundhedsbegreber

Anne Scott Sørensen, Christine Dalgård, Gyldendal, København, 1999

Der er ikke noget entydigt svar på, hvad sundhed er. Det afhænger af det teoretiske og faglige ståsted, af videnskabssyn og af personlig eller måske privat overbevisning. Antologiens ærinde er da heller ikke at komme frem til en entydig, indiskutabel definition, men snarere at brede begrebet ud over flere referencer på tværs af faggrænser og sektorer. Bidragyderne kommer bl.a. fra Institut for idræt og biomedicin, Institut for litteratur, kultur og medier og fra Institut for almen medicin og psykiatri. Her skal blot præsenteres nogle få af de forskellige indgangsvinkler.

<http://www.dsr.dk/Sygeplejersken/Sider/SY-2000-17-46-1-Anmeldelser.aspx>

1.9 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Sammanställning av nationella strategier och handlingsplaner om hälsa och jämställdhet.

Sundere liv for alle - Nationale mål for danskernes sundhed de næste 10 år

Sundere liv for alle er regeringens bud (2014) på en ny ramme for en ambitiøs forebyggelsespolitik. Vejen derhen går gennem partnerskaber på tværs af offentlige institutioner, civilsamfundet og den private sektor. De nationale mål for danskernes sundhed er ambitiøse mål. Konkret har regeringen sat 7 mål, der fokuserer på de risikofaktorer og områder, hvor der skal gøres en indsats, hvis vi skal forbedre middellevetiden og øge livskvaliteten blandt danskerne. Med målene ønsker regeringen, at vi om 10 år kan konstatere, at uligheden i sundhed er mindsket, at flere har valgt et røgfrit liv, at flere drikker mindre, at fysisk aktivitet og bevægelse er blevet en naturlig del af fleres hverdag og at mental sundhed og trivsel i højere grad er til stedet på arbejdspladsen, i skolen og i dagligdagen i det hele taget. Med

Sundere liv for alle har regeringen sat kursen. Men regeringen kan ikke løfte opgaven alene. Livet leves nemlig der, hvor vi opholde os. På arbejdspladser, i hjemmet, i foreningslivet, i vuggestuer og børnehaver, i virksomheder og på skolerne.

Mål 1 Den sociale ulighed i sundhed skal mindskes

Mål 2 Flere børn skal trives og have god mental sundhed

Mål 3 Flere voksne skal trives og have god mental sundhed

Mål 4 Flere skal vælge et røgfrit liv

Mål 5 Færre skal have et skadeligt alkoholforbrug, og alkoholdebuten skal udskydes blandt unge

Mål 6 Færre børn skal være overvægtige

Mål 7 Flere skal bevæge sig mere i dagligdagen

http://www.sum.dk/Sundhed/Forebyggelse/Nationale-maal/~media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2014/Nationale-maal/Nationale-Maal.ashx

National handlingsplan for demensindsatsen

Socialministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Finansministeriet, KL og Danske Regioner

Socialministeriet og Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2010

I forbindelse med forhandlingerne om finansloven for 2010 blev det besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe til udarbejdelsen af en national handlingsplan for demensområdet. Handlingsplanen og den bagvedliggende kortlægning blev offentliggjort i december 2010.

http://www.sum.dk/Aktuelt/Publikationer/~media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2010/National-handlingsplan-for-demensindsatsen-dec-2010/National-handlingsplan-for-demensindsatsen-dec-2010.ashx

Kommentar: I handlingsplanen talas enbart om dementa eller ældre personer. Det finns inget kön, dvs. fokuseras inte på om dementa kvinnor och män och om de har olika behov av åtgärder.

1.10 LITTERATURFÖRTECKNING

Förteckning över litteratur kring området hälsa och jämställdhet 1995-2015.

HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Jo mere udsat - jo mere syg: om socialt udsatte danskeres sundhed og sygdom

Rådet for Socialt Udsatte, København, 2014

http://www.udsatte.dk/dyn/resources/Publication/file/1/61/1399898293/pix-sundhed-sygdom_23_web-final.pdf

Hjemløse borgeres sygdom og brug af sundhedsydelser

Lars Benjaminsen, Jesper Fels Birkelund & Morten Holm Enemark, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København, 2013

<http://sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4140&PID=9267>

Work environment factors associated with long-term sickness absence and return to work

Merete Labriola, National Institute of Occupational Health Copenhagen, Denmark and Institute of Public Health, University of Copenhagen, 2013

<http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/~media/Boeger-og-rapporter/mla-phd.pdf>

Notat om unge mænds sædqualität og pigers pubertetsstart, herunder brystudvikling mv.

Sundhedsstyrelsen, København, 2011

Sundhed og trivsel blandt indvandrere, efterkommere og etniske danskere i 5., 7. og 9. klasse

Helene Nordahl Jensen, Bjørn E. Holstein, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, København 2010.

Hjertestatistik 2008: fokus på køn og sociale forskelle

Hjerteforeningen i samarbejde med Statens Institut for Folkesundhed og Syddansk Universitet, 2008

Antallet af døde på grund af hjertekarsygdom er faldet drastisk over 12 år – fra 22.542 i 1996 til 17.851 i 2005. Men den positive udvikling er skævt fordelt mellem kønnene og mellem grupper med henholdsvis korte og lange uddannelser.

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/hjertestatistik_2008_m_rett_jan09.pdf

Kønsperspektivet i unges trivsel og sundhedsadfærd i starten af det 21. århundrede

Karin Helweg-Larsen, Susan Andersen, Ulrikke Bryde Nielsen og Mette Madsen

Statens Institut for Folkesundhed rapport til Ligestillingsministern, Statens Institut for Folkesundhed (SIF), København, 2003

Sundhed & sygelighed i Danmark 2000 & udviklingen siden 1987

Mette Kjeller, Niels Kr. Rasmussen, Statens Institut for Folkesundhed, København, 2002

HÄLSA OCH MÄN

Mænds sundhed – eksempler fra kommunerne Inspirationshæfte

Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af COWI A/S, Sundhedsstyrelsen, Enhed for Sundhed
Rammer, 2011

Uddannelse af sundhedsprofessionelle i kommunikation og dialog med mænd

Kompendium : om kommunikation og dialog med mænd

Hanne Olsen, Jan Gram og Svend Aage Madsen (red.)

Kompendiet er udgivet af Dansk Sygeplejeråd i samarbejde med Rigshospitalet, Sundhedsstyrelsen, 3F Fagligt Fælles Forbund, Ph.d. Elene Fleischer fra Forskergruppen Ældre og Selvmord og Selskab for Mænds Sundhed i forbindelse med Men's Health Week 2007

<http://www.sundmand.dk/MHWkom.pdf>

Mænd, sygdom og sundhed: ronkedorfænomenet

Simon Sjørup Simonsen, Klim, Århus , 2006

Mænd, sundhed og sygdom - ronkedorfænomenet er en undersøgelse af mænds forhold til sygdom og sundhed. Den belyser livsverdenssammenhænge mellem på den ene side sygdom og sundhed og på den anden side opfattelsen af det at være mand.

<http://www.dba.dk/maend-sundhed-og-sygdom/id-1014056315/>

http://www.simonsimonsen.dk/SSSDK/FORELS_files/Ronkedorf%C3%A6nomenet.pdf

Ronkedorfænomenet: - konstruktioner af sundhed, sygdom og maskulinitet

Simon Sjørup Simonsen, Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet, Odense, 2004

<http://ugeskriftet.dk/videnskab/ronkedorfaenomenet-konstruktioner-af-maskulinitet-sygdom-og-sundhed>

Mænd er ikke bare mænd: en spørgeskema- og interviewundersøgelse for udvikling og afprøvning af særlige "mandeaktiviteter" for mænd i plejesektoren, især for mænd med demens : afsluttende rapport

Anette Tamborg, Nørrebro Erindringscenter, Dansk Center for Reminiscens, København, 2003

HÄLSA OCH KVINNOR

Sundheden er sgu din egen! : udviklingen i forståelserne af køn og sundhed i Kvinde kend din krop 1975-2001

Sine Lehn-Christiansen & Mari Holen i bogen: Er der spor?: feminisme, aktivisme og kønsforskning gennem et halvt århundrede, Forskningsgruppen Køn, Krop og Hverdagsliv, Frydenlund Academic, Frederiksberg, 2012

Kortuddannede kvinders hverdagslige sundhedsbegreb : om mulige veje til reduktion af social ulighed i sundhed

Jeanette Magne Jensen, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Århus Universitet, 2010

Female BRCA carriers & BRCA ovarian cancer

Anne-Bine Skytte, Odense : Faculty of Health Sciences, University of Southern Denmark, 2010

Medicin til raske - en syg idé? Medikalisering og risikotænkning i almen praksis belyst ved kvinders overgangsalder

Lotte Hvas, Forskningsenheden for Almen Praksis, København Universitet, Månedsskrift for Praktisk Lægegering, København 2008

At skrive selvet: brystkræfttramte kvinders sygdomsrelaterede internetbrug

Charlotte Kira Kimby, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, 2007

Birth outcome in Danish women with breast cancer, cutaneous malignant melanoma and Hodgkin's disease

Vivian Langagergård, Faculty of Health Sciences, Institut for Epidemiologi og Socialmedicin, University of Århus, 2007

Younger women and smoking: a longitudinal study of the trend in smoking prevalence and determinants of smoking initiation and cessation among nearly 14.000 Danish women

Christian Munk, Institute of Cancer Epidemiology, Danish Cancer Society, Copenhagen, Denmark, 2005

Potentiel sygdom sætter spor: kvinders oplevelse af sygdom i et forløb med celleforandringer efter screening for livmoderhalskræft

Lise Hounsgård, Institut for Sygeplejevidenskab, Århus Universitet, Århus, 2004

Risikoadfærd for udvikling af spiseforstyrrelser blandt danske kvinder

Mette Waadegaard, Statens Institut for Folkesundhed og Sundhedsstyrelsen, København, 2002

A comparative population based study on breast cancer patients in Denmark and Sweden : aspects of early diagnosis, axillary surgery and registration

Anni Ravnsbæk Jensen, Faculty of Health Sciences, University of Århus, 2002

Kvinder og korttidsindlæggelser: en kvalitativ evaluering af hysterektomerede kvinders og personalets erfaringer med accelereret regime

Lis Wagner og Anne Mette Carlsund, Universitetshospitalernes Center for Sygepleje- og omsorgsforskning UCSF, Gynækologisk afdeling 420, 5-døgns afsnittet, Hvidovre Hospital, København, 2002

Livsstil og risikofaktorer for osteoporose hos sygeplejersker, der har valgt substitution med kvindelige kønshormoner

Yrsa Andersen Hundrup, Københavns Universitet, Statens Institut for Folkesundhed, København, 2001

Danske kvinders sundhed og sygelighed

Karin Helweg-Larsen, Danske Kvinders Nationalråd og DIKE, København, 1997

Genital klamydia hos unge kvinder i Ringkøbing Amt og Københavns Kommune : en epidemiologisk og sundhedsøkonomisk analyse på baggrund af rutineundersøgelse i almen praksis

Bodil Nygård, Central forskningsenhed for almen praksis, Panum Institut, København Universitet, Foreningen af danske lægestuderende FADL, København, 1996

Sygeliggørelse af kvinder

Birgit Petersson, Foreningen af danske lægestuderende FADL Foreningen af Danske Lægestuderendes Forlag, København, 1995

REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

At være gravid: kvinders oplevelse af tilbud, valg og krav

Grit Niklasson, Institutet for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg University, UCN Forlag, Forskning og Udvikling, Aalborg, 2014

Årsrapport for børn født i 2008-2009 fra Databasen Børns Sundhed: Amning i 14 kommuner

Anne Maj Christensen, Carina Sjöberg Brixval, Maria Svendsen, Bjarne Laursen og Bjørn E. Holstein, alle fra Forskningsprogrammet for Børn og Unges Sundhed og Trivsel, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet. Udarbejdet for Styregruppen for Databasen Børns Sundhed og Statens Institut for Folkesundhed, København, 2011

Gravides sygefravær

Bach, Henning Bjerregård ; Coop Henriksen, Annemette ; SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd København : SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2010

Rapporten undersøger, om der i gravides arbejdsliv, privatliv og graviditetens forløb er forhold, som kan forklare stigningen i sygefraværet under graviditeten. Derudover undersøger rapporten, om læger og jordemødre har ændret adfærd og indstilling til, hvad der udløser en syge- og fraværsmedaling.
<http://sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=2617&PID=9267>

Physical exercise during pregnancy and reproductive outcomes

Mette Juhl, University of Copenhagen, Copenhagen, 2009

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/rapport_phd_mette.pdf

Gravide med rusmiddelproblemer i Danmark Omfang, risikovurdering og aktuel praksis

Dorte Hecksher, Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet, Nordiskalkohol - & Narkotikatidskrift vol. 26, s. 295-303, 2009 .

Infertility and assisted reproduction in Denmark: epidemiology and psychosocial consequences

Lone Schmidt, University of Copenhagen, Faculty of Health Sciences, Institute of Public Health, Department of Social Medicine, 2006

Tidligt ammeophør - kan det forebygges? : et forskningsprojekt i sundhedsplejens praksisfelt

Hanne Kronborg, Afdeling for Sygeplejevidenskab, Århus Universitet, Århus, 2006

Den gode fødsel : en antropologisk undersøgelse af fødselsfortællingen

Camilla Gohr & Anne Mette Holme Bertelsen, Den Almindelige Danske Jordemoderforening, Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi København: Museum Tusculanum, 2006.

Graviditeter og fødsler blandt stofmisbrugere i Danmark 1990 - 2001

Mette Harbo, Embedslægeinstitutionen for København og Frederiksberg Kommune København, 2004

Provokeret abort : undersøgelse af baggrund og virkninger

Connie Carøe Christiansen, Garbi Schmidt, Mogens Nygård Christoffersen, Socialforskningsinstituttet, 03:19, København, 2003

Den gyldne middelvej: sundhedsfremme i hverdagen - en antropologisk analyse af gravide kvinder praktiske ræsonnement i relation til rygevaner

Mette Risør Bech, Humanistisk Fakultet, Afdelingen for Etnografi og Socialantropologi, Aarhus Universitet, 2002

Barselhvile efter ukompliceret fødsel : en undersøgelse af, hvilke ressourcer barselkvinder har, og om sygeplejen rammer plet med sin indsats i barselperioden

Lisbeth Sørensen, Ringkjøbing Amtskommune, Den Medicinske Forskningsenhed Ringkjøbing, Ringkjøbing, 1995

Efterfødselsreaktioner : mænds reaktioner på graviditet, fødsel og spædbarnstid

Kirsten Lindved, GAIA's Forlag, Brønshøj, 1995

SEXUELT UTNYTTJANDE

Sundhed, sygelighed og trivsel blandt klinikprostituerede

Anders Arnfred, Pia Vivian Pedersen, Maria Holst Algren og Knud Juel, Statens Institut for Folkesundhed SIF, Syddansk Universitet, København, 2013

Bekæmpelse af seksuelle overgreb mod børn i Danmark Hvor langt er vi nået? Afrapportering fra konference

Forskningsnetværket om Seksuelle overgreb på børn, 2004

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/Seksuelle_overgreb_mod_b%C3%B8rn.pdf

Rådgivning og behandling af 420 børn og deres familier: rapport fra Team for Seksuelt Misbrugte Børn, Rigshospitalet

Tina Irner, Team for Seksuelt Misbrugte Børn, Rigshospitalet, København, 2003

Nationale aktiviteter 2002-2003 vedr. indsatser i forhold til seksuelle overgreb mod børn
Margit Knudsen, SISO – Udviklings- og Formidlingscenter for Børn og Unge (UFC Børn og Unge), National Rapport 2002/03

Unge trivsel år 2002: en undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb i barndommen
Karin Helweg-Larsen & Helmer Bøving Larsen, Statens Institut for Folkesundhed, København, 2002

ALKOHOL OCH DROGER

AFRAPPORTERING - Arbejdsgruppe om gravide med et forbrug og misbrug af rusmidler
Social- og Indenrigsministeriet og Sundheds- og Ældreministeriet, 2015
http://www.sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Forebyggelse/2015/September/~/_media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2015/Afrap-gravide-med-et-forbrug-og-misbrug-af-rusmidler/Arbejdsgrupperapport_arbejdsgruppe%20om%20gravide%20med%20et%20forbrug%20eller%20misbrug%20af%20rusmidler.ashx

Kvinder og køn: stofbrug og behandling
Helle Vibeke Dahl & Mads Uffe Pedersen Aarhus Universitet, Center for Rusmiddelforskning, J & R Frydenberg a/s, København, 2008

MENTAL HÄLSA

Selvskadende adfærd blandt unge mellem 13-19 år. Del 1 Medicinforgiftning, støtte, mistrivsel og forældres skilsmisse
Agnieszka Konieczna, Lone Rask, Lilian Zøllner, Center for Selvmordsforskning, Odense, 2013

Sundhedsplejerskens vurdering af mors psykiske tilstand: Temarapport om børn født i 2010
Maria Svendsen, Carina Sjöberg Brixval og Bjørn E. Holstein, alle fra Forskningsprogrammet for Børn og Unge Sundhed og Trivsel, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet. Udarbejdet for Styregruppen for Databasen Børns Sundhed. Et tværkommunalt samarbejde med Region Hovedstaden og Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Statens Institut for Folkesundhed, København, 2012

Psykisk mistrivsel blandt 11-15-årige – bidrag til belysning af skolebørns mentale sundhed
Bjørn E. Holstein, Mogens Trab Damsgaard, Pia Wichmann Henriksen, Charlotte Kjær, Charlotte Meilstrup, Malene Kubstrup Nelausen, Line Nielsen, Signe Boe Rayce & Pernille Due, Forskningsprogrammet for Børn og Unge Sundhed, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Sundhedsstyrelsen, København, 2011

Mental sundhed blandt voksne danskere - Analyser baseret på Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2005
Anne Illemann Christensen, Michael Davidsen, Mette Kjølner og Knud Juel, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, Sundhedsstyrelsen, København, 2010

Kampen mod kroppen: om spiseforstyrrelser blandt unge
Per Strårup Søndergård, Turbine, Århus, 2010

Unge og selvskadende adfærd
Bo A. Ejdesgaard, Iben K. Stephensen, Børge F. Jensen & Lilian Zøllner Faktaserien nr. 25
2010 Center for Selvmordsforskning, Odense 2010

Tidlig indsats mod fødselsdepression: - erfaringer fra et projekt i Århus Kommune
Finn Breinholt Larsen Karen Ghoulia Birgit Wexel Poul Videbech, Center for Folkesund, Århus, 2009

2. SOCIALA OMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

I Danmark har forskning och rapporter om jämställdhet och det sociala området fokuserat på ungas trivsel och mistrivsel, socialt utsatta, bla. på både hemlösa kvinnors och mäns situation, de prostituerades villkor, våld mot kvinnor och barn, partnervåld mot män, och hedersrelaterat våld har många forskare specialiserat sig på. Skillnader i handikapade kvinnors, etniska minoriteters sociala villkor och mäns levnadsvillkor och maskulinitet och mansroller bland minoritetsmän i Danmark har även kartlagts och studerats.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

2.1 BARN OCH UNGA

Når det er svært at være ung i DK – unges trivsel og mistrivsel i tal

Jens Christian Nielsen, Niels Ulrik Sørensen & Martha Nina Osmec, Center for Ungdomsforskning, 2010

Resultaterne af en stor undersøgelse af trivsel og mistrivsel blandt unge mellem 15 og 24 år belyser både de unges egne vurderinger af, om de trives med sig selv og deres liv, og den trivsel og mistrivsel, der kan spores i deres adfærd og orienteringer i hverdagslivet. Rapporten bygger på telefoninterview med knap 3.500 unge. Rapporten er den første publikation i Center for Ungdomsforskning's 3-årige forskningsprojekt *Når det er svært at være ung i DK*. Projektet har til formål at undersøge unges trivsel og mistrivsel, hvilke mønstre og sammenhænge der måtte være mellem forskellige former for mistrivsel, samt endelig at komme med råd til, hvordan unges mistrivsel kan vendes til trivsel.

Projektets ambition er således at sætte fokus på:

- hvornår det er svært at være ung i dag
- i hvilke situationer vanskelighederne især træder frem
- hvad der gør det svært at være ung i dag
- hvilke unge der især har vanskeligheder
- og hvad der skal til for at håndtere udfordringerne i det moderne ungdomsliv

Disse spørgsmål bliver besvaret i fire publikationer, der belyser unges trivsel og mistrivsel fra forskellige perspektiver og med forskellige vægtninger af fokuspunkterne. Rapporten udgør projektets kvantitative bidrag: her belyses primært unges trivsel og mistrivsel i tal og tabeller, der er lavet med udgangspunkt i statistiske analyser af vores spørgeskemaundersøgelse. Rapporten indeholder analyser af, hvilke unge trivsel og mistrivsel optræder hos, herunder hvordan trivsel og mistrivsel hænger sammen med de unges køn, alder, uddannelse, familiebaggrund osv.

http://www.cefu.dk/media/225966/trivsel_version_6.pdf

<http://www.cefu.dk/emner/forskning-publikationer/livsstil-og-sundhed/naar-det-er-svaert-at-vaere-ung-i-dk.aspx>

<http://www.cefu.dk/emner/forskning-publikationer/alle-publikationer/den-svaere-ungdom.aspx>

Kommunale beredskaber i forhold til overgreb mod børn og unge

Vejledningsmateriale til håndtering af sager med overgreb mod børn og unge

Aya Mortag Freund og Merete Bonde Jørgensen, Socialstyrelsen, 2014

Vold og seksuelle overgreb kan have vidtrækkende konsekvenser for børn og unge. Som voksne og fagpersoner har vi ansvaret for at beskytte børn og unge og bidrage til, at vi så tidligt som muligt bliver opmærksomme på og reagerer, hvis børn og unge udsættes for vold eller seksuelle overgreb. Det kræver viden, kompetencer og handling – og derfor skal I i kommunen have et beredskab, der kan støtte det forebyggende og opsporende arbejde. Beredskabet skal være udformet skriftligt.

Vejledningsmateriale til kommunerne beskriver, hvad et kommunalt beredskab bør indeholde. Det giver konkrete eksempler på indholdet i beredskabet, samt vejledning til, hvordan I kan arbejde med at udarbejde og implementere beredskabet. Det kommunale beredskab skal medvirke til:

- at fagpersoner får den tilstrækkelige viden til at reagere.
- at fagpersoner bliver bedre til at forebygge, opspore og håndtere sager, hvor børn og unge udsættes for vold og seksuelle overgreb.
- at fagpersoner arbejder tværfagligt og tværsektorielt i håndteringen af sagerne.
- at fagpersoner bliver i stand til at iværksætte en faglig kvalificeret indsats.

Beredskabet skal altså formidle viden om forebyggelse, tegn og reaktioner og beskrive konkrete handleveje, så man som medarbejder eller leder kender til egen rolle og ansvar og ved, hvordan man skal håndtere det, når der opstår en bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung udsættes for vold eller seksuelle overgreb.

Beredskabet skal endvidere formidle kommunens organisering på området og skabe grundlag for arbejdet med forebyggelse af overgreb i kommunens dag- og døgntilbud samt skoler.

<http://vidensportal.socialstyrelsen.dk/temaer/seksuelle-overgreb/indsatser/kommunale-beredskaber-i-forhold-til-vold-og-seksuelle-overgreb>

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kommunalt-beredskab-vejledningsmateriale-til-handtering-af-sager-med-overgreb-mod-born-og-unge>

<http://sm.dk/nyheder/2011/kommunernes-beredskaber-siso-kortlaegning.pdf>

2.2 ÄLDRE

Äldres Ressourcer og Behov : status og udvikling på baggrund af ældredatabasen

Heidi Hesselberg Lauritzen, Rikke Nøhr Brüner, Pia Thomsen & Miriam Wüst

København : SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:26, 2012

Denne rapport beskriver 67-, 72-, 77-, 82- og 87-årige ældres ressourcer og behov på baggrund af data fra Äldredatabasens tre omfattende interviewrunder i 1997, 2002 og 2007. Rapporten undersøger tre perspektiver i data og ser på henholdsvis kønsforskelle, forskelle mellem kohorter af ældre i 1997 og 2007 og forskelle mellem 67-årige og 87-årige ældre. Rapporten indeholder en deskriptiv og en analytisk del. Den deskriptive del består af deskriptive analyser af ældres helbredsmaessige situation, brug af hjemmehjælp, boligforhold, sociale relationer og fritidsinteresser, mens den analytiske del indeholder en række analyser af, hvilke faktorer der betinger ældres funktionsniveau og behov for hjemmehjælp.

<http://www.sfi.dk/s%C3%B8gesresultat-4067.aspx?Action=1&NewsId=3497&PID=9285>

2.3 FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

The multicultural challenge to the Danish Welfare state – Social Politics, Equality and Regulating Families

Birte Siim and Anette Borchorst

Paper from FREIA – Feminist Research Center in Aalborg, Department of International and Social Studies, Aalborg University, Denmark, Nr. 65, January 2008

The Scandinavian countries have witnessed intense debates about the effects of increased immigration on the Scandinavian welfare states, family and gender relations. The purpose of the chapter is to analyse the multicultural challenge to the Danish welfare- and gender regime by exploring the different political approaches to gender equality and family relations. It discusses different interpretations of the meaning and implications of immigration and multiculturalism in relation to gender and family relations. The focus is on the tensions in the policy logics and in the dominant discourses about gender equality and family relations. The Danish exceptionalism is explored by employing a comparative Scandinavian perspective/approach.

http://www.researchgate.net/publication/237387676_The_multicultural_challenge_to_the_Danish_Welfare_state_-_Social_Politics_Equality_and_Regulating_Families

<http://vbn.aau.dk/en/publications/the-multicultural-challenge-to-the-danish-welfare-state%28b6db5eb0-ef59-11dc-800f-000ea68e967b%29.html>

Nye fædre på orlov – en analyse af de kønsmæssige aspekter ved forældreorlovsordninger

Olsen, Bente Marianne, Københavns universitet, København, 2000

Fædre, der tager orlov til at passe et lille barn, er en overskuelig skare i det danske samfund, og fædre, som er alene med barnet i dagtimerne – hvor moren altså ikke er hjemme samtidig – er næsten som at finde en nål i en høstak. I den offentlige debat har der været meget snak om, hvorfor mænd ikke tager orlov. Senest er orlovperioden ændret til at være minimum 8 uger, hvilket ikke har fået mændenes andel af orlovstagerne til at stige. Afhandling viser gennem sin analyse af udviklingen i orlovsordningerne både her og i andre nordiske lande, herunder de politiske strømninger og debatter, som er gået forud for konstruktionen af orlovsordninger, at mænd som fædre ikke er tænkt ind i orlovsordningerne og derfor heller ikke bruger dem på samme måde som kvinder. Afhandlingen kaster nyt lys over det kønssyn/ligestillingsideologi, som ligger bag udviklingen af orlovsordningerne i Norden og kommer omkring nogle af forestillingerne om, hvorfor de fleste mænd ikke holder orlov. Samtidig er beskrivelserne af, hvordan mænd holder orlov, når de gør det, meget fine. For mændene er det vigtigt at signalere ikke mindst over for sig selv, at de gør det på en anden måde end kvinder. De har noget at tilføje som fædre og mener at de f.eks. leger på en anden måde, end mødrene gør. De mener også, at de ikke laver husarbejde – de er ikke hjemmegående husfædre, men i deres beskrivelser af hvad dagen går med, viser det sig, at de alligevel laver en del – det fylder ikke, men er noget der bare skal overstås.

http://www.genus.se/digitalAssets/1279/1279822_benteolsen.pdf
<http://www.nyt-om-arbejdsliv.dk/images/pdf/2001/nr1/ta01-1-108.pdf>

2.4 SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Hjemløshed i Danmark 2013 : national kortlægning

Lars Benjaminsen og Heidi Hesselberg Lauritzen

SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København, 2013

Rapporten indeholder resultaterne af den fjerde nationale kortlægning af hjemløshed i Danmark. Kortlægningen foretages for at kunne følge udviklingen i omfanget og karakteren af hjemløshed i Danmark. En tilsvarende kortlægning blev gennemført i 2007, 2009 og 2011 på foranledning af Social- og Integrationsministeriet, som har bestilt og finansieret rapporterne. Rapport kommer i kølvandet på hjemløsestrategiens omfattende og bekostelige indsats for at modvirke hjemløshed i Danmark og indeholder dels en kortlægning af udviklingen i antallet af hjemløse og dels af udviklingen i gruppens sammensætning. Kortlægningen viser også, at antallet af hjemløse unge og antallet af hjemløse borgere med psykisk sygdom fortsat stiger. Hver femte hjemløs er et ungt menneske mellem 18 og 24 år, og næsten halvdelen af alle hjemløse borgere har en psykisk sygdom. *Hovedparten af de personer, der befandt sig i en hjemløshedssituation i uge 6, 2013, er mænd.* Som det fremgår af tabel 5.1, er 78 pct. af de hjemløse borgere mænd, mens der således kun er 22 pct. kvinder. Andelen af henholdsvis mænd og kvinder er uændret i forhold til tællingerne i 2009 og 2011. Også i de enkelte hjemløshedssituationer er der en generel overvægt af mænd. Særligt blandt dem som overnatter på gaden, natvarmestuer, herberger og forsorgshjem eller befinder sig under Kriminalforsorgen eller på et hospital eller behandlingstilbud, er langt hovedparten mænd med mellem 80-95 pct. *Dog er andelen af kvinder, blandt dem der benytter natvarmestuer, steget fra 17 pct. i 2011 (ikke vist) til 20 pct. i 2013.* Omkring hver fjerde hjemløse borger, der enten opholder sig på et hotel, vandrerhjem eller lignende eller overnatter hos familie og venner, 37 er kvinder. *Derimod er der relativt flere kvinder i gruppen, der befinder sig i udsulningstilbud, hvor 56 pct. er mænd og 44 pct. kvinder.* For 20 personer er der ikke oplysninger om personens køn.

<http://www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4007&PID=9267>

Prostitution i Danmark : en kortlægning

Jens Kofod, Theresa Frøkjær Dyrvig, Kristoffer Markwardt, Ninna Lagoni, Rebekka Bille, Tina Termansen, Line Christiansen, Eva Juul Toldam, Magne Vilshammer

SFI – Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, København, 2011

Rapporten præsenterer resultaterne af SFI's kortlægning af prostitution i Danmark. Rapporten belyser omfanget af prostitution og de prostitueredes levevilkår. Rapporten er dels baseret på en omfattende kvalitativ interviewundersøgelse blandt nuværende og tidligere prostituerede samt relevante fagpersoner, dels baseret på en survey-undersøgelse blandt nuværende prostituerede samt flere andre kvantitative datakilder. Rapporten estimerer omfanget af klinikprostitution, kvindelig escortprostitution og udenlandsk gadeprostitution. Derudover konkluderer den bl.a., at prostitueredes vurdering af egen livssituation særligt er knyttet til, om de føler sig økonomisk afhængige eller uafhængige af penge fra prostitution, og om de føler sig socialt inkluderet eller ekskluderet af samfundet. Kortlægningen viser, at gruppen af prostituerede er meget heterogen, og at de prostituerede har meget forskellige ønsker og behov. Undersøgelsen viser desuden, at de gadeprostituerede er mest udsatte for vold, har det laveste uddannelsesniveau og det største ønske om at komme ud af prostitutionen.

<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4681&Action=1&NewsId=3013&PID=9267>

<http://www.sfi.dk/prostitution-7582.aspx>

Fattigdom og social eksklusion : Tendenser i Danmark over et kvart århundrede

Jørgen Elm Larsen, Socialforskningsinstituttet 04:27, København, 2004

De fleste danskere har siden 1976 fået væsentligt bedre levestandard. Det fremgår af de tre store levestandardundersøgelser fra 1976, 1986 og 2000, som Socialforskningsinstituttet og Sociologisk Institut har gennemført. Elm Larsen sammenholder resultaterne fra de tre levestandardundersøgelser med fokus på relativ fattigdom og social eksklusion. Ved at se på danskernes økonomiske, materielle og helbredsmaessige forhold samt deres deltagelse i fritids-, faglige og politiske aktiviteter og deres nære sociale relationer, vurderes omfanget af social eksklusion i den danske befolkning. De tre undersøgelser giver også mulighed for at vurdere mange andre aspekter som fx ligestillingen mellem kønnene på forskellige levestandardområder, den sociale arvs betydning og marginaliserings-tendenser blandt særligt udsatte grupper i det danske samfund. Overordnet set har langt de fleste danskere fået markant bedre levestandard i 2000, end de havde i 1976. I 2000 var der 2,3 pct. af den danske befolkning, der ifølge denne undersøgelses definitioner var socialt ekskluderet. Dermed er andelen mere end halveret. Fremgangen ses især i forhold til danskernes sociale netværk. Mænd er stadig bedre stillet økonomisk og materielt end kvinder, men på alle andre levestandardområder er kvinderne bedre stillet, og samlet set kan man konstatere, at kvinderne siden 1976 har opnået ligestilling med hensyn til gode levestandard. Risikoen for

social eksklusion øges i takt med alder og dårligt helbred. Men folkepensionister er blandt dem, der har oplevet størst fremgang i andelen af inkluderede og størst tilbagegang i andelen af ekskluderede.
<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4681&Action=1&NewsId=213&PID=9267>

2.5 FUNKTIONSHINDER (HANDICAP)

Køn, handicap og beskæftigelse i 2010

Lars Brink Thomsen og Jan Høgelund, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:36, 2011

Der er væsentligt flere mænd end kvinder med handicap, der er i beskæftigelse. Det viser rapporten *Køn, handicap og beskæftigelse* fra SFI, der også afdækker andre forskelle mellem køn og handicap.

Der er forskel mellem kønnene, når det handler om handicappets betydning for jobsituationen. Ifølge SFI's undersøgelse har godt halvdelen af mænd med handicap et arbejde, mens kun godt 4 ud af 10 kvinder med handicap er i beskæftigelse. Blandt personer uden handicap er der til sammenligning ingen væsentlig forskel på, hvor mange kvinder og mænd, der er i job. En større andel af kvinderne end mændene mener, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Kvinder har desuden andre handicaptyper og lidelser end mænd. De har i højere grad end mændene problemer med bevægeapparatet og psykiske lidelser, mens mændene i højere grad end kvinderne dør af livsstilssygdomme som diabetes og kredsløbsproblemer. Selv når der bliver taget højde for, at kvinder har andre handicaptyper og lidelser end mænd, er der en forskel på beskæftigelsesandelen mellem kønnene. Undersøgelsen er blevet til i forbindelse med er finansieret af Specialfunktionen for ligestilling.

<http://sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=3130&PID=9267>

<http://www.menneskeret.dk/emner/handicap/forstaa-konvention/artikel-6/viden>

Mainstreaming; et godt eftertænksomt tilvalg – en rapport om at integrere kønsperspektivet i Danske Handicaporganisationer og medlemsorganisationer

Line Mørkegaard, Danske Handicaporganisationer, Hvidovre, 2010

Rapport udarbejdet af Danske Handicaporganisationer om kønsperspektivet i DH og medlemsorganisationerne. Rapporten er udarbejdet som et led i ligestillingsprojektet "Mainstreaming; Et Godt Eftertænksomt Tilvalg ("MEGET")". Projektet konkluderer, at der er stor forskel på, hvordan henholdsvis mænd og kvinder benytter sig af og deltager i DH's medlemsorganisationer.

<http://www.menneskeret.dk/emner/handicap/forstaa-konvention/artikel-6/viden>

Kvinder og børn med handicap på krisecenter: Veje til tilgængelighed

Marie Louise Knigge, Servicestyrelsen, LOKK, 2009

Hæftet præsenterer viden, inspiration og nye veje i krisecentrenes arbejde med voldsudsatte kvinder og børn med handicap. Formålet er at understøtte en udvikling mod tilgængelige krisecentre. Tilgængeligheden gavner først og fremmest kvinder og børn med handicap, men også de kvinder, som får varige eller midlertidige mén eller handicap, som følge af volden. Hæftet henvender sig til ansatte og frivillige på krisecentre. Samtidig kan andre fagpersoner, der enten møder eller arbejder med voldsudsatte kvinder med handicap, også hente viden og inspiration.

<http://www.menneskeret.dk/emner/handicap/forstaa-konvention/artikel-6/viden>

2.6 VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Kvindekrisecenter- og forsorgshjemsområdet

Analyse af reglerne for ophold på forsorgshjem og kvindekrisecentre samt kommunernes praksis og Styringsmuligheder

KL og Finansministeriet og Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, 2015

Kvindekrisecentre og forsorgshjem er midlertidige, landsdækkende botilbud efter servicelovens § 109 (kvindekrisecentre) og § 110 (forsorgshjem/herberger) til sårbare og udsatte borgere, der har akut behov for botilbud, støtte og omsorg med videre. I forhold til andre tilbud på det sociale område udmærker forsorgshjem og kvindekrisecentre sig blandt andet ved, at det er boformens leder (og ikke kommunen), der træffer afgørelse om optagelse på boformerne. Det giver mulighed for, at hjemløse borgere og voldsramte kvinder, der har akut behov for hjælp, kan modtage botilbud, husly, støtte, omsorg med videre uden først at skulle have deres sag behandlet i kommunen. Det er kommunerne, som har det samlede ansvar for borgerens indsats, og som betaler udgifterne til indsatsen. Staten refunderer 50 procent af kommunernes udgifter til borgernes ophold og afledte ydelser som følge af at kommunerne ikke træffer afgørelse om borgerens ind- og udskrivning på boformerne. Til trods for at antallet af ophold på kvindekrisecentre har været relativt stabilt i perioden 2009-2013, viser Socialstyrelsens årsstatistik for 2013 for kvinder og børn på krisecentre, at der er sket en stigning i de gennemsnitlige opholdstider samt, at antallet af ophold med en varighed på over 90 dage generelt er steget i perioden.

<http://www.ft.dk/samling/20141/almindel/sou/bilag/229/1531849.pdf>

Partnervold mod mænd i Danmark

Plauborg, Rikke og Helweg-Larsen, Karin, Statens Institut for Folkesundhed. Ministeriet for Ligestilling og Kirke, Social- og Integrationsministeriet, Statens Institut for Folkesundhed, 2012

Rapporten præsenterer resultaterne af en undersøgelse om mænd, der udsættes for vold fra deres partner. Statens Institut for Folkesundhed har for Ministeriet for Ligestilling og Kirke og Social- og Integrationsministeriet afdækket det aktuelle omfang og karakteren af partnervold mod mænd i Danmark, kortlagt de eksisterende tilbud til voldsudsatte mænd, samt beskrevet de eventuelle barrierer, mænd oplever i forhold til at søge hjælp efter udsættelse for vold fra en partner. I undersøgelsen indgår registerdata om politianmeldt vold og skadestuekontakter som følge af partnervold, samt data fra en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse af danskernes sundhed og sygelighed (SUSY 2010) og fra en spørgeskemaundersøgelse i 2011 blandt 16-24-årige om kærestevold. Der er desuden gennemført kvalitative interviews med voldsudsatte mænd og medarbejdere på mandekrisecentre, der rådgiver og støtter mænd udsat for partnervold.

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/partnervold_mod_m%C3%A6nd.pdf

Familien Betyder Alt : Vold Mod Kvinder I Etniske Minoritetsfamilier

Sofie Danneskiold-Samsøe, Yvonne Mørck og Bo Wagner Sørensen

Frydenlund, København, 2011

Omkring halvdelen af de kvinder, der søger beskyttelse og rådgivning på kvindekrisecentrene i Danmark, har etnisk minoritetsbaggrund. Denne bog er resultatet af forskningsprojektet '*Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier - en kvalitativ undersøgelse med fokus på fremadrettede indsatser*'. Projektet analyserer karakteren af den vold, der udøves mod kvinder i etniske minoritetsfamilier, og kortlægger eksisterende tilbud for målgruppen med henblik på forebyggelse af volden og forslag til indsatser. Bogen bygger på interview med 42 voldsramte kvinder, der har været gift med mænd med etnisk minoritetsbaggrund. Dertil kommer interview med krisecentre og fagpersoner i Danmark, Berlin, Stockholm, London og Istanbul. »*Familien betyder alt*« er et citat fra et af de 42 interviews, der udgør det grundlæggende materiale for denne bog. Vi har valgt citatet, fordi det er sigende for en stor del af de interviewede voldsramte kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, der er rundet af en kollektivistisk tradition, der ofte modarbejder kvindernes forsøg på at gøre sig fri af voldelige ægteskaber og skabe sig et liv uden vold. »*Familien betyder alt*« rummer således en ironisk dobbelthed, der også kom til udtryk i interviewet med den unge kvinde Yasemin, som står bag citatet. Forfatterne viser, at kvindernes bagland har afgørende betydning for, om volden er mulig, og at baglandet i visse tilfælde endda udgør et bifaldende publikum. Voldsforebyggelse er en langvarig proces. Her spiller såvel et effektivt efterværn som en bevidstgørelse om vold mod kvinder som en problematik om menneskerettigheder en væsentlig rolle.

<http://www.danner.dk/wp-content/uploads/2014/02/2011-Familien-betyder-alt.pdf>

<http://www.ruc.dk/en/research/search-research-centers/ckmm/nyheder/ny-bog-familien-betyder-alt/>

2.7 ETNICITET

Forskning om æresrelaterede konflikter og social kontrol

Æresrelaterede konflikter er på flere måder et nyt fagområde indenfor social- og integrationsområdet.

Forskningsmæssigt er området vokset frem de seneste 10-15 år i en dansk kontekst, og der er derfor stort behov for yderligere forskning i både årsager og omfanget af æresrelaterede konflikter. Ligesom der mangler forskningsbaseret viden om hvilke indsatser og metoder der kan anvendes til at forebygge og håndtere æresrelaterede konflikter. Socialstyrelsen står i spidsen for to forskningsprojekter som led i den *Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter der igangsættes i løbet af 2015*. Der er tale om dels et grundforskningsprojekt der skal kortlægge omfang samt bibringe viden om årsager mv. Det andet projekt er et metodeudviklingsprojekt, der skal bidrage til udviklingen af nye metoder til forebyggelse og eller intervention i æresrelaterede sager. Ved en æresrelateret konflikt forstås en konflikt, som knytter sig til opfattelsen i en familie af, at et familiemedlem har krænket familiens ære. Familiens ære er knyttet til en opfattelse af familien som en samlet enhed, hvor den enkeltes handlinger kan påvirke hele familiens ære positivt eller negativt. Familien kan både omfatte den nære familie og den udvidede familie – også transnationalt. Familiens ære skal således opretholdes både over for den etniske gruppe lokalt og transnationalt. F.eks. kan et fjernt, men indflydelsesrigt familiemedlem, der opholder sig i udlandet, have indflydelse på, hvordan en ung skal leve sit liv i Danmark, ligesom den justits, der i nogle tilfælde udøves i lokalmiljøet, har betydning for familiens ære.

Via *linken nedan* er samlet en liste over eksisterende relevante forskningspublikationer samt undersøgelser på feltet, total 15 st..

<http://socialstyrelsen.dk/integration/aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/om-aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/forskning>

Læs mere

<http://socialstyrelsen.dk/integration/aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/om-aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol>

<http://socialstyrelsen.dk/integration/aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/om-aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/konflikttyper>

Pædagoger og perkere : Etniske minoritetsbørn i det sociale system

Kathrine Vitus, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus, 2013

Kathrine Vitus har gennem syv måneder fulgt det socialpædagogiske tilbud *Baglandet*, hvis brugere hovedsageligt er etniske minoritetsdrengene, der er kommet på kant med normale institutioner. I *Pædagoger og perkere* leverer hun et grundigt og kritisk feltstudie af institutionen. På baggrund af analyser af hverdagssituationer i *Baglandet* og interviews med pædagoger og drenge behandler Vitus centrale problematikker, der rejser sig i mødet mellem de to aktører. Hvad gør det *for* og *ved* børnene at gå der? Kan pædagogerne stille noget meningsfuldt op med de unge, og bliver børnene reintegreret i normale institutioner efter opholdet i *Baglandet*? Vitus afslører i svarene herpå en lang række paradokser og uhensigtsmæssige institutionelle logikker. Hun viser desuden vigtigheden af, at pædagogerne også har øjnene åbne for og giver næring til drengenes potentialer, håb og drømme, hvis de vil indfri de gode hensigter om at hjælpe dem videre. Bogen henvender sig til læseren med almen interesse for integrationsspørgsmål, til studerende og undervisere ved pædagog- og lærerseminarier og sociale højskoler og til praktiserende pædagoger og socialarbejdere. Hvert kapitel afrundes med refleksionsspørgsmål, som det er oplagt at forholde sig til i fælles diskussioner.

<http://da.unipress.dk/udgivelser/p/p%C3%A6dagoger-og-perkere/>

Fædre, sønner, ægtemænd: om maskulinitet og manderoller blandt etniske minoritetsmænd

Tina Gudrun Jensen og Anika Liversage

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 07:28, København, 2007

I en ny rapport fortæller 16 nydanske mænd om deres syn på manderollen, og om at blive udfordret som far, søn og ægtemand. Det er svært! Rapporten viser, at magtfordelingen har ændret sig i mange nydanske hjem, fordi kvinderne har fået egen indkomst, uddannelse og job. For nogle mænd betyder det et tab af status, der er svært at leve med. Især hvis de selv er arbejdsløse. "Her i Danmark kommer kvinden først, så kommer barnet, så kommer hund og kat - og så kommer manden" fortæller 27-årige Halil. Et tæt netværk fra hjemlandet kan forhindre mændene i at blive integreret i det danske samfund. Men at flytte langt væk er også for nogle en vej til større frihed som mand. Sådan er det også for Orhan "Normalt har du noget familie her - en onkel, en tante. Men jeg har slet ingen. Så hvis jeg laver noget den ene dag, så hører min far det ikke. - ? Det er dejligt." Formålet med rapporten er at skabe mere viden om nydanske mænd, og deres oplevelse af manderoller. Den er en del af regeringens samlede integrations- og ligestillingsindsats som omfatter en række initiativer rettet mod både kvinder og mænd, piger og drenge.

<http://sm.dk/publikationer/faedre-sonner-aegtemaend-om-maskulinitet-og-manderoller-blandt-etniske-minoritetsmaend>

2.8 VÄLFÄRD

Lige og ulige?: Homoseksuelle, biseksuelle og transkønnedes levevilkår

Leyla Gransell, Henning Hansen, CASA, København, 2009

For første gang fås nu et indblik i HBT-personers (homo- og biseksuelle samt transkønnede) levevilkår i Danmark. Den omfattende undersøgelse ser på emner som seksualliv, åbenhed, diskrimination, sundhedsadfærd, fysisk helbred, psykisk trivsel, vold og trusler, sociale relationer.

<http://www.casa-analyse.dk/default.asp?Action=Details&Item=387>

Fordeling af velfærd i Danmark : Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om velfærdsfordeling

Jens Bonke og Martin Munk, Socialforskningsinstituttet, 02:27, København, 2002

Hvordan er velfærden fordelt i Danmark? Er fordelingen blevet mere eller mindre ulige? Er der fortsat fattigdom? Hvor stor er den sociale arv? Hvordan fordeles goderne i familien? Hvad kan vi sige om ældres muligheder for at klare sig i fremtiden? Og hvordan ser velfærden ud i Europa? Det er nogle af de spørgsmål, der tages op i rapporten om fordelingen af velfærd i Danmark. I perioden 1999-2002 har velfærdsfordeling været ét af områderne for Socialforskningsinstituttets forskning, og formålet med rapporten er at præsentere hovedresultaterne fra denne forskning over for den danske offentlighed.

[http://vbn.aau.dk/da/publications/fordeling-af-velfaerd-i-danmark-resultater-og-perspektiver-fra-socialforskningsinstituttets-forskning-om-velfaerdsfordeling\(43e0d0d0-88c7-11de-ba38-000ea68e967b\)/export.html](http://vbn.aau.dk/da/publications/fordeling-af-velfaerd-i-danmark-resultater-og-perspektiver-fra-socialforskningsinstituttets-forskning-om-velfaerdsfordeling(43e0d0d0-88c7-11de-ba38-000ea68e967b)/export.html)

2.9 ÖVRIGA OMRÅDEN

Weight, class and gender: a sociological analysis of weight and weight perception using Bourdieu's concept of lifestyle and micro-econometric methods

Vibeke Tornhøj Christensen, Københavns Universitet, Sociologisk Institut, København, 2010
Afhandlingen undersøger, hvordan klasse- og kønslivsstile med specifikke værdier, præferencer, handlinger og adfærd hænger sammen med den måde, hvorpå individet relaterer til sin krop udmøntende sig i differentierede vægtniveauer og opfattelser af vægt med betydning for forekomsten af fedme i Danmark. Afhandlingen udforsker endvidere sammenhængen mellem vurderingen af børns vægt og forældrekapitalbesiddelse. Resultaterne viser, at specielt besiddelse af kulturel kapital hænger sammen med overvægt hos børn samt forældrenes evne til at vurdere deres børns vægt. Igen ses signifikante kønsforskelle i analyserne. Den største kropsforskel mellem kønnene ligger ikke blot i forskellige vægtniveauer og forekomster af overvægt, men lige så meget i kropsopfattelse og kropstilfredshed. Afhandlingen har en relationel tilgang til køn og ser ikke blot på kønsforskelle i opfattelse og vurdering af egen vægt, men også på vurderingen af det modsatte køns vægt. De empiriske analyser viser signifikante kønsforskelle i vægtopfattelser og vurderinger.
<http://www.kora.dk/udgivelser/udgivelse/i2454/Weight,-Class-and-Gender>

Rettigheder? - en antologi om kvinders virkelighed

Ulrikke Moustgaard (red.), Dansk Kvindesamfund, Kvindernes U-landsudvalg, Kvinderådet, 2006

Indhold:

Odile Poulsen: Kroppe har ingen rettigheder : kvinder og prostitution.

Anette Borchorst: Kvindebyrden!? : velfærdsreformer og kvinderettigheder i Danmark.

Britta Thomsen: EU kommer ikke uden om den katolske kirke : seksuelle og reproduktive rettigheder ; Når systemet overlader dig til din egen skæbne : etniske minoritetskvinders rettigheder i Danmark.

Trine Lund-Jensen: Altid villige chokoladebabes : trafficking i Danmark anno 2006.

Byrial Bjørst: Det handler om rimelighed : ligeløn i Danmark.

Magbule Züfer: "Det gør ikke noget, når det er dig, men" : kvinder med etnisk minoritetsbaggrund og arbejdsmarkedet.

Salma Maoulidi: Den nye kilde til fattigdom : kvinder og fattigdom.

Maria Carlshamre: En barbarisk tradition : vold mod kvinder.

Katja Sofie Tolstrup: En planlagt familiekatastrofe : æresdrab i Danmark.

Ulrikke Moustgaard: Kvindernes vagthund : interview med Cees Flinterman

<http://www.kvinfo.dk/side/225/show/954/hilight/Ligel%C3%B8n/>

2.10 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Sammanställning av nationella strategier och handlingsplaner om det sociala området och jämställdhet.

Ligestilling - Redegørelse/perspektiv og handlingsplan 2015

Afgivet til Folketinget af minister for børn, ligestilling, integration og sociale forhold den 26. februar 2015. Handlingsplanen for år 2015 sætter fokus på bl.a.:

- indsats mod hverdagssexisme og sexchikane
- indsatser om ligestilling og social kontrol blandt etniske minoriteter
- styrket indsats over for voldsramte

http://www.uvm.dk/~media/UVM/Files/Ligestilling/Publikationer/2015/Redegoerelse_Perspektiv%20og%20handlingsplan_2015.pdf

Børn og unge - Regeringsgrundlag 2015

"Regeringen ønsker, at alle får en god start på livet og gode muligheder. Derfor skal vi yde en effektiv hjælp til dem, der vokser op under vanskelige kår, og dem, der kommer skævt ind i livet. Børn og unge skal have en tryk barndom uden mobning."

<http://sim.dk/arbejdsomraader/udsatte-boern-og-unge/initiativer.aspx>

Handlingsplan til bekæmpelse af menneskehandel 2015-2018

Regeringen maj 2015

Publiceret af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

http://www.uvm.dk/~media/UVM/Files/Ligestilling/Publikationer/2015/1150895_Handlingsplan_bekaempelse_menneskehandel_tilg_2015_2018_2015.pdf

Handlingsplan til bekæmpelse af menneskehandel 2011 - 2014

Minister for Ligestilling, Justitsministeriet, Udenrigsministeriet, Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, Skatteministeriet, Socialministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Beskæftigelsesministeriet, 2011

http://miliki.dk/fileadmin/ligestilling/PDF/Handel/Menneskehandel-handlingsplan_2011-2014.pdf

Indsats mod vold i familien og i nære relationer - National handlingsplan 2014

Udgivet af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Social Forhold, juni 2014
http://www.lokk.dk/_files/Dokumenter/rapporterogpublikationer/politiskehandlingsplanerogstrategier/nationalhandlingsplanjuni2014.pdf

Redegørelse / Perspektiv- og handlingsplan 2013

Indsatsområder for ligestillingsarbejdet såsom familien og ligestilling og mænd og sundhed
Udgivet af Ministeriet for Ligestilling og Kirke, 2013
http://miliki.dk/fileadmin/ligestilling/PDF/PHplan/PHplan_endelig.pdf

National strategi mod æresrelaterede konflikter

Udgivet af Social- og integrationsministeriet, 2012
Indsatsen mod æresrelaterede konflikter er derfor helt central for regeringen. Vi vil ikke acceptere, at borgere i Danmark tvinges til at indgå ægteskab, at unge sendes på genopdragelsesrejse eller udsættes for et utilbørligt socialt pres og kontrol. Det er også et spørgsmål om at sikre øget ligestilling mellem nydanske mænd og kvinder. Derfor skal der sættes effektivt ind mod æresrelaterede konflikter. Der gøres i dag et stort og godt stykke arbejde af såvel myndigheder, organisationer og private aktører mod æresrelaterede konflikter. Strategien omhandler mere end 30 konkrete initiativer, der skal hjælpe unge mænd og kvinder, som oplever social kontrol, tvangsægteskab, genopdragelsesrejser og andre æresrelaterede konflikter med familien.
http://www.lokk.dk/_files/national_strategi_mod_æresrelaterede_konflikter_6juli2012.pdf

Regeringens strategi mod Parallelle retsopfattelser – opgør med tvang og undertrykkelse ifm. religiøse vielser

Udgivet af Social- og integrationsministeriet, november 2012
Den personlige frihed, herunder friheden til at tro og praktisere sin religion, er grundlæggende i det danske samfund. Efter grundloven har borgerne ret til at forene sig i trossamfund og praktisere deres religion. Religionsfrihed er også friheden til at skifte religion eller ikke bekende sig til nogen religion. Regeringen kan ikke acceptere, hvis religiøse instanser ikke efterlever lovgivningen eller ikke anerkender juridiske afgørelser, truffet af myndigheder og retsvæsen. Problemstillingen er ikke ny, men de religiøse vielser manglende borgerlig gyldighed har længe været et påskud for ikke at gribe ind. Det er dokumenteret og åbenlyst for alle, at vielserne kan have omfattende negative konsekvenser. Dette vil regeringen nu gøre noget ved. Strategien omhandler et opgør med tvang og undertrykkelse ifm. religiøse vielser. Formålet med strategien er at forebygge, at kvinder og mindreårige presses til at indgå en religiøs vielse eller mod deres vilje fastholdes i en religiøs vielse.
http://www.lokk.dk/_files/regeringensstrategimodparallelleretsopfattelsernov2012.pdf

Overgrebspakken – børn skal altid beskyttes.

Overgrebspakken er Social-, Børne- og Integrationsministeriets samlede indsats til beskyttelse af børn og unge mod overgreb under år 2013-2016.

Tiltagene i indsatsen understøtter fagpersoner med redskaber og faglig bistand, så de er bedre rustet til at opdage børns mistrivsel og sætte tidligt ind. Indsatsen til at forebygge og stoppe overgreb mod børn er samlet under fire hovedtemaer:

- Børn skal altid høres og beskyttes
- Opfølgning på underretninger skal styrkes
- Mistrivsel og overgreb skal opdages og håndteres tidligt
- Fokus på den forebyggende og tværfaglige indsats

www.socialstyrelsen.dk/overgreb

2.11 LITTERATURFÖRTECKNING

BARN OCH UNGA

Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2014

Mai Heide Ottosen, Dines Andersen, Karen Margrethe Dahl, Anne Toft Hansen, Mette Lausten & Stine Vernstrøm Østergaard, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
14:30, København, 2014

Børn og unge i Danmark følger børnebefolkningen over tid. Derved overvåger den bevægelser og udviklingsstræk i børns trivsel og opvækstbetingelser. Første udgave af undersøgelsen udkom i 2010. Denne undersøgelse er den anden i rækken.

http://www.sfi.dk/resum%C3%A9_b%C3%B8rn_og_unge_i_danmark_velf%C3%A6rd_og_trivsel_2014-13090.aspx

Seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap – En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfang og karakter af seksuelle overgreb

Socialt Udviklingscenter SUS og SISO – Videnscenter for sociale indsatser ved seksuelle overgreb mod børn, 2007

Undersøgelse med baggrund i to spørgeskemaundersøgelser, som peger på, at seksuelle overgreb mod børn med handicap har en synlighed og karakter, der kræver et særligt fokus på denne gruppe af børn, og at sager om overgreb mod børn med handicap i mange tilfælde ikke kommer til myndighedernes kendskab. Personale på skoler og kommuner efterspørger mere viden og faglig støtte i relation til emnet. Endvidere slår undersøgelsen fast, at kommunernes sagsbehandlere over en periode på to år fik kendskab til 313 sager med konkret viden eller mistanke om, at et barn med handicap var blevet seksuelt forulempet.

<http://www.sus.dk/wp-content/uploads/seksuelle-overgreb-mod-born-med-handicap1.pdf>

FAMILJ, MODERSKAP, FADERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

At blive mor : Misbrugte kvinders problemer og behov for hjælp

Luise Moustgård Frandsen, Servicestyrelsen, Udsatteenheden, København, 2008

Bånd der brister - bånd der knyttes: intervention ved forstyrrelser i den tidlige mor-spædbarn-relation

Svend Åge Madsen, Hans Reitzel Forlag, København, 1996

SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE MM

Evaluering af projekt SAMSPIL: en udvidet mødregruppe til unge udsatte mødre

Alva Albæk Nielsen og Vibeke Lehmann Nielsen

SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2013

http://www.sfi.dk/resum%C3%A9_evaluering_af_projekt_samspil-11460.aspx

<http://sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=3936&PID=9267>

Mennesker, der prostituerer sig: sociale indsatser, der virker

Holm Sørensen, Mogens og Døssing, Lis, Socialstyrelsen, 2013

Evaluering af mandecentrene i København og Aarhus : En karakteristik af brugerne og en beskrivelse af deres oplevelser af forløbet i centret

Statens Institut for Folkesundhed og Syddansk Universitet, København, 2011

Vejen ud : en interviewundersøgelse med tidligere prostituerede

Døssing, Lis. Socialstyrelsen og SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2011

Midtvejsevaluering af Café Klare : Natcaféen for kvinder

Kirk, A. København: Socialforvaltningen, 2011

Rammer vi rigtigt? : Mødestedet: Et socialt tilbud i udvikling

Childers-Brocks, E., Servicestyrelsen, Odense, 2011

<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/rammer-vi-rigtigt-moestedet-et-socialt-tilbud-i-udvikling>

Prostitution på massageklinik – risici og fastholdende faktorer

Majken Wiingaard, Dorthe Venø Jakobsen, Lis Døssing, Mogens Holm Sørensen og Lotte Rasmussen, Servicestyrelsen, Odense, 2011

Hjemløsestrategien. Afsluttende rapport

Rambøll og SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd Rambøll, København, 2013

<http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/>

<http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/om%20hjemlosestrategien>

<http://udenfor.dk/dk/menu/det-mener-projekt-udenfor/hjemlosestrategien--hvad-nu-del-6-kvinderne-og-hjemlosestrategien>

Mere end udsat : En undersøgelse af hjemløse kvinders udsathed for seksuelle overgreb indenfor hjemløseinstitutioner

Karen Aunsø Nielsen, Louise Schack Hansen og Marie Skov Larsen, Ålborg Universitet, 2010

http://projekter.aau.dk/projekter/files/19254177/Speciale_Mere_end_udsat_uploaded.pdf

Prostitution i Danmark

Nell Rasmussen, Servicestyrelsen Udsatteenheden, København, 2007

Redegørelse om prostitution i København
Københavns Kommune, Socialforvaltningen, 2006
<http://www.ft.dk/samling/20061/almdel/reu/bilag/607/389436.pdf>

Prostitution på massageklinikker : En spørgeskemaundersøgelse om kvinder, der prostituerer sig på massageklinikker
Gunvor Christensen og Lise Barlach, Afdelingen for Folkesundhed, Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte og Pro Vejle, 2004

Redegørelse om prostitution i Danmark : Oplæg til en handlingsplan på prostitutionsområdet.
Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte, København, 2004

Køn og marginalisering : Konferencerapport
Ligestillingsafdelingen, København, 2003

Køn, marginalisering og social eksklusion : Baggrundspapir til konference 26.-27.september 2002
Martin D. Munck, Socialforskningsinstituttet, Velfærdsfordeling, Arbejdspapir 19/b:2002
På opdrag af Ligestillingsafdelingen, København

Socialt udsatte enlige mødre med flere børn
Juul Kristensen, C., Det Tværministerielle Børneudvalg, Socialministeriet og Forskningsgruppen Arbejds- og Levemiljøer, København, 1999

Enlige forældre og velfærdsstatsregimer
Jørgen Elm Larsen, Handelshøjskolen i København Center for Social Integration og Differentiering (CID). København, 1998

FUNKTIONSHINDER (HANDICAP)

Vold i familier med handicap – hvem gør noget – og hvad?
Bjerre Kyllingsbæk (red.), Servicestyrelsen Handicapheden 2008

HUK - Kendskab til og samarbejde med krisecentrenes tilbud til voldsudsatte kvinder og børn med handicap
Lærke Kibsgaard og Marie Louise Knigge, Servicestyrelsen, 2008

HUK handicap, udvikling, krisecentre – Statusrapport for 2007
Bjerre Kyllingsbæk, Servicestyrelsen Handicapheden 2008.

Over Grænsen – en antologi om vold mod kvinder med handicap,
Lise Bjerre (red.), UFC Handicap, 2005

Gi' offerrollen baghjul! : rapport fra workshop om selvforsvar som metode til bekæmpelse af vold og seksuelle overgreb på kvinder med handicap - og som redskab til styrkelse af indre selvværd
Janne Sander-Knudsen og Maria Lincke Jørgensen, Danske Kvinder med Handicap, eksp. Formidlingscenter Øst, 2003

Vold mod kvinder med handicap
Lise Bjerre & Maria Lincke Jørgensen Formidlingscenter Øst, 2002

Handicap og funktionshæmning i halvfemserne
Steen Bengtsson, Socialforskningsinstituttet, København, 1997

VÅLD INKL. MÄNNISKOHADEL

Vold og seksuelle overgreb : Hvordan arbejder Socialstyrelsen med problemet?
Socialstyrelsen, Odense, 2012

Vold i nære relationer : omfang, karakter, udvikling og indsats i Danmark

Helweg-Larsen, Karin; Ministeriet for Ligestilling og Kirke ; Statens Institut for Folkesundhed
København, 2012

Menneskehandel i rengøringsbranchen? : En kvalitativ undersøgelse af migrations- og arbejdsvilkårene for en gruppe migrantarbejdere i Danmark
Korsby, Trine, Servicestyrelsen & Center mod Menneskehandel, Odense, 2011

Danner - en bedre social arv : Slutrapport.
Rambøll og Servicestyrelsen, Århus, 2011

Menneskehandel i den grønne sektor? : En undersøgelse af migrations- og arbejdsvilkårene for migrantarbejdere i landbrug og gartneri i Danmark
Lisborg, Anders, Servicestyrelsen & Center mod Menneskehandel, Odense, 2011

Kommunernes beredskab i forhold til vold - En spørgeskemaundersøgelse om kommunernes beredskab i forhold til henholdsvis partnervold og æresrelateret vold
Servicestyrelsen, København, 2009
<http://socialstyrelsen.dk/filer/integration/aeresrelaterede-konflikter-og-social-kontrol/kommunernes-beredskab-i-forhold-til-vold.pdf>

Violence victimisation as a gender-specific process
Vanita Sundaram, National Institute of Public Health, PhD thesis, Copenhagen, 2007

Voldsramte kvinders arbejdsliv
Lybecker Jensen, V., Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service, Udsatteenheden.
2007

Indsatser mod æresrelateret vold : En undersøgelse af indsatsen i seks europæiske lande
Tina Gudrun Jensen, Garbi Schmidt, Karin Nordin Jareno, Maria Roselius
Socialforskningsinstituttet SFI, 06:23, København, 2006
Målet med denne rapport er at beskrive de indsatser og metoder, som anvendes mod æresrelateret vold i seks vesteuropæiske lande: Sverige, Danmark, Holland, Norge, Storbritannien og Frankrig. Rapporten bruger to typer kilder, dels eksisterende forskningsrapporter og evalueringer, dels interview med ressourcepersoner i landene.

Når vold er hverdag : En undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer.
Vibeke Lybecker Jensen og Sissel Lea Nielsen, Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte og LOKK, København, 2005

Fanget mellem lov og liv : Rapport om voldsramte minoritetskvinder i Norden
Diana Højlund Madsen, Rachel Moni Espen Paul, Astrid Schlytter, Annika Jemteborn, Center for Ligestillingsforskning, Roskilde, 2005

Stop volden mod kvinder – bryd tavsheden
Faglige værktøjskasser, VFC Socialt Udsatte, 2004

ETNICITET

Den danske au pair-ordning: en kvalitativ og kvantitativ undersøgelse
Anika Liversage, Rebekka Bille, Vibeke Jakobsen, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København, 2013

Det var ikke nemt, men jeg klarede det! : interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse
Anika Liversage, Vibeke Jakobsen, Ida Rode Hansen, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København, 2011

Ung + ~~af~~ danske unges oplevelse af so
http://nylokk.t2w.dk/files/Dokumenter/rapporterogpublikationer/aeresrelateredekonflikter/koensligestilling_bland_etniske_minoriteter_i_danmark.pdf

Køn og etnicitet i uddannelsessystemet : litteraturstudier og registerdata

Vibeke Jacobsen og Anika Liversage, SFI - Det Nationale Forskningscenter for velfærd, 10:29, København, 2010

Social kontrol i etniske minoritetsfamilier

Etnisk Konsulentteam, Center for forebyggelse og rådgivning, København, 2010.

Ændrede familiesammenføringsregler : hvad har de nye regler betydet for pardannelsesmønstret blandt etniske minoriteter?

Garbi Schmidt, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København, 2009

Indsatser mod æresrelateret vold : En undersøgelse af indsatsen i seks europæiske lande

Tina Gudrun Jensen, Garbi Schmidt, Karin Nordin Jareno, Maria Roselius

Socialforskningsinstituttet SFI, 06:23, København, 2006

Etniske minoritetskvindens sociale rettigheder : Arbejdsmarked, seksualitet og uddannelse

Stine Jørgensen, Jurist- og Økonomforbundet, København, 2006

<https://www.djoef-forlag.dk/da/boeger/e/etniske-minoritetskvindens-sociale-rettigheder>

Fanget mellem lov og liv : Rapport om voldsramte minoritetskvinde i Norden

Diana Højlund Madsen, Rachel Moni Espen Paul, Astrid Schlytter, Annika Jemteborn, Center for Ligestillingsforskning, Roskilde, 2005

VÄLFÄRD

The politics of inclusion and empowerment : gender, class and citizenship

John Andersen, Birte Siim, Palgrave Macmillan, 2004

ÖVRIGA OMRÅDEN

Den sociale dimension i kvinderetlig perspektiv

Kirsten Ketscher, Jytte Lindgaard og Ruth Nielsen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København, 1995

B. FINLAND

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om hälsa och jämställdhet 1995-2015:

I Finland har forskning kring hälsa och jämställdhet speciellt fokuserat på två områden och det är kring alkohol och det andra området är mental hälsa. Det finns forskning både om den drickande mamman som blir nykter och om alkohol, faderskap och makt. Kring frågeställningar om kön och mental hälsa, har man tagit upp frågor kring kvinnor i arbetslivet och depression och mental och reproduktiv hälsa hos kvinnor och rädsla för forlossning. I Finland forskas även om mäns hälsa.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

1.1 HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa, våren 2013

Anni Helldán, Satu Helakorpi, Suvi Virtanen och Antti Uutela

Institutet för hälsa och välfärd (THL), Rapport 21/2013, 204 sidor. Helsingfors 2013

Postenkätundersökningen "Den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa" (AVTK) har genomförts årligen sedan 1978. I denna rapport presenteras resultatet från undersökningen våren 2013. Målet är bland annat att kartlägga det nuvarande hälsobeteendet hos personer i arbetsför ålder och förändringarna på lång och på kort sikt. De viktigaste delområdena inom hälsobeteendet är tobaksrökning, matvanor, alkoholkonsumtion och motion. De lägst utbildade röker mest och de högst utbildade minst. Matvanor som följer näringsrekommendationerna var fortfarande vanligast inom den högsta utbildningsgruppen. Övervikt har blivit vanligare i alla utbildningsgrupper både bland männen och bland kvinnorna. Övervikt är vanligast i den lägsta utbildningsgruppen.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110841/URN_ISBN_978-952-302-051-1.pdf?sequence=1

Losing weight for life? Social, behavioural and health-related factors in obesity and weight loss maintenance

Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, Helsingfors universitet, Medicinska fakulteten, Avdelningen för folkhälsovetenskap, 1999

Forskningsresultaten visar, att fetma hos kvinnor var relaterat till ekonomiska och sociala problem som låg inkomst, långtidsarbetslöshet och brist på nära vänner utanför hemmet. Orsaker till mäns långvariga bantning är en låg stresströskel, hälsoproblem och hälsoinriktat beteende. Hos kvinnor är en långvarig bantning förknippad med riskbeteende och psykosociala faktorer. Forskningen visar att problem som är förknippade med fetma och viktkontroll är olika för män och kvinnor. Permanent bantning är ovanligt och viktnedgång var bestående endast hos de bantare, i vars liv det hände positiva förändringar i samband med viktnedgången.

<http://lib.thl.fi:2345/http://lib.thl.fi:2345/lib4/src?PBFORMTYPE=01002&TITLEID=24297&SQS=1:FIN:1::6:50::HTML&PL=0>

1.2 HÄLSA OCH MÄN

Men's health behaviour, health beliefs and need for health counselling : A study amongst 40-year-old males from one Helsinki City region

Anita Näslindh-Ylispaang, Helsingfors universitet, Medicinska fakulteten, 2008

The aim of the study was to examine the self-rated health, risk factors for cardiovascular diseases, health behaviours, health beliefs, and health counselling and to analyse how these factors are associated with underlying health covariates. A total sample consisted of 690 men, who were born in 1961, and who lived in the northeastern health care region of the Helsinki area. Participants were sent a questionnaire of health behaviour and a study invitation to a request to make an appointment with a public health nurse for clinical measurements at the Helsinki Heart Association during autumn, 2001. The results underscore the importance of understanding by health professionals that there exist a

contradiction between objective and subjective health, which might help to perceive the attitudes and obstacles towards health behaviour. The role of family members is essential as "health keepers". To maintain health situation, more attention are needed to emphasize regular physical activity and healthy life styles. Greater collaboration is also needed between private health care agencies and official primary health care to ensure continuity in the improvement of health habits among middleaged males.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/22563/mensheal.pdf>

Between rocks and hard places: Ideological dilemmas in men's talk about health and gender

Ilkka Pietilä, University of Tampere, Faculty of Medicine, School of Public Health, 2008

In studies on men's health, it has become commonplace to claim that hegemonic masculinity is in profound conflict with health-awareness and healthy lifestyle. This book questions this assumption by critically exploring how men discuss health, healthy lifestyle and masculinity on the basis of interviews with Finnish paper-mill workers. The study focuses on conflicts and dilemmas within and between constructions of healthiness and masculinity by analyzing men's interview talk on self-rated health, applicability of health information, men's health as a societal phenomenon, and bedrocks of personal healthy lifestyle. By shedding light on men's increased health-awareness and interest in health issues, the study challenges many of the prevailing assumptions of research on men's health and masculinities. As a conclusion, the study suggests that a key feature of modern hegemonic masculinity is asserting discursive competence in interaction for managing varying meanings related to gender and health. The book is useful and thought-provoking for academics and health professionals dealing with men's health, lay understanding of health and illness as well as gender studies.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67877/978-951-44-7399-9.pdf?sequence=1>

1.3 HÄLSA OCH KVINNOR

The Health, Work Ability and Healthcare Needs of Finnish Female Prisoners

Päivi Viitanen, University of Tampere, School of Health Sciences Finland, Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis : 1850, 2013

In Finland, the health of female offenders has never before appropriately researched. Prison studies elsewhere show that female prisoners often have more health problems than male prisoners. Especially mental disorders, infectious diseases and illicit drug use are common among female inmates. The majority of prisoners are men and most prison studies have not taken gender differences into account. The aims of the present dissertation were as follows: to find out the prevalence of hepatitis and HIV infections and their risk factors among Finnish female prisoners; to assess the frequency and gender differences in childhood abuse and the connections between maltreatment in childhood and substance abuse and mental health; to study lifetime somatic diseases, the use of health care services and prescription medicines; to assess the work ability and employment history and need for treatment of female prisoners, and compare all the results to those of male prisoners.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68299/978-951-44-9206-8.pdf?sequence=1>

1.4 REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Nuorena vanhemmaksi tulemista ja raskaudenkeskeytystä ennustavat lapsuusiän

tekijät (Att bli förälder som ung och faktorer från barndomen som förutser genomförande av abort)

Venla Lehti, University of Turku, Faculty of Medicine, Department of Clinical Medicine, 2013

The daughters of young mothers had an increased likelihood of becoming young mothers and the sons of young fathers had an increased likelihood of becoming young fathers. Compared with the children of high-educated mothers, the sons of loweducated mothers became more often young fathers and the daughters of low-educated mothers were more likely to have an abortion. Family structure other than two biological parents was associated with becoming a young mother and having an abortion. Childhood conduct problems were associated with becoming a young parent as well as having an abortion. Hyperactivity was associated with becoming a young mother. Girls, who were bullies or bully-victims and boys, who were bully-victims were most likely to become young parents. Bullying behaviour was not associated with having an abortion. The findings could be taken into account in clinical work with young parents and other young people. They may also have implications in developing interventions for the prevention of unwanted pregnancies.

<http://www.doria.fi/handle/10024/87984>

Doing Pregnancy, the Unborn, and the Maternity Healthcare Institution

Riikka Homanen, University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1273, 2013

This study is concerned with the relationship between pregnant women and the unborn in the context of maternity healthcare institution in Finland. Maternity healthcare in Finland is mainly a nursing practice that includes social support on the side of medical screenings and a long-lasting client–professional relationship which may be seen as supportive of pregnant women's agency and reproductive freedom, unlike the technology-driven medical professional practice that tends to undermine pregnant women's experience-based knowledge and represent the unborn as an autonomous, separate and conscious being.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67972/978-951-44-9014-9.pdf?sequence=1>

1.5 SEXUELLT UTNYTTJANDE

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö: Seksinostokiellon toimivuuden arviointi

(Utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel: Utredning av hur väl förbudet mot sexköp fungerar)

Johanna Niemi & Jussi Aaltonen, Selvityksiä ja ohjeita 39/2013 (Utredningar och anvisningar 39/2013), Oikeusministeriö – Justitieministeriet, Helsingfors, 2013

I utredningen utvärderas hur väl straffbestämmelsen som gäller utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel (20 kap. § 8 i strafflagen) fungerar. Enligt bestämmelsen som trädde i kraft år 2006 är det straffbart att köpa sex av offer för människohandel eller koppleri. Bestämmelsen kompletteras av 7 § i ordningslagen enligt vilken det är förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. I utredningen behandlas även situationen i Storbritannien och i Sverige. I Sverige trädde ett totalförbud mot sexköp i kraft år 1999. Uppgifter om hur denna lagstiftning fungerar finns i en omfattande utredning som blev klar år 2010 och i olika rapporter om människohandel. År 2009 reformerades Storbritanniens lagstiftning så att den nu i stort sett motsvarar Finlands lagstiftning. Eftersom det inte har gjorts någon utvärdering av hur väl lagen fungerar, har lägesbedömningen kompletterats genom intervjuer. Böter enligt ordningslagen för köp eller försäljning av sexuella tjänster har dömts ut i 106 fall under åren 2003–2011. Största delen av dessa fall har gällt försäljning av sexuella tjänster. Det har visat sig vara problematiskt att utreda och bevisa fall som gäller utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. I slutet av utredningen finns rekommendationer. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1378203764840/Files/OMSO_39_2013_S_eksikaupan_kohteen_hyvaksikaytto.pdf

Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä (Skändade kroppar, söndrade sinnen.

Forskning om kvinnor och män som barn som utnyttjats sexuellt av närstående)

Merja Laitinen, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Publ. Vastapaino, 2004

Forskningen bygger upp och finlipar bilden av sexuellt utnyttjande av barn inom familjen ur offrets perspektiv och synliggör det förtigna, sensitiva fenomenets forskning genom att fråga, hurdan innebörd får sexuellt utnyttjande av barn och vilka faktorer bygger upp det. Vilka betydelser får sexuellt utnyttjande i barndomen för människors liv? Vilken betydelse får offerrollen och hur omvänds den till överlevnad?

http://kauppa.vastapaino.fi/tuote/laitinen_merja/havaistyt_ruumiit_rikotut_mielet_tutkimus_lapsina/9789517683418

1.6 ALKOHOL OCH DROGER

Mother-infant Psychotherapy Groups among Drug-Abusing Mothers - Preventing Intergenerational Negative Transmission

Ritva Belt, University of Tampere, School of Medicine, Paediatric Psychiatry, Acta Electronica Universitatis Tampereensis : 1269, 2013

The general purpose of the study was to explore the clinical applicability of psychodynamic mother-infant group therapy (PGT) among perinatal drug-abusing women and their infants. The more detailed aims were: First, to develop and describe the psychodynamic oriented group intervention method. Second, to examine the impact of drug abuse on prenatal resources and mental health problems and how they predict postpartum mental health among drug-abusing and non-substance abusing mothers. Third, to investigate the beneficial intervention impacts on substance abuse and program completion and on changes in maternal depressive symptoms and the mother-infant relationship (maternal sensitivity, structuring, intrusiveness and hostility, likewise child's responsiveness and involvement). The results were compared between PGT and PSS (psychosocial support) and non-drug abusing comparison groups. Fourth, to demonstrate – with the help of a case study – the factors that may mediate and prevent the intergenerational transmission of trauma and loss in early interaction. The aim was to prevent infant disorganized attachment and to evaluate how the methods derived from attachment theory may demonstrate the effects of an intervention. The findings highlight that perinatal substance-dependent mothers need programs that offer them safe environments where with their peers they can build a confidential relationship and continuity with a few clinicians. This study may contribute

to the research and develop accurately focused intervention alternatives to 6 treat these mothers' relational traumatic experiences during the rapid transition in order to prevent transgenerational destructive models from being transferred to the offspring.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67967/978-951-44-9006-4.pdf?sequence=1>

Precarious Pregnancies: Alcohol, drugs and the regulation of risks

Anna Leppo, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för Socialvetenskaper, 2012

Since the 1970s alcohol and drug use by pregnant women has become a target of political, professional and personal concern. The present study focuses on prenatal substance use and the regulation of risks by examining different kinds of societal responses to prenatal alcohol and drug use. The study draws attention to the women's understanding of the risks of illicit drug during pregnancy, and shows that the women's understanding of risk differs from the bio-medical view. The study suggests that when drug-using pregnant women seek professional help they can feel that their moral worth is threatened by professionals' negative attitudes which can make service-use challenging.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/29236>

1.7 MENTAL HÄLSA

Hopelessness, Depressive Symptoms, Physical Activity and the Metabolic Syndrome. A Population-based Cohort Study in Men

Maarit Valtonen, University of Eastern Finland, Institute of Clinical Medicine, Institute of Public Health and Clinical Nutrition, Institute of Biomedicine/Physiology, School of Medicine, Faculty of Health Sciences, Dissertations in Health Sciences Number 72, 2011

The prevalence of metabolic syndrome is rapidly growing worldwide, increasing the risk for diabetes and cardiovascular disease. Hopelessness, determined as a system of negative expectancies concerning oneself and one's future, has shown to be a predictor of cardiovascular morbidity and mortality, independently of depression. Psychosocial factors have also been associated with features of metabolic syndrome. However, the direction of this association, possible mediating factors and the extent of psychosocial factors related with metabolic syndrome itself are not known. The purpose of this study was to provide new information about the aetiology of metabolic syndrome and depressive symptoms, to disentangle the relationships among them and to clarify possible mediating factors, such as physical activity and low-grade inflammation, underlying the associations. To better target high-risk groups for treatment and prevention of metabolic syndrome, depressive symptoms and their consequences, such knowledge is necessary. This study indicates that in addition to focusing on the traditional risk factors of cardiovascular disease, the emotional state and expectations of individuals should be taken into account in the prevention and treatment of metabolic syndrome and its consequences. This study also agrees with growing evidence that regular LTPA contributes to mental health. A physically active lifestyle may help one to maintain or gain more optimistic perspective on the future and oneself.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0531-4/urn_isbn_978-952-61-0531-4.pdf

Depression in / by / for women : agency, feminism and self-help in groups

Irmeli Laitinen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, 2008

Traditionally feminist scholars envisaged that feminist research should be 'on, by and for women'. The Women and Depression Project's focus is 'on' depressed women but includes implicitly the part men and the patriarchal welfare state play in their depression; 'written' 'by' depressed women who are the subjects and active participants and whose depressed voices need to be heard and 'for' depressed women who have the potential to use their work in groups to deal effectively with their personal feelings and social situations. The study was designed to engage depressed women in feminist therapeutic action research and to develop professionally guided self-help groups in a 10 session programme in the statutory and non-statutory sectors in Finland. I had a dual role as a psychotherapist and feminist researcher. This dual role provided two foci: to present (as a feminist researcher) the authentic voices of depressed women in these groups and to demonstrate (as a psychotherapist) how the group process had an effect on these women's lives. Two questions guided the research process: Is it possible for depressed women who have been dealt with as objects of treatment to become active subjects in their own healing? How do Finnish women experience depression?

www.helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23514/depressio.pdf?sequence=2

1.8 ÖVRIGA OMRÅDEN

Decentering care for mothers: the politics of midwifery and the design of Finnish maternity services

Sirpa Wrede, Åbo Akademi, Fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi, Institutionen för Sociologi, Åbo Akademi University Press, 2001

Maternity centers have played an important role in Finnish health care. The care provided at these centers has been given the credit for the rapid decrease in maternal and infant mortality in Finland in the 1950s and the 1960s. During those years, the maternity centers formed a dense net in the country. Indeed, many women still expect to find maternity centers "within pram distance". In recent decades, however, the organization of maternity care has been transformed several times. Midwives, who traditionally practiced at the maternity centers, are becoming increasingly rare in the primary care context. The provision of maternity care has become more and more integrated to general primary care.

This book examines the social and political factors that have shaped Finnish maternity services. Using midwifery as a focal point, Wrede identifies patterns in the design embedded in health policy. Why were midwives put in charge of maternity centers? Why do Finnish health planners no longer support midwifery within primary care? The long-term perspective of the book allows us to understand the many ways social concerns have driven policy on maternity care. This book links the shaping of Finnish maternity care to welfare politics, looking closely at family policy and the development of health services.

1.9 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Sammanställning av nationella strategier och handlingsplaner om hälsa och jämställdhet.

Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020 (Främja, förebygg, påverka – Sexuell och reproduktiv hälsa verksamhetsplan 2014–2020)

Reija Klemetti ja Eija Raussi-Lehto (eds), Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2014 (på finska)
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO.pdf?sequence=1

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012–2016 (FGM) – (Förebyggande av omskärelse av flickor och kvinnor. Verksamhetsplan för 2012–2016 (FGM) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:8 (på finska med svensk och engelsk sammanfattning)

Syftet med verksamhetsplanen är att skapa stadigvarande nationella och regionala strukturer för att förebygga omskärelse av flickor och kvinnor. Därför vill man säkerställa att den redan existerande sakkunnigheten bevaras och att förebyggande arbete utvecklas på ett långsiktigt sätt. Ett annat syfte med verksamhetsplanen är att effektivisera samarbetet, förtydliga arbetsfördelningen och förbättra samordningen mellan olika myndigheter och andra aktörer. Samtidigt fullgör Finland sin internationella förpliktelse att främja kvinnors och flickors mänskliga rättigheter och att förebygga våld mot kvinnor. Verksamhetsplanens åtgärder ska genomföras åren 2012–2016 då verksamheten för att förebygga omskärelse av flickor borde bli en etablerad del av handlingsprogrammet för främjande av sexuell hälsa och fortplantningshälsa samt andra förvaltningsområdets program som handlar om invandrare. Verksamhetsplanen stöder även Programmet för att minska våld mot kvinnor.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112458/URN%3aNB%3afi-fe201504226213.pdf?sequence=1>

1.10 LITTERATURFÖRTECKNING

Förteckning över litteratur kring området hälsa och jämställdhet 1995-2015.

HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Katkokset, jatkuvuudet ja sairauslitykset kainuulaisnaisten sepevaltimotautikertomuksissa (Pauser, kontinuitet och sjukdomsförklaringar i berättelser från kvinnor i Kajanaland)
Marjo Taivalantti, University of Oulu, Faculty of Humanity, Cultural Anthropology, 2012 (på finska)

Seksuaalisuuden muutokset syöpään sairastuessa - tiedontarpeet ja tiedonsaanti (Sexuella förändringar hos dem som insjuknat i cancer – behov och tillgång av information)
Katja Hautamäki-Lamminen, University of Tampere, School of Health Sciences, 2012 (på finska)

Psychosocial processes of health behaviour change in a lifestyle intervention : Influences of gender, socioeconomic status and personality
Nelli Hankonen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Socialpsykologi, National institute for health and welfare, 2011

Eating Disorders, Weight Perception, and Dieting in Adolescence

Rasmus Isomaa, Åbo Akademi, Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi, Psykologi, 2011

Sukupuoli ja terveys (Kön och hälsa)

Riitta Luoto, Kirsi Viisainen & Ilona Kulmala (eds.), Vastapaino, Tampere, 2003

HÄLSA OCH MÄN

Time Out! Getting Life Back on Track. A psychosocial support programme targeted at young men exempted from compulsory military or civil service

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, University of Tampere, School of Health Sciences, Social Psychiatry, Acta Electronica Universitatis Tamperensis : 1114, 2011

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66805/978-951-44-8557-2.pdf?sequence=1>

Isän suru lapsen kuoleman jälkeen - tuki-interventio ja sen arviointi (Pappans sorg efter barnets död – insats och evaluering av stöd)

Anna-Liisa Aho, University of Tampere, Faculty of Medicine, Nursing Science, 2010

Young Men's Sexual Behaviour in Finland and Estonia : Opportunities for prevention of sexually transmitted infections

Minna Nikula, Helsingfors universitet, Medicinska fakulteten, National Institute for Health and Welfare , Helsinki, 2009

"Male menopause": The birth of a new illness?

Kirsi Vainionpää, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Lapland University Press, 2006

REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Women's Leader-Member Relationships during Pregnancy and the Return to Work

Liisa Mäkelä, University of Vaasa, Faculty of Economy, 2009

Turvallisuutta ja varmuutta lapsen odotukseen. Äitien ja isien kokemuksia raskaudesta ja äitiyshuollosta (Säkerhet och tillförliglighet i väntan på barn. Mammors och pappors erfarenheter av graviditet och mödrarådgivning)

Riitta Paavilainen, University of Tampere, Faculty of Medicine, 2003 (på finska)

Matalan ja korkean riskin ensisynnyttäjien raskaudenaikaiset odotukset ja synnytyskokemukset (Förfödelskors, med låga och höga risker, förväntningar och erfarenheter under graviditeten och förlossningen)

Pia Ahonen, University of Turku, Faculty of Medicine, Department of Nursing Science, 2001 (på finska)

SEXUELLT UTNYTTJANDE

Tahdonvastainen suostumus ja liiallisen luottamuksen hinta : Raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten oikeudellisen tiedon konstruktio

Helena Jokila, Helsingfors universitet, Juridiska fakulteten, 2010

Raiskaus rikosoikeudellisena ongelmana (Våldtäkt som ett straffrättsligt problem)

Terttu Utriainen, University of Lapland, Faculty of Law, 2010

<http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Ajankohtaista/Uutisarkisto/2010?showmodul=149&newsID=70a09d70-8feb-4f2c-adc1-b8681481a817>

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen - asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle (Utredning av sexuellt utnyttjande och våld mot barn – expertgruppens rekommendationer till social- och hälsovårdspersonal)

Sirpa Taskinen (ed.), Hälso- och välfördsinstitutet (THL), Stakes oppaita 55, 2008

ALKOHOL OCH DROGER

Lähentyvätkö naisten ja miesten juomatavat? - Kvalitatiivinen tutkimus sukupuolesta ja juomisesta (Närmar sig kvinnors och mäns vanor att dricka varandra? – En kvalitativ forskning om kön och drickande)

Jenni Simonen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för Socialvetenskaper, 2013

Alcohol and aggressive behavior in men -moderating effects of oxytocin receptor gene (OXTR) polymorphisms

Johansson, A., Bergman, H., Corander, J., Waldman, I., Karrani, N., Salo, B., Jern, P., Ålgars, M., Sandnabba, K., Santtila, P., & Westberg, L. (2012), *Genes, Brain and Behavior*, 11, 214-21, 2012, Åbo Akademi, Faculty of Arts, Psychology and Theology

Kansan raittiudeksi ja kotien onneksi : Naisten kieltolakimielipiteet ja toiminta kieltolain puolesta ja sitä vastaan 1919 – 1932 (För folkets nykterhet och hemmens lycka : Kvinnors åtgärder för förbundsagen och emot den 1919-1932)

Aija Kaartinen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för Socialvetenskaper, 2011

Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa (Alkohol, faderskap och makt. Problem-drickande pappor i männens biografier)

Henna Pirskanen, University of Jyväskylä, Sociology, 2011

Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – Alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana (Från en drickande mor till en nykter mor – Mammors berättelser om återhämtningsprocessen från alkoholism)

Tiina Törmä, University of Oulu, Faculty of Education, 2011 (på finska)

Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumeekuvioissa (Den dimmiga skogens jungfrur. Forskning om unga kvinnors liv i drogmiljöer)

Sanna Väyrynen, University of Lapland, 2007

MENTAL HÄLSA

Well-being at work on farms in Finland. Stress, safety in animal handling and working conditions of women on dairy farms

Marja Kallioniemi, University of Helsinki, Faculty of Agriculture and Forestry, MTT Agrifood Research Finland, Economic Research, 2013

<http://www.mtt.fi/mtttiede/pdf/mtttiede21.pdf>

Työssä uupuvat naiset ja masennus (Kvinnor som bränner ut sig på jobbet och depression)

Sanna Rikala, University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities, Gender Studies, Tampere University Press, 2013 (på finska)

Mental health and reproductive health in women.

Elena Toffol, National Institute for Health and Welfare, Department of Mental Health and Substance Abuse Services, and University of Helsinki, Department of Psychiatry, National Institute for Health and Welfare (THL), Research 106, 88 pp, Helsinki, Finland 2013

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104484/URN_ISBN_978-952-245-898-8.pdf?sequence=1

Childhood predictors of later psychotropic medication use and psychiatric hospital treatment : findings from the Finnish nationwide 1981 birth cohort study

David Gyllenberg, Helsingfors universitet, Medicinska fakulteten, 2012

Conduct disorder among girls: violent behaviour, suicidality and comorbidity. A study of adolescent inpatients in Northern Finland

Essi Ialomäki, University of Oulu, Faculty of Medicine, Institute of Clinical Medicine, Department of Psychiatry, 2012

The Association of Psychological Distress with Cardiovascular risk, the Metabolic Syndrome and Mortality: The Role of C-reactive Protein

Pekka Puustinen, , University of Eastern Finland, School of Medicine, Faculty of Health Sciences, 2011

Time Out! Getting Life Back on Track: A psychosocial support programme targeted at young men exempted from compulsory military or civil service

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, University of Tampere, School of Health Sciences, Acta Electronica Universitatis Tampereensis 1114, 2011

Childhood Gender Atypical Behavior and Adult Same-Sex Sexuality - Genetic and Environmental Influences and Associations with Recalled Parent-Child Relationships and Current Psychiatric Symptoms

Katarina Alanko, Åbo Akademi, Fakulteten för humaniora, psykologi och filosofi, Psykologi, 2010

Rädsla inför förlossningen - ett uppenbart kliniskt problem? Konstruktionen av förlossningsrädsla som medicinsk kategori

Pia Liljeroth, Åbo Akademi, Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för sociologi, 2009.

Diagnostisering och disciplinering. Medicinsk diskurs och kvinnligt vansinne på Sjäälö hospital 1889-1944

Jutta Ahlbeck-Rehn, Åbo Akademi, Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för sociologi, 2006.

The Social Construction of Mental Health in Nordic Psychotropic Drug Advertising

Ulrica Lövdahl, Åbo Akademi, Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för sociologi, 2001

ÖVRIGA OMRÅDEN

Naisten terveystyö ja ammatillistumisen politiikka (Kvinnors hälsoarbete och professionaliseringens politik)

Lea Henriksson, University of Tampere, School of Medicine, 1998 (på finska)

2. SOCIALOMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

I Finland har forskning kring det sociala området och jämställdhet fokuserat på moderskapet och faderskapet och familjen och olika former av familjer. Det finns forskning om faderskapet både fadern, som bor med sina familjer eller faderns strategier för livet efter skilsmässa. Det finns även forskning kring moderskapet, om hur mamman kombinerar ensamförsörjarskap och hur överleva vardagen eller vara en god mor. Ett annat område som har forskats mycket i är våldet, speciellt våldet, speciellt våldet mot kvinnor, men också våldet mot barn och det våld män upplever.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

2.1 BARN OCH UNGA

The Ability of Adolescent Girls to Exert Control over Sexually-Charged Situations- A Narrative Study for the Promotion of Sexual Health

Pia Suivuo, University of Eastern Finland, University of Eastern Finland, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing Sciences, Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Health Sciences 54., 53 p., 2011

The aim of the study was to understand how Finnish 9th grade (14-15 years old) girls promote their self-control in sexually charged-situations and how their self-control, ability to achieve their intentions, and contraceptive use are influenced by cultural, psychosocial, and situational factors. The goal was to understand why some adolescent girls are able to exert control over their sexual experiences while others are not. The objective in interventions aimed at the promotion of sexual health is to help adolescent girls exert control over sexually-charged situations and to provide them with tools that will help them to achieve their intentions, use contraception, negotiate effectively and handle the effects of alcohol consumption. Sex education should

- 1) help girls increase their "self-knowledge" by recognizing their needs, interests and emotions;
- 2) help them to clarify their personal values and attitudes;
- 3) encourage them to consider their expectations and the preconditions that should be satisfied before engaging in sexual activity; and
- 4) give them an opportunity to develop and practise resisting pressure exerted by their partner.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0413-3/urn_isbn_978-952-61-0413-3.pdf

Making Sense of the Teenage Body. Sociological Perspectives on Girls, Changing Bodies, and Knowledge

Elina Oinas, Åbo Akademi, Ekonomisk-satsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för Sociologi, Åbo Akademi University Press, 2001

This book is about young girls growing up. The focus is on the body, especially the meanings, practices and knowledge needs connected to the first period. The study examines messages of ideal femininity and the female body in the context of a Nordic welfare society with its professed faith in gender equality. "Heterosexualization", knowledge and power are identified as central themes. Why is the girl's changing body seen as trouble? How should the neutral - "what's the big deal?" - accounts of female bodies be understood? The different case studies are based on materials from medical advice columns in popular magazines and young adult women remembering their teenage years in a memory work group. The study draws sociology of health and illness and the sociology of the body.

http://web.abo.fi/meddelanden/forskning/2001_10_oinas.sht

2.2 ÄLDRE

Informaali hoiva sosiaalipoliittisessa kontekstissa (*Informal care in the context of social policy*)

Minna Zechner, Tampere University, Faculty of Social Sciences, Social Policy, 2010 (på finska med engelskt abstract)

This research is about informal care of older people. Informal care is defined as help given to one another by adult close ones. Care is needed especially when older adults are not able to manage with

everyday activities, such as washing, dressing up, cooking or cleaning. The data of the research consists of interviews with people in need of care and of those giving care. The topics of the interviews consisted of practices and stages of care, and about interviewees' attempts to seek benefits and services and their experiences as users of them.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66641/978-951-44-8190-1.pdf?sequence=1>

2.3 FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Responsible fatherhood : a narrative approach

Petteri Eerola, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2015

Over the last three decades in Finland, men's share in child care has broadened notably. At the same, the cultural expectations of fathers and understanding of men as parents have also changed and become more care- and nurture-oriented. In this thesis, situated at the intersection of the family and gender research traditions in education and sociology, my aim is to study the narratives of responsible fatherhood produced by Finnish men in their early fatherhood years. In more detail, I analyze in what terms responsible fatherhood is conceptualized, and what gendering of responsibility men's narratives reveal

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45600/978-951-39-6111-4_vaitos24042015.pdf?sequence=1

Oudot perheet - Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa (*Strange Families – Norms and Ideals in 2000 in Finland*)

Anna Moring, Helsingfors universitet, Humanistiska fakulteten, Institutionen för filosofi, historia, kultur och konsthistoria, genudforskning, 2013 (på finska med engelskt abstract)
Strange Families targets Finnish rainbow families (lesbian, gay, bisexual, and transgender families) in 21st century legislation, media and guidebooks. The research combines theories of gender studies, critical family studies, legal studies, queer studies, and cultural studies. It employs methods of political reading in order to highlight the norms and ideals that are prevalent in public discussions of rainbow families. Through the methodological concept of queerfeminist political reading it focuses on the question of what defines a family when the family is formed in a way that resists the hegemonic norms, ideals, and assumptions of a heteronormative society. The research examines public discussions of rainbow families through three central themes: fatherhood, motherhood and the concept of family. Each theme is analyzed with the specific issues that arise in its relation to rainbow families, and how these issues are discussed. The results show that the recognition of rainbow families raise important issues in relation to norms and ideals of family in 21st century Finland.

www.helda.helsinki.fi/handle/10138/39269

Maternal responsibility and changing relationality at the beginning of motherhood

Eija Sevón, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2009

The aims of the study were, first, to investigate what it means in a woman's life to become a mother; second, to examine a mother's close relationships, especially those with her child and with her partner; and third, to explore how social and cultural narratives and first time mothering become entangled in the interviewed women's stories. The study suggests that pregnancy, birth-giving and every-day life with a small baby transforms a woman's life. The temporal and ambivalent processes involved in becoming a mother concerned: first, the choice to become a mother; second, how the mother relates to her baby and to her responsibility for the baby; third, the change in her couple relationship; and fourth, what the mother's female family relation mean to her maternal agency. Finally, and running through all four topics, is the question about how cultural narratives, such as those of motherhood, parenthood and family relations, affect how the women tell their stories.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/21310>

Se on miehen elämää - Maaseudulla asuvia miehiä elämänsä kertomassa (*Det är mannens liv – Landsbygdens män berättar om sitt liv*)

Harri Jokiranta, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Work, Tampere University Press, 2003 (på finska med engelskt abstract)

Man's got to do what man's got to do kuten sade Humbrey Bogart redan i tiderna när han beskrev mannens kliv. Tanken känns som en fras, men samtidigt innehåller det en stor sanning om vardagen. I Jokirantas forskning lever männen sitt liv och utför sina plikter i arbetslivet, som far och make i familjen och som man i samhället. Vad och varför måste mannen göra? Svaren är lika många som de män som berättar om sina liv.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67194/951-44-5798-6.pdf?sequence=1>

2.4 SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Vapaaksi marginaalista – marginaalista vapautta. Naisliikkeen ja prostituoitujen etuliikkeen kamppailu seksin oston kriminalisoinnista 2002–2006 (*Fri från marginalen – marginell frihet. Kampen mellan kvinnorörelsen och de prostituerade intresserörelse 2002-2006 om kriminaliseringen av sexköp*)

Elina Aaltio Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, TANE-julkaisuja, 12 2009, Helsingfors 2009 (på finska med svensk sammanfattning)

I undersökningen granskas den politiska processen för att kriminalisera köp av sex som pågick i Finland under åren 2002-2006. Undersökningen strävade till att klarlägga hur kvinnorörelsens målsättningar förmedlades till politiken innehåll och på vilka villkor detta skedde. Förutom kvinnorörelsens målsättningar granskas jämställdhetsorganens verksamhet och deras roll som förmedlare av kvinnorörelsens målsättningar till den politiska processen. Materialet för undersökningen utgörs av bl.a. de betänkanden som hänför sig till kriminaliseringen av sexköp, regeringens proposition, några lagmotioner, riksdagens protokoll och dokument, expertutlåtanden, bakgrundsintervjuer samt andra arkivkällor.

http://www.tane.fi/c/document_library/get_file?folderId=39189&name=DLFE-1009.pdf

2.5 FUNKTIONSHINDER

VAMPO-seurantaraaportti II (*Finlands handikappolitiska program VAMPO Uppföljningsrapport II*)

Stina Sjöblom (ed.), Institutet för hälsa och välfärd (THL). Diskussionsunderlag 31/2014, Helsingfors, 2014.

Åtgärderna i VAMPO-programmet utgör en ambitiös helhet där alla politiksektorer utvecklas avseende rättigheter, friheter och lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten presenteras enligt den indelning som tillämpats i VAMPO-programmet, vilket innebär att sammanlagt 122 åtgärder har indelats i 14 olika sektorer: ett självständigt liv; delaktighet och deltagande i samhällsfrågor; byggd miljö; trafiktjänster; utbildning och studier; arbete; hälso- och sjukvård och rehabilitering; social trygghet; rättsskydd, säkerhet och integritet; kultur och fritid; diskriminering som drabbar personer med funktionsnedsättning; kunskapsbas; skattestödet ersätts av direkt budgetstöd och internationell verksamhet. En del av åtgärderna kräver och har fått tillstånd ändringar i lagstiftningen. Den i ordningen andra uppföljningsrapporten är fortsättning på den första, i vilken åtgärderna indelades i kontinuerliga åtgärder och engångsåtgärder.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116678/URN_ISBN_978-952-302-288-1.pdf?sequence=1

Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen (*Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability*)

Marjo-Riita Reinikainen, University of Jyväskylä, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 304, 2007

By asking how disability and disabled women and men are seen and produced in discourse, the study aims at making visible the gendered forms of the disability discourse. In addition, the study aims at making visible the oppressive forms of the disability discourse and to question the seeming neutrality and innocence of the common everyday disability discourses emphasizing the possible consequences of the existing discourses. The results display the significance of a disabled person's gender on how she or he is produced and treated in discourse, and the study discusses some possible social consequences of the gendered disability discourses. The study argues for including gender perspective in disability research and for including disability in feminist research.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13370>

2.6 VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Children and Violence: Nature, Consequences and Interventions

Kirsi Peltonen, University of Tampere, School of Humanities and Social Sciences, 2011

This study focuses on mental health and social relations of children exposed to violence. Two distinct forms of violence, namely collective and interpersonal are studied. The participants in this study are Palestinian children exposed to military violence and Finnish and Danish children with and without exposure to parental violence. The main question is how experiences of violence are related to children's mental health and social relations. The effectiveness of interventions in conditions of military violence is reviewed. The main results show that both forms of violence impair a child's psychological wellbeing in multiple ways. The findings suggest that the dose response effect is evident between both military and parental violence and mental health problems. Social relations, however, are somehow differently affected, experiences of military violence being more clearly harmful to social relations than

experiences of parental violence. Positive social relations turned out to be a protective factor for mental health in situations involving military violence.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66761/978-951-44-8471-1.pdf?sequence=1>

Den nationella rapportören om människohandel – Rapport 2014 En analys av arbetet mot människohandel och tillgodosendandet av rättigheterna hos offer för människohandel för sexuella ändamål

Minoritetsombudsmannen Publikationsserie 16 B 19/2014 rd, Helsingfors 2014

Det här är den andra rapporten om människohandel till riksdagen. Den första rapporten gavs till riksdagen 2010. Efter en grundlig behandling av den drog riksdagen upp riktlinjer för de kommande årens arbete mot människohandel i det nationella programmet och för lagreformer. Att riksdagen regelbundet behandlat rapporten om människohandel är ett unikt fenomen även internationellt sett. Det väcker ständigt stort intresse i andra europeiska länder och också på annat håll. Därför utges rapporten förutom på de bägge nationalspråken på engelska. Någon bättre process för att effektivisera arbetet mot människohandel, allokera resurserna så effektivt som möjligt och öka den allmänna medvetenheten har än så länge inte tagits fram. Även EU-direktivet mot människohandel förutsätter att en nationell rapportör eller en motsvarande institution etableras. Utifrån erfarenheterna från Finland kan vi säga att institutionens självständiga ställning, rapportörens lagstadgade rätt till information, tilldelandet av rapporteringsuppgiften till minoritetsombudsmannen (och i fortsättningen till den föreslagna diskrimineringsombudsmannen), och en regelbunden rapportering direkt till riksdagen en gång per valperiod har visat sig vara en bra modell för flera länder och aktörer mot människohandel. Människohandel är alltid ett brott mot människor, deras frihet och personliga integritet. De metoder som används för att underkua offren är grym läsning. Det är också ohyggligt att ta del av det våld och den människoföraktande behandling som offer för prostitution eller andra offer för människohandel för sexuella ändamål möter i kontakten med tredje parter, dvs. köpare. Vi har dock bestämt oss för att man måste tala om behandlingen av offren, beskriva och berätta om gärningarna. Att tala om utnyttjandets olika former är inte i offrets intresse.

http://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/lhmiskaupparaportti_2014_SV_WEB.pdf/64d5111a-1f0b-41aa-b0e5-0cabffbb5220

Tuhansien iskujen maa - Miesten kokema väkivalta Suomessa

(Men's experiences of violence in Finland 2009)

Markku Heiskanen and Elina Ruuskanen, HEUNI (European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations), Report series 66 (in Finnish) Helsinki 2010, Report Series 71 (in English), Helsinki 2011

This report describes violence committed against men in Finland. The study covers both men and women's experiences of violence, thus, although the main scope of the report is on violence experienced by men, data on women is presented for comparison. For the first time in Finland, data on men's experiences of violence since their 15th birthday as well as during the 12 months prior to the interview is available. In addition, this survey explores violence committed by four types of perpetrators: strangers, acquaintances, current and ex-partners.

http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf

http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KGSrDN0Z/HEUNI_report_71_Mens_experiences_of_violence.pdf

2.7 ETNICITET

Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa (Det mångkulturella könet. Medborgarskap och skillnader i välfärdssamhället) (på finska)

Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (eds), Tampere University Press, 2012

Boken granskar könets betydelse i ett mångkulturellt samhälle. Vad händer, när man måste ändra på uppfattningar om kön, som följd av att samhället blir mångfaldigt och på grund av migration? Hur definieras människor utgående från skillnader i kön, etnicitet och "ras". Vem får tillhöra finländarnas grupp och vem har betydelse?

<http://www.uta.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote.html?id=73169>

2.8 VÄLFÄRD

Suomalaisten hyvinvointi 2014 (Finländarnas välfärd 2014)

Marja Vaarama, Sakari Karvonen, Laura Kestilä, Pasi Moisio, Anu Muuri (eds.), THL - Institutet för hälsa och välfärd, 2014

Finländarnas välfärd och livskvalitet har legat på en god nivå under de senaste tio åren. Internationellt sett är den socioekonomiska ojämlikheten i hälsa och välfärd emellertid fortfarande stor. Framför allt arbetsoförmågan och arbetslösheten försämrar livskvaliteten, konstateras i rapporten om finländarnas välfärd 2014 som bygger på en omfattande enkätundersökning som genomfördes våren 2013.

Rapporten om finländarnas välfärd ges ut vart fjärde år i slutet av valperioden. Denna gång sammanfattar rapporten välfärdsutvecklingen under de senaste tio åren och avvisar många rådande föreställningar. Enligt enkäten uppger vart tionde hushåll att de har svårigheter att klara sig ekonomiskt. Svårigheterna har emellertid inte ökat jämfört med situationen för fyra år sedan. Läs mera på svenska via länken nedan:

<https://www.thl.fi/sv/web/thlfi-sv/-/finland-fortfarande-en-valfardsstat-trots-att-ojamlikheten-i-valfard-ar-svar-att-utrota>

Sopivasti työtä ja vapaa-aikaa? Tutkimuksia ajankäytöstä eri elämäntilanteissa

(Lämpligt med arbete och fritid? Forskning om tidsanvändning under olika livsskeenden)

Mirja Ylikännö, University of Turku, Faculty of Social Policy, 2011

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että osin eri, mutta osin myös samat tekijät vaikuttavat eri elämäntilanteissa olevien yksilöiden ajankäyttöön. Keskeisiä ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä ovat tulot ja perhetilanne: pienet tulot ja pienet lapset rajoittavat omalla tavallaan ajankäyttöä. Sosiaalipolitiikan rooli yksilöiden ja sitä kautta perheiden ja kokonaisten yhteisöjen ajankäytössä on suuri. Ajankäytön valintoihin vaikuttavat luonnollisesti yksilöiden omat preferenssit, mutta valinnat kuvastavat aina myös ympäröivän yhteiskunnan institutionaalisia rakenteita. Onpa kyse sitten työttömän, työssä käyvän, lapsi perheen tai eläkeläiskotitalouden ajankäytöstä, ajankäyttöä ohjaavat erinäiset lait ja normit. Ajankäytön näkökulmasta ei siten ole yhdentekevää, millaista perhe-, työvoima- ja tulon jakopolitiikkaa yhteiskunnassa toteutetaan.

2.9 ÖVRIGA

Integrering av könsperspektivet i statsförvaltningen i Finland 2004–2014. En utvärderingsutredning

Anna Elomäki, Social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:40, 2014 (på finska med svenskt presentationsblad)

Utredningen beskriver strategin för och genomförandet av integreringen av könsperspektivet i statsförvaltningen i Finland i förhållande till den akademiska teorin och forskningen som behandlar integreringen samt till övriga länder inom Europeiska unionen. I utredningen utvärderas hur integreringen av könsperspektivet framskridit under de senaste tio åren samt betraktas de faktorer som medverkar till eller försvårar genomförandet av integreringen samt styrkor och svagheter i den s.k. finländska modellen. Utredningen ger också preliminära rekommendationer om tyngdpunkterna i det framtida arbetet. Utredningen baserar sig i huvudsak på litterära källor, men därtill har man samlat in uppgifter genom intervjuer.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125563/URN_ISBN_978-952-00-3542-6.pdf?sequence=1

Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa. Työryhmän loppuraportti (Mansfrågor inom jämställdhetspolitiken. Arbetsgruppens slutrapport)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2014:34 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:34)

Arbetsgruppen som utreder mansfrågor inom jämställdhetspolitiken, tillsatts av minister Paavo Arhinmäki med ansvar för jämställdhetsfrågor, inledde sin verksamhet i januari 2013. Arbetsgruppen består av företrädare för mansorganisationer och pojkerksamhet samt Föreningen för sexuellt likaberättigande SETA, delegationen för jämställdhetsärenden och fyra ministerier. Arbetsgruppens mandatperiod gick ut 15.10.2014. Mansarbetsgruppen publicerade i februari 2014 en lägesrapport där man har sammanställt mer ingående bakgrunds- och statistisk information om mansfrågor och presenterat den historiska utvecklingsgången för mansfrågorna i Finland. Gruppen har beslutat göra en kort slutrapport som bara innehåller arbetsgruppens förslag och motiveringar. Slutrapporten har utarbetats utgående från arbetsgruppens diskussioner, och gruppen har haft som mål att ta med samtliga aktörers synpunkter, om än den innehåller kompromisser och vissa avgränsningar.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116874/URN_ISBN_978-952-00-3528-0.pdf?sequence=1

Feminismi ja sosiaalipolitiikka. Miten sukupuolesta tehtiin yhteiskuntateoreettinen ja sosiaalipoliittinen avainkäsite (feminism och socialpolitik. Hur könet gjordes till ett samhällsteoretiskt och socialpolitiskt begrepp)

Anneli Anttonen, Tampere University, Faculty of Social Sciences, Social Policy, Tampere University Press, 1997

Anneli Anttonens avhandling handlar om feminism och socialpolitik och Anttonen indelar den feministiska förståelsen av socialpolitiken i tre nyckeldiskussioner. I den första diskuteras förtryck, i den andra om omsorg och i den tredje om medborgarskap. I varje diskussion har det utvecklats en ett eget sätt att tala om kvinnor och socialpolitik. Via den feministiska kritiken och forskningen tecknar sig en ny bild av socialpolitiken och dess historia. Många frågeställningar har hela tiden förblivit aktuella, fast perspektiver och betoningar har förändrat sig. Socialpolitiken har samtidigt klandrats för att vara kvinnorsnas förtryckare, å andra sidan har den tackats för att vara kvinnors vän och en garant för

kvinnors självständighet. En viktig fråga är: skall man i kvinnopolitiken betonat jämställdhet mellan könen och likhet eller deras olikheter? Hur har dessa ändlösa diskussioner framskridit, har de lett till några resultat eller uppstår hela tiden nya perspektiv i olika situationer, olika tidpunkter och i olika länder? Och borde man i nuvarande Finland starta en diskussion om ett patriarkalt välfärdssamhälle, fastän man hittills ansett att det bara passar in på andra länder?

2.10 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Regeringens jämställdhetsprogram 2012–2015. Slutrapport

Social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2015:2, Helsingfors 2015 (på svenska)

Regeringens jämställdhetsprogram 2012–2015 samlar regeringens centrala åtgärder för att främja jämställdhet mellan könen och avskaffa könsbaserad diskriminering. Det baserar sig på i regeringsprogrammet och den redogörelse om jämställdheten mellan kvinnor och män som antogs år 2010. Jämställdhetsprogrammet innehåller mål och åtgärder inom olika temaområden samt åtgärder som gäller alla ministerier och som syftar till integrering av könsperspektivet i statsrådets beslutsfattande. Varje ministerium ansvarar för genomförandet av åtgärderna inom sitt förvaltningsområde. I samband med att jämställdhetsprogrammet antogs kom man överens om att man rapporterar till regeringen om hur programåtgärderna genomförs och framskrider. Huvudvikten i slutrapporten ligger på tiden efter den interimrapport som färdigställdes under hösten 2013, men i den görs även en helhetsbedömning av hur programmets mål nåtts under hela regeringsperioden. Arbetsgruppen för jämställdhetsprogrammet som består av representanter för samtliga ministerier har sammanställt uppgifterna i slutrapporten. Jämställdhetsprogrammet innehåller totalt 66 åtgärder. Åtgärderna gäller teman som jämställdhetslagstiftning, arbetslivet, utbildning och forskning, demokrati, medborgarinflytande och integrationspolitik, ekonomisk politik, främjande av delaktighet och hälsa, bekämpning av våld och jämställdhetsarbete.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125513/URN_ISBN_978-952-00-3551-8.pdf?sequence=1

Regeringens jämställdhetsprogram 2012-15

Social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2012:10, Helsingfors, 2012 (på svenska)

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126308/201210%20SWE.pdf?sequence=1>

<http://stm.fi/tasa->

arvopolitiikka?p_p_id=56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=3&_56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp_languageId=sv_SE

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi (Utvärdering av köns- och diskrimineringseffekterna i invandringens framtid 2020-strategin)

Inrikesministeriet, SM077:00/2011, 2013

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015

Det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården KASTE 2012–2015

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2012:1/Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2012:1 (på finska med en svensk sammanfattning)

Statsrådet fastställer vart fjärde år ett nationellt utvecklingsprogram för social- och hälsovården (Kaste). I programmet fastställs målen för sektorns utvecklingsverksamhet och åtgärderna för att nå målen. Vidare fastställs de viktigaste lagstiftningsprojekten, programmen, rekommendationerna och prioriteringarna inom tillsynen som ska stödja måluppfyllelsen. Kaste-programmet tar sig an reformbehov som centrala sakkunniga inom social- och hälsovården och allmänheten har lyft fram. Programmet binder samman regeringsprogrammet och styrningen av lagstiftning, resurser och växelverkan enligt social- och hälsovårdsministeriets (SHM) strategi.

Kaste-programmet syftar till att

I. Skillnaderna i välfärd och hälsa minskar och

II. Social- och hälsovårdens strukturer och tjänster ordnas klient-orienterat.

Fokus förflyttas från att ta hand om problem till att aktivt främja fysiskt, mentalt och socialt välmående och till att förebygga problem inom hela befolkningen.

Kaste-programmet består av sex delprogram, lagstiftningsreformerna i anknytning till dem och rekommendationer. Delprogrammen är:

I. Riskgruppernas möjligheter till delaktighet, välfärd och hälsa förbättras,

II. Tjänsterna för barn, unga och barnfamiljer förnyas,

III. Struktur och innehåll i tjänsterna för äldre förnyas,

IV. Servicestrukturen och primärservicen förnyas,

V. Information och informationssystem omformas till stöd för klienter och fackfolk

VI. Genom ledarskap stöds förnyandet av servicestrukturen och välbefinnandet i arbetet

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112146/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf?sequence=3

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 - Sosiaali- ja terveystieteiden strategia (Ett socialt hållbart Finland 2020 Strategi för social- och hälsovårdspolitik)

Sosiaali- ja terveysministeriö, rapport 2011:1, Helsingfors 2011

Ett socialt hållbart samhälle

- behandlar alla samhällsmedlemmar rättvist
- stärker delaktigheten och gemenskapen
- stöder hälsan och funktionsförmågan och
- tillhandahåller den trygghet och service som behövs.

Målet med strategin är att lyfta upp social hållbarhet vid sidan av ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

Strategins uppföljningsindikatorer:

Kvinnors inkomst i förhållande till mäns inkomst

Pappor som fått faderskaps- och föräldrapenning

Inget könsperspektiv:

Bl. a. Den offentliga äldreomsorgens täckningsgrad bland befolkningen över 75 år

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112320/URN%3aNBN%3afi-fe201504223250.pdf?sequence=1> (på finska)

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111825/URN%3aNBN%3afi-fe201504223063.pdf?sequence=1> (på svenska)

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015 - Slå inte barnet! Nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga mot barn 2010-2015

Sosiaali- ja terveysministeriö, Julkaisuja 2010:7, Helsinki, 2010 (på finska)

<http://www.julkari.fi/handle/10024/112559>

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2011:12, Helsingfors, 2011 (på svenska)

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/sla_inte_barnet.pdf

Ministry of Social Affairs and Health, Reports and Memorandum 2011:9, Helsinki, 2011 (på engelska)

<http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/dont-hit-the-child.pdf>

Suomen vammaispoliittinen ohjelma vuosiksi 2010–2015 Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja tasa-arvoiseen osallistumiseen

Ett starkt underlag för delaktighet och jämlikhet. Finlands handikappolitiska program VAMPO 2010-2015

Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:6 selkokieli (på finska)

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2010:12, Helsingfors 2010 (på svenska)

Alla människor har inte ännu i praktiken rätt att välja tillsammans med vem de bor, om de vill grunda familj eller vilken hem- eller bostadsort de vill ha. De personer som vårdas på social- och hälsovårdens enheter har inte frihet att välja hemkommun eller att flytta. Förverkligandet av omständigheter som normalt hänger samman med levnadsloppet blir för kvinnor och män med funktionsnedsättning mången gång osäkrare och svårare än för deras jämnåriga utan funktionsnedsättning. Att ingå ett parförhållande, grunda familj och bli föräldrar har inte som en självklarhet hört till levnadsloppet för personer med funktionsnedsättning. Som en orsak till detta har det könsneutrala bemötandet av människor med funktionsnedsättning identifierats. Ett sådant tillvägagångssätt begränsar förverkligandet av människans grundbehov. (sid 33)

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111827/URN%3aNBN%3afi-fe201504225256.pdf?sequence=1> (på svenska)

https://www.thl.fi/documents/470564/817072/selko_vampo.pdf/198538d9-a87f-46cd-9e0d-1134f519b081 (på finska)

2.11 LITTERATURFÖRTECKNING

BARN OCH UNGA

Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot –vuosikirja 2014

Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Matilda (eds.). THL, 178–186, Helsinki, 2014 (på finska och artikel abstracts på svenska och engelska)

<http://www.kauppakv.fi/sis/THL/tuote/9789522459954>

https://tapahtumakalenteri.thl.fi/documents/10618/0/NuortenElinolot_2014sis%C3%A4llysluettelo.pdf/ef3aca90-f790-45f8-ac8f-f8a0150c721b

Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä

Kati Kauravaara, University of Jyväskylä, Faculty of Sport and Health Sciences, 2013

Same- and Other-Sex Victimization: Risk Factors, Consequences, and Protection by Peers
Miia Sainio, University of Turku, Faculty of Social Sciences, Department of Psychology, 2013

Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa
Tuija Rinkinen, University of Eastern Finland, Faculty of Health Sciences, Institute of Public Health and Clinical Nutrition, Publ. Väestöliitto/The Family Federation of Finland, 2012, (på finska)

Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys ja -kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat
Marjo Kuortti, University of Tampere, School of Medicine, 2012 (på finska)

HUKASSA – ketkä ovat syrjäytyneet nuoret?
Pekka Myrsylä, Elinkeinoelämän valtuuskunta – Näringslivets delegation, (EVA), EVA-analyysi, No 19, 1.2.2012

Social competence and loneliness during the school years - Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission
Niina Junttila, University of Turku, Department of Teacher Education, Centre for Learning Research, Annales Universitatis Turkuensis B 325, 2010

Kerrottu tulevaisuus: alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit
Anne K Ollila, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Sociology, 2008

Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä
Sanna Aaltonen, Helsingfors universitete, samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologi, 2006

Comparing Children, Families and Risks
Atte Oksanen, Eija Paavialinen, and Tarja Pösö (eds.), Tampere University, Tampere University Press, 2006
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65674/951-44-6654-3.pdf?sequence=1>

Sodan pojat : sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta
Erkki Kujala, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, 2003

ÄLDRE

Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäntäytännöistä
Sinikka Vakimo, University of Joensuu, Philosophical Faculty, Publ. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2001

Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä
Silva Teidre, University of Joensuu, Faculty of Social Sciences, 1999

FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa
Johanna Hiitola, University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities, Gender Studies, 2015

Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta (Välfärdsnätverk för kvinnor som bor på landsbygden. En etnologisk studie om användningen av välfärdstjänster och om skapandet av en god vardag)
Pilvi Hämeenaho, University of Jyväskylä, Faculty of Humanities, Ethnology, 2014

Perhetutkimuksen suuntauksia (Familjeforskningens inriktningar)
Riitta Jallinoja, Helena Hurme & Kimmo Jokinen (eds.), Gaudeamus Helsinki University Press, 2014

Taloudellinen, sukupuolittunut ja transnationaali sosiaalinen - Hyvinvointihallinnan muutos ja kysymys työn ja perheen yhteensovittamisesta (Ekonomisk, tvåkönad och transnationellt social – Förändring i hantering av välfärden och frågan om kombinerad av arbete och familjen)

Kirsi Eräranta, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Sociologi, 2013 (på finska)

Perhevapaat ja sukupuolten tasa-arvo

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna Teoksessa Pietiläinen, Marjut (ed.) Työ, talous ja tasa-arvo, Tilastokeskus, 187–201, Helsinki, 2013

Isätietoa. Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteen- sovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa Pappakunskap. Fakta om faderskap och dess betydelse, kombinerad av familje- och arbetsliv och hur pappor bemöts i service-enheter för familjer)

Kekkonen, Milla & Lilja, Johanna & Nieminen, Karoliina, Rapport från Isänä työelämässä – projekti (Som pappa i arbetslivet), Lahti, 2013 (på finska)

Oman paikan taju. Keski-ikäiset perheenäidit paikallisilla kentillä (Förståelsen av den egna platsen. Medelålders familjemödrar på de lokala arenorna)

Päivi Kivelä, University of Jyväskylä, Sociology, 2012 (på finska)

Avioero suomalaisen miehen kokemana: ero ja erosta toipuminen prosessina (Skilsmässa som den finska mannens erfarenhet: separation och återhämtning som en process)

Jari Koskela, University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences, Social Policy, 2012 (på finska)

Isyyden aika : historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa

Iina Aalto, University of Turku, Faculty of Humanities, School of History, Culture and Art Studies, 2012

Yhdessä sittenkin : Kokemukset erokriisistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa

Hanna Ranssi-Matikainen, Helsingfors universitet, Teologiska Fakulteten, Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 116, 2012 (på finska med engelskt abstract)

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37386>

Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä

Minna Murtorinne-Lahtinen, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2011

Vanheimpainvapaaryhmän muistio (Föräldradighetsgruppens PM)

Sosiaali- ja terveysministeriö, Selvityksiä 2011:12, Helsinki, 2011

Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä (Familjernas tid och tidsanvändningen. Forskning om total arbetstid, frivilligt arbete, barn och att ha bråttom)

Hannu Pääkkönen, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Work, Statistics Finland, 2010

Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi

Mari Broberg, University of Turku, Faculty of Pedagogy, Publikation, Väestöliitto, 2010 (på finska)

Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus

Johanna Mykkänen, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2010

Eronneiden miesten kodit ja kotikäytännöt

Leena Antonen-Vaaranniemi, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Work, 2009

Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi (Nyfamiljers resurser och barnens välmående)

Matka äidiksi - tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta (Resan att bli mor – berättelser om adoption och ensamstående föräldraskap)

Seija Sukula, University of Tampere, Faculty of Medicine, Social and Health Policy, 2009 (på finska)

Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä - yksinhuoltajia marginaalissa (Goda mödrar och överlevare i vardagen – ensamstående i marginalen)

Suvi Krok, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Work, Tampere University Press, 2009 (på finska)

Vääräikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot (Mödrar med fel ålder? Ålder och moderskapets samhällliga villkor) (på finska)

Minna Kelhä, Helsingfors universitet, Beteendevetenskapliga fakulteten, 2009

Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi

Nina Halme, University of Tampere, School of Medicine, 2009

Discrimination Against Men Appearance and Causes in the Context of a Modern Welfare State

Pasi Malmi, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Lapland University Press, 2009

Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito (Barnfamiljers vardag. I ett penning-, arbets- och barnomsorgsperspektiv)

Katja Repo, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Tampere University Press, 2009

Vanhemmuus työpaikoilla

Riikka Kivimäki, University of Tampere, Faculty of Social Sciences. Sociology, Tampere University Press, 2009 (på finska med engelsk abstract)

Äitiys kulttuurisina odotuksina (Moderskapet som kulturella förväntningar)

Kristiina Berg, University of Turku, Faculty of Social Sciences, Social Policy, Väestöliitto, 2008 (på finska)

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa (Social Worker's Expertise in the Service of Child Custody)

Mari Antikainen, University of Kuopio, Faculty of Social Sciences, Publications E. Social Sciences 148. 2007 (på finska med engelsk abstract)

Changes in the Distribution of Economic Wellbeing in Finland

Päivi Vaino-Mattila, University of Tampere, School of Management, 2007

Yksinhuoltajien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat (Ensamförsörjares sysselsättning, inkomst och arbetsmarknadsval)

Mia Hakovirta, University of Turku, Faculty of Social Sciences, Department of Social Research, Väestöliitto, 2006 (på finska)

Stöd till fäder och faderskap vid rådgivningsbyråerna för mödra- och barnavård.

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter, 2008:24, Helsingfors 2008

Äitinä ja isänä eron jälkeen : yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena

Tiina Hokkanen, University of Jyväskylä, Sociology, 2005

Isäkirja

Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (eds.). Vastapaino, Tampere: 2004

Vanhempana ja aikuisena uusperheessä

Päivi Sutinen, Helsingfors universitet, Beteendevetenskapliga fakulteten, 2005

Lapsistaan erillään asuvat äidit : Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja (Mödrar som inte bor med sina barn: Skapandet av platser för modersidentiteten)

Kirsi Nousiainen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för politik och ekonomi, 2004 (på engelska)

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/nousiainen/lapsista.pdf>

Cultural images of a good mother and a good father in three generations
Satu Perälä-Littunen, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2001

Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa (Var är mor? Föreställningar om mödrar och moderskapet genom under generationernas gång)
Satu Katvala, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2001 (på finska)

Lone Motherhood in Finnish Women's Life Stories. Creating Meaning in a Narrative Context
Vanessa May, Åbo Akademi, Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för Sociologi, 2001

Äitiyden alkumetri: Naisten raskaudelle ja synnytykselle antamat merkitykset ja oppimiskokemukset
Tuula Piensoho, Helsingfors universitet, beteendevetenskapliga fakulteten, Institutionen för beteendevetenskap, 2001

Isät, äidit ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa
Jaana Vuori, Tampere University, Faculty of Social Sciences, Tampere University Press, 2001 (på finska)

Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa
Marja Böök, University of Jyväskylä, Faculty of Education, 2001

Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista
Aino Ritala-Koskinen, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Work, 2001

"Mies vastaa tekosistaan ... siinä missä nainenkin". Maskuliinisuuksien rakentaminen päiväkodissa
Petteri Värtö, University of Kuopio, faculty of Social Sciences, 2000

Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset (Kampen om det finska moderskapet. Maternalism, befolkningspolitik och kvinnor berättelser)
Ritva Nätkin, Tampere University, Faculty of Social Sciences, Social Policy, 1997 (på finska)

Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä
Eeva Jokinen, Gaudeamus, Helsinki, 1996

SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Punainen eksodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa
Anna Kontula, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Sociology, 2008
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/67897>

Prostitution i Helsingfors - en studie i kvinnokontroll
Järvinen, Margaretha, Åbo Akademi, Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för sociologi, 1990

FUNKTIONSHINDER

Uskalla olla, uskalla puhua - vammaisen nainen ja väkivalta (Våga vara, våga tala – kvinna med funktionshinder och våld)
Minna Piispa (ed.), Institutet för hälsa och välfärd (THL), 2013 (på finska)

Violence against disabled women
Vappu Viemerö, i boken K. Kristiansen, R. Traustadóttir (eds.). Gender and Disability Research in the Nordic Countries. Lund: Studentlitteratur, Lund, 2005

VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö.

Reetta Siukola, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), Opas 34/2014, Helsinki, 2014

Lasten ja nuorten väkivaltakertomukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen, Noora Ellonen, Heikki Sariola Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110, Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere, 2014 (på finska med English summary)

Guidelines to prevent abusive recruitment, exploitative employment and trafficking of migrant workers in the Baltic Sea region

Liliana Sorrentino and Anniina Jokinen, European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI), Publication Series No. 78, Helsinki 2014

Näkymättömästä näkökulmaksi - Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa

Riikka Kotanen, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialvetenskaper, 2013 (med engelsk abstract)
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38662>

Fear of Crime in Local Communities after School Shootings

Miika Vuori, Atte Oksanen, and Pekka Räsänen, Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 05/2013

Dialogues in group interventions among partnerviolent men: Different approaches for different clients

Eveliina Räsänen, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, Department of Psychology, 2013

Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa (Violence, power using and being hurt in women's family realtions)

Marianne Notko, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, Sociology, Department of Social Sciences and Philosophy, 2011 (på finska med engelskt abstract)
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25769>

Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa

Sirpa Salo, Jyväskylän yliopisto, 2011

Defining Human Trafficking, Identifying Its Victims. A Study on the Impact and Future Challenges of the International, European and Finnish Legal Responses to Prostitution-Related Trafficking in Human Beings

Venla Roth, University of Turku, Faculty of Law, 2010

Väkivalta ja huoltoriidat

Teija Hautanen, Faculty of Social Sciences, Social Policy, Tampere University Press, 2010 (på finska)

Stalking and violence victimization among Finnish university students

Katja Björklund, University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences, Institute of Behavioural Sciences, 2010

Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä

Sari Lepistö, University of Tampere, Faculty of Medicine, School of Health Science, 2010 (på finska)

Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokuvissa

Tuija Huuki, University of Oulu, Faculty of Education, 2010

"Iso, vahva, rohkeä – kaikenlaista". Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa

Sari Manninen, University of Oulu, Faculty of Education, 2010

Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut (Skyddshemstjänster som erbjuds offer för våld i närrelationer och inom familjen)

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Selvityksiä 2010:1, Helsinki, 2010 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter (utredningar) 2010:1) (på finska med svensk sammanfattning)

Våld i parrelationer - en begreppslig undersökning av ett moraliskt och samhällsligt problem
Malena Björkgren, Åbo Akademi, Teologiska fakulteten, 2009
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/54407/BjorkgrenMalena.pdf?sequence=2>

Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopoliittika (Våldet mot kvinnor och jämställdhetspolitiken)
Taina Riski, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009:50, Helsinki, 2009 (på finska med svensk sammanfattning)

Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa
Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (eds.), Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 2008.

Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä (Domestic division of labour in dual-earner households)
Tomi Oinas, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences and Philosophy,

Interaction and Therapeutic Interventions in Treatment Groups for Intimately Violent Men
Terhi Partanen, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, Department of Psychology, 2008 (på finska med engelsk abstract)
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25633>

Women Exposed to Acute Physical Intimate Partner Violence Seeking Care at Emergency Departments - Identification of and Intervention in Violence
Tuija Leppäkoski, University of Tampere, Faculty of Medicine, Department of Nursing Science, 2007
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/67721>

Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä (Encountering Partner Violence with Rural Social Work)
Raija Lindqvist, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, 2009 (på finska med engelskt abstract)
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/19879>

Human Trafficking and Organised Crime - Trafficking for sexual exploitation and organised procuring in Finland
Minna Viuhko and Anniina Jokinen. European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI), Publication Series No. 62, Helsinki 2009.

Kertomuksia psyykkisestä väkivallasta terveydenhuollon työ- ja opiskeluyhteisöissä
Pirkko Sandelin, University of Oulu, Faculty of Medicine, Institute of Health Sciences, 2007

Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemменmarja
Aune Flinck, University of Tampere, Faculty of Medicine, School of Health Sciences, Nursing Science, 2006

Haavautuva minuus: väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa
Atte Oksanen, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Psychology, 2006

Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt
Suvi Keskinen, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Department of Social Policy and Social Work, 2005 (med English summary)
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67492/951-44-6281-5.pdf?sequence=1>

Vem angår våldet? Kommunens handbok om förebyggande av våld i par- och närrelationer
Helena Ewalds (red.), Social- och hälsovårdsministeriet, Social- och hälsovårdsministeriets handböcker 2005:7, Helsingfors 2005

Väkivalta ja parisuhde : Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa

Minna Piispa, Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialvetenskaper, 2004

Väkivalta naisen elämän varjona : tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä

Auli Ojuri, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Lapland University Press, 2004 (på finska)

Gender the State: Comparisons of Feminist Discourses in Finland and Britain

Johanna Kantola, University of Bristol, Department of Politics, England, 2004

www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/ajankohtaista/tutkimustieto/vaitoskirjat

Parisuhdeväkivalta : lyötyjen aika ja tila

Maria Husso, University of Jyväskylä, Faculty of Social Sciences, Department of Social Sciences and Philosophy, 2003

Väkivalta – tunteita, toimintaa ja vastatunteita.

Jolkkonen, P. & Varjonen P, Miessakit, Helsinki, 2003

Väkivallan kustannukset kunnassa. Viranomaisten arviointiin perustuva tapaustutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001 (Våldets kostnader i kommunen)

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna, Selvityksiä 2002:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 2002

Domesticated Violence: The Power Of The Ordinary In Everyday Finland

Minna Lahti, Helsingfors universitet, Humanistiska fakulteten, 2001

<http://shop.unigrafia.fi/product/domesticated-violence-the-power-of-the-ordinary-in-everyday-finland/>

Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä

Leo Nyqvist, University of Turku, Faculty of Social Sciences, Department of Social Research, Publication: Ensi- ja turvakotien liiton (The Federation of Mother and Child Homes and Shelters) julkaisu 28, 2001

Panssaroitu maskuliinisuus Mies, väkivalta ja kulttuuri (den pansarerade maskuliniteten. Mannen, våld och kultur)

Arto Jokinen, Tampere University Press, 2000

Läs mera :

Institutet för hälsa och välfärd (THL)

[https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/laishuhde_perhevakivallan_ekaisityo/lahteet)

[perheet/tyon_tueksi/laishuhde_perhevakivallan_ekaisityo/lahteet](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/laishuhde_perhevakivallan_ekaisityo/lahteet)

Ensi- ja turvakotien liitto - The Federation of Mother and Child Homes and Shelters

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/julkaisut/paihdeongelmaisten_perheiden_aut/

ETNICITET

Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä

Veronika Honkasalo, Helsingfors universitet, Statsvetenskapligafakulteten, Sociologi, 2011

Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa

Petri Hautaniemi, University of Tampere, Faculty of Social Sciences, Social Anthropology, 2004

Maahanmuuttajien terveys Suomessa (Invandrarnas hälsa i Finland)

Maili Malin, i verk et Riitta Luoto, Kirsi Viisainen & Ilona Kulmala (eds.) Sukupuoli ja terveys, Vastapaino, Tampere, 2003

VÄLFARD

Mannen som objekt och problem. Heikki Waris och betydelsen av kön i vetenskaplig socialpolitik, ca 1930–1970

Hanna Lindberg, Åbo Akademi, Humanistiska fakulteten, Allmän historia, 2014

Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltioista. Kentät, subjektiasemat ja oikeutukset
Janne Autto, University of Lapland, Faculty of Social Sciences, Lapland University Press, 2012

The Rise and Fall of Nordic Family Policy

Heikki Hilamo, University of Turku, Faculty of Social Sciences, Department of Social Research, Stakes, 2002

ÖVRIGA

Analys av budgetens könskonsekvenser - Ett pilotprojekt inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde

Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö och Esko Mustonen, Social- och hälsovårdsministeriet, 2014

Mieskysymys - Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka (Mansfrågan - Mansrörelsen, - arbete, -forskning och jämställdhetspolitik) (på finska)

Jokinen, Arto (eds.), Tampere University Press, 2012

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68022/mieskysymys_2012.pdf?sequence=1

Det sociala området och kön. Integrering av ett könsperspektiv inom utvecklingsprojektet för det sociala området

Anna Seligson, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter, 2007:70, Helsingfors, 2008 (på finska med svensk sammanfattning)

Att integrera könsperspektivet i Finlands statsförvaltning

Reetta Siukola, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter, 2006:77, Helsingfors (på finska med svensk sammanfattning)

Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia. Homoseksuaalisuuden rakentuminen sotienjälkeisessä Suomessa

Tuula Juvonen, Tampere University, Faculty of Social Sciences, Social Policy, Vastapaino, 2002

C. ISLAND

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om hälsa och jämställdhet 1995-2015:

I Island har forskning och rapporter om jämställdhet och hälsa fokuserat på hälsa i samband med den ekonomiska krisen ur olika perspektiv, t.ex. stress som följd av den ekonomiska krisen, om hur man hanterar sorg och hur det inverkar på ens hälsa när ens maka/ make dör. Forskning har även gjorts på vilka födoämnen som har ett samband med prostatacancer.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

1.1 HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Ekonomiska cykler och folkhälsa: Island i bankkrisens spår

Mattias Strand och Arna Hauksdóttir, Stockholms centrum för ätstörningar, Centrum för folkhälsovetenskap, Islands universitet, Läkartidningen, 2014;111:544-6, 2014

Den recession som drabbade den globala ekonomin 2007– 2008 har medfört en rad konsekvenser för folkhälsan parallellt med de omedelbara effekterna på statliga finanser och privatekonomi. Vi sammanfattar här kunskapsläget i fråga om ekonomiska cyklers effekter på folkhälsan och redogör för hur hälsoutvecklingen har sett ut på Island efter den plötsliga och omfattande bankkollapsen hösten 2008.

<http://www.lakartidningen.se/EditorialFiles/YW/%5BCPYW%5D/CPYW.pdf>

Death talk: gender differences in talking about one's own impending death

Bragi Skulason, Arna Hauksdóttir, Kozma Ahcic and Asgeir R Helgason, BMC Palliative Care 2014, 13:8, 2014

Gender differences in terminal care communication may be radically reduced by using simple evocation methods that are relatively unpretentious, but require considerable clinical training. Men in terminal care are more reluctant than women to enter into discussion regarding their own impending death in clinical settings. Intervention based on non-provocative evocation methods may increase death talk in both genders, the relative increase being higher for men.

<http://www.biomedcentral.com/1472-684X/13/8>

The Socio-Economic Status of Parents in Reykjavík: Social network, Activities and Children's Health

Ásdís Aðalbjörg Arnalds, Elísabet Karlsdóttir, Heiður Hrund Jónsdóttir and Vala Jónsdóttir, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2012

People who receive financial support from municipalities are, among others, the ones who have the lowest income in Iceland. This research was based on comparing the socio-economic status of parents in Reykjavík, depending on whether their income was based on social benefit from municipalities, unemployment benefits or salary from the general work market. Among the goals of this research was to find out whether there was a difference between the participation of children in sports and other activities, depending on from where their parents receive their income. In addition, another purpose of the research was to find out the major reasons for why many parents who have financial problems are not using the service available for their children. The findings strongly suggest that parents in Reykjavík who receive social or unemployment benefit differ in many ways from parents who work on the general work market. Most of the parents who receive social benefit are young, single mothers who, in general, quit school after primary school (16 years of age in Iceland).

<http://www.rbf.is/publications>

1.2 HÄLSA OCH MÄN

Employment participation and work experience of male cancer survivors. A NOCWO study

Vidarsdottir H., Rafnsdottir GL., Tryggvadottir L., Olafsdottir EJ. and Lindbohm ML., Work, A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation, 2013;46(4):385-93, 2013

To investigate whether employment status and work experiences, assessed in terms of job resources (organizational culture and superiors' and co-workers' support), commitment to organization, work motives, and experiences of discrimination, differ between survivors of prostate or testicular cancer or lymphoma and cancer-free reference subjects. Employment participation and work experiences of male cancer survivors varied substantially according to type of cancer. Occupational therapists and other health care personnel should keep this in mind when assisting cancer survivors in identifying their strengths and limitations at work.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24004734>

Sleep Disruption Among Older Men and Risk of Prostate Cancer

Sigurdardottir LG, Valdimarsdottir UA, Mucci LA, Fall K, Rider JR, Schernhammer E, Czeisler CA, Launer L, Harris T, Stampfer MJ, Gudnason V, Lockley SW, Cancer Epidemiol Biomarkers Prev; 22(5); 872–9, 2013

Although positive associations have consistently been reported between sleep disruption and breast cancer, less is known about its potential role in prostate cancer. Our data suggest that certain aspects of sleep disruption may confer an increased risk of prostate cancer and call for additional, larger studies with longer follow-up times. Prostate cancer is one of the leading public health concerns in men; if confirmed in future studies, the association between sleep disruption and prostate cancer risk may open new avenues for prevention.

<http://cebp.aacrjournals.org/content/22/5/872.short>

1.3 HÄLSA OCH KVINNOR

Increased stress among women following an economic collapse--a prospective cohort study

Hauksdottir A, McClure C, Jonsson SH, Olafsson O, Valdimarsdottir UA, Am J Epidemiol 2013 May 1;177(9):979-88

There is a scarcity of data on mental health effects of the global economic recession. In this study, we investigated potential change in self-reported levels of psychological stress in the Icelandic population as a result of the major national economic collapse that occurred in 2008. We used a national cohort of 3,755 persons who responded to a survey administered in 2007 and 2009, including demographic questions and a stress measure (the 4-item Perceived Stress Scale). The findings indicate that psychological stress may have increased following the economic collapse in Iceland, particularly among females in economically vulnerable groups.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23408547>

Immediate surge in female visits to the cardiac emergency department following the economic collapse in Iceland: an observational study

Guðjónsdóttir GR, Kristjánsson M, Ólafsson Ö, et al., Emerg Med J. 2012;29:694-8

To study potential changes in attendance at emergency departments (ED) in Reykjavik, immediately following the swift economic meltdown in Iceland in October 2008. The dramatic economic collapse in Iceland was associated with an immediate short-term increase in female attendance at the cardiac ED.

<http://emj.bmj.com/content/early/2011/09/22/emmed-2011-200518.short>

1.4 REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Weight gain in women of normal weight before pregnancy: complications in pregnancy or delivery and birth outcome

Inga Thorsdottir, Johanna E Torfadottir, Bryndis E Birgisdottir, Reynir T Geirsson, Obstetrics & Gynecology, Volume 99, Issue 5, Part 1, May 2002, pp 799-806

To investigate the relation between gestational weight gain in women of normal prepregnant weight and complications during pregnancy and delivery in a population with high gestational weight gain and birth weight. A gestational weight gain of 11.5–16.0 kg (Institute of Medicine recommendation) for women of normal prepregnant weight is related to the lowest risk for pregnancy-delivery complications. In the population studied, the upper limit might be higher (up to 18 kg), and low weight gain should be avoided to optimize birth outcome.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0029784402019464>

1.5 SEXUELLT UTNYTTJANDE

Risk factors and health during pregnancy among women previously exposed to sexual violence

Gísladóttir A, Harlow BL, Guðmundsdóttir B, Bjarnadóttir RI, Jónsdóttir E, Áspelund T, Cnattingius S, Valdimarsdóttir UA., *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2014 Apr;93(4):351-8.

To determine whether women exposed to sexual violence in adolescence or adulthood are at increased risk of adverse maternal characteristics during subsequent pregnancies. We identified 586 women who attended a Rape Trauma Service (RTS) between 1993 and 2008 and all subsequent births of these women up to April 2011 (n = 915). These pregnancies were compared with 1641 randomly selected pregnancies of women who had not attended the RTS and who gave birth during the same calendar month. Women with a history of sexual violence are more likely to have risk factors during pregnancy that may affect maternal health and fetal development.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24490826>

Increased attendance rates and altered characteristics of sexual violence

Gísladóttir A, Guðmundsdóttir B, Guðmundsdóttir R, et al. *Acta Obstet Gynecol Scand* 91:134-42, 2012

To study the attendance rates and characteristics of sexual violence presented at emergency services for rape victims, over a 10-year period. Medical records at Rape Trauma Service, within an emergency department at a tertiary referral university hospital, on visits were reviewed and systematically coded. Annual attendance rates were calculated over time as number of visits per 10 000 female inhabitants aged 13–49 years. Characteristics of sexual violence, perpetrators and victims were compared between 1998–2002 and 2003–2007. The findings point towards an increase in women's visits to specialized emergency services for rape victims, particularly in the age group 18–25 years. The increased role of multiple perpetrators, alcohol and illicit drugs in sexual violence calls for further attention.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1600-0412.2011.01283.x/abstract>

1.6 ALKOHOL OCH DROGER

Drug use amongst Icelandic Teenagers in an International Comparison 1995-2007 (Vímuefnaneysla íslenskra unglinga í alþjóðlegum samanburði)

Bjarnason, Th., Report from the Centre for Preventive Studies at the University of Akureyri, 2009.

This report provides an international comparison of drug abuse amongst the Icelandic youth in an international comparison, by using ESPAD survey material, covering the period from 1995 up to 2007. The samples are nationally representative for this age group and use similar methodologies and the same questionnaire. The results indicate that drug and alcohol use has gone down in Iceland in the period in question, probably due to effective preventive measures. In comparison to other countries, the Icelandic youth have a rather special position. Thus, a larger part of the 15-16 year olds have never used drugs or alcohol in their life and the users are a small proportion by international standards. Similarly, smoking is less common in Iceland than in most other European nations. On the other hand, those Icelandic youngsters who do drink often drink heavily and get involved in rather varied types of problems.

1.7 MENTAL HÄLSA

Mental health indicators and quality of life among individuals with musculoskeletal chronic pain: a nationwide study in Iceland

Björnsdóttir SV, Jónsson SH, Valdimarsdóttir UA, *Scand J Rheumatol*. 2014;43(5):419-23.

Musculoskeletal chronic pain is a costly public health threat. The aim of our study was to investigate mental health indicators, including self-reported symptoms of depression, sleep disruption, stress, well-being, and quality of life (QoL), among men and women with musculoskeletal chronic pain in a general population. Our data indicate that individuals with musculoskeletal chronic pain have increased risk of poor mental health and diminished QoL. Further studies are needed on treatment and preventative measures of a decline in mental health among individuals with chronic pain.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24814312>

The changing gender gap in substance use disorder: a total population-based study of psychiatric in-patients

Steingrímsson, S., Carlsen, H. K., Sigfússon, S., & Magnússon, A. (2012).. *Addiction (Abingdon, England)*, 107(11), 1957–1962. doi:10.1111/j.1360

To study changes over a 25-year period in the gender gap in discharge diagnoses of alcohol use disorder (AUD) and other substance use disorder (SUD) in psychiatric in-patients. A register-based study of all admissions to psychiatric hospitals in Iceland between January 1983 and December 2007.

Of all psychiatric admissions, the proportion of any SUD admissions increased considerably during the study period. This increase was most pronounced in SUDs other than solely AUD. AUD increased for women and decreased for men. The male to female ratio of AUD alone decreased from 4.2 to 1.5 ($P < 0.001$). There was no significant change in the gender gap for other SUDs ($P = 0.96$). There has been a marked convergence of the gender gap in discharge diagnosis of alcohol use disorder among psychiatric in-patients in Iceland over the last decades. For other substance use disorders, the change was not as pronounced. Our results emphasize the importance of monitoring changes in substance use disorder diagnosis as this may uncover different treatment needs in this group of vulnerable individuals.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1360-0443.2012.03954.x/abstract?userIsAuthenticated=false&deniedAccessCustomisedMessage=>

1.8 ÖVRIGA OMRÅDEN

Men's violence against women: Health services' response

Ingólfur V. Gíslason, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2010

Researching how the health sector deals with violence in intimate relationships was one aspect of gathering information for the Icelandic government's action plan on violence against women. This research is a qualitative study, based on interviews with 19 employers of 9 health clinics in Iceland. There are no defined strategies on how to respond to women's experiences with domestic violence. The health clinic employers felt their knowledge of the subject was poor. The employers were insecure regarding how to ask a woman if she has suffered domestic violence and what measures they should take if a woman reports domestic violence.

<http://www.rbf.is/publications>

1.9 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Policy on alcohol and drug prevention, 2020

The policy covers consumption of alcohol and illegal drugs as well as abuse of prescription drugs which can lead to addiction and dependency. Abuse of alcohol and other drugs has serious consequences for public health and is one of the main risk factors for poor health, premature death and the contraction of chronic diseases such as cancer and cardio-vascular disorders, according to a report accompanying the new policy. The report refers to studies demonstrating that Iceland has been successful in substantially reducing consumption of alcohol, illegal drugs and tobacco among children under the age of 16 in recent years. In fact the situation in the country in this regard is one of the best in Europe. Furthermore, overall alcohol consumption in Iceland is below the European average, and it seems reasonable to attribute this in part to the country's conservative alcohol policy.

The Ministry of Welfare led the work on the policy, together with the Ministry of the Interior, the Ministry of Education, Culture and Science and the Directorate of Health. The policy identifies the main goals to be aimed at; work towards these will be described in detail in a formal action plan covering two years at a time. Measures to be taken will address prevention, treatment, post-treatment monitoring and rehabilitation and also the legal framework covering these issues, and they will involve central and local government, the health services, the social services, the educational system, NGOs, law-enforcement agencies and the customs authorities.

<http://eng.velferdarraduneyti.is/newsinenglish/nr/34482>

1.10 LITTERATURFÖRTECKNING

HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

A Clinical Decision Support System for the Diagnosis, Fracture Risks and Treatment of Osteoporosis

Bjarni B. Halldorsson, Aron Hjalti Björnsson, Haukur Tyr Gudmundsson, Eivar Orn Birgisson, Bjorn Runar Ludviksson, and Bjorn Gudbjornsson, Institute of Biomedical and Neural Engineering, School of Science and Engineering, Reykjavik University, Centre for Rheumatology Research, University Hospital, Faculty of Medicine, Debrecen University, Hungary, Faculty of Medicine, University of Iceland, Osteoporosis Clinic, Akureyri Hospital, Iceland, Department of Immunology, University Hospital, Iceland, Computational and Mathematical Methods in Medicine, Volume 2015 (2015), Article ID 189769, 7 pages, 2015

Ett genusperspektiv på änkors och änkemäns hälsa

Hauksdóttir A & Valdimarsdóttir U., Svensk Palliativ tidskrift 2013;2:33-34, 2013

A nationwide study of attention-deficit/hyperactivity disorder drug use among adults in Iceland 2003-2012

Geirs, DP, Pottegård, A, Halldórson, M., and Zoëga, H, Centre of Public Health Sciences, Faculty of Medicine, University of Iceland, Basic Clin Pharmacol Toxicol. 2014 Nov; 115(5): 417-22, 2014

Use of antidepressants and association with elective termination of pregnancy: population based case-control study

Kieler H, Malm H, Artama M, Engeland A, Furu K, Gissler M, Nørgaard M, Stephansson O, Valdimarsdóttir U, Zoega H, Haglund B. BJOG. 2014 Nov 14. doi: 10.1111/1471-0528.13164, 2014

Self-injury in perentally bereaved youth: The impact of healthcare and family-related factors
Bylund-Grenklo, T., Kreicbergs, U., Valdimarsdóttir, U., Steineck, G., Nyberg, T., Fürst, CJ. (2014). Psychooncology 23(9), 989-97, 2014

Spousal loss and cognitive function in later life: a 25-year follow-up in the AGES-Reykjavik study

Vidarsdóttir H, Fang F, Chang M, Aspelund T, Fall K, Jonsdóttir MK, Jonsson PV, Cotch MF, Harris TB, Launer LJ, Gudnason V, Valdimarsdóttir U. Am J Epidemiol. 2014 Mar 15;179(6):674-83, 2014

Epidemiology of fractures in Iceland and secular trends in major osteoporotic fractures 1989-2008

Siggeirsdóttir K, Aspelund T, Jonsson BY, Mogensen B, Gudmundsson EF, Gudnason V, Sigurdsson G., Icelandic Heart Association Research Institute, Kopavogur, Iceland, Osteoporos Int. 2014 Jan;25(1):211-9, 2014

Financial crisis and collapsed banks: Psychological distress and work related factors among surviving employees — A nation-wide study

Ásta Snorraddóttir, Rúnar Vilhjálmsson, Guðbjörg Linda Rafnsdóttir and Kristinn Tómasson, Faculty of Social and Human Sciences, University of Iceland, Am. J. Ind. Med., 56: Issue 9, 1095-1106, 2013

CRP is associated with lung function decline in men but not women: A prospective study

Ólafsdóttir IS, Gíslason T, Gudnason V, Benediktsdóttir B, Ólafsson Í, Aspelund T, Thjodleifsson B, Janson C. Respir Med. 2013 Jan;107(1):91-7, 2013

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0954611112003617>

Economic crisis and smoking behaviour: prospective cohort study in Iceland

McClure CB, Valdimarsdóttir UA, Hauksdóttir A, et al., BMJ Open 2012;2:e001386, 2012

Pensions, Health and Long-term Care, Annual National Report 2010

Stefán Ólafsson, Social Research Centre, University of Iceland, 2010

Health care-related predictors of husbands' preparedness for the death of a wife to cancer - a population-based follow-up

Hauksdóttir A, Valdimarsdóttir U, Fürst CJ, Onelöv E, Steineck G., Ann Oncol. 2010;21(2):354-61, 2010

Analysing the Large Decline in Coronary Heart Disease Mortality in the Icelandic Population Aged 25-74 between the Years 1981 and 2006

Aspelund T, Gudnason V, Magnusdóttir BT, Andersen K, Sigurdsson G, Thorsson B, Steingrimsdóttir L, Crithley J, Bennett K, O'Flaherty M, Capewell S., PLoS ONE 5(11): 2010.

Persistent Chlamydia Pneumoniae serology is related to decline in lung function in women but not in men. Effect of persistent Chlamydia pneumoniae infection on lung function

Gíslason T, Gudnason V, Benediktsdóttir B, Ólafsson I, Aspelund T, Thjodleifsson B, Janson C., BMC Pulm Med. 2010, 25;10:44

Migraine with aura and risk of cardiovascular and all cause mortality in men and women: prospective cohort study

Gudmundsson LS, Scher AI, Aspelund T, Eliasson JH, Johannsson M, Thorgeirsson G, Launer L, Gudnason V., *BMJ*. 2010 Aug 24;341:c3966.

Current concerns in Icelandic psychiatry.; Nation in crisis
Ólafsdóttir H., *Nordic J Psychiatry*. 63:188-9, 2009

Autism spectrum disorders in children with seizures in the first year of life - a population-based study
Saemundsen E, Ludvigsson P, Hilmarsdóttir I, Rafnsson V., *Epilepsia*. 48(9):1724-30, 2007

Health and lifestyle
Eva Heiða Ánnudóttir, Friðrik H. Jónsson, Kristjana Stella Blöndal, University of Iceland, 2003
http://fel.hi.is/survey_on_the_circumstances_of_people_with_arthritis

HÄLSA OCH MÄN

Consumption of fish products across the lifespan and prostate cancer risk
Torfadóttir JE, Valdimarsdóttir UA, Mucci LA, Kasperzyk JL, Fall K, Tryggvadóttir L, Aspelund T, Olafsson O, Harris TB, Jonsson E, Tulinius H, Gudnason V, Adami HO, Stampfer M, Steingrimsdóttir L., *PLoS One* 2013;8:e59799. doi: 10.1371/journal.pone.0059799. Print 2013.

Rye bread consumption in early life and reduced risk of advanced prostate cancer
Torfadóttir JE, Valdimarsdóttir UA, Mucci L, et al., *Cancer Causes & Control : CCC* 2012;23:941-50.

HÄLSA OCH KVINNOR

The efficacy of HPV 16/18 vaccines on sexually active 18-23 year old women and the impact of HPV vaccination on organized cervical cancer screening
Sigurdsson K, Sigvaldason H, Gudmundsdóttir T, Sigurdsson R, Briem H., *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2009;88(1):27-35

Ósýnilegar fjölskyldur. Þroskaheftar /seinfærar mæður og börn þeirra (Invisible families: Mothers with L.D. and their children)
Sigurjónsdóttir, H.B and Traustadóttir, R., University of Iceland, The University Publication, University of Iceland, 2001

MENTAL HÄLSA

Mental health and health behaviors following an economic collapse - The case of Iceland
Christopher B. McClure, University of Iceland Faculty of Medicine School of Health Sciences, Haskolaprent, Reykjavik, Iceland 2014

Psychotic illness in first-time mothers with no previous psychiatric hospitalizations: a population-based study
Valdimarsdóttir U, Hultman CM, Harlow B, Cnattingius S, Sparén P., *PLoS Med*. 6(2):e13, 2009

2. SOCIALOMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

I Island har forskning och rapporter om jämställdhet och det sociala området fokuserat på föräldraledigheter, speciellt på pappornas rätt att ta ut pappaledighet som inte kan överföras till mamman. År 2000 tog Althingi i Island det på den tiden radikala beslutet att ge föräldrarna rätt att ta ut föräldraledighet på totalt tre månader, som skulle fördelas så att mamma tar tre månader, pappa tre månader och tre månader kan föräldrarna besluta vem som utnyttjar rätten till föräldraledigheten. Dessutom gavs föräldrarna rätt till 80 % kompensation på sin lön. I samband med den ekonomiska krisen ändrades dessa regler, men Island håller på att stegvis gå tillbaka till den ordning, som man hade innan den ekonomiska krisen. Det andra området som Island har fokuserat på är funktionshinder och mäns våld mot kvinnor. Projektet *Välfärdsvakten* initierades år 2009 och har undersökt vilka konsekvenser den ekonomiska krisen har för familjer och kvinnor och män, bl.a har man undersökt vilka hälsokonsekvenser krisen hade för kvinnor och män, ökade kvinnors och mäns stress, och minskade tobaksrökningen efter krisen.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

2.1 BARN OCH UNGA

“Reality Bites” Attitudes Toward Gender Equality Among Icelandic Youth

Andrea Hjalmsdóttir, The Faculty of Graduate Studies (Sociology) The University of British Columbia (Vancouver), 2009

This study documents attitudes towards gender equality among 10th grade students in Akureyri, Iceland, through a qualitative analysis of five focus group discussions: two all-boys and two all-girls groups plus one mixed group. The participants' attitudes toward the gendered division of labour within the public and the private sphere are explored in light of the possible influences of pop culture and contemporary neoliberal and postfeminist discourses.

https://circle.ubc.ca/bitstream/handle/2429/13141/ubc_2009_fall_hjalmsdottir_andrea.pdf?sequence=1

Report on the effectiveness of the project, Caring for child “Hugsad um barn”

Asdis Adalbjorg Arnalds, Halldor Sig. Gudmunsson and Fridrik H. Jonsson
Social Science Research Institute, University of Iceland, 2007

Survey on the effectiveness and attitudes towards the project, Caring for child “Hugsad um barn” which ICE-CCFR – Centre for Children and Family Research conducted in spring 2007. The survey indicates that the care of a child can effect changes in the sexual behaviour of teenagers. These indications are supported by the fact that the participants of “Hugsad um barn” were less likely to have had sexual intercourse, were older at the time of sexual intercourse and were more likely to use contraception.

<http://www.rbf.is/publications>

2.2 ÄLDRE

Work in the Life of Disability Pensioners in Iceland

Guðrún Hannesdóttir, Sigurður Thorlacius and Stefan Ólafsson, Social Research Centre, University of Iceland, 2009

The paper surveys the role of work in the life of disability pensioners in Iceland. It is partly based on public data but mostly though on a new survey of disability pensioners, in which the work profile is mapped out along with information on social and health conditions of the individuals. A special focus will be on delineating differential factors shaping work and non-work participation. Thus the role of health conditions, job opportunities, social conditions and attitudes to work will be assessed. On the whole, the proportion of people at working age who are not working at all is relatively low in Iceland. This does not seem to be due to particularly efficient activation measures, and may in fact have more to do with ample opportunities for work in the country in recent decades. Alternatively those on disability pension seem to have low participation rates and short hours. The paper tries to explain this outcome and relate it to the above factors as well as to the use of rehabilitation measures.

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/work_in_the_life_of_disability_pensioners_in_iceland.pdf

2.3 FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Hrunið og fæðingaorlof Áhrif á foreldra og löggjöf

Guðný Björk Eydal Háskóla Íslands and Ingólfur V. Gíslason Háskóla Íslands, 2014

One of the effects of the bank crash that hit Iceland in 2008 was a severe cut in welfare spending. Parental leave was one of the spheres that were affected. In this article we will explain the origins and characteristics of the law on parental leave from 2000 and show how fathers and mothers used it. Then we discuss the changes that were made in the aftermath of the economic crisis, such as the cuts in economic compensation, and ask what effects this may have had on the uptake of parental leave and the situation of families with small children. This is based on data from the Parental Leave Fund on the one hand and, on the other hand, on the results from a survey among parents who had their first child in 2009. Finally, we discuss the changes in the laws on parental leave adopted by the Icelandic parliament in December 2012 where it was decided to extend in steps the individual rights of both parents to parental leave.

<http://thjodfelagid.is/index.php/Th/article/viewFile/72/pdf>

Equal rights to paid parental leave and caring fathers- the case of Iceland

Ásdís A. Arnalds, MA, PhD student, Guðný Björk Eydal, PhD, Professor, Ingólfur V. Gíslason PhD, Assistant Professor, Icelandic Review of Politics & Administration – Stjórnmal & Stjórnsysla, vol 9, nro 2, 2013

In 2000 the Icelandic parliament adopted unanimously a new and radical law on parental leave. The leave was extended from six months to nine; divided between the parents so that fathers were allotted three months, mothers three and the remaining three divided between the two. One reason given for this division was to try to ensure that children received care from both parents. From the results of a questionnaire answered by parents who had their first child in 1997, 2003 or 2009 it was estimated whether the intention of the law was put into practice. The results indicate that the division of care between parents, from birth until three years, has changed in the intended direction and that this is mainly due to the law. The results also showed that this is least common among parents that do not live together. However, even amongst these parents the division of care is more equal among those who had their first child in 2009 than those who had their first in 1997. Finally, the results show that there is a direct correlation between the length of leave taken by the father and his involvement in care afterwards. Overall, these results indicate that the law has had the intended effect of providing children with care from both parents.

http://www.researchgate.net/profile/Asdis_Arnalds/publication/262376707_STJRNML_STJRNSSLA_Equal_rights_to_paid_parental_leave_and_caring_fathers-the_case_of_Iceland/links/0f3175377f18ebbcc5000000.pdf

Caring for young children in Reykjavik. Part II. Virtual Work and Work-Life Balance for Managers

Guðbjörg Linda Rafnsdóttir, Arnaldur S. Stefánsson, International Journal of Business and Management; Vol. 9, No. 11; 2014

The overall objective of the study is to analyze whether the possibility of working virtually generates work-family balance and well-being for managers. More specifically, we ask: Does virtual technology make the reconciliation of work and family life easier or more complicated? Does it prolong or shorten the workday? Are those who have a positive attitude toward the technology more likely to experience well-being than others? An online questionnaire was sent to CEOs and vice CEOs in the 500 largest companies and to heads of the largest governmental institutions in Iceland. The response rate was 50%. The method of analysis is Fisher's exact test, binomial test for goodness-of-fit, and logit regressions. The majority of managers say that virtual technology prolongs the workday and around half of them view the reconciliation of work and family life as becoming more complicated. However, they say the reconciliation of work and family is becoming easier. Men who say that virtual technology decreases their well-being are more likely than other men to experience stress, exhaustion, and to find their job demanding. We do not see the same connection among women. It is important that human resource managers and those who are responsible for the work environment and occupational health define a policy about virtual work in order to prevent excessively high workloads and negative effects from work to family.

<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/40293/22711>

2.4 SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

An Overview of Social Inclusion Developments in Iceland, from 2007 to 2012

Stefán Ólafsson, Þjóðmálastofnun – Social Research Centre, University of Iceland,

Working Paper no. 2: 2012

On the whole Iceland's policy mix seems to have facilitated positive reactions against the crisis, resulting in less relative burdens on the lower income groups and a lower unemployment rate than became typical of the countries that were hardest hit by the financial crisis. Young families with children were however disproportionately hit by debt burden, but the government has now announced an increase in expenditures on child benefits by about 30% in 2013, which should serve that group particularly well.

The group most at risk of exclusion in Iceland are immigrants, particularly immigrants from Poland. It is recommended that immigrants in general should be specially targeted with new efforts on the social inclusion front.

Effect of Vocational Rehabilitation on poverty, social exclusion and activity

Halldor S. Gudmundsson, Atli Hafthorsson, Bryndis Elfa Valdemarsdottir, Kristjan Mar Magnusson and Gudny Bjork Eydal, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2011

A research on the influence of rehabilitation on poverty, social exclusion and the activity level manifested by participants in the rehabilitation programme operated by SN-Rehabilitation Centre. The work rehabilitation programme influences poverty, social exclusion and participation levels/activity. It provides improvement in the status of most of the programme participants, difficulties diminish, skills and adaptive levels are fortified and participation grows, mainly in work and studies.

<http://www.rbf.is/publications>

2.5 FUNKTIONSHINDER (HANDICAP)

Disability Studies in Iceland: past, present and future

Rannveig Traustadóttir, Hanna Björg Sigurjónsdóttir and Snæfríður Thóra Egilsson
School of Social Sciences, Centre for Disability Studies, University of Iceland, School of Health Sciences, University of Akureyri, Scandinavian Journal of Disability Research, Special Issue: Nordic disability research, Volume 15, Supplement 1, pages 55-70, 2013

Main characteristics of Disability Studies in Iceland are its growing interdisciplinary nature and close cooperation with disabled people and the disability movement, parents, professionals and policy-makers. Today, Disability Studies is a well-established field within Icelandic academia and operates in the context of extensive international ties and connections.

http://www.researchgate.net/publication/271992531_Disability_Studies_in_Iceland_past_present_and_future

The 'Mother' behind the Mother: Three Generations of Mothers with Intellectual Disabilities and their Family Support Networks

Rannveig Traustadóttir and Hanna Björg Sigurjónsdóttir, Centre for Disability Studies, Faculty of Social Sciences, University of Iceland, Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities 2008, 21, 331–340, 2008

Despite the development of formal support services, the importance of assistance from extended family continues to be crucial in determining whether mothers with intellectual disabilities retain custody of their children. In-depth examination of the support offered by family members reveals that women relatives referred to as 'mothers' played the most important role. The 'mother' was a non-disabled woman who provided practical and emotional assistance and advocated on behalf of the disabled mother and her family. If successful, the 'mother's' advocacy was found to play a crucial role in facilitating the maintenance of the custody of the children by their birth mothers. Conclusions This study indicates that provision of formal services has changed the nature of help needed from extended family members with advocacy and assistance in dealing with the service system becoming increasingly important.

http://www.watwerktvoorouders.nl/docs/WAW/family_support_networks.pdf

Disability and Welfare in Iceland – in an International Comparison

Stefan Ólafsson, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2005

The aim of this research monograph is to give an account of the extent, characteristics and development of disability in Iceland, by way of an international comparison. The work also deals with the financial situation of the Icelandic disabled population, services of the welfare state, societal conditions and the policies of Icelandic governments towards the handicapped and disabled. The major goal is to explicate the contemporary situation of this social group, learn from the experience of other Western nations and pave the way for further discussions and policy-making in this area of the welfare state. The general conclusions are that Iceland does not rank with the countries which do best, according to various OECD measures of income security and integration. Lagging behind the other Nordic countries

in this field is something of a disappointment since Iceland generally prefers to be on level with those neighbouring countries as regards the level of living of its citizens.

http://www.obl.is/media/utgafa/skyrslur/Inl/Disability_and_Welfare_in_Iceland.pdf

2.6 VÁLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Evaluation of the Treatment Program *Men Take Responsibility*

Ásdís A. Arnalds, Elísabet Karlsdóttir og Hafsteinn Einarsson

Social Science Research Institute and ICE-CCFR – Centre for Children and Family Research, 2014

Men Take Responsibility (MTR) is a treatment for men who commit domestic violence. Evaluation of this therapy was conducted to determine the attitude of those seeking treatment in MTR and to examine any changes on behavior, quality of life and social interaction of men after receiving therapy in MTR. The purpose of this evaluation is also to examine what changes in the circumstances of women when the spouse attends treatment in MTR. Results indicated general satisfaction with the treatment, for the men who participated as well as the spouses, the participants also stated that the treatment had increased their quality of life. The treatment was both on individual level as well as group therapy. Men who had been in group therapy were more likely to be more satisfied with the treatment than those who had been in individual therapy. In addition, fulfillment was highest among the youngest participants. Social participation was greater among men who had been interviewed for longer periods. The results of the treatment are subjective in that some men who may have had a negative experience of the treatment had denied involvement in the study. Despite this disclaimer, it is clear that the MTR treatment helps a large group of men to deal with the problem of violence in intimate relationships and improves the quality of life for both themselves and their spouses.

http://www.rbf.is/publications_0

Research on violence against women: the experiences of Women Aged 18-18 in Iceland

Elisabet Karlsdóttir and Ásdís A. Arnalds, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2010

The aim of the research was to increase knowledge on the nature, scope and consequences of physical and sexual violence against women in intimate relationships. The findings are based on a telephone survey among a random sample of 3000 women living in Iceland, aged 18-80, who were selected from the National Registry. Data collection took place in September to December 2008 and the response rate was 73%, after discounting ineligible. The questionnaire is based on The International Violence against Women Survey (IVAWS), developed by an international research team lead by HEUNI (The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations).

<http://www.rbf.is/publications>

Alsodo in Iceland – Report on the Nature and Scope of Trafficking in Persons

Fríða Rós Valdimarsdóttir, Irma Erlingsdóttir (ed.), 2009

There are only a few individuals in Iceland who have considerable knowledge on trafficking in persons. There is need for more widespread education on the subject especially amongst professionals who could provide assistance. Cooperation between diverse institutions and associations has been developed in Iceland with good results but as these bodies fulfill different roles it is very important that they can trust each other fully. Subsequently it will be possible to have more options in finding solutions, leading to more success in combating trafficking in human beings and in protecting and helping victims.

http://redcross.lausn.is/Apps/WebObjects/RedCross.woa/swdocument/1041254/lik_a_Islandi_samante kt_ensku.pdf?wosid=false

2.7 ETNISKA MINORITETER

The social conditions of Polish families in Reykjavik

Hilma Holmfríður Sigurdardóttir, Asta Guðmundsdóttir and Ásdís Arnalds

Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2011

According to the National Registry, in December 2010, there were 481 families with children under the age of 18 living in Reykjavik, where at least the other parent had a Polish citizenship. These families were contacted and asked to participate in a telephone survey where they were for example asked about their living arrangements, income and their children's social networks. Some questions were taken from the European Value Study, in order to compare the views of Polish families to those of the general public in Reykjavik. The response rate was 55%. One third of the Polish families lived in Breiðholt, a low income area in Reykjavik, Iceland. The average family income was significantly lower than the income of Reykjavik families in general and they were more likely than the general public to be unemployed. Despite their low income, a vast majority (78%) planned to continue to live in Iceland for

the next 5 years. When asked about their children, the parents felt they did well in school and were generally happy when in school. One fourth of the oldest children (aged 16 and 17) mostly met with Polish peers after school but this was the case of only 8% of the grammar school children (aged 6 -15).
<http://www.rbf.is/publications>

2.8 VÄLFÄRD

The Welfare Watch Report to the Althingi

Ministry of Social Affairs and Social Security, Iceland, January 2010

The Minister of Social Affairs and Social Security appointed a Steering Committee to Monitor the Welfare System (the 'Welfare Watch') in February 2009 in accordance with a cabinet resolution of 10 February 2009. The Welfare Watch is intended to monitor systematically the social and financial consequences of the economic situation for families and individuals in Iceland and to propose measures to help households. One of the chief features of the Welfare Watch has been the vigorous level of activity in its task forces, which have addressed the following subjects: Children and teenagers, young people in the 15-25 year age range, household finances, persons who are at risk, and were already at risk before the economic collapse, health under the crisis, the unemployed, social indicators and basic services provided by central and local government. The Welfare Watch has issued two interim reports. Other materials to be found there include reports by the task forces, minutes of meetings of the Welfare Watch and material and information of various types connected with the consequences of the economic collapse.

http://eng.velferdarraduneyti.is/media/velferdarvakt09/29042010The-Welfare-Watch_Report-to-the-Althingi.pdf

<http://eng.velferdarraduneyti.is/nordicwelfarewatch/>

Well-being in the wake of economic collapse. Comparison of three groups. (Líðan í kjölfar efnahagshruns. Samanburður þriggja hópa)

Gudbjörg Linda Rafnsdóttir, an article in Jóhannesson, G. and Björnsdóttir, H., Rannsóknir í félagsvísindum X. (pp.789-798), Social Science Research Institute, University of Iceland, 2009

This paper reports a study of the conditions of people who lost their jobs in the wake of the financial collapse in Iceland in October 2008. The study utilises the context of the crisis as a backdrop to study the importance of work in the life of people. The study focuses on individuals who previously worked in the over-expanded banking sector of Iceland, but who lost their job in the crisis. A questionnaire was administered to them and also to individuals who still work in the banking sector. The results show that the emotional condition of both groups, those who lost their jobs and those who retained their jobs, got worse in the crisis. Thus, increased strain and anxiety were evident. The situation was tough, as expected, and worse so amongst the unemployed. Women were also more negatively affected than men.

http://uc-media.rhi.hi.is/pub/hi/simaskra/ritaskra_en/d6a3a10accce.pdf

2.9 ÖVRIGA OMRÅDEN

FOCUS - Fostering Caring Masculinities - Icelandic National Report

Ingólfur V. Gíslason, Centre for Gender Equality, Akureyri, Iceland, 2006

http://www.jafnretti.is/D10/_Files/FOCUS%20-%20Icelandic%20National%20Report.pdf

Iceland's 2020 Goals Compared to EU's 2020 Goals

Stefán Ólafsson, Working Paper no. 1:2011, Social Research Centre, University of Iceland, 2011

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/icelands_challenges_2011.pdf

2.10 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Male Violence against Women in Intimate Relationships in Iceland – Report of the Minister of Welfare (Excerpts)

Ministry of Welfare: [Male Violence against Women in Intimate Relationships (excerpts)], 2012

In 2006, the Icelandic government adopted an action plan for measures to combat violence against women in intimate relationships, based on the concept that violence against women affects everyone in society and will not be tolerated. The objective of the plan was to prevent violence against women, to enhance options for women that are subjected to violence and their children, and help men to cease violent behavior. In 2010 a report of the Minister of Welfare on measures under the government initiative

regarding male violence against women in intimate relationships was published. The report is a result of a research project on violence in intimate relationships that was carried out in 2008 to 2010. The report include proposals for government measures. Action Plan 2012-2015.

http://www.jafnretti.is/D10/_Files/Male_violence_against_women_feb_2012.pdf

Parliamentary Resolution on a Plan of Action on Disabled Persons' Affairs until 2014.

http://eng.velferdarraduneyti.is/media/acrobat-enskar_sidur/Parliamentary_Resolution_on_a_Plan_of_Action_on-Disabled_Persons_Affairs_until_2014.pdf

Parliamentary resolution on a four year gender equality action programme 2011-2014

<http://eng.velferdarraduneyti.is/media/rit-og-skyrslur2012/Parliamentary-Res-Gender-Equality-2011-2014-FINAL.pdf>

Action Plan against Human Trafficking

Report of the Minister of Social Affairs and Social Security, Ásta R. Jóhannesdóttir (Presented before the Althingi in its 136th legislative session 2008–2009.)

The objective of the Action Plan is to enhance the coordination of actions that are necessary in order to prevent human trafficking here in Iceland, and to further study trafficking in human beings. Furthermore, it specifies actions that are aimed at prevention and education regarding this matter and ensure that aid and protection to victims is provided. There is also an emphasis placed on actions that aim at facilitating the prosecution of the perpetrators

2.11 LITTERATURFÖRTECKNING

FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Childcare of young children in Reykjavik. Part II. RBF's Research conducted for the City of Reykjavik's Department of Pre-schools

ICE-CCFR – Centre for Children and Family Research, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2010

<http://www.rbf.is/publications>

Equal

Guðný

~~the rights of equal~~ *parental leave*

Björk Eydal, University of Iceland, 2009

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/paper_g_eydal_espa_sept_2009.pdf

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/reassess_-_23.4.2010_-_khs.tkt_.pdf

Gender

Kolbeinn Stefánsson

~~usework~~ *and the division of childcare and h*

and and Þóra Kristín Þórsdóttir,

REASSESS, Nordic network on welfare state research, Social Research Center, University of Iceland, 2010

Paternity Leave: A Rational Choice? – or: How do we increase men's take-up of parental leave?

Kolbeinn Stefánsson, Social Research Center, University of Iceland, 2009

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/paternity_leave.pdf

Each careful step: The inclusion of same sex couples into Icelandic family policy

Kolbeinn Stefánsson and Gudny Eydal, Social Research Center, University of Iceland, 2009

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/each_step_carefully.pdf

Equal right to earn and care – parental leave in Iceland

Guðný

Björk Eydal V. Gislaon (eds.), Félagsvísindastofnun, 2008

Caring fathers: A speculative description of paternity leave, beliefs and values in a comparative perspective - The Strange Case of Iceland

Gudny Björk Eydal and Kolbeinn Stefánsson, Researcher, Research Centre for Social Studies, University of Iceland, 2008

<http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/gbe-khs.pdf>

Family Policy in Iceland: An Overview

Eyðal, Guðný B. and Stefan Ólafsson, in Illona Ostner and C. Schmidtt (eds), *Family Policies in the Context of Family Change – The Nordic Countries in Comparative Perspective*, Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, GWV Fachverlage GmbH, 2008

Kvennasmiðjan – Leið til aukinna lífsgæða. Áhrifendurhæfingar á einstæðar mæður með langvarandi félagslegan vanda». April 2008. (Womens' factory – Influence of rehabilitation amongst single mothers with long-term social problems)

Diðriksdóttir, K. L., 2008

http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/asisp_anr09_iceland-final.pdf

Parental Leave in Iceland Bringing the Fathers in Developments in the Wake of New Legislation in 2000

Ingólfur V. Gíslason, Centre for Gender Equality, Akureyri, 2007

<http://jafnretti.is/D10/Files/parentalleave.pdf>

Family Policy in Iceland: An Overview

Guðný Björk Eyðal and Stefán Ólafsson, Faculty of Social Sciences, University of Iceland, 2006

<http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/familypolicyiniceland.pdf>

Attitudes towards day care services in Reykjavík: A survey among parents

Ella Björt Danielsdóttir and Friðrik H. Jónsson, Department of Education, University of Iceland, 2006

The report contains the results of a telephone survey conducted among parents using day care services. The goal was to elicit the parents attitudes towards the services.

http://fel.hi.is/attitudes_towards_day_care_services_in_reykjavik_a_survey_among_parents

Culture, Custom and Caring: Men's and Women's Possibilities to Parental Leave

Þorgerður Einarsdóttir and Gyða Margrét Pétursdóttir, Centre for Gender Equality and Centre for Women's and Gender Studies, Akureyri 2004

http://www.jafnretti.is/D10/Files/CCC_FinalReport.pdf

SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Innflytjendur og velferðarkerfið (Immigrants and the welfare system)

Skaptadóttir Unnur Dís, Eyðal, Guðný Björk and Hilma H. Sigurðardóttir

In *Þróun Velferðarinnar 1988-2008*. Guðný Björk Eyðal and Stefán Ólafsson (eds.),

Félagsvísindastofnun, University of Iceland, 2012

FUNKTIONSHINDER

Parents with Intellectual Disabilities and their Children: Living and Learning in the Community

R. Traustadóttir, D. McConnell, and H.B. Sigurjónsdóttir (Eds.) London: Wiley Blackwell, 2010

Örorka og virk velferðarstefna (Disability and Active Welfare Policy – A Survey Amongst Disability Pensioners)

Guðrún Hannesdóttir, Sigurur Thorlacius and Stefán Ólafsson, University of Iceland, Social, Research Institute, Report no. 1 2010 (www.ts.hi.is).

From unemployment to disability? Relationship between unemployment rate and new disability pensions in Iceland 1992–2007

Sigurður Thorlacius and Stefán Ólafsson, Faculty of Medicine, University of Iceland and Faculty of Social Sciences, University of Iceland,

The European Journal of Public Health, Volume , Issue , 22 December 2010

From Unemployment to Disability?

Sigurður Thorlacius and Stefán Ólafsson, University of Iceland, 2009

The 'Mother' behind the Mother: Three Generations of Mothers with Intellectual Disabilities and their Family Support Networks

Rannveig Traustadóttir and Hanna Björg Sigurjónsdóttir, Centre for Disability Studies, Faculty of Social Sciences, University of Iceland, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2008, 21, 331–340, 2008

Adult children of mothers with learning difficulties: Three life histories

Rannveig Traustadóttir and Hanna Björg Sigurjónsdóttir in A. Gustavsson, J. Sandvin, R. Traustadóttir and J. Tøssebro (ed.), *Resistance, reflection and change: Nordic disability research*, Studentlitteratur, Lund, 2005

Tre generationer utvecklingsstörda mödrar og deras familjenätverk

Rannveig Traustadóttir och Hanna Björg Sigurjónsdóttir i Karin Barron (ed.) *Genus och Funktionshinder* Studentlitteratur, Lund 2004

Intellectually limited fathers, their families and formal support services

Hanna Björg Sigurjónsdóttir in K. Kristiansen and R. Traustadóttir (ed.) *Gender and disability research in the Nordic countries*, Studentlitteratur, Lund, 2004

VÁLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Men's violence against women: The service of 11 NGOs

Gudrun Helga Sederholm

Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2010

<http://www.rbf.is/publications>

Men's violence against women: The police's response

Ingólfur V. Gíslason, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2010

Researching how the police deals with violence in intimate relationships was one aspect of gathering information for the Icelandic government's action plan on violence against women. This research is a qualitative study, based on interviews with 12 police officers in Iceland. Police officers feel they have had sufficient education on domestic violence. However, those interviewed felt that more has to be done to support the victims. The police's main concern was that sufferers of domestic violence do not want to press charges. Perhaps, it should not be in the hands of the victim to press charges. In order to be able to provide better support, the police wishes to cooperate more closely with social services.

<http://www.rbf.is/publications>

Men's violence against women: Social and child protection services' response

Anni G. Haugen, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2009

<http://www.rbf.is/publications>

Men's violence against women: Response of 10 elementary school teachers

Gudrun Helga Sederholm, Centre for Children and Family Research (ICE-CCFR), Department of Social Work, Social Science Research Institute, University of Iceland, 2009

<http://www.rbf.is/publications>

Violence in intimate relationships: causes, consequences, remedies (Ofbeldi í nánun samböndum: orsakir, afleiðingar, úrræði)

Ingólfur Gíslason, Félagsmálaráðuneytið (Ministry of Social Affairs – now Ministry for Welfare), Reykjavík, 2008

Ministerial report on the causes, extent and consequences of domestic violence and other forms of violence against women and children (Skýrsla dómsmálaráðherra um orsakir, umfang og afleiðingar heimilisofbeldis og annar ofbeldis gegn konum og börnum)

Dóms- og kirkjumálaráðuneytið (Ministry of Justice and Ecclesiastical Affairs – now Ministry of the Interior), Reykjavík, 1997

D. NORGE

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om hälsa och jämställdhet 1995-2015:

I Norge har forskning kring hälsa och jämställdhet fokuserat på sociala olikheter i hälsa, folkhälsa i ett kvinnoperspektiv, kvinnors och mäns sjukfrånvaro, ätstörningar, graviditet, abort och bröst cancer och prostata cancer. Etniska minoriteters hälsa har fokuserat på bl.a. kvinnlig omskärelse, mentala problem och hur främja invandrar kvinnors hälsa.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

1.1 HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Sosial ulikhet i helse: En norsk kunnskapsoversikt

Espen Dahl, Heidi Bergsli og Kjetil A. van der Wel, Fakultet for samfunnsfag/Sosialforsk Høgskolen i Oslo og Akershus, 2014

Norge er et velstående land med gjennomgående god helse og høy levealder. Like fullt finner vi også i Norge, som i de fleste andre land, sosiale ulikheter i helse. Helsen er jevnt over dårligere og levealderen kortere blant mennesker med kort utdanning, lav inntekt og lav yrkesstatus. Og det er ikke bare de dårligst stilte som sliter med dårlig helse. Helsetilstanden følger et trappetrinnmønster: Jo høyere man er i det sosioøkonomiske hierarkiet, jo bedre er helsen og jo lenger lever man. Dette fenomenet er kjent som den sosiale gradienten i helse. Dette innebærer at dersom alle hadde den samme lave dødeligheten som de best utdannede, kunne vi i Norge over en periode på under 10 år unngått 15 000 dødsfall blant kvinner og 28 000 dødsfall blant menn. Vi ser sosiale helseulikheter blant menn og kvinner, barn og ungdom, og hos voksne og eldre. Ulikhetene observeres for de fleste sosioøkonomiske indikatorer og for mange forskjellige helseutfall. Men det er også lyspunkter: Den økningen i utdanningsulikhet i forventet levealder dødelighet som har vært iaktatt siden 1960-tallet har flatet ut det siste tiåret, i hvert fall for menn. Det er også tegn til at utdanningsulikhetene i røyking, som har vært spesielt store i Norge, er i ferd med å avta.

I Nasjonal helse- og omsorgsplan 2010-2015 (St.meld. 16, 2010–2011) varslet regjeringen at den ville ta initiativ til å gjennomgå faktorer som påvirker sosiale forskjeller i helse, på tvers av sektorer.

På denne bakgrunn gir Helsedirektoratet herved Høgskolen i Oslo og Akershus ved professor Espen Dahl i oppdrag å sette sammen et panel av forskere innenfor relevante fagområder som under Dahls ledelse skal:

- Foreta en oppsummering og analyse av tilgjengelig, forskningsbasert kunnskap om forhold som påvirker og forårsaker sosial ulikhet i helse i Norge. Oppsummeringen skal inneholde en analyse av den sosiale fordelingen av helse og en vurdering av helsenivået blant de dårligst stilte. Oppsummeringen skal også gå gjennom forskning om konsekvenser av sosial ulikhet i helse. Endelig skal oppsummeringen inneholde en oversikt over utviklingen i sosial ulikhet i helse og dens sosiale konsekvenser over tid.
- Så langt råd er, speile sosiale fordelingsmønstre og endringer over tid i forholdene i andre sammenliknbare land. Norske erfaringer skal beskrives og analyseres i et komparativt perspektiv. Årsakene til sosial ulikhet i helse, dens mønstre og utviklingstrekk, skal sees i lys av den internasjonale forskningslitteraturen på området.
- Med utgangspunkt i relevante politiske dokumenter, identifisere de politikkområder og samfunnsinstitusjoner som har størst betydning for sosial ulikhet i helse. Spesielle kjennetegn ved «den nordiske modellen», herunder universalisme, sjenerøse ytelser og omfattende tjenesteytelser, skal drøftes. Utredningen skal peke på hvilke sider ved eksisterende politikk som kan ha virket positivt og hvilke som kan ha hatt negative konsekvenser for fordeling av helse og påvirkningsfaktorer.
- Basert på disse analysene og med utgangspunkt i den politikk som føres i Norge, diskutere hvordan nye eller endrede tiltak kan bidra til å utjevne de sosiale helseforskjellene og deres sosiale konsekvenser, både sektorvis og sektorovergripende.
- Arbeide uavhengig av forvaltning, men innhente synspunkter fra Helsedirektoratets fagråd for sosial ulikhet i helse. Helse- og omsorgsdepartementet kan underveis be om en orientering om utvalgets arbeid i den grad dette tjener til å oppdatere departementets arbeid med parallelle, relevante prosesser».

<http://www.hordaland.no/Global/regional/Folkehelse/dokument/Folkehelseoversikt/Sosial%20ulikhet%20i%20helse%20En%20norsk%20kunnskapsoversikt.%20Hovedrapport.pdf>

A population-based study of health care utilisation according to care level, socio-economic group, and continuity of primary care

Anne Helen Hansen, Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø, 2013

Spørreskjemadata fra Tromsø-undersøkelsen (2007-8) gjorde det mulig å analysere selvrapporterte besøk i primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten for aldersgruppen 30-87 år. Majoriteten av befolkningen rapporterer at de har benyttet helsetjenesten det siste året, først og fremst fastlegen. Til tross for dette finner vi at flere enn forventet, ut fra sammenligning med andre land, også har vært innlagt i sykehus. Det er større sannsynlighet for å komme til konsultasjon hos spesialist for de med høy utdanning og høy inntekt. Mest tydelig er dette for utdanning, og forskjellene er større blant kvinner enn blant menn. For bruk av fastlegen er det større sannsynlighet for at de med lavere inntekt/utdanning kommer til konsultasjon, først og fremst blant menn. Forskningen viser også at de som har hatt den samme fastlegen i mer enn to år bruker spesialisthelsetjenesten mindre, både innleggelser og polikliniske besøk.

<https://uit.no/tavla/artikkel/354334/disputas - cand med anne helen hansen>

The influence of work environment and individual factors on the risk of long-term sickness absence. An epidemiological, registry-based 5-year follow-up study

Line Foss, Faculty of Medicine, University of Oslo, National Institute of Occupational Health, Oslo, 2013

The present study was based on self-reported data on health and work-related topics from The Oslo Health Study (HUBRO), linked to several Norwegian registries based on the unique personal identification number. The study population was 10,995 respondents resident in Oslo, Norway, during 2001-2005. The overall aim of the research, was to identify individual and work-related predictors for longterm (> 8 weeks) sickness absence. In Norway, reducing sickness absence and disability is an important political objective. Since October 2001, these efforts have been regulated through the Inclusive working life (IW) program, a Norwegian national intervention program implemented by authorities and major labour market partners. Musculoskeletal disorders and mental health problems are two of the largest diagnostic groups in sickness absence.

www.duo.uio.no/handle/10852/37414

Screen-based sedentary behaviors: pastimes for the poor, inactive and overweight?

Ole Melkevik, HEMIL-senteret, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2011

Bakgrunnen for denne avhandlingen er den sterke økningen i mengden tid barn og unge bruker på skjermbasert media. I løpet av den samme tidsperioden har nivået av noen typer fysisk aktivitet gått ned og prevalensen av diabetes II, overvekt og fedme har økt. Melkeviks forskning har hatt som mål å undersøke om barn som bruker mye tid foran skjermen er mindre fysisk aktiv enn andre, hvordan skjermbruk varierer på tvers av sosial posisjon, og om det er forskjell på hvor mye tid overvektige og normalvektige barn og unge bruker i skjermbasert-stillesittende atferd. Resultatene viser at ulikhet i nivå av fysisk aktivitet blant barn og unge til liten grad kan forklares av hvor mye tid de bruker foran skjermen, men også at en mindre gruppe gutter bruker svært mye tid på skjermbasert media og dermed har mindre tid til å være i fysisk aktivitet. Samtidig viser også resultatene at overvektige jenter, men ikke gutter, bruker mer tid foran skjermen enn jenter som ikke er overvektige. Videre finner Melkevik at ungdom fra økonomisk ressursvake familier ser mer på TV mens de som vokser opp i mer velstående familier bruker mer tid foran PC, og elektroniske spill. Melkevik viser at skjermbasert underholdning ikke ser ut til å være en viktig årsak til fysisk inaktivitet for de fleste barn og unge, men også at flere gutter enn jenter bruker veldig mye tid på denne type atferd. Spesifikke tiltak for å redusere mengden tid barn og unge bruker skjerm til underholdning kan potensielt ha positive effekter på helsen til barn og unge.

http://www.uib.no/info/dr_grad/2011/Melkevik_Ole.html

Kvinner lider – menn dør: folkehelse i et kvinneperspektiv

Berit Schei og Leiv S. Bakketeig, Gyldendals akademisk, 2007

Forståelse av kjønn er viktig for at menn og kvinners helsetilstand blir tatt like alvorlig. I den forstand er det like viktig å ta hensyn til likheter mellom kjønnene som ulikhetene mellom dem. Forfatterne trekker fram vesentlige begreper fra folkehelsearbeidet og målet er å bidra til et likeverdig folkehelsearbeid der både kvinner og menns helse ivaretas best mulig. Boken omhandler folkehelsearbeid i et kulturelt og historisk perspektiv, og er spesielt egnet for studenter i helse- og sosialfag. Boka tar for seg de viktigste folkesjukdommene ut fra et kjønnsperspektiv og ser bl.a. på om fedme er like farlig for kvinner og menn, om kreftsjukdommer rammer ulikt, om psykiske plager hos menn overses og om kvinners hjertesjukdommer blir oversett. Boka tar for seg ulike modeller for å forstå forholdet mellom kjønn og helse. Har stikkordsregister.

<http://www.akademika.no/kvinner-lider-menn-doer/bakketeig-leiv-s/schei-berit/9788205298231>

1.2 HÄLSA OCH MÄN

Everyday life with prostate cancer : a qualitative study of men`s and spouses` experiences

Bente Ervik, Faculty of Health Sciences, Department of Health and Care Sciences, University of Tromsø, 2012

Prostatakreft er den hyppigste kreftformen hos menn i Norge med ca. 4300 nye tilfeller hvert år. De vanligste behandlingsformene ved prostatakreft medfører bivirkninger som impotens og urinlekkasje, som for noen vedvarer resten av livet. Mange menn har korte opphol/konsultasjoner i institusjon ved utredning og behandling og ulike spørsmål viser seg først etter hjemkomst. Hensikten med studien er å belyse menns og ektefellers erfaringer med prostatakreft i hverdagen og sykdommens betydning i forhold til daglige aktiviteter, kroppslige endringer og det ekteskapelig forholdet. Studien har en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming og bygger på kvalitative intervju av 13 menn med prostatakreft og 9 ektefeller. Resultatene viser at det å få (prostata) kreft opplevdes som en eksistensiell trussel som medførte usikkerhet for framtiden. Følger av behandling som impotens, nedsatt seksuell lyst og urinlekkasje hadde betydning for mennenes opplevelse av maskulinitet og for forholdet mellom ektefellene. Begge parter uttrykte stor omsorg for hverandre. Noen opplevde at sykdommen medførte større avstand i forholdet, mens andre opplevde at sykdommen førte dem tettere sammen. Andre kroppslige endringer ble en kilde til usikkerhet og uro, og ledet til refleksjoner knyttet til opplevelsen av å være frisk eller å være syk. Mange menn følte seg overlatt til seg selv hjemme med ubesvarte spørsmål. Ektefellene var sentrale støttespillere for mennene.

<http://munin.uit.no/handle/10037/4741>

1.3 HÄLSA OCH KVINNOR

Functioning, self-rated health, mortality and exercise in the oldest old community-dwelling Norwegian women

Gro Idland, Universitetet i Oslo, Medisinske fakultet, Institutt for klinisk medisin, 2015

Ganghastighet, styrke og balanse er viktige indikatorer på levealder og om man har eller får funksjonsproblemer i eldre år viser forskning. Idland og medarbeidere har fulgt en gruppe eldre kvinner i en periode på 14 år. Studien undersøkte endringer i gange, balanse, muskelstyrke, hjelpebehov og helse over denne tidsperioden og undersøkte risikofaktorer for å dø og for å få funksjonsproblemer. Det har tidligere vært lite forskning i Norge rettet mot de eldste eldre, de som er 85 år og eldre. Funnene i denne studien viser at det er viktig å inkludere de aller eldste i forskning og befolkningsundersøkelser. Blant annet viste studien at 90 år gamle kvinner vurderer helsen sin langt dårligere enn hva tidligere norske befolkningsstudier har vist. Videre ble det påvist at gangfunksjon svekkes og hjelpebehov økes betydelig fra man er 80 til man passerer 90 år. Funnene i avhandlingen viser nødvendigheten av å opprettholde styrke, balanse og gangfunksjon når man blir eldre for å kunne leve et langt og aktivt liv. Ulike tiltak for å forebygge funksjonsproblemer er viktig, og bør fortrinnsvis iverksettes før man blir veldig gammel, men avhandlingen viser at trening virker selv i svært høy alder.

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/idland-gro.html>

Symptoms and quality of life of women before, during and after radiotherapy for breast cancer.

Kristin Hofso, Universitetet i Oslo, Medisinske fakultet, Institutt for klinisk medisin, 2015

Kvinner som får strålebehandling for brystkreft opplever svært mange plager og har redusert livskvalitet. Kristin Hofso, har fulgt 188 kvinner med brystkreft i seks måneder, for å undersøke hvordan de har det før, under og etter strålebehandling. Brystkreft er den hyppigste kreftformen for kvinner i Norge med 3220 nye tilfeller i 2013, (tall fra Kreftregisteret), og har en femårsoverlevelse på 89 % (2009-2013, tall fra Kreftregisteret). Det vil si at det finnes et stort antall kvinner som lever med fysiske og psykiske plager som følge av sykdom og behandling. Den totale byrden av fysiske og psykiske plager, kan være av stor betydning for hvordan disse kvinnene fungerer etter sykdomsperioden. Hofso og medarbeidere fant ut at cellegift var av stor betydning for hvor mye plager disse kvinnene hadde, og spesielt fatigue relaterte plager. I tillegg viste studien at yngre kvinner var mer utsatt for både flere plager og dårligere livskvalitet i tiden før, under og etter strålebehandling for brystkreft. Dette er viktig kunnskap for helsepersonell som treffer kvinner med brystkreft i forbindelse med behandling, og for andre som forholder seg til kvinner som gjennomgår behandling for brystkreft.

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/hofso-kristin.html>

Ovarian Cancer: A Clinical Challenge Requiring Basic Answers

Øystein Helland, Klinisk institutt 2, Universitetet i Bergen, 2014

Eggstokkreft er den nest hyppigste formen for underlivskreft i den vestlige verden. I Norge rammes årlig ca. 450 kvinner. Behandlingen som tilbys er en kombinasjon av kirurgi og kjemoterapi. Prognosen for kvinner med denne sykdommen er fortsatt dårlig, og mindre enn 45 prosent blir kurert. Dette skyldes ofte at sykdommen allerede har spredd seg på diagnosetidspunktet, mangelfull effekt av cellegift og

utvikling av medikamentresistens. Hvordan eggstokkreft utvikles, og forståelsen av sykdomsprosessen er mangelfull. Det er derfor nødvendig med nye behandlingsstrategier.

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/76940/eggstokkreft-en-utfordring>

Striving for healthy lives, striving for social acceptance – Women's experiences following gastric-bypass surgery

Karen Synne Groven, Institutt for helse og samfunn, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

I avhandlingen *Striving for healthy lives, striving for social acceptance* undersøker Karen Synne Groven hvordan kvinners livssituasjon endres etter en gastric bypass operasjon. I et forskningsfelt som hovedsaklig har vært konsentrert om de helsefremmende effektene av fedmekirurgi får Groven fram andre og dels problematiske sider ved denne behandlingsmetoden. Dette gjør hun ved å ta utgangspunkt i erfaringene til 22 norske kvinner. Funnene viser hvordan kvinnene får påtvungne bivirkninger postoperativt og hvordan de forholder seg til det. Samtidig forventer helsevesenet at kvinnene endrer sine mat- og aktivitetsvaner. Ved å ta i bruk kunnskapsbasert viten og levd erfaring utviklet kvinnene kroppslig sensitivitet for hvordan de kunne unngå mage/tarm problemer som "dumping" og diaré. Selv om kvinnene gradvis lærte seg å endre vaner var det utfordrende å følge råd om kosthold og trening. De viscerale endringene forårsaket av operasjonen gjorde livet uforutsigbart og krevende.

<http://www.med.uio.no/helsam/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2014/groven-karen-synne.html>

1.4 REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Sexual violence, pregnancy and childbirth –Studies investigating the association of experienced sexual violence and outcomes in pregnancy and childbirth

Lena Henriksen, Institutt for klinisk medisin, Medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2015

Kvinner som har vært utsatt for seksuelle overgrep rapporterer om flere svangerskapsplager og innleggelser under graviditeten enn kvinner som ikke har vært utsatt for overgrep. De har også en noe høyere risiko for å få fødselen satt i gang og forløses oftere ved hjelp av keisersnitt. Henriksen sett på sammenhengen mellom seksuelle overgrep og utfall i svangerskap og fødsel. Studien er basert på data fra den Norske Mor og Barn undersøkelsen (MoBa) og inkluderer ca 76 000 kvinner. Totalt hadde 18,4 prosent vært utsatt for en form for seksuell vold i løpet av livet. Av disse oppgav 3,6 prosent å ha blitt voldtatt. Til sammen 0,9 prosent av kvinnene hadde vært usatt for seksuelle overgrep i løpet av det siste året før deltagelsen i MoBa.

Den sterkeste sammenhengen mellom seksuelle overgrep og senere utfall i svangerskap og fødsel ble funnet mellom normale svangerskapsplager og innleggelser under graviditeten grunnet ekstrem svangerskapskvalme og premature rier. Det kan tyde på at kvinner som har vært utsatt for overgrep er mer sårbare og opplever graviditet og fødsel som vanskelig. Det ble også funnet en sammenheng mellom tidligere seksuelle overgrep og igangsettelse av fødsel og keisersnitt som også kan tyde på at disse kvinnene har andre behov for oppfølging enn kvinner uten denne historien. Både de høye overgrepstallene og sammenhengen mellom plager og komplikasjoner under graviditeten og fødselen støtter behovet for å undersøke kvinners utsatthet for vold og tidligere overgrep i svangerskapsomsorgen. Studien bekrefter den økende forståelsen for at det er en sammenheng mellom seksuelle overgrep og senere helseplager.

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/henriksen-lena.html>

Implementation of Medical Abortion in Norway 1998-2013

Mette Løkeland, Universitetet i Bergen, Klinisk Institutt 2, 2015

Sidan 1998 har medikamentell abort vore tilgjengelig i Noreg. Ei gjennomgang av 15 år med medikamentell abort viser at dette er ein effektiv og trygg måte å avslutta eit uynskt svangerskap. Løkeland har analysert data frå 223.692 kvinner som søkte abort mellom 1998 og 2013, registrert i Abortregisteret. Analysane viser at ein i denne perioden hadde ei tilnærma total omlegging av behandlingsmåte frå kirurgi til tablettar. I 2013 vart 82,1 prosent av alle abortar i Noreg utført medikamentelt, mot 5,9 prosent i 1998. Dette har gitt betre tilgang på abort. Kvinner som tar medikamentell abort får utført inngrepet tidlegare i svangerskapet enn dei som får utført kirurgisk abort. Andelen sjølvbestemte abortar utført før 9. veka har i perioden auka frå 44 prosent i 1998 til 77,8 prosent i 2013. Ventetida frå kravet om abort er registrert til abort er utført, har i same periode falt frå eit snitt på 11,3 til 7,3 dagar. Ei nasjonal kartlegging viste at norske avdelingar tilbyr eit breitt tilbod for avbryting av svangerskap, i tråd med nasjonale og internasjonale retningslinjer. Innan tre år frå 1998 kunne halvparten av alle avdelingar i Noreg tilby medikamentell abort, i 2010 var det tilgjengeleg ved alle avdelingar.

I arbeidet inngår også to kliniske studiar ved Kvinneklubben, Haukeland Universitetssjukehus, der ein innførte medikamentell abort som heimebehandling opp til ni veker, og medikamentell abort i 9.-12.

veke. Ein fann at heimeabort er ei akseptabel og føretrekt behandlingsform for kvinnene, som kan verte tilbydd uavhengig av reiseavstand til sjukehuset, og at medikamentell abort også i veke 9-12 er ei effektiv og akseptabel behandling. Frå 2008 var det ein raske auke i talet på avdelingar som kunne tilby både heimeabort og medikamentell abort i veke 9-12. I 2012 var heimeabort tilgjengeleg ved 92,1 prosent av alle norske avdelingar, mens 84,4 prosent kunne tilby medikamentell abort i veke 9-12.

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/87495/medikamentell-abort-trygt-og-effektivt>

1.5 SEXUELLT UTNYTTJANDE

Sårbar og sterk: Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep i oppveksten: En kvalitativ studie av sosiale og kulturelle faktorer innvirkning på virkelighetsskaping og mestring

Torbjørn Herlof Andersen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, 2009

Seksuelle overgrep mot menn bryter på et grunnleggende vis med etablerte måter å tenke kjønn på. Fenomenet har i forbausende liten grad vært en del av den dominerende kjønnsdiskursen eller stått på listen i behandlingssammenheng som mulig årsak til at menn opplever livet som vanskelig. Overordnede mål med denne avhandlingen er å bidra til å minske sosialt og kulturelt betinget taushet omkring fenomenet *seksuelt overgrepsutsatte menn*, øke oppmerksomheten og kunnskapen om feltet, bidra til at menn som offer i større grad synliggjøres og som konsekvens at flere våger å bryte tausheten. Avhandlingen er basert på kvalitative intervju med 15 menn (24–65 år) som i ung alder ble utsatt for overgrep av mannlig overgriper. Utgangspunktet for avhandlingen er fenomenologisk-hermeneutisk. Viktige perspektiver kommer fra sosialkonstruksjonisk teori med sterk vekt på språk, biografisk-narrativ teori samt sosialt arbeids "personen i situasjonen" forståelse.

En hovedkonklusjon i avhandlingen er at et tradisjonelt syn på mannlighet fungerer som et strukturelt overgrep. Det hindrer erkjennelsen av fenomenet 'menn som utsatt for seksuelle overgrep', muliggjør kulturell utelukkelse av overgrepsutsatte menn, muliggjør at overgrep kan skje, hindrer at overgrep avdekkes og at overgrepsutsatte menn søker hjelp. Individualisering av problemet medfører risiko for sykeliggjøring, privatisering og avpolitisering med den følge at det forsvinner som et samfunnsproblem eller samfunnsansvar. Mennene i utvalget bryter med et normativt mannlighetsideal, demonstrerer en alternativ måte å forstå styrke på som tillater at man er sårbar og utvider og nyanserer dermed mannsbildet. En betydelig utfordring for framtidig forskning hva angår seksuelt overgrepsutsatte menn ligger følgelig i forståelsen av mannlighet slik den kommer til uttrykk i strukturell forstand.

<http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/267681>

1.6 ALKOHOL OCH DROGER

Symptomer på spiseforstyrrelser og bruk av dopingsmidler blant kvinner og menn i behandling for rusmiddelavhengighet

Heid Nøkleby, Forskningssenter for barn og unges kompetanseutvikling (BUK-senteret) ved Høgskolen i Lillehammer, 2014

I sin avhandling har Nøkleby sett på hvor utbredt spise-/kroppsproblematikk er blant menn og kvinner i behandling for rusmiddelavhengighet. Materialet til undersøkelsen er hentet fra spørreundersøkelse, observasjon og kvalitative intervjuer med menn og kvinner i en behandlingsinstitusjonen Tyrilistiftelsen for rusmiddelavhengige. Spørreundersøkelsen viser at en tredjedel av kvinnene og 8 prosent av mennene hadde symptomer på spiseforstyrrelser. Videre rapporterte 41 prosent av mennene og 20 prosent av kvinnene å ha brukt dopingsmidler, i hovedsak anabole steroider. Analysen legger vekt på dårlig regulering av følelser som bakgrunn for utvikling av både rusproblemer og spise-/kroppsproblematikk.

http://www.hil.no/hjem/nyheter/arkiv_2014/disputerer_paa_kroppsproblematikk_og_rusmiddelavhengighet

Consequences of alcohol use for family members: A population based study

Kamilla Rognmo, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

Rognmo og medarbeiderne har undersøkt hvorvidt barn i ungdomsårene og partnere av mennesker som drikker for mye har dårligere psykisk helse enn andre. Resultatene viser at barn av mødre som misbruker alkohol har høyere skåre på psykiske plager, mens fars alkoholmisbruk gir lite utslag. En mulig forklaring på dette kan være at mor innehar en viktigere omsorgsgiverrolle enn far, men det kan heller ikke utelukke at manglende påvist effekt av fars alkoholproblemer skyldes statistisk usikkerhet. Videre ser man at partnere av mennesker som har opplevd alkoholproblemer har flere psykiske plager enn andre. Likevel har partnere av mennesker med et høyt alkoholforbruk, men som ikke opplever å ha et alkoholproblem, bedre psykisk helse enn andre.

http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2013/rognmo_kamilla/presse.html

1.7 MENTAL HÄLSA

Overbeskyttende foreldreteferd og psykisk helse hos mor og far – sammenheng med barnets psykiske helse

Martina Gere, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

Gere undersøkte en gruppe barn som var henvist til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP). Barnas foreldre ble intervjuet om foreldreteferd og egne symptomer på depresjon og stress. Ettersom mye forskning har fokusert på mødrene, ønsket Gere å inkludere også fedrenes atferd og mental helse. De få studiene som har inkludert begge foreldre tyder på at sammenhengen mellom depressive symptomer hos foreldre og barn kan være sterkere for mødre enn for fedre. Det er ikke dermed sagt at fars psykiske helse ikke har betydning for barns utvikling av depresjon. Gere fant at graden av depressive symptomer hos far kan ha stor betydning for sammenhengen mellom symptomer hos mor og barn. Når far er frisk, forsvinner sammenhengen mellom depressive symptomer hos mor og barn. Når også far sliter med depressive symptomer, øker sammenhengen mellom symptomene hos mor og barn. Det kan tyde på at far opptrer som en beskyttende faktor når mor er deprimeret. Det samme gjelder også den andre veien, der mor kan tenkes som en beskyttende faktor når far er deprimeret.

http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2013/gere_martina/presse.html

Depressive Symptoms Among Native and Immigrant Adolescents in Norway: The Role of Gender and Urbanization

Hildegunn Fandrem, David L. Sam, Erling Roland, Social Indicators Research, May 2009, Volume 92, Issue 1, pp 91-109

The study investigates depressive symptoms among 3,431 adolescents aged 13–15 years. The sample comprises both native Norwegian and immigrant adolescents living in Norway. The main finding of the study is that the level of depressive symptoms is significantly higher among the immigrant adolescents than their Norwegian counterparts. When analysed separately for boys and girls, the difference is still significant for boys. Generally depressive symptoms are significantly higher among girls than among boys. Depressive symptoms, especially in boys, may also be related to the degree of urbanization of the area they live in. In cities, there is a significant difference between native Norwegian and immigrant boys, with immigrant boys having a higher level of depressive symptoms than native Norwegians. The implications for future research about immigrant adolescents and their psychosocial adjustment are discussed.

<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11205-008-9291-y>

www.uis.no/om-uis/kontakt-oss/finn-ansatt/fandrem-hildegunn-article73421-11198.html

1.8 ÖVRIGA OMRÅDEN

Ingen forskning inom denna kategori

1.9 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Nasjonal helse- og omsorgsplan 2010-2015 (St.meld. 16, 2010–2011)

Rett til rett kjønn - helse til alle kjønn

Utredning av vilkår for endring av juridisk kjønn og organisering av helsetjenester for personer som opplever kjønnsinkongruens og kjønnsdysfori

For første gang er helsetilbudet til mennesker med kjønnsinkongruens og kjønnsdysfori tema for et arbeid i regi av en offentlig nedsatt arbeidsgruppe i Norge. Kjønnsdysfori brukes i rapporten som et samlebegrep for psykisk smerte, dypt ubehag eller plager som kan følge av manglende samsvar mellom kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk og det juridiske kjønn som er tildelt ved fødsel. De som opplever kjønnsdysfori er ingen ensartet gruppe og omfatter bl.a. personer som selv beskriver seg som transperson og transkjønnet, personer med diagnosen transseksualisme og personer som har forskjellige kjønnsuttrykk og veksler mellom disse. De omfatter personer som har en av diagnosene i F 64 kategorien i Verdens helseorganisasjon (WHO) sin diagnosemanual eller som mottar eller har mottatt helsehjelp på grunnlag av en slik diagnose. Ekspertgruppa har valgt å benytte begrepet kjønnsinkongruens som fellesbegrep for manglende samsvar mellom kjønnsidentitet og det juridiske kjønn som er tildelt ved fødsel. Ekspertgruppa har mandat er todelt og omfatter både helsetjenestetilbud og praksis for endring av juridisk kjønn. Disse spørsmålene henger sammen ved at det i dag er et ulovfestet krav om kastrasjon for å få endret juridisk kjønn. Mange, herunder brukerorganisasjoner og Amnesty International har stilt krav om at denne praksisen må opphøre. Regjeringen besluttet i oktober 2014 å imøtekomme dette, og det ble satt ned en egen interdepartemental arbeidsgruppe som skulle utrede hvordan en endring av praksisen kan skje så raskt som mulig. I den forbindelse ba Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) ekspertgruppa om en delrapport med ekspertgruppas vurderinger og anbefalinger. Delrapporten ble levert 15. desember 2014, og er samtidig en del av denne rapporten.

www.regjeringen.no/contentassets/d3a092a312624f8e88e63120bf886e1a/rapport_juridisk_kjonn_100415.pdf

Handlingsplan for forebygging av selvmord og selvskading 2014–2017

Tapte liv er et stort samfunnsproblem og en stor smerte for de etterlatte. Hvert år dør i overkant av 500 mennesker av selvmord i Norge, 70 prosent av disse er menn. Selvmordsforsøk og selvskading er mer vanlig blant kvinner. Vi regner med at mellom 3 500 og 7 500 personer årlig forsøker å ta sitt eget liv. Tallene for selvskading er mer usikre, men sannsynligvis høyere enn omfanget av selvmordsforsøk. Det er behov for å styrke det selvmordsforebyggende arbeidet. På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet har Helsedirektoratet, i samarbeid med brukerorganisasjoner, profesjonsforeninger, praksisfeltet, kompetansemiljøer og andre direktorater, utarbeidet en handlingsplan for å forebygge selvmord og selvskading i perioden 2014–2017. Det overordnede målet er å redusere omfanget av selvmord og selvskading i befolkningen. Dette skal nås gjennom: God psykisk helse og mestring i befolkningen, redusert forekomst av selvmord og selvskading i risikogrupper, god oppfølging og ivaretagelse av etterlatte, pårørende og andre berørte, et kunnskapsbasert tjenesteapparat og kunnskapsbaserte strategier og tiltak. Planen peker på nye tiltak og viderefører og videreutvikler pågående arbeid. Det er viktig å se synergieffektene av iverksatte tiltak. 29 nye tiltak skal styrke innsatsen for å forebygge selvmord og selvskading, og øke kunnskapsgrunnlaget og kompetansen i tjenesteapparatet.

Kjønnsforskjeller

I vestlige land er det flest kvinner som selvskader uten dødelig utgang, mens menn i større grad tar livet av seg ved første selvmordsforsøk. Dette omtales ofte som et kjønnsparadoks, og kan forklares med ulike kjønnsrollemønstre mellom kvinner og menn. Kvinner snakker, i større grad enn menn, med familie og venner når de er i livskriser, og de oppsøker i større grad profesjonell hjelp. Den tradisjonelle maskuline rollen innehar sperrer mot å erkjenne og søke hjelp for psykiske problemer. Det ligger også en mulig forklaring i metodevalg, hvor menn er mer tilbøyelige til å benytte voldssomme metoder, som bruk av skytevåpen.

www.regjeringen.no/contentassets/62bf029b047945c89b294f81a7676b04/handlingsplan_selvmord_300414.pdf

Nasjonal overdosestrategi 2014–2017

«Ja visst kan du bli rusfri – men først må du overleve»

Narkotikadødsfall, eller overdosedødsfall, er et alvorlig helseproblem i Norge. Stortinget vedtok i fjor å gi Helsedirektoratet i oppdrag å gjennomføres en femårig nasjonal overdosestrategi. Helsedirektoratet ser en innsats på dette området som viktig. Målet er å gradvis redusere antallet dødsfall. Stortinget valgte også å styrke arbeidet med å forebygge overdoser ved å legge til grunn en nullvisjon.

www.regjeringen.no/no/dokumenter/Nasjonal-overdosestrategi-20142017/id757507/

Kommentar: Statistik över kvinnor och män, inga skilda åtgärder för kvinnor och män

Likeverdige helse- og omsorgstjenester – god helse for alle

Nasjonal strategi om innvandreres helse 2013-2017

Innvandrerbefolkningen er, i likhet med befolkningen for øvrig, ingen homogen gruppe. Innvandreres helse varierer etter kjente sosioøkonomiske faktorer, etter landbakgrunn og etter årsak til innvandring. Dagens kunnskap om ulike grupper innvandreres fysiske og psykiske helse er fragmentert og mangelfull, men vi ser en økt sykdomsrisiko i enkelte grupper. Oppdatert kunnskap om ulike innvandrergupper er nødvendig med tanke på forebygging, diagnostisering og behandling. En befolkning og et samfunn som forandrer seg, krever endrede arbeidsmetoder og ny kompetanse i helse- og omsorgstjenestene. Regjeringens mål er at alle skal ha likeverdige helse- og omsorgstjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, fødeland, etnisitet og den enkeltes livssituasjon. Tilbudet må ta utgangspunkt i den enkeltes forutsetninger og behov. Formålet med strategien er å fremme likeverdige helse- og omsorgstjenester gjennom å synliggjøre utfordringene knyttet til innvandreres helse og gjennom å presentere tiltak for å møte utfordringene.

https://www.regjeringen.no/contentassets/2de7e9efa8d341cfb8787a71eb15e2db/likeverdige_tjenester.pdf

Kommentar: Startegin tar upp skillnader mellan kvinnor och män bl.a kring diabetes, hjärt- og kärslssjukdomar, cancer, våldutsatta och det även könsstympning som ingår i strategin.

Sammen – mot kreft

Nasjonal kreftstrategi 2013–2017

Vår ambisjon er at nasjonal kreftstrategi 2013-2017 skal legge grunnlaget for at den gode kvaliteten i norsk kreftomsorg skal bli enda bedre. Sammenlignet med andre land har vi gode overlevelsestall for flere kreftsykdommer. Samtidig vet vi at det fortsatt er store utfordringer når det gjelder overlevelse for enkelte kreftsykdommer, og fortsatt dør for mange av kreft.

www.regjeringen.no/contentassets/07cd14ff763444a3997de1570b85fad1/kreftstrategien_2013.pdf

Kommentar: I strategin beskriver man skilt hur kvinnor och män drabbas av olika former av cancer.

Demensplan 2015 «Den gode dagen»

Revidert handlingsprogram for perioden 2012–2015

www.regjeringen.no/contentassets/80a24704aba7477d946fee1000fcf81f/demensplan_2015.pdf

Kommentar: Inget könsperspektiv

En framtid uten tobakk Nasjonal strategi for arbeidet mot tobakksskader 2013–2016

www.regjeringen.no/globalassets/upload/hod/dokumenter20fha/enfremtidutentobakk_nasjonalstrategi.pdf

Kommentar: I rapporten ges statistikk over kvinner og menn, og gravida beskrives som en gruppe, som man ønsker satse målinnrettet på.

1.10 LITTERATURFÖRTECKNING

HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Clinical and brain structural features of borderline personality disorder

Erlend Bøen, Universitetet i Oslo, Medisinske fakultet, Institutt for klinisk medisin, 2015

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/boen-erlend.html>

Kan kjønnsforskjellen i sykefravær forklares av holdninger, normer og preferanser?

Karen Hauge Simen Markussen Oddbjørn Raaum Marte Ulvestad

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning, Rapport 1/2015

Sykefraværet er langt høyere blant kvinner enn menn. I forskningslitteraturen har en rekke hypoteser for denne kjønnsforskjellen blitt testet, men kunnskapen om årsakene bak sykefravær er fortsatt mangelfull. I denne studien har vi testet hvorvidt ulike holdninger, normer og preferanser kan forklare kjønnsforskjellen i sykefravær. Vi har målt holdninger, normer og preferanser ved hjelp av en spørreundersøkelse blant ansatte i to bydeler i Oslo, og koblet dette med detaljerte sykefraværdata fra Oslo kommunes personaldatasystem. Studien viser at menn og kvinner til dels er ulike når det gjelder holdninger, normer og preferanser. Videre finner vi at enkelte holdninger, normer og preferanser korrelerer med sykefravær. I sum finner vi likevel ikke at forskjellene mellom kjønnene når det gjelder holdninger, normer og preferanser og samvariasjonen med sykefravær, bidrar til å forklare kjønnsforskjellen i sykefravær.

www.regjeringen.no/contentassets/538b45cc28a9496e9475d51056a4b665/frisch_rapport_1_2015_.pdf

Risk factors for jumper's knee

Håvard Visnes, Universitetet i Bergen og forskningen er utført ved Senter for idrettsskadeforskning i Oslo, 2014

Essays on determinants of sickness absence: Wage policies, workplace effects, and gender differences

Kjersti Misje Østbakken, Institutt for Samfunnsforskning, Universitetet i Oslo, 2013

Married and cohabitating couples : spousal similarity and spousal caregiving - findings from the Nord-Trøndelag health study

Helga Ask, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

Predictors of disability pension: the role of class, work and gender

Inger Haukenes, Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen, 2013

Essays on aspects of the welfare state: Sickness Absence and Intergenerational Earnings Mobility

Karsten Marshall Elseth Rieck, Institutt for økonomi, Universitetet i Bergen, 2013

Schizophrenia: Gender differences in diagnosis and mortality in admitted patients

Anne Høy, Faculty of Medicine, Institute of Clinical Medicine, 2012

Understanding self-harm: Perceptions, intentions and the role of gender

Melanie Straiton, Folkehelseinstituttet og Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Rapport etter ekspertmøtet om årsaker til kjønnsforskjeller i sykefravær

Ekspertmøte i Oslo, 23.-24. november 2011

Rapport till Arbeidsdepartementet overlevert 29. mars 2012

www.regjeringen.no/contentassets/8b8b4a68c6ed4bac92bee8a71a522488/rapportsykefravaermykletunvaage.pdf

Oppositional Defiant Disorder: Informant discrepancies, sex differences, co-occurring mental health problems and neurocognitive function

Linda Helen Munkvold, Institutt for samfunnspsykologi, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2011

God helse og flere leveår

Julie Kelvik og Toril Sandnes, Samfunnspeilet nr. 2, s. 2-6, 2011

5 procent har lagt seg under kniven

Jorun Ramm og Tilman von Soest, Samfunnspeilet nr. 2, 37-42, 2011

Health-related quality of life and pain in children and adolescents - the Norwegian KIDSCREEN study

Kristin Haraldstad, Institutt for Samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen, 2011

Arbeid for helse Sykefravær og utstøting i helse- og omsorgssektoren

NOU: Norges offentlige utredninger 2010: 13

www.regjeringen.no/contentassets/7ba70753a7514df58b625f35c27da6fd/no/pdfs/nou201020100013000dddpdfs.pdf

Bedre folkehelse siste 30 år

Jens-Kristian Borgan og Geir Hjernås, Samfunnspeilet nr. 5-6, s. 20-25, 2010

(En)gendering body politics. Physiotherapy as a window on health and illness

Tobba Therkildsen Sudmann, Universitetet i Bergen, 2009

The development of eating problems during adolescence and young adulthood. A longitudinal study exploring psychological and social mechanisms

Tilman von Soest, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 2008.

Just what the doctor ordered?: a study of medical technology innovation processes

Ann Rudinow Sætnan, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, AVH, Universitetet i Trondheim, 1995

HÄLSA OCH MÄN

Suicide among Young Men: Self-esteem regulation in transition to adult life

Mette Rasmussen, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2013/rasmussen_mette.html

http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2013/rasmussen_mette/presse.html

Spiseforstyrrelser hos gutter og menn

Runi Børresen, Høgskolen i Buskerud og Vestfold, 2008 (nettartikkel)

HÄLSA OCH KVINNOR

Menstrual migraine in the general population – prevalence, clinical characteristics and classification

Kjersti Grøtta Vetvik, Universitetet i Oslo, Medisinske fakultet, Institutt for klinisk medisin, 2015

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/vetvik-kjersti-grotta.html>

The Hordaland women's cohort, a longitudinal study on urinary incontinence in middle-aged women

David Jahanlu, Universitetet i Bergen, Det medisinsk-odontologiske fakultet, Institutt for global helse og samfunnsmedisin, 2014

Genital Chlamydia trachomatis infections among adolescents in a high-incidence area in Norway: genotypes, prevalence, early sexual behaviour and testing patterns – a cross-sectional study

Kirsten Gravningen, Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet, 2013

Female Circumcision in Home and Away: Attitudes toward the practice among Somali immigrants in Oslo, Norway and their corresponding group in Hargeisa and Galka'ayo Somalia

Abdi Ali Gele ved Institutt for helse og samfunn, Det medisinske Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

<http://www.med.uio.no/helsam/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2013/gele-abdi-ali.html>

Kroppsskadingens meningsmangfold: en sosiologisk studie av personer som skader egen kropp

Carina Fjellidal-Soelberg, Fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Nordland, 2013

<http://forskning.no/psykiske-lidelser/2013/09/skader-seg-ikke-oppmerksomhet>

Preeclampsia, preterm birth and maternal cardiovascular risk factors

Elisabeth Balstad Magnussen, NTNU - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det medisinske fakultet, Institutt for samfunnsmedisin, 2012

Psychosocial predictors of an interest in cosmetic surgery Based on a population study of young Norwegian women

liná Márjá Jávo, Faculty of Health Sciences, Department of Clinical Medicine, University of Tromsø, 2012

Kvinner mellom arbeid og omsorgsforpliktelser - fokus på lønnsutvikling og sykefravær

Elisabeth Ugreninov, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Når det intime blir offentlig: Om kvinners åpenhet om brystkreft og om markedsføring av brystkreftsaken

Venke Frederike Johansen, Universitetet i Bergen, 2012

http://www.uib.no/info/dr_grad/2012/Johansen_Venke.html

Livet etter underlivskreft. Kvinner sine erfaringar fem og seks år etter behandling for kreftsjukdom.

Ragnhild Johanne Tveit Sekse, Universitet i Bergen, 2011

A culturally adapted lifestyle intervention with main focus on blood glucose regulation improved the risk profile for type 2 diabetes in Pakistani immigrant women. "They are not aliens"

Victoria Telle Hjellset, Institutt for helse og samfunn, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2011

Health promotion among South Asian immigrants in Oslo, Norway. The Oslo Immigrant Health Study and a culturally adapted lifestyle intervention

Marte Karoline Råberg Kjøllesdal, Institutt for medisinske basalfag, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2011

Patient-reported outcomes in women after myocardial infarction - a longitudinal study of quality of life, sense of coherence and perceived positive effects

Tone M. Norekvål, Universitetet i Bergen, 2009

The meaning of emotional pain. Analytic interpretative research on women's experiences of mental health problems

Anne Lise Holm, Institutt for helsefag, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger, 2009

Health and work environment among women in unskilled occupations

Migle Gamperiene, Section of Occupational and Social Insurance Medicine, University of Oslo, 2008

"Alt er som før, men ingenting er som det var". Gamle kvinners opplevelser av livet etter hjerneslag

Grethe Eilertsen, Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet, Institutt for sykepleievitenskap og helsefag, Seksjon for sykepleievitenskap, 2005

Kampen for (tro)verdighet Kvinner med 'ubestemte' helseplager i møtet med legen og dagliglivet

Anne Werner, Senter for kvinne- og kjønnsforskning og Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Det medisinske fakultete, Universitetet i Oslo, 2005

"Når kvinner rammes av hjerneslag" : en fenomenologisk og feministisk studie av kvinnelige slagpasienter og av sykepleieres erfaringer med slagrammede

Kari Kvigne, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2004

Fra trening og undervisning til bevegelse og samhandling. Anerkjennelse av kvinner med kroniske muskelsmerter

Sissel Steihaug, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin og Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2002

Health and quality of life in women suffering from benign gynaecological disorders. A clinical study of the long-term impact of hysterectomy on women's quality of life, health and disease-related symptoms

Toril Rannestad, Universitetet i Bergen, 2001

REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Women's sickness absence in contemporary Norway. The impacts of class, motherhood, and pregnancy

Anja Maria Steinsland Ariansen, Universitetet i Bergen, Sosiologisk institutt, 2015

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/86248/sykefrav%C3%A6r-blant-norske-kvinner>

Maternal emotional distress and early mother-infant interaction: Psychological, social and nutritional contributions

Siv Skotheim, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest)/Uni Research Helse og Institutt for klinisk psykologi, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2014

Exercise During Pregnancy

Stafne, Signe Nilssen, NTNU - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det medisinske fakultet, Institutt for laboratoriemedisin, barne- og kvinnesykdommer, 2012

Å være gravid og å bli mor i lys av yrkesaktivitet: En fortolkning av yrkesaktive kvinners og helsepersonells perspektiver

Marit Alstveit, institutt for helsefag, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger, 2012

Epidemiological aspects of obstetric anal sphincter injuries. A population-based study in Norway

Elham Baghestan, Institutt for klinisk medisin og Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen, 2012

Maternal epilepsy and pregnancy outcomes

Ingrid Borthen, Institutt for klinisk medisin og Institutt for Samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen, 2012

Pregnant: Healthy or sick? "Normal pregnancy complaints" and eligibility to protection

Eva Haukeland Fredriksen ved Institutt for helse og samfunn, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Identifying risk factors for postpartum depressive symptoms: the importance of social support, self-efficacy, and emotion regulation.

Silje Marie Haga, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2012

Labour onset and early labour: an exploration of first-time mothers' and midwives' experiences

Tine Schauer Eri, Universitetet i Bergen, 2011

Urinary incontinence during pregnancy and postpartum. Incidence, prevalence and risk factors

Stian Langeland Wesnes, Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen, 2011

Childhood abuse – pregnancy and childbirth

Mirjam Lukasse, Faculty of Health Sciences, Department of Community Health, University of Tromsø, 2011

Uventet diagnostisk informasjon etter ultralyd i et ønsket svangerskap

Eva Sommerseth Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2010

Physical activity in pregnancy and nutrition during labor as determinants of maternal fitness and labor outcomes

Kristin Reimers Kardel, Institutt for medisinske basalfag, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2010

Førende forestillinger i fosterpolitikken. En metafor- og diskursanalyse av hvordan kvinne, foster og abort blir konstituert i stortingsdebatter om abort og fosterdiagnostikk

Merethe Flatseth, Rokkansenteret, Universitetet i Bergen, 2009

En kropp: To liv. Svangerskapet, fosteret og den gravide kroppen – en antropologisk analyse

[Ravn, Malin Noem](#), NTNU - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Sosialantropologisk institutt, 2004

SEXUELLT UTNYTTJANDE

Du ser det ikke før du tror det. Rapport fra nasjonal konferanse om tidlig innsats rettet mot barn i alderen 0–6 år

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2013

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rapporter/2013/du_ser_det_ikke.pdf

Health services for sexually assaulted. Complainants' and judicial use of a self-referral centre; Case-flow from assault to legal outcome

Helle Margrethe Floor Nesvold, Emergency Medical Agency, City of Oslo, Institute of Forensic Medicine, Oslo University, Institute of Psychiatry, Section of adult psychiatry, Oslo University Hospital, Ulleval, 2010

<http://www.duo.uio.no/publ/medfak/2010/103491/Nesvold-NY2-dravh.pdf>

Women who were sexually abused as children: aspects of functioning after therapy

Dawn Elizabeth Peleikis, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, 2005

ALKOHOL OCH DROGER

Modeling comorbidity change and long-term mortality - A treatment study of women with alcohol addiction

Rolf Gjestad, Seksjon for Psykiatri, Institutt for Klinisk Medisin, Det medisinsk-odontologiske Fakultet, Universitetet i Bergen, 2012

Familial consequences of alcohol use in the general population

Fartein Ask Torvik, Folkehelseinstituttet og Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Children born to mothers with substance abuse problems. Mother–infant interaction during the infant's first year of life

Torill Sigveland, Psykologisk institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Sårbar, suveren og ansvarlig. Kvinners fortellinger om fosterdiagnostikk og selektiv abort
Marie Risøy, Uni – Rokkansenteret, Universitetet i Bergen, 2010

Homo? Betydningen av seksuell erfaring, tiltrekning og identitet for selvmordsforsøk og rusmiddelbruk blant ungdom. En sosiologisk studie
Kristinn Hegna, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi Universitetet i Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 1/07, 2007

MENTAL HÄLSA

Gender in physiotherapy education. A study of gender performance among physiotherapy students and changes in the significance of gender

Tone Dahl-Michelsen, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2015

<http://www.hioa.no/Tidligere-arrangementer/Tone-Dahl-Michelsen-disputerer>

Fathers' mental health and child development. The predictive value of fathers' psychological distress during pregnancy for the social, emotional and behavioral development of their children

Anne Lise Kvalevaag, The Graduate School of Clinical and Developmental Psychology, Det Psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2014

Symptoms of depression and anxiety during the child-rearing period: A longitudinal study of Norwegian mothers

Anni Skipstein, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

Når ADHD kommer inn døren: en psykososial undersøkelse av barns, mødres og fedres forståelse og opplevelse av ADHD-diagnose og –medisinering

Aina Olsvold, Psykologisk Institutt, Det Samfunnsvitenskaplige Fakultet, Universitetet i Oslo, 2012

http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2012/olsvold_aina/presse.html

Differential developmental pathways among young children of depressed mothers

Schale Azak, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2012

Psychological and sociocultural adaptation among adolescents in Norway with immigrant background. A study of depressive symptoms and bullying

Hildegunn Fandrem, University of Stavanger, Centre for Behavioral Research, Faculty of Arts and Education, 2009

Hva vet vi om psykiatriske pasienters levekår? En gjennomgang av kunnskapsstatus i Norge
Siv Øverås, Fafo-notat 2000:07, Oslo, 2000

ÖVRIGA OMRÅDEN

Et kvinneyrke tar form. Sykepleie i Rogaland 1870–1970

Kristin Kavli Adriansen, Universitetet i Bergen, Institutt for global helse og samfunnsmedisin, 2015

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/89156/kj%C3%B8nn-disiplin-og-kall-har-gitt-sykepleie-form-og-uttrykk>

Not so unconventional after all: A quantitative study of men in care-oriented study programmes and professional occupations in Norway

Hilde Karlsen, Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012

2. SOCIALOMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

I Norge har forskning og rapporter kring sociala området og jämställdhet fokuserat på män i olika perspektiv, som hur det är att vara far, skilda fäder, "barnevernets" förståelse av faderskapet, fäders umgänge med sina små barn och det finns mycket forskning om familjen som föräldraskap i småbarnsfamiljer, familjeplanering i det mångkulturella Norge, unga vuxnas funderingar om att få barn och om lesbiska familjer. Det finns även forskning om barn och dagvård i olika perspektiv. Norge har även satt fokus på forskning om våld, våldtäkt och om kvinnors frukt för sexualiserat våld.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

2.1 BARN OCH UNGA

Norsk Monitor 2013-2014: Slik er ungdommen

Utarbeidet for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet Utarbeidet av Erik Dalen, Jan-Paul Brekke og Ingrid Hågård Bakke, Ipsos MMI, Oktober 2014

I denne rapporten gis en oppdatert beskrivelse av norsk ungdoms verdier og holdninger. Ved hjelp av Norsk Monitors rikholdige database knyttes aktuelle problemstillinger til utviklingen de siste tretti årene. Resultatet peker på en rekke kjennetegn ved dagens ungdom. Norsk ungdom er ikke overraskende mer moderne og endringsorienterte enn den øvrige befolkningen. Man kan påstå at dette ligger i ungdommens natur. De er mer opptatt av status, materialisme og hedonistisk tankegang enn eldre. Likevel har vi en stund observert en trend hvor ungdommen blir mer og mer lik de eldre i samfunnet. Forskjellene mellom ung og gammel blir altså mindre og mindre. Blant ungdommene er det mange og tydelige forskjeller mellom kvinner og menn. Det er også en del forskjeller mellom de yngste (15-20 år) og de eldre (21-26 år) ungdommene. Viktige funn når man studerer de store linjene er ungdoms økende tilfredshet med samfunnsforholdene i Norge. Av samfunnspolitiske saker ser vi en tydelig kjønnsforskjell ved at kvinner er mest opptatt av helse- og sossalsaker, mens menn er mer opptatt av samferdsel og forskning. Ungdom har generelt en positiv holdning til velferdsstaten og er i økende grad negativ til privatisering. De godtar et høyt skattenivå og har stadig lavere aksept for å «snyte på skatten».

www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/slik_er_ungdommen.pdf

A study of multidimensional physical self-concept and values among adolescent boys and girls

Anne Torhild Klomsten, Pedagogisk institutt, NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, 2006

Formålet med arbeidet har vært å undersøke fysisk selvpåfatning og verdier knyttet til idrett og kroppsøving blant gutter og jenter. Klomsten viser at det er klare forskjeller mellom jenter og gutter i fysisk selvpåfatning. Guttene vurderer seg mer positivt enn jentene innen styrke, utholdenhet, utseende, sportslig kompetanse, kropp, fysisk aktivitet, helse, koordinasjon, generell fysisk selvvurdering og selvverd. Et overraskende funn var at jenter og gutter vurderte seg like høyt på det å være fleksibel, noe som tidligere er beskrevet som en typisk feminin egenskap. Både selvvurdering og verdier blir trolig i sterk grad påvirket av verdiene hos personer som de unge opplever som sentrale i sine sosiale miljø, og funn viser at jenter og gutter oppfatter disse verdiene ulikt, noe som er spesielt tydelig i styrkedimensjonene. Funnene i avhandlingen tyder på at de tradisjonelle kjønnsstereotypene fortsatt eksisterer blant norske jenter og gutter, og at de verdier jenter og gutter betrakter som viktige for dem er påvirket av rollemodeller i deres sosiale miljø. Dette ser ut til å påvirke deres fysiske selvpåfatning, og ulik deltakelse i for eksempel idrettsaktiviteter.

<http://www.ntnu.no/doktorgrader/dr.polit/12.06/klomsten.htm>

2.2 ÄLDRE

Omsorg og styring. Kjønn, arbeid og makt i velferdskommunen

Heidi Haukelien, Institutt for sosialantropologi, Universitetet i Bergen, 2013

Avhandlingen tar for seg hvordan nye måter å styre og organisere den kommunale eldreomsorgen skaper etiske dilemmaer og verdikonflikter for de ansatte. Haukeliens empiriske materiale er basert på

et langvarig sosialantropologisk feltarbeid i flere kommuner. Forskningen viser at kommuner, på tross av mandatet de har fått fra staten til å levere gode omsorgstjenester ut fra befolkningens behov, tilpasser tjenestene ut fra hva de kommunale budsjettene tillater. Behovet for kompetente omsorgstjenester øker raskt, men ressursene som kreves for å imøtekomme dem i henhold til gjeldende kvalitetskrav øker ikke tilsvarende. Dermed blir ressursene spredd tynt til stadig flere brukere, med redusert kvalitet på tjenestene som resultat. Avhandlingen demonstrerer hvordan dilemmaene som oppstår som følge av dette håndteres og erfares av de ansatte, og hvordan de uttrykkes og håndteres på ulike institusjonelle nivåer. Observasjoner av samhandlingen mellom sykepleiere, omsorgsarbeidere og pasienter fra dagliglivet på sykehjem og i hjemmetjenester tyder på at det kreves en særdeles stor fleksibilitet fra de som jobber i denne sektoren (hovedsakelig kvinner) og at de hele tiden må tilpasse seg en uforutsigbar arbeidssituasjon. Avhandlingen viser hvordan dette fører til redusert kvalitet i form av mulighet til å gi de eldre et liv med god livskvalitet. Det fører også til stadig økende frustrasjon, men liten grad av åpenlys motstand fra de ansatte.

http://www.uib.no/info/dr_grad/2013/Haukelien_Heidi.html

Tap av ektefelle i eldre år : sorg og mestring : en sosiologisk analyse

Hege Gjertsen, Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskaplige fakultete, Universitetet i Tromsø, 2005

Avhandlingen bygger på dybdeintervju med 20 hjemmeboende eldre enker og enkemenn mellom 68 og 94 år i Tromsø kommune. Gjertsen har for det første sett på hvordan eldre opplever å bli alene og hvordan de reagerer på tapet. Hun har også sett på hvordan forhold knyttet til et evt. sykeleie forut for dødsfallet og situasjonen rundt dødsleiet, kan ha stor betydning for hvordan de etterlatte opplever og takler ektefellens død. For det andre har hun undersøkt hvilke mestringsmåter eldre benytter for å hankses med de følelsesmessige og praktiske utfordringene som tapet av ektefellen resulterer i. Med andre ord – hvordan mestres tapet? Studien viser bl.a. at eldre etterlatte jevnt over har et rikt repertoar av atferdsmessige, emosjonelle og kognitive mestringsstrategier som de mer eller mindre bevisst tar i bruk for å takle tapet. Gjertsen har for det tredje drøftet ulike forhold som er av betydning for eldres mestring av tap av ektefelle. Her tar hun bl.a. opp individuelle forhold, som bl.a. personlighet og helse, og forhold i omgivelsene. Studien understreker at eldre enker og enkemenns forhold til familie, venner og det offentlige hjelpeapparatet, ikke minst hjemmetjenesten, er av stor betydning for hvordan de mestrer tapet, både i tiden like etter dødsfallet og videre i alenetilværelsen. I avhandlingen ses også tap av ektefelle i eldre år i et kjønnsperspektiv. Studien viser at eldre menn og kvinner opplever til dels ulike utfordringer etter at ektefellen dør og takler disse på noe forskjellige måter.

<http://munin.uit.no/handle/10037/3112>

2.3 FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Barnevernets forståelse av farskap

Anita Skårstad Storhaug, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, 2015

Hovedproblemstillingen som belyses er: *Hvilke forståelser av farskap kommer til uttrykk hos barnevernsarbeidere, og hvilken betydning har disse forståelsene for barnevernets involvering av fedre?* Temaet utforskes gjennom en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder: surveydata fra den landsomfattende undersøkelsen Det nye barnevernet, gruppeintervju med barnevernsansatte og dybdeintervju med fedre. Avhandlingen viser at både enslige mødre og enslige fedre er overrepresentert blant familier som er i kontakt med barnevernet. Av alle familietyper opplever begge disse gruppene høyest grad av psykososiale belastninger. Fedrene formidler opplevelser av å ikke bli hørt i forhold til sine meninger om hva som er best for barnet, og at de blir møtt med det de omtaler som gammeldagse holdninger om at det er mødre som er den viktigste omsorgspersonen. Fokusgruppeintervjuene viser at det er mange argumenter for å ikke involvere og tilrettelegge for fars kontakt med barnet når barnet bor hos mor. I tilfeller hvor far uttrykker bekymring for mors omsorgsevne, opplever imidlertid flere fedre at bekymringene ikke blir tatt på alvor, men at det derimot blir brukt ressurser for å tilrettelegge for relasjonen mellom mor og barn. I intervju med barnevernsarbeidere blir det formidlet en kjønns-essensialistisk forståelse av foreldreskap, hvor mødre og fedre blir tilskrevet ulike medfødte egenskaper, eller mangel på egenskaper, som har betydning for deres omsorgsevne. En slik forståelse fører til ulik posisjonering av mødre og fedre, og til at det rettes ulike forventninger til dem.

En dominerende forståelse blant barnevernsarbeiderne ser også ut til å være at relasjonen mellom mor og barn er mer selvfølkelig og naturliggjort enn far-barnrelasjonen. Relasjonen mellom far og barn ser ikke ut til å bli tillagt samme verdi og betydning, og fører i noen tilfeller til at far blir satt på sidelinjen i arbeidet med familien. Far som hovedansvarlig omsorgsperson for barna fremstår som et unntak og en nødløsning, i tilfeller hvor mor ikke er i stand til å ivareta omsorgen.

<http://www.ntnu.no/kalender/detaljer/-/event/daeb9968-c0d5-35e3-bb29-64e84e3d2865>
http://kilden.forskningsradet.no/c16878/publikasjon/vis.html?tid=90502&strukt_tid=16878

Queer challenges in maternity care. A qualitative study about lesbian couples' experiences

Bente Dahl, Universitetet i Bergen, Institutt for global helse og samfunnsmedisin, 2015

Stadig flere lesbiske par velger å få barn. I og med at moderskapet fortsatt er sterkt knyttet til heteroseksualitet, kan møtene med helsepersonell i fødselsomsorgen bli utfordrende for disse kvinnene. Avhandlingen viser at for lesbiske par er det en nær forbindelse mellom det å tilkjenne sin seksuelle orientering og opplevelsen av å bli sett og anerkjent av helsepersonell i fødselsomsorgen. Konvensjonelle forestillinger om moderskap og familie blir utfordret av parenes tilstedeværelse og bryter med samfunnets oppfatning av hetero-seksualitet som normgivende. Medmødrenes tilstedeværelse på fødestua utfordrer den tradisjonelle opplevelsen av maskulinitet og femininitet i fødselsomsorgen, ved at de tilfører en aldri så liten skeiv vri. Dokumentasjon som benyttes i fødselsomsorgen er fortsatt i liten grad tilpasset lesbiske par og tydeliggjør behovet for justering av begreper og språk. Avhandlingen bygger på tre studier om henholdsvis jordmødres erfaringer med lesbiske par, medmødres erfaringer med helsepersonell i fødselsomsorgen og lesbiske kvinners erfaring med helsepersonell på fødeavdelingen. Konklusjonen blir at kunnskap om seksualitet og seksuell orientering bør inkluderes i fødselsomsorgen, spesielt i utdanning av jordmødre. Når helsepersonell benytter anerkjennende språk og handlinger, motvirkes kvinnes opplevelser av usikkerhet og usynlighet ved at man viser forståelse for at det eksisterer en rekke ulike måter å gjøre foreldreskap og familie på.

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/86783/skeive-erfaringer-i-f%C3%B8dselsomsorgen>

Skilte fedre. Omsorg, mestring og livskvalitet

Knut Oftung, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 2009

Den konkrete problemstillingen for avhandlingen er; hva betyr omsorg for barn for skilte fedres emosjonelle stress, mestringsfølelse og livskvalitet? For å svare på det spørsmålet er nitten skilte fedre intervjuet om praktiske og følelsesmessige erfaringer av det å ha omsorg for barn. De kvalitative intervjuene får frem kunnskap om hvordan mening, mestring og opplevelse av sammenheng kan skapes i situasjonen som skilt far. Analysen tar utgangspunkt i fedrenes fortellinger om hvordan de gjør omsorg i konkrete situasjoner. Fedrene intervjues om hva et nytt handlingsrepertoar, nye samværsrytmer, nettverk og praktiske gjøremål med barna betyr for deres opplevelse av mestring og livskvalitet. Utvalget består både av fedre som føler at de lykkes med sin nye omsorgssituasjon, og fedre som synes situasjonen er vanskelig. Fedrenes subjektive fortellinger er avhandlingens empiriske grunnlag.

Mange av fedrene forteller at omsorgen virker restaurerende og positivt for dem. Samtidig er samværet med barna krevende og kan skape uro og bekymring. Dette er gjennomgående i fortellingene om omsorgen. I den praktiske hverdagen blir omsorgen oftest figur og det kjønnsmessige trer i bakgrunnen. I den konkrete omsorgen overskrides og i noen tilfeller avvikes "det kjønnede". Fedrene er ikke spesielt opptatt av at de er fedre og menn som gjør omsorgen. Barnet er bydende og fedrene forhandler omsorgsprosjektene med barnets behov. I fortellerrommet om rammene for omsorgen trer det kjønnede inn igjen. Her står fedrenes spesifikke situasjon som skilt mann i sentrum. Gjennomgangstemaer er uro for flytting eller over selve samværsordningen, at barna ikke har venner der far bor, at fedrene føler seg perifere og sårbare eller at de ikke klarer å følge opp slik at barna blir fornøyde. Dette er problemer mange foreldre har, men i fedrenes rammefortellinger er det problemer som delvis forstørres og blir kroniske i situasjonen som skilt far.

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15277/Oftung.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

2.4 SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Et skritt på veien

Evaluering av Handlingsplan for å bedre levekårene blant rom i Oslo

Guri Tyldum og Jon Horgen Friberg, Fafo-rapport 2014:50, Oslo, 2014

Denne rapporten evaluerer Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo. Rapporten tar for seg erfaringene fra gjennomføringen av de konkrete tiltakene i planen og gir en vurdering av hvorvidt disse har hatt tilsiktet effekt. Undersøkelsene tyder på at tiltakene i planen i liten grad har ført til mindre diskriminering eller en vesentlig bedring av levekår blant rom. Arbeidet med tiltakene har uansett gitt norske myndigheter et langt bedre utgangspunkt for å utvikle nye og mer presise tiltak for rom, da de har fått langt bedre kunnskap om og kontakt med gruppen. Avslutningsvis diskuterer vi hvordan vi kan forstå levekårsutfordringene for denne gruppen i dag, og peker på hvilke utfordringer man bør fokusere på om man ønsker å bedre levekårene for rom i Norge.

<http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/et-skritt-pa-veien>

2.5 FUNKTIONSHINDER (HANDICAP)

Flere med brukerstyrt personlig assistent

Bjørn Gabrielsen, Samfunnsspeilet nr. 2, 18-22, 2011

Ved utgangen av 2009 var det mer enn 265 000 mottakere av pleie- og omsorgstjenester. Bare i underkant av 1 prosent av disse hadde brukerstyrt personlig assistanse (se tekstboks om BPA). Tjenesten ytes normalt utenfor institusjon og fungerer i stedet for tradisjonell praktisk bistand som en del av hjemmetjenestene i kommunen. Selv om det relativt sett er få brukere av brukerstyrt personlig assistanse, er tjenesten svært viktig for de brukerne som mottar den, og fremstår ofte som en forutsetning for at disse kan leve et mest mulig aktivt og uavhengig liv. I artikkelen ser vi nærmere på brukere av tjenesten brukerstyrt personlig assistanse, deres behov for bistand og hvor mye av tjenesten som tildeles. Andelen av brukerne som er under 18 år, er også noe høyere for denne tjenesten sammenlignet med alle landets mottakere av pleie- og omsorgstjenester.

Det er en større andel kvinner (60 prosent) enn menn (40 prosent) blant brukerne. Kvinneandelen øker med stigende alder. Blant brukere under 18 år er imidlertid andelen menn høyest. Forholdet mellom alder og kjønn er det samme som for andre brukere av kommunenes pleie- og omsorgstjenester.

www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/201102/ssp.pdf

Overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne - en kunnskapsoversikt

Vigdis Mathisen Olsvik Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress – NKVS

Oslo, 2010

Utgangspunktet for denne kunnskapsstudien er tiltak nr. 36 i "Vendepunkt", Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008 – 2011. NKVTS ble her bedt om å innhente kunnskap om vold og overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne og deres hjelpebehov på bakgrunn av eksisterende forskning og rapporter, samt utarbeide forslag til tiltak for å styrke hjelpetilbudet til denne gruppen. Formålet med kunnskapsstudien har primært vært å skaffe en oversikt over omfanget av og den sosiale konteksten for overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne. I tillegg er det gjort rede for ulike teorier om hvorfor overgrep skjer mot denne gruppen. I den grad faglitteraturen har omhandlet hjelpebehov, er dette inkludert, samtidig som vi har sett på hva ulike kilder sier om dette tilbudet og om behovet for særskilte hjelpetiltak for denne gruppen.

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Overgrep%20mot%20kvinner%20med%20nedsatt%20funksjonsevne%20-%20en%20kunnskapsoversikt1.pdf>

2.6 VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Men voluntarily in treatment for violent behavior against a female partner: who are they? Violent behavior, childhood exposure to violence, mental health and treatment dropout

Ingunn Rangul Askeland, Universitet i Oslo, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Psykologisk Institutt, Oslo, 2015

For første gang er det gjennomført en større studie i Norge som beskriver menn som utøver vold mot partner. Ingunn Rangul Askeland viser at mange menn som utøver vold selv har vært utsatt for vold fra sine foreldre. Mange av mennene har store psykiske problemer.

Askeland har gjennomført en studie av menn som har søkt hjelp hos Alternativ til Vold (ATV). Mennene har oppsøkt behandling fordi de utøver fysisk, psykisk eller seksuell vold mot sin partner. Resultatene viser at volden ofte er grov. Nesten alle mennene forteller at de har brukt flere former for både fysisk og psykisk vold. Det er få som forteller om seksuell vold i parforholdet. Seks av ti menn har selv vært utsatt for vold eller vokst opp med vold mellom foreldrene. Mennene har i stor grad psykiske problemer. Syv av ti hadde minst en psykiatrisk diagnose i det de starter i behandling. Dessverre er det mange menn som ikke fullfører behandling. Det gjelder særlig yngre menn og de med en ikke-etnisk norsk bakgrunn. Askeland mener at bedre innsikt i hvordan en skal møte mennesker fra ulike kulturer kan ivareta flere i behandlingsprosessen. Voldsfeltet har i stor grad definert vold som et holdnings- og atferdsproblem og i et samfunnsmessig perspektiv er vold et kriminelt problem. Funnene i denne studien tyder på at vold i stor grad også er knyttet til en rekke underliggende psykiske problemer, ofte med bakgrunn i en oppvekst preget av vold. Samfunnet bør ta et felles ansvar for vold i nære relasjoner. Hvis andre voksne hadde gjort noe for å stoppe volden og sett disse mennene da de var barn, kunne mange vært hjulpet før de selv ble utøvere av vold. Resultatene fra studien gir også føringer for hva slags hjelp menn som utøver vold har behov for. Hjelp må baseres, ikke bare på kunnskap om vold, men også bygge på kompetanse om psykiske problemer og behandling. Særlig er det viktig med kunnskap om psykiske følger etter en oppvekst med vold. Behandlingstilbud må være tilgjengelig for alle uavhengig av bosted, kjønn, alder og ressurser. Dette er i tråd med WHO's deklarasjon om at vold er et stort folkehelseproblem og er et nasjonalt og offentlig ansvar.

<http://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/Askeland/presse.html>

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2015/hofso-kristin.html>

http://kilden.forskningsradet.no/c16878/publikasjon/vis.html?tid=91271&strukt_tid=16878

Innestengt eller utestengt? Norsk prostitusjonspolitikk og kampen mot menneskehandel

Synnøve Økland Jahnsen, Senter for Kvinne- og Kjønnforskning (SKOK), Universitetet i Bergen, 2014

I løpet av det siste tiåret har norske myndigheter utarbeidet fire handlingsplaner som på komplementerende vis er ment å oppfylle internasjonale konvensjoner gjennom samhandling og koordinering av innsatser og tiltak. Samtidig har politikere, samfunnsdebattanter og media vært delaktig i å skape økt bevissthet omkring menneskehandel. Mesteparten av denne oppmerksomheten har vært rettet mot å bekjempe prostitusjon og man kan si at det skarpe lyset mot en form for menneskehandel samtidig har stilt andre former i skyggen. Jahnsens avhandling retter et kritisk blikk mot endringer i norsk prostitusjonspolitikk og stiller seg spørrende til "modelltenkningen" som preger internasjonale prostitusjonsdebatter, der det ene lands tilnærming holdes frem mot det andre. Studien avdekker store variasjoner med hensyn til hvordan norsk prostitusjonspolitikk fortolkes og implementeres på lokalt nivå og illustrere med dette noen av de mange metodologiske grunnproblemene som preger menneskehandel som forskningsfelt.

<http://www.uib.no/nye-doktorgrader/78877/prostitusjon-og-menneskehandel>

Jenter som utøver vold. En empirisk studie av jenters erfaring med gjengaktivitet, familie og skolegang.

Ann-Cathrin Faldet, Institutt for spesialpedagogikk, Det Utdanningsvitenskapelig Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

Temaet i avhandlingen *Jenter som utøver vold. En empirisk studie av jenters erfaring med gjengaktivitet, familie og skolegang*, er erfaringer med og perspektiver på vold, vennskap, familie og skolegang hos unge jenter som utøver vold. Problemstillingene belyser: 1. Hvordan forstår jenter sin egen utøvelse av vold, og hvilke holdninger har de til voldsutøvelsen? 2. Hvordan rekrutteres jenter til jentegjenger som utøver vold? 3. Hva karakteriserer slike gjenger med hensyn til relasjoner mellom deltakerne, organisering og varighet? 4. Hvilken mening og verdi har gjengdeltagelsen for jentene?

Resultatene viser at jentenes vold sjelden er umotivert, og at deres voldshandlinger ofte kan oppleves som rasjonell fordi den både kan styrke og svekke relasjoner. Denne studien tyder på jenter som utøver vold har vært utsatt for flere risikofaktorer, og de opplever å mislykkes på arenaer hvor de fleste jenter lykkes; i familie, skole og venns-kapsrelasjoner. Jentene har framstått som motsetningsfylte, og historiene deres er på mange måter fylt av paradokser. Dette er jenter som er i trøbbel, og som *skaper* trøbbel. De kan benevnes som "plagede og krenkede jenter", og de plager og krenker andre. Dette er jenter som er *synlige* fordi de utagerer som de gjør, men samtidig har *de ikke blitt sett* av verken familie eller lærere for sine styrker og sårbarheter.

http://www.uv.uio.no/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/Host2013/sammendragdisputaser-host-2013/sammendrag_AnnCathrinFaldet-norsk.html

2.7 ETNICITET

Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper 2014

Olav Elgvin, Kristine Bue og Arne Backer Grønningsæter, Fafo-rapport 2014:49, Oslo, 2014

Hvordan er det å leve som lesbisk, homofil, bifil eller transperson i Norge når man har ikke-vestlig etnisk minoritetsbakgrunn? Denne rapporten tegner opp ulike erfaringer. Noen lever åpent og møter aksept for det, mens andre må bryte kontakten med sin familie. Mange synes det er vanskelig å komme inn i LHBT-miljøer som domineres av etnisk norske, der de ikke føler seg hjemme og kan møte fordommer. En del opplever ettervirkninger etter psykisk og fysisk vold. Mange er ensomme og synes det er vanskelig å finne en partner. Samtidig er det flere som synes livet som LHBT-person med minoritetsbakgrunn er uproblematisk. Rapporten er basert på feltarbeid og intervjuer blant LHBT-personer med ulik etnisk bakgrunn. Uten å dra vidtrekkende konklusjoner, kan det virke som om det i noen etniske grupper har blitt lettere å leve som lesbisk eller homofil de siste årene. Dette er en revidert utgave av rapporten, som går mer i dybden på årsakene til at noen møter aksept for sine livsvalg, mens andre ikke gjør det.

<http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/apne-rom-lukkede-rom-lhbt-i-etniske-minoritetsgrupper-2014>

Rurbane møter - Deltakelse og samhold blant ungdom og kvinner på Stovner

Olav Elgvin, Jon Rogstad og Sarah Fossen Sinnathamby, Fafo-rapport 2013:02

De siste to tiårene har det skjedd store demografiske endringer på Stovner. Nye mennesker har flyttet til området, mange av dem med minoritetsbakgrunn, mens andre har flyttet ut. Hvordan er det å vokse opp og leve på Stovner? Finnes det steder hvor mennesker med ulik etnisk bakgrunn kan møtes, og i tilfelle, hvordan fungerer disse møteplassene? I rapporten settes det et særlig søkelys på kvinner og ungdom. Analysene viser at det finnes segregerende krefter, samtidig som det er et sterkt sosialt lim som bidrar til å holde lokalsamfunnet sammen. Mange trives også svært godt på Stovner, mens andre gir uttrykk

for at de er bekymret for utviklingen. En utbredt opplevelse er likevel at Stovner har et ufortjent dårlig rykte.

<http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/rurbane-moter>

2.8 VÄLFÄRD

Velferdsstaten og familien. utfordringer og dilemmaer

Anne Lise Ellingsæter og Arnlaug Leira (red.), Gyldendal Akademisk, Oslo, 2004

Raske endringene i familiers hverdagspraksiser og innføring av betydelige familiepolitiske reformer i Norge på 1990-tallet har skapt behov for forskning som kan gi en bredere innsikt i forholdet mellom familieförändring og familiepolitikk. Denne antologien kopler sammen to forskningsfelt, familieförändring og velferdsstatsforskning. Boka presenterer ny empirisk kunnskap og nye analytiske innfallsvinkler. To sett av spørsmål belyses. For det første: Hvilke familiemønstre avtegner seg i Norge, hvilke av dem er gjort til tema for den offentlige politikken, og hvordan? For det andre: Hvilke utfordringer og dilemmaer skaper modernisering av familiemønstre for politikkutforming, ikke minst for politikken grenser? Familiepolitikken betydning for utøvelse av foreldreskap, for omsorg, økonomisk försörjelse og tidsorganisering, utgjör bokas empiriske hovedfokus. Ett annet sett av problemstillinger er knyttet til betydningen av velferdspolitikken familiemodeller for sosiale forskjeller i foreldreskap, for forhold mellom kjønn, sosiale klasser og etniske grupper.

<http://www.forskningsradet.no/prognett->

[vfo/Artikkel/Bokprosjekt_Velferdsstat_og_hverdagsliv_kontinuitet_og_brudd/1224698374304](http://www.forskningsradet.no/prognett-vfo/Artikkel/Bokprosjekt_Velferdsstat_og_hverdagsliv_kontinuitet_og_brudd/1224698374304)

Maktens samvittighet, Om politikk, styring og dilemmaer i velferdsstaten

Halvard Vike, Arne Brinchmann, Runar Bakken, Randi Kroken, Heidi Haukelien, Gyldendal akademisk, Oslo, 2002

Den norske velferdsstaten kjennetegnes av store ambisjoner. Kommunene, som skal gjennomføre de fleste av disse ambisjonene, møter stadig større kapasitetsproblemer. Statens gode hensikter er blitt deres største problem. Resultatet er økende misnøye med velferdsstatens virkemåte og ytelse. Hvorfor er det blitt slik? Det gis ofte inntrykk av at problemene er av praktisk art: manglende styring, dårlige politikere og lav effektivitet. Forfatterne av denne boken, som inngår i Makt- og demokratiutredningen, ser det helt annerledes. Det sentrale er etter deres syn misforholdet mellom ambisjonene og de ressursene som stilles til rådighet – et misforhold som skaper systematiske dilemmaer på flere områder og nivåer i velferdsstatens utøvende ledd. Dilemmaene skaper fundamentale styringsproblemer og krysspress blant lokalpolitikere og kommunalt ansatte. Resultatet er blitt at velferdsstaten har gjort seg avhengig av arbeidskraft som er villig til å strekke seg ekstra langt for å få endene til å møtes: sykepleiere, hjelpepleiere og andre – som kommer klientene nært inn på livet, og som ikke har samvittighet til at de skal lide unødige. De utgjör velferdsstatens mer eller mindre usynlige og ikke altfor godt betalte omsorgsreservoar, som trår til når budsjetter skjæres ned, ansvar fraskrives og dilemmaer desentraliseres. *Maktens samvittighet* er en instruktiv studie i på hvilken måte strukturell makt gjør seg gjeldende i lokal- og sosialpolitikk, og er basert på intervjuer med omsorgspersonell og politikere og på observasjon på møter i to ulike kommuner og et sykehus.

<http://www.gyldendal.no/Faglitteratur/Samfunnsfag/Statsvitenskap/Maktens-samvittighet>

<http://kjoenn.maktutredningen.no/publikasjoner/332>

2.9 ÖVRIGA OMRÅDEN

Ansvarlig seksualitet. Seksualundervisning i Norge 1935-1985

Kari H. Nordberg, Instituttet for Arkeologi, Konservering og Historie, Det Historiske Fakultet, Universitet i Oslo, 2014

Hva skal den oppvoksende generasjon få vite om seksualitet? Hva har vært målene med å snakke om seksualitet i skolen? Dette er spørsmål Kari H. Nordberg tar opp i sin avhandling som ser på hvordan ulike perspektiv på seksualitet har formet planene for skolens seksualundervisning. Nordberg viser hvordan forplantningslæren, som ble innført fra slutten av 1930-tallet, presenterte ensunnhetsfremmende seksualitet forankret i samtidens hygieniske tenkning. Forplantningsfunksjonen skulle betraktes nøytralt: «Stoffet er verken pent eller stygt, det ersant», het det i professor Mohrs lærerveiledning. Den sunnhetsfremmende seksualitet ble imidlertid kritisert fra kristelig hold etter krigen. Skolen burde presentere enfamiliefremmende seksualitet. I 1974 erstattes forplantningslæren av samlivslæren. Ungdoms seksualitet ble anerkjent og undervisningen ble forankret i en antiautoritær læreplan. Seksualiteten skulle være selvstyrt, skriver Nordberg. At seksualiteten kunne være frigjørende var et underliggende premiss, men selv om driftene skulle fram i lyset var det ifølge lærerveiledningen i samlivslære «forskjell på å fortrenge sine forestillinger om et seksualliv og å beherske det.» Nordbergs avhandling viser hvordan samlivslæren søkte å forme den oppvoksende generasjon slik at den kunne håndtere seksualiteten i en tid der kontrollmekanismene utenfor den enkelte var svakere enn før. Når det ikke var så klare regler og grenser for hva som var akseptabel seksualatferd ble det viktig å appellere til den enkeltes ansvarlighet, og å styre de unge til selv å ta ansvar for egen seksualitet.

<http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2014/nordberg.html>

Politikk for likestilling - NOU - Norges offentlige utredninger 2012: 15

Hovedmandatet for utredningen angir et sett av brede oppgaver. Utvalget skal utrede norsk likestillingspolitikk, analysere status, peke på utfordringer og dilemmaer, og komme med anbefalinger. Utredningen skal gjennomføres i et livsløps-, klasse- og etnisitetsperspektiv, og sammenhengen mellom perspektivene skal drøftes. Mandatet presiserer at likestilling skal forstås som kjønnslikestilling.

www.regjeringen.no/contentassets/dcf92db57c0542c1996b9f821b13ebbe/no/pdfs/nou201220120015000dddpdfs.pdf

2.10 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Stortingsmelding om likestilling.

Regjeringen ønsker en likestillingspolitikk som fjerner hindringer for kvinner og menns valgfrihet. Kvinner og menn skal ha like muligheter og rettigheter, og samfunnet skal legges til rette for at både gutter og jenter, kvinner og menn, kan gjøre bruk av mulighetene sine. Regjeringens mål er å styrke likestillingen. Det vil kreve en målrettet og langvarig innsats fra flere enn bare offentlige myndigheter.

Meldingen vil ta opp likestillingsutfordringer på sentrale områder som:

- oppvekst og utdanning
- arbeidsliv
- næringsliv og entreprenørskap
- helse
- vold

Problemstillinger for både kvinner og menn vil bli tatt opp i meldingen, og innvandreres utfordringer vil være gjennomgående.

Som en del av arbeidet med meldingen blir det arrangert innspillmøter knyttet til enkelte av områdene som skal omtales i meldingen. Med dette ønsker regjeringen å sikre god kontakt mot relevante aktører og få gode innspill til arbeidet med meldingen. Regjeringens mål er at alle skal ha like muligheter og frihet til å treffe egne valg. Regjeringen vil styrke likestillingen og skape et bedre diskrimineringsvern for alle. Regjeringen ønsker å sikre god kontakt mot relevante aktører og få gode innspill til arbeidet med meldingen. Som del av arbeidet har det blitt arrangert en rekke innspillmøter knyttet til områdene som skal omtales i meldingen. Innspillmøtene er nå gjennomført.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/likestilling-mellom-kjonna/bosetting-av-flyktninger/id2001447/>

Stortingsmelding om Familjepolitikk

Sentrale temaer i meldingen vil være:

- Trygge familier og godt foreldreskap
- Likestilt foreldreskap
- Valgfrihet og fleksibilitet
- Gode oppvekstvilkår
- Omsorgssvikt, vold og overgrep
- Barnefattigdom

Forrige familiemelding ble lagt frem av Bondevik II-regjeringen i 2003. Det tas sikte på å legge frem stortingsmelding om familiepolitikken våren 2016.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Varsler-familiemelding/id760715/>

Barn som lever i fattigdom Regjeringens strategi (2015 - 2017)

De fleste barn i Norge vokser opp i trygge familier med gode økonomiske vilkår. Samtidig er det familier som faller utenfor på grunn av dårlige levekår, svak økonomi eller begge deler. Dette rammer barna. Regjeringens mål er å skape muligheter for alle. Det sosiale sikkerhetsnettet skal styrkes, slik at flere løftes opp og færre faller utenfor. Mange barn og unge opplever at viktige hendelser i oppveksten – som barnebursdager og idrettsarrangementer – koster så mye at de holder seg utenfor. Noen unnlater å informere foreldrene av lojalitet eller bekymring for å skape konflikt om penger. Fattigdom er fortsatt forbundet med skam.

www.regjeringen.no/contentassets/ff601d1ab03d4f2dad1e86e706dc4fd3/barn-som-lever-i-fattigdom_g-1230-b.pdf

En god barndom varer livet ut - Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/bld_overgrep_web.pdf

2.11 LITTERATURFÖRTECKNING

BARN OCH UNGA

Organisering, effektivitet og rettssikkerhet Evaluering av Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker.

Evalueringsrapport utarbeidet av Oxford Research i samarbeid med Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) og Proba Samfunnsanalyse, 2015

www.regjeringen.no/contentassets/2213d0a428b54c1895f93f89b2d95a22/evaluering-av-fylkesnemndene-for-barnevern-og-sosiale-saker.pdf

For barna og samfunnet. Psykologi, barneoppdragelse og sosialpolitikk i Norge, ca. 1900 – 1975

Bjørnar Mortensen Vik, Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap (AHKR), Universitetet i Bergen, 2014

Unge mottakere av helserelaterte ytelser Fordelingen mellom offentlig og familiebasert forsørgelse av unge NEET

Anne Skevik Grødem, Roy A. Nielsen og Anne Hege Strand, Fafo-rapport 2014:37

www.regjeringen.no/contentassets/0c9ea41ea2104d3ca18b119303ee6772/unge_mottakere_av_helserelaterte_ytelser_fafo_rapport_2014_37.pdf

Domesticating the Disney Tween Machine. Norwegian Tweens Enacting Age and Everyday Life

Ingvild Kvale Sørensen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det humanistiske fakultet, 2014

Hva betyr livet i barnehagen for barn under tre år? En forskningsoversikt

Elisabeth Bjørnstad og Ingrid Pramling Samuelsson (red.) Berit Bae, Lars Gulbrandsen, Jan-Erik Johansson, Hege Løberg og Ellen Os, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012

Listening to Shy Voices'. Shyness as an Emotional and Behavioral Problem in the Context of School

Ingrid Lund, Universitetet i Stavanger, 2010

Self-reported bullying and victimisation at school: Prevalence, overlap and psychosocial adjustment

HEMIL-senteret, Det Psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2010

http://www.uib.no/info/dr_grad/2010/Solberg_MonaElin.html

Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær

NOU: Norges offentlige utredninger 2008: 9, Oslo 2008

Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge

Hannah Helseth, Høgskolen i Nesna, 2007. På oppdrag av Utdanningsdirektoratet og Høgskolen i Nesna.

ÄLDRE

Ageing and Employment Policies: Norway 2013 Working Better with Age

OECD, 2013

www.regjeringen.no/globalassets/upload/ad/publikasjoner/rapporter/2013/ageingandemploymenttoecd.pdf

FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Med staten i ryggen – institusjonelle rammebetingelser og unge voksnes overveielser om å få barn

Eirin Pedersen, Universitetet i Oslo, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, 2014

Teen Fertility and Family Planning

Eirin Mølland, Institutt for samfunnsøkonomi ved Norges Handelshøyskole, Bergen, 2014

Modern Men A Norwegian 30-Year Longitudinal Study of Intergenerational Transmission and Social Change

Margunn Bjørnholt, Örebro University, Örebro Studies in Gender Research 3, Örebro, 2014

Når margin blir mainstream. Forhandlinger av ekteskap, foreldreskap og slektskap i mediene

Unn Conradi Andersen, Universitet i Oslo, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, 2014

Forerunners for change: Work and motherhood among second generation immigrants in Norway

Marjan Nadim, Universitetet i Oslo, Institutt for Samfunnsforskning, 2014

Early Father-Child Interaction in a Father-Friendly Context: Gender Differences, Child Outcomes, and Protective Factors related to Fathers' Parenting Behaviors with One-year-olds

Kristin Berg Nordahl, Det Psykologiske Fakultet, Universitetet i Oslo, 2014

<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/nordahl2014.pdf>

The transition to parenthood – couple relationships put to the test

Øystein Mortensen, Universitetet i Bergen, 2013

Generasjonsbånd. Kvinner og menns familierelasjoner i aldrende samfunn

Katharina Herlofson, Høgskolen i Oslo og Akershus, Senter for velferds- og arbeidslivsforskning, NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring og Universitetet i Oslo, 2013

Living happily: Exploring the role of close relationships, having a child, and life stressors on stability and change in life satisfaction

Gunvor Marie Dyrdal, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2012

Omsorgen for barna i velferdsstaten

Nina Drange, Universitetet i Stavanger, 2012

Planlagte lesbiske familier — kontroverser og kunnskap

Familiereettslige spørsmål i lys av samfunnsdebatten

Sigrun Saur Stiklestad, Fakultet for Samfunnsvitenskap og Teknologiledelse, NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, 2012

Familieplanlegging – bak tallene. Fortellinger om reproduksjon i det flerkulturelle Norge

Guro Korsnes Kristensen, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, 2011

<http://forskning.no/innvandring-barn-og-ungdom-samliv/2011/11/stereotypier-star-fall>

Foreldreskap i småbarnsfamilien: Klassekultur og sosial reproduksjon

Kari Stefansen ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2011

Combining employment and child care: The subjective well-being of single women in Scandinavia and Southern Europe

Torill Bull, HEMIL-senteret, Psykologisk Fakultet, Universitetet i Bergen, 2011

The drift away from marriage. Implications for children's family lives and future welfare

Anne Reneflot, Økonomisk institutt, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2010

<http://www.sv.uio.no/econ/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/p-s/reneflot-anne.html>

Likestilling i frihetens tid. En kritisk analyse av den norske familiepolitikken og dens likestillingsprosjekt

Elin Birgitte Ljunggren, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Fakulteten for samfunnsvitenskap, NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, Trondheim, 2010

En stille revolusjon: Det moderne samboerskapet i Norge

Turid Noack, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2010

<http://www.sv.uio.no/iss/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2010/noack.html>

Mødre og fedre i møte med karrierelogikkens spilleregler Hva skjer med høyt utdannede kvinners og menns karriere- og familietilpasning når de får barn? Og hvordan kan tilpasningene forklares?

Sigtona Halrynjo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo 2010

Whether, When and With Whom? Socioeconomic Inequalities in Marriage and Cohabitation in Norway

Kenneth Aarskaug Wiik, Department of Sociology and Human Geography Faculty of Social Sciences, University of Oslo, 2010

Subjective well-being in the second half of life: The influence of family and household resources

Thomas Hansen, Senter for velferds- og arbeidslivsforskning, NOVA - Velferdsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2010

Farskap og annen morskap - Fastsettelse og endring av foreldreskap

NOU: Norges offentlige utredninger 2009: 5, Oslo 2009

Likestilling og livskvalitet

Øystein Gullvåg Holter, Cathrine Egeland og Helge Svare, AFI rapport 1/2008

Prinsipper og levd liv - Samtaler om og oppfatninger av relasjonen mellom mor og barn i en barnevernkontekst

Solveig Botnen Eide, teologisk fakultet, Universitetet i Oslo, 2007

Menn skaper rom for foreldreskap og familie : farskapets betingelser i en heteronormativ kultur

Arnfinn J. Andersen, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, [Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse](#), NTNU - Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, Trondheim, 2003

Fra relasjonelt til individualisert alenemoderskap. En studie av alenemødre som omsorgsarbeidere, lønnsarbeidere og klienter i velferdsstaten

Liv Johanne Syltevi, Senter for samfunnsforskning, Universitetet i Bergen, 1996

FUNKTIONSHINDER

Sterkere rettigheter for mennesker med utviklingshemming

Mandat for offentlig utvalg om grunnleggende rettigheter til mennesker med utviklingshemming 2014

www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/funksjonshemmede/mandat_249481.pdf

VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Preventing human trafficking

Anette Brunovskis and Rebecca Surtees, Fafo-report 2015:22, Oslo, 2015

'Pornografi er teori, voldtekt er praksis': Kvinnekamp mot voldtekt og pornografi i Frankrike og Norge ca. 1970-1985

Trine Rogg Korsvik, Institutt for Arkeologi, Konservering och Historie, Det Humanistiske Fakultet, Universitetet i Oslo, 2013

<http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2014/korsvik.html>

Mellom makt og avmakt: om unge menn, tvangsektenskap, vold og kontroll

Anja Bredal, Institutt for samfunnsforskning, Oslo, 2011

Forebyggende tiltak rettet mot gutters og yngre menns kjærestevold
Rapport fra Reform – ressurscenter for menn, 2011

Fra ord til handling Bekjempelse av voldtekt krever handling
NOU - Norges offentlige utredninger 2008: 4, Oslo 2008

Menneskehandelens ofre – fra utnytting til myndiggjøring. Evaluering av ROSA-prosjektet
Linda Dyrli og Berit Berg, NTNU Samfunnsforskning AS, 2008

An Interactional Perspective of Intimate Partner Violence: An In-depth Semi-structured Interview of a Representative Sample of Help-seeking Women
Solveig Karin Bø Vatnar og Stål Bjørkly, Journal of Family Violence, May 2008, Volume 23, Issue 4, pp 265-279

Quality of life among women who have experienced intimate partner violence. A one year follow-up study among women at Norwegian women's shelters
Kjersti Alsaker, Institutt for samfunnsmedisinske fag (ISF), Universitetet i Bergen, 2008

Volden, horen og vennskapet. En kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold
Sidsel Natland, Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, Universitetet i Bergen, 2007

Retten til et liv uten vold — Menns vold mot kvinner i nære relasjoner
NOU - Norges offentlige utredninger 2003: 31, Oslo 2003

Mellomromserfaringer : en analyse av kvinners frykt for seksualisert vold
Anne Britt Flemmen, Institutt for sosiologi, Samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Tromsø, 1999

ETNICITET

Forskning om velferdspolitik og omsorgsordninger i et likestillingsperspektiv
En kunnskapskartlegging

Nina Berven og Bodil Ravneberg, Uni Rokkan rapport nr 7 – 2012
http://cms.uni.no/media/manual_upload/306_notat_7_2012_berven_og_ravneberg.pdf [adobe acrobat pro.pdf](#)

VÄLFÄRD

Den norske velferdsstaten
Hatland, Aksel, Stein Kuhnle og Tor Inge Romøren (red.), Gyldendal Akademisk, Oslo, 2011

Omsorgens pris. Kjønn, makt og marked i velferdsstaten
Lise Widding Isaksen, Gyldendal Akademisk, Oslo, 2003

ÖVRIGA

Between Exhausting Sports and Swinging Rhythm: An Inquiry into Medical Knowledge Production About Women's Sports and Women's Gymnastics in Norway, Denmark and Germany in the Interwar Years
Kerstin Bornholdt ved Institutt for arkeologi, konservering og historie, Det Humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo, 2011

Sporting Sex/uality: Doing Sex and Sexuality in a Norwegian Sports Context
Heidi Eng, Norges Idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag, 2003

Mannlighetens muligheter og begrensninger : en analyse av foranderlighet og uforanderlighet i utforming av mannlighet
Hanne Elisabeth Falch, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitet i Oslo, 2001

E. SVERIGE

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om hälsa och jämställdhet 1995-2015:

I Sverige har forskning kring hälsa och jämställdhet fokuserat mycket på vård på lika villkor och (o)jämställdhet i hälsa och vård. År 2012 etablerades *Kunskapscentrum för Jämställd vård* och det har skapat forskning och rapporter kring kvinnors och mäns hälsa, det finns bl.a. en rapport om vilken typ av medicin som kvinnor och män får för behandling av förhöjt blodtryck. Det finns mycket forskning kring våld mot kvinnor, män och barn. *Nationellt centrum för kvinnofrid* vid Uppsala universitet har gjort en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. På centrets hemsida finns publikationer och rapporter om forskning kring mäns våld mot kvinnor. Forskning har också fokuserat på kvinnors hälsa i arbetslivet, förlossningsrelaterad rädsla, om genus i missbruks- och beroendevård, idrott och hälsa, autism och kön och kvinnor och män och alkoholberoende.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

1.1 HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Vård på lika villkor - ett lärandeprojekt

Arbetsätt och metoder för en mer jämlik första linjens vård, Sveriges Kommuner och Landsting, 2014

Den vård som erbjuds ska hålla hög kvalitet, vara säker, tillgänglig och utföras kostnadseffektivt. Vården ska ges efter behov och den ska vara jämlik för både kvinnor och män, flickor och pojkar, utrikes födda och inrikes födda oavsett ålder, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, bostadsort, etnisk tillhörighet, utbildning och ekonomiska förutsättningar. Den vård som erbjuds ska i möjligaste mån utformas med utgångspunkt i den enskilda patientens behov och önskemål.

Rapporten redovisar lärandeprojektet *Vård på lika villkor*, en överenskommelse mellan SKL och staten 2011 - 2014. Syftet med projektet har varit att öka jämlikheten i första linjens vård genom att testa, utveckla och identifiera effektiva arbetsätt och metoder. I detta förbättringsarbete har sju vårdverksamheter medverkat. Det har skett förbättringar inom projektets samtliga målområden. Genom en kombination av värdegrundsarbete och mätningar har deltagarna hittat nya metoder och arbetsätt för att nå de som inte nås av vården idag, för att kommunicera så att alla förstår och ge ett bättre bemötande. De har även normkritiskt granskat traditionella arbetsätt.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/824/1/vard_pa_lika_villkar.pdf

Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), NCK-rapport 2014:1

10 000 kvinnor och 10 000 män i åldern 18-74 år har inbjudits att svara på frågor om sina erfarenheter av sexuellt, fysiskt och psykiskt våld i barndomen, tonåren och vuxenlivet. De fick också frågor om sin nuvarande hälsa och livssituation. Resultaten i den första rapporten ger en aktuell och allsidig bild av kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa senare i livet.

<http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Publikationer/S%C3%B6k+publikationer/?id=1088&librisId=&swepubId=>

Ingen kvalitet i vården utan jämlikhet!

Lena Gunnarsson, Kunskapscentrum för Jämlik vård (KJV), Västra Götalandsregionen (VGR), Regionkansliet, Hälso- och sjukvårdsavdelningen, 2013

2009 tog politikerna i Västra Götalandsregionen beslutet att starta *Kunskapscentrum för Jämställd vård* (KJV). Sveriges första! 2012 togs ett nytt beslut. KJV skulle nu bli Kunskapscentrum för Jämlik vård. Uppdraget växte och vi blev större men egentligen var det inte några stora kliv vi tog – vi hade hela tiden jobbat med ett flerdimensionellt synsätt när vi jobbade med jämställdhet. Fast det är klart, lite mer att göra blev det förstås. Vårt uppdrag omfattar kunskapsbildning, kunskapsförmedling, integrering av jämlik vård i befintliga ledningssystem, uppföljning, forskning och verksamhetsutveckling avseende de

olika dimensionerna av jämlik hälso- och sjukvård. VGR är – hittills – ensamma i Sverige om att ha ett Kunskapscentrum för Jämlik vård. Tyvärr. Okunskapen om ojämlik vård är stor och många vet inte heller vad jämlik vård i praktiken innebär. De flesta pratar inte heller om kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och jämlik vård i samma mening. Det gör vi eftersom jämlik vård är en kvalitetsfråga! I det här magasinet beskriver vi hur vi, genom att ta avstamp i vårt uppdrag, på olika sätt arbetat med att göra vården mer jämlik. Ni som läser kanske är kliniker, politiker eller tjänstemän. Vi vänder oss till er som arbetar på alla nivåer inom hälso- och sjukvården eftersom vi vet att ni är nyfiken på HUR. Hur kan vi arbeta för att göra hälso- och sjukvården jämlik? Hur blir vården en vård för alla?

http://jamlikvard.vgregion.se/upload/Regionkanslierna/HSA/Kunskapscentrum%20%C3%B6r%20J%C3%A4mlik%20v%C3%A5rd/Publikationer/1/magasin_vgr_2013.pdf

Läs flere publikationer från KJV:

http://jamlikvard.vgregion.se/sv/Regionkansliet/Halso--och-sjukvardsavdelningen/Kunskapscentrum-for-Jamlik-varld/jamlik_varld/Publikationer/

Koll på jämlikhet i vårdens dokument: Dokumentanalys och skrivhjälp

Ett verktyg i två delar som identifierar ojämlikheter, normer och föreställningar i texter och bilder. En produkt framtagen av Kunskapscentrum för Jämlik vård, KJV Hälso- och sjukvårdsavdelningen Västra Götalandsregionen, 2013.

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/817/1/koll%20p%C3%A5%20j%C3%A4mlikhet%20i%20v%C3%A5rdens.pdf>

1.2 HÄLSA OCH MÄN

An Unequal Chance to Parent: Examples on Support Fathers Receive from the Swedish Child Health Field

Michael B.Wells, Uppsala universitet, Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, 2015

Father involvement benefits children, mothers, and themselves in a number of ways. Swedish legislation and Swedish society have promoted father involvement. At the same time, the Swedish child health field has also unequivocally states that both parents should feel welcomed and supported within that sphere. Despite these statements and policies, fathers feel neglected and invisible within and throughout the Swedish child health field, which includes prenatal clinics, birth and labor wards, postnatal clinics, child health centers, and parent support programs. Less is known however about the factors that influence father involvement in the child health centers, especially from the child health nurses' perspective and the influence of the built environment. Additionally, parent support programs are another way through which parents receive support regarding their young child's mental health, but very little research has focused on why fathers participate or the thoughts parents have regarding their participation, especially within a Swedish context.

<http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A793891&dswid=-5965>

Maskulinitetskonstruktion och könssegregering i sjukvård – manliga sjuksköterskor och hegemonisk maskulinitet

Hans Robertsson, Arbetslivsinstitutet, Arbetsliv i omvandling, 2002:11, 2002

Det övergripande syftet med studien är att öka kunskapen om könssegregeringsprocesser. Sådan kunskap är grundläggande för att minska könssegregeringen på arbetsmarknaden, vilket är ett viktigt jämställdhetsmål motiverat utifrån krav på lika rättigheter för kvinnor och män. För att studera och få kunskap om könssegregeringen behövs ett konkret sammanhang där aktörer och processer kan studeras (Gonäs 2001). Ett sådant sammanhang är sjukvården, som är en starkt könssegregerad sektor i arbetslivet med tydligt könsmärkta yrken. Denna sektor har därför valts för studien, och inom denna sektor särskilt sjuksköterskeyrket och manliga sjuksköterskor. Manliga sjuksköterskor bryter mot traditionella föreställningar om sjuksköterskeyrket liksom mot traditionella föreställningar om maskulinitet, vilket medför att processerna blir synliggjorda och tydligare.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/370/1/robertsson_mon1.pdf

1.3 HÄLSA OCH KVINNOR

Tonårsflickors hälsa: att stödja och stärka

Margaretha Larsson, Linnéuniversitetet. Inst. för vårdvetenskap, Växjö, 2014

Resultatet visar att för tonårsflickor innebär att må bra att vistas i miljöer där de kan känna att livet är meningsfullt tillsammans med andra, där de kan uppleva gemenskap, tillåts växa som människor och utveckla självkänedom. Dessutom behöver de kunna balansera utmaningar och hantera det dagliga livet trots att vardagslivet kan präglas av en känslomässig berg- och dalbana. När de känner sig sedda på ett sätt som utgår från tonårsflickans levda situation och sammanhang, då kan tonårsflickorna må bra.

Att stödja och stärka tonårsflickors hälsa handlar om att det finns tillitsfulla relationer med en ömsesidig vilja och intresse för att mötas. Att föräldrar anpassar sitt föräldraskap i takt med flickans utveckling och behov. Dessutom att föräldrar och skolsköterskor stödjer en hälsosam livsrytm där tonårsflickorna kan få hjälp och stöd för att kunna hantera det dagliga livet samt att med hjälp av reflektion sträva efter en positiv rörelse som ger livskraft.

<http://lnu.se/om-lnu/1.104832/att-stodja-och-starka-tonarsflickors-halsa>

Perspektiv på kvinnors hälsa i arbetslivet

Sandmark, Hélène (red.), Studentlitteratur, Lund, 2011

Den könsuppdelade arbetsmarknaden i Sverige betyder lägre löner för kvinnor och mer deltid. Kvinnor har en större total arbetsbörda med både betalt och obetalt arbete, eftersom de fortfarande utför mer av det obetalda arbetet i hemmet och med barnen. Antologin ger också den officiella statistiken om den svenska arbetsmarknaden i ett könsperspektiv och visar hur det hälsofrämjande arbetslivet ser ut. Riskfaktorer för långtidssjukskrivning hos kvinnor i befolkningen och i karriäryrken lyfts fram i boken, liksom förutsättningarna för en hållbar arbetsförmåga över tid. Faktorer som påverkar invandrade kvinnors hälsa i arbetslivet i perspektiven av kön och etnicitet visas också.

<http://www.jamstall.nu/jamda/#/post/1/623>

1.4 REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Violence against women in the childbearing period: women's and men's experiences

Håland, Kristin, Göteborgs Universitet. Inst. för vårdvetenskap och hälsa, Kvinnors och barns hälsa, 2014

Barn som föds i familjer med våldsproblematik riskerar negativa hälsokonsekvenser både på kort och lång sikt. Mödravården bör därför bli bättre på att uppmärksamma gravida kvinnor som är utsatta för våld i relationen. Även män som utövar våld efterfrågar hjälp och stöd. Det visar forskare vid Sahlgrenska akademien som intervjuat 17 män och kvinnor om våld under graviditeten. Tidigare studier har visat att omkring var femte gravid kvinna i Sverige är utsatt för våld i hemmet. Ändå är kunskapen om våld mot gravida och vilket stöd de efterfrågar och behöver mycket bristfällig. Håland har djup-intervjuat sju norska kvinnor som varit utsatta för våld av sin partner under graviditeten, samt tio norska män som utövat våld mot sin gravida partner.

<http://www.gu.se/omuniversitetet/aktuellt/nyheter/detalj/modravarden-bor-gora-mer-for-att-upptacka-vald-mot-gravida.cid1221640>

Förlossningsrelaterad rädsla: en studie av kvinnors och mäns erfarenheter

Carola Eriksson, Umeå universitet, Medicinsk fakultet, Folkhälsa och klinisk medicin, Umeå University medical dissertations 1059, 2006

På senare år har kvinnors rädsla inför förlossning diskuterats i både forskningen och vården. Studier har beskrivit rädslans innehåll, orsaker samt medicinska och psykosociala konsekvenser. Vad den kan innebära i det vardagliga livet är mindre uppmärksammat. Inte heller har mäns rädsla inför förlossning rönt något större vetenskapligt intresse. Dessa områden står i fokus för avhandlingen, som är den andra som producerats inom ramen för Nationella genusforskarskolan vid Umeå universitet.

<http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A144898&dsid=9878>

1.5 SEXUELLT UTNYTTJANDE

Abused Women : Health, Somatization, and Posttraumatic Stress

Lotta Samelius, Linköpings universitet, Institutionen för klinisk och experimentell medicin, Genus och medicin. Linköpings universitet, Hälsouniversitetet. Institutionen för molekylär och klinisk medicin, 2007

The aims of this thesis were to estimate the lifetime prevalence of physical, sexual, and psychological abuse in a random population-based sample of women aged 18-60 years; to estimate current suffering thereof; and to investigate associations between abuse and health problems, more specifically to study abuse related variables associated with somatization and PTSD, respectively.

The present thesis demonstrates that even a low magnitude of abuse is associated with health problems. It also shows that a majority of the abused women, when investigating lifetime history of abuse, reported current suffering thereof, which warrants considering abuse an important societal problem.

<http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:23661/FULLTEXT01.pdf>

Girls on the verge of exploding?: voices of sexual abuse, agency and sexuality at a youth detention home

Carolina Överlien, Linköping universitet, Inst. för tema, Tema barn, Linköping studies in arts and science 301, 2004

Boys and young men outnumber girls and young women at youth detention homes in Sweden. Young women placed at these institutions have to survive in a boys' world where treatment, facilities and staff are focused on and trained to treat boys. The institutions are not adapted to the special needs of young women (Robinson, 1994, Andersson, 2000). In response to the growing number of young women taken into compulsory care today, there are now five youth detention homes in Sweden for girls and young women only. Since the number of women taken into compulsory care is increasing there is an increasing need for knowledge about how to treat them. We know little about the young women's own thoughts and feelings, since research studies where the young women's own voices are expressed are rare. We also have limited knowledge of the problems and dilemmas the staff have to face in their capacity as caretakers. Another issue that has been neglected too long, concealed by closed doors, and surrounded by silence and taboos is the issue of sexual abuse. Few societal problems generate such strong emotional feelings and responses as sexual abuse, and in particular childhood sexual abuse and incest. Since the staff members at youth detention homes for girls meet victims of abuse, they are forced to confront the issue of sexual abuse. Meeting victims of childhood sexual abuse and listening to their stories forces the listeners to confront their own childhoods and perhaps feelings of vulnerability.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:20767/FULLTEXT01.pdf>

1.6 ALKOHOL OCH DROGER

Genus i missbruks- och beroendevård En kvalitativ studie om hur behandlingspersonalen beskriver män och kvinnor i missbruk och behandling

Susanna Kaaling, Minela Mahmutovic och Marte Moen, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete, 2015

Över 400 000 personer i Sverige lever med ett beroende eller missbruk av alkohol, narkotika eller läkemedel. Samtidigt som några behandlingshem riktar sig till enbart kvinnor eller män, arbetar andra med bägge. Syftet med denna studie är att utifrån ett genusperspektiv ta reda på hur behandlingspersonalen uppfattar skillnader i missbruk beroende på könstillhörighet samt vilka problemområden som kan framkomma i behandlingen beroende på behandlingshemmets könsinriktning. Hur personalen gör kön i berättelser om klienter och behandling är en av frågeställningarna i studien. Detta är en kvalitativ studie där åtta intervjuer med behandlingspersonal från sex olika behandlingshem har genomförts. Resultatet visar att behandlingspersonalen uppfattar att kvinnor och män möter olika sociala problematik och annan problematik i sitt missbruk. De beskriver hur kvinnor i missbruk prostituerar sig, känner större skam och skuld över sitt missbruk och hur de ingår i destruktiva relationer. När det gäller män är det kriminaliteten som är i fokus. När det gäller vilka problemområden som personalen möter i behandlingstalas det mestadels om träning i behandling, betydelsen av personalens könstillhörighet i behandling samt föräldraskap i behandling. Hur personalen gör kön har varit genomgående fokus i studien, hur personalen bland annat tydliggör skillnaden mellan män och kvinnor i missbruk genom att tillskriva kännetecken för vad som är kvinnligt och manligt.

<http://www.uppsatser.se/uppsats/8defa955a1/>

<http://mdh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A791379&dsid=9013>

Personality and alcohol-related problems: epidemiological findings including gender identity, anxiety and depression in women

Anette Östlund, Göteborgs universitet, Avd. för socialmedicin, 2006

The overall aim of this thesis was to study associations between personality, gender identity and ADA in women. Specific aims were to analyse associations between personality traits and ADA and the co-occurring disorders depression and anxiety, treatment for ADA, and stability in and change of personality traits related to changes in psychiatric diagnoses in a general population sample.

<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/16733>

1.7 MENTAL HÄLSA

En kunskapsöversikt av köns- och genuskillnader vid psykostillstånd och psykosvård

Ellinor Tengelin, Kunskapscentrum för Jämlik vård, Hälso- och sjukvårdsavdelningen Västra Götalandsregionen, 2012

Kunskapsöversikten syftar till att beskriva aktuell köns- och genusforskning om psykosvård och psykostillstånd. Forskningen om könsskillnader visar att män insjuknar tidigare i livet än vad kvinnor gör. Eftersom mäns dödlighet efter insjuknande är högre än kvinnors, och kvinnor har en högre sjukdomsincidens i äldre åldersgrupper, är den totala förekomsten i befolkningen lika mellan könen.

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/849/1/K%C3%B6ns->

[%20och%20genuskillnader%20vid%20psykostillst%C3%A5nd%20och%20psykosv%C3%A5rd.pdf](http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/849/1/K%C3%B6ns-%20och%20genuskillnader%20vid%20psykostillst%C3%A5nd%20och%20psykosv%C3%A5rd.pdf)

“An equal share, that’s my medicine”. Work, gender relations and mental illness in a Swedish context

Lisa Harryson, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Allmänmedicin. Umeå universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Umeå centrum för genusstudier (UCGS) Umeå, 2013

Kvinnor och män i Sverige yrkesarbetar i nästan samma sträckning, men återfinns i olika yrken och positioner på arbetsmarknaden. Samtidigt utför kvinnor merparten av det obetalda arbetet i hemmet. Könade orättvisor i dessa avseenden innebär att kvinnor och män utsätts för olika arbetsmiljöer och ansvarsområden, vilket kan medföra könade hälsokonsekvenser. Dock är det få folkhälsovetenskapliga studier om obetalt arbete i hemmet och hälsa som inkluderar både kvinnor och män. Det är också en brist på kvalitativa studier som undersöker individers upplevelser av det obetalda arbetet i hemmet och psykisk hälsa. På arbetsplatsnivå har det gjorts få försök att analysera hur olika dimensioner av jämställdhet på arbetsplatser är relaterade till hälsostatus, och det är en brist på studier med en kontextuell metod som tar hänsyn till hur flera olika variabler samspelar.

<http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A610895&dswid=9722>

Traditional Bullying and Cyberbullying among Swedish Adolescents : Gender differences and associations with mental health

Linda Beckman, Karlstads universitet, Fakulteten för hälsa, natur- och teknikvetenskap (from 2013), Institutionen för hälsovetenskaper, Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa, Karlstad University studies ; 2013:31, Karlstad, 2013

The aim of the thesis is to study the differences between traditional bullying and cyberbullying among adolescents, focusing on gender, psychosomatic problems, and disability, and to gain insight into health staff's experience of bullying in schools. The results show that some adolescents are more likely to experience higher levels of psychosomatic health problems than others. They also show that some adolescents are more likely to be involved in bullying, either as victims, bullies or bully-victims. This thesis also discusses contextual and individual approaches adopted by schools in preventing bullying.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:639930/FULLTEXT01.pdf>

1.8 ÖVRIGA OMRÅDEN

Om ingen pratar om det behöver det inte hanteras : hur ter sig livet för Gotlands hbtq-personer?

RFSL Gotland, Länsstyrelsen Gotlands län och Region Gotland, Visby, 2014

Uppdraget att arbeta med hbtq-personers hälsoläge är väl förankrat i nationella politiska visioner. Regeringen lanserade i januari 2014 "En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck". Där fastslås målet att "Sverige ska vara ett öppet och fritt samhälle där alla människor ska ha samma möjlighet att förverkliga sin fulla potential utan att hållas tillbaka av fördomar och diskriminering" (Sid 3, Regeringskansliet 2014). Vid regeringsskiftet i oktober 2014 deklarerade den blivande statsministern i Regeringsförklaringen att "Hämmande könsroller och strukturer ska bekämpas" samt att "Rasismen och fördomarna i vårt samhälle begränsar människors liv. De skapar hinder och murar. De reducerar oss till vår hudfärg, vår sexuella läggning eller könsidentitet, vår religion eller vårt ursprung." Hbtq-personers sämre hälsoläge nämndes också och en kommission för jämlik hälsa kommer att tillsättas. Således finns ett nationellt uppdrag att arbeta för hbtq-personers hälsa och rättigheter oavsett politisk färg på regering.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/897/1/kartl%C3%A4ggning_gotland.pdf

Genusperspektiv på vårdvetenskap

Ann Öhman, Högskoleverket 2009

Har det betydelse om patienten är man eller kvinna? Får män och kvinnor samma bemötande i hälso- och sjukvården? Är vissa hälsoproblem mer eller mindre förknippade med män respektive kvinnor? Har kvinnors och mäns levnadsvillkor betydelse för utvecklingen av olika hälsoproblem? Hur vet en barnmorska ifall den gravida kvinnan är utsatt för våld av sin partner? Har skolsköterskor verktyg att analysera genusrelationer i skolan och deras betydelse för tjejers och killars hälsa? Har kön betydelse för hur yrkesutvecklingen ser ut inom det vårdvetenskapliga yrkesområdet? Hur ser rehabiliteringen ut för kvinnor respektive män? Finns det skäl att tro att de teorier som används inom vårdvetenskap inte har tagit hänsyn till kön och genus? Frågorna har stor relevans för hur vi uppfattar och förhåller oss till både forskning, utbildning och praktiskt yrkesutövande inom det vårdvetenskapliga området. Genus och kön är viktiga analytiska kategorier som har stor betydelse för hur vi tänker om människor, hur vi behandlar patienter och hur undervisning och forskning inom hälso och sjukvården sker.

[www.uk-ambetet.se/download/18.3f830234146aebb94892ac/1404197607040/isbn_71-2+Genusperspektiv+på+vårdvetenskap+\(2009\).pdf](http://www.uk-ambetet.se/download/18.3f830234146aebb94892ac/1404197607040/isbn_71-2+Genusperspektiv+på+vårdvetenskap+(2009).pdf)

1.9 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro

Regeringen har identifierat sju områden som behöver utvecklas och där åtgärder behöver vidtas under mandatperioden för att öka hälsan i samhället, bryta den negativa utvecklingen och stabilisera sjukfrånvaron. Det är avgörande att alla berörda aktörer ger sjukfrånvaron den prioritet frågan både kräver och förtjänar.

Sedan år 2010 har sjukpenningtalet ökat med nästan 70 procent samtidigt som utgifterna för sjukpenningen ökat med 12 miljarder mellan år 2010 och år 2014. Det är en allvarlig utveckling som måste brytas. Programmet presenterades 24.9.2015.

Åtgärdsprogrammets sju punkter:

- Ökad jämställdhet
- Bättre arbetsmiljö
- Bättre ta tillvara människors arbetsförmåga
- Åtgärder för rehabilitering, anpassning och omställning
- Anpassning av primärvårdens verksamhet för personer med psykisk ohälsa och långvarig smärta
- Ökade kunskaper om sjukskrivningspraxis och sjukskrivningsprocessen
- Bättre förutsättningar för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete

<http://www.regeringen.se/rapporter/2015/09/atgardsprogram-for-okad-halsa-och-minskad-sjukfranvaro/>

En kommission för jämlik hälsa

En kommission för jämlik hälsa har inrättats som senast den 31 maj 2017 ska lämna en rapport med förslag som kan bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar. Regeringen har utsett professor Olle Lundberg att leda denna kommission som även aviserades i regeringsförklaringen. Kommissionens huvudsakliga fokus ska vara hälsoskillnader mellan olika socioekonomiska grupper i samhället och därutöver ska hälsoskillnader mellan könen genomgående uppmärksammas i kommissionens arbete. Till grund för kommissionens uppdrag ligger regeringens mål om att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation. Kommissionen ska även vara uppmärksam på andra hälsoskillnader i samhället, till exempel mellan personer med funktionsnedsättning, hbtq-personer, personer med utländsk bakgrund, personer som tillhör nationella minoriteter och den övriga befolkningen. Även hälsoskillnader mellan dem som förvärvsarbetar och dem som står utanför arbetslivet ska beaktas.

<http://www.regeringen.se/artiklar/2015/06/en-kommission-for-jamlik-halsa/>

Handlingsplan för en jämställd vård och behandling

Statens institutionsstyrelse (SIS), 2008

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/404/1/behandling.pdf>

1.10 LITTERATURFÖRTECKNING

HÄLSA, SJUKDOM, TRIVSEL OCH KÖN

Use of pornography and its associations with sexual experiences, lifestyles and health among adolescents

Mattebo, Magdalena, Uppsala universitet, Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, 2014

Indikatorer för jämställd hälsa och vård - 17 indikatorer inom hälso- och sjukvården

Anke Samulowitz, Kunskapscentrum för Jämlik vård, KJV Hälso- och sjukvårdsavdelningen Västra Götalandsregionen, 2014

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/848/1/Indikatorer%C3%B6r%C3%A4mst%C3%A4lld%C3%A4ls%C3%A4sa%C3%A4och%C3%A4rd.pdf>

(O)jämställdhet i hälsa och vård

Goldina Smirthwaite, Ellinor Tengelin, Therese Borrmann, Sveriges kommuner och landsting, Stockholm, 2014

Alla människor har rätt att få en god vård, oavsett kön. Men vården gör ibland omotiverade skillnader mellan kvinnor och män - eller bortser från skillnader som är medicinskt relevanta. Resultatet blir felaktiga diagnoser och behandlingar. (O)jämställdhet i hälsa och vård är en reviderad och utvidgad upplaga av SKL:s genusmedicinska kunskapsöversikt från 2007.

<http://www.jamstall.nu/jamda/#/post/1/820>

Belastning, genus och hälsa i arbetslivet : kunskapssammanställning

Lewis, Charlotte och Mathiassen, Svend Erik, Arbetsmiljöverket, rapport 2013:19, 2013

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/743/1/belastning.pdf>

Jämställdhet och folkhälsa – ett kunskapsunderlag

Anna Månsdotter, Karolinska Institutets folkhälsoakademi 2009:5, Solna, 2009

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/408/1/folkhalsa.pdf>

Gender equality and health experiences : workplace patterns in Northern Sweden

Sofia Elwér, Umeå universitet, Umeå University medical dissertations;1542, 2013

Skrivhjälp för jämlik text - Syns normer i vårdens dokument?

Kunskapscentrum för Jämlik vård, KJV Hälso- och sjukvårdsavdelningen Västra Götalandsregionen, 2013

Ett verktyg som identifierar ojämlikheter, normer och föreställningar i texter och bilder.

www.vgregion.se/skrivhjalp

Burnout, work, stress of conscience and coping among female and male patrolling police officers

Susann Backteman-Erlanson, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för omvårdnad, Umeå, 2013

Ung same i Sverige : livsvillkor, självvärdering och hälsa

Lotta Omma Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för klinisk vetenskap, Psykiatri, Umeå, 2013

Health and Social Determinants Among Boys and Girls in Sweden : Focusing on Parental Background

Heidi Carlerby, Mittuniversitetet, Fakulteten för humanvetenskap, Institutionen för hälsovetenskap, Sundsvall, 2012

Gender policy and gender equality in a public health perspective: investigating morbidity and mortality in Sweden and 22 OECD countries

Mona Backhans, Karolinska institutet, Inst. för folkhälsovetenskap, Stockholm, 2011

Health and the elusive gender equality : Can the impact of gender equality on health be measured?

Ann Sörlin, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Epidemiologi och global hälsa, Umeå: Umeå universitet, 2011

Ordlista - Begreppsförklaring Jämlik Hälso- och sjukvård

Anke Samulowitz, Kunskapscentrum för Jämlik vård, KJV Hälso- och sjukvårdsavdelningen Västra Götalandsregionen, 2012

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/851/1/Ordlista%20i%C3%A4mnet%20om%20j%C3%A4mlikhet%20i%20v%C3%A5rd.pdf>

Genusperspektiv på rehabilitering för patienter med rygg- och nackbesvär i primärvård

Gunilla Stenberg, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering, Sjukgymnastik. Umeå universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Umeå centrum för genusstudier (UCGS), Umeå universitet, Umeå University medical dissertations, 1482, 2012

På pojkarnas planhalva? : ämnet idrott och hälsa ur ett jämställdhets- och likvärdighetsperspektiv

Rapport, Skolverket;355, 2010

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/566/1/planhalva.pdf>

Jämställda sjukskrivningar Arbetsbok för kvalitetssäkrad sjukskrivningsprocess

Ulrika Eklund, Sveriges Kommuner och Landsting, 2010

<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/544/1/sjukskrivning.pdf>

Contemporary aspects of health and performance among young adult women and men in Sweden

Jesper Löve, Göteborgs universitet, Sahlgrenska Akademin, Institutionen för medicin, Avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, doktorsavhandlingar Institutionen för medicin, 2010

Social inequity in health : Explanation from a life course and gender perspective
Masuma Novak, Umeå universitet, Medicinsk fakultet, Folkhälsa och klinisk medicin
Umeå: Umeå universitet, Institutionen för Folkhälsa och klinisk medicin, 2010

Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst
Socialstyrelsen, artikenr. 2008-131-1, 2008
http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/484/1/Socialstyrelsen-2008-131-1_20081311_rev1.pdf

Karl-Oskar och Kristina – det finns många olika vägar till "Amerika"1 En utvärdering av ett jämställdhetsprojekt på Blekinge sjukhus
Caroline Tovatt & Hans Robertsson, Arbetsliv & Mångfald HB, 2008

Domestic workload and multiple roles: epidemiological findings on health and sickness absence in women
Carin Staland Nyman, Göteborgs universitet, Sahlgrenska Akademin, Institutionen för medicin, Avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, 2008

Kvinnors nätverksarbete i Jämtland: genus, makt och hälsa
Susanne Gustafsson-Larsson, Umeå : Univ. Inst. för folkhälsa och klinisk medicin, 2007

Empowermentprocesser – ett sätt att öka långtidssjukskrivna kvinnors resurser? : En studie om att återta balansen i arbetslivet att återta balansen i arbetslivet
Ann-Christine Larsson, Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköpings universitet, Filosofiska fakulteten. Linköping: Linköping University Electronic Press, 2007

Health, economics, and feminism : on judging fairness and reform
Anna Månsdotter, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet, 2006

Hälsa, arbete och kön : handledning
Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet, Stockholm, 2004

Handbook for mainstreaming : a gender perspective in the health sector
Sida, Stockholm, 1997

Jämställd vård : olika vård på lika villkor : huvudbetänkande
Utredningen om bemötande av kvinnor och män inom hälso- och sjukvården, Statens offentliga utredningar, 1996:133, Socialdepartementet, 1996

HÄLSA OCH MÄN

Den sjuke mannen: populärkulturella gestaltningar av manlig ohälsa
Stina Backman, Linköpings universitet, Institutionen för Tema, Linköping Studies in Arts and Science, No. 342, 2005

HÄLSA OCH KVINNOR

Female hairdressers: respiratory symptoms, mechanisms, and health-related quality of life and their views on the work environment
Kerstin Kronholm Diab, Lunds Universitet, Faculty of Medicine, Division of Occupational and Environmental Medicine, 2014

Diagnosens dilemma: identitet, anpassning och motstånd hos kvinnor med ADHD
Lassinantti, Kitty, Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologiska institutionen, 2014

Psychosocial support needs after a breast cancer diagnosis

Karin M. Stinesen Kollberg, Göteborgs universitet, Sahlgrenska akademien, Inst. för kliniska vetenskaper, Avdelningen för Onkologi, 2014

Temporomandibular disorders among Sami women: perspectives based on an epidemiological survey with mixed methods

Storm Mienna, Christina, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för odontologi, 2014

The importance of being thin : perceived expectations from self and others and the effect on self-evaluation in girls with disordered eating

Sanna Aila Gustafsson, Örebro universitet, Hälsoakademien.(Psykiatriskt forskningscentrum) Örebro: Örebro universitet, 2010

Självskada : En etnologisk studie av mening och identitet i berättelser om skärande

Anna Johansson, Umeå universitet, Humanistiska fakulteten, Institutionen för kultur- och medievetenskaper. Umeå: Bokförlaget h:ström - Text & Kultur, 2010

Engagements in occupations of everyday life among women of working age: indicators of health and stress

Carita Håkansson, Göteborgs universitet , Sahlgrenska akademien, Inst. för neurovetenskap och fysiologi, Avd. för arbetsterapi, doktorsavhandling, 2006

Health and working conditions among low-educated women

Raymond Dahlberg, Karolinska institutet, Institutionen för klinisk neurovetenskap Arbetslivsinstitutet, Stockholm, Arbete och hälsa, 2005

101 women's patterns of daily occupations: characteristics and relationships to health and well-being

Lena-Karin Erlandsson, Lunds universitet, Avdelningen för arbetsterapi, 2004

Mellan ansvar och makt: en diskussion om arbete, hälsa och ohälsa utifrån tjugo kvinnors livsberättelser

Gunilla Carlstedt & Annika Forssén, Luleås tekniska universitet. Inst. för arbetsvetenskap, Avd. för genus och teknik, 1999

REPRODUKTION – GRAVIDITET, FÖRLOSSNING, AMNING, ABORT OCH FERTILITETSBEHANDLING

Journey from pregnancy to early parenthood: perceived needs of support, fathers' involvement, depressive symptoms and stress

Widarsson, Margareta, Uppsala universitet, Institutet för folkhälso- och vårdvetenskap, 2015

Maternal mortality in Sweden: classification, country of birth, and quality of care

Esscher, Annika, Uppsala universitet, Medicinska fakulteten, Inst. för kvinnors och barns hälsa, Internationell mödra- och barnhälsovård (IMCH), 2014

Exposure to domestic violence during pregnancy

Finnbogadóttir, Hafrún, Malmö högskola, Faculty of Health and Society, Miljömedicin/ Socialmedicin / Yrkesmedicin, 2014

Task shifting in the provision of medical abortion

Gomperts, Rebecca, Stockholms universitet, Karolinska institutet, Inst för kvinnors och barns hälsa, 2014

Experiences of IVF: from a patient perspective

Herborg Holter, Göteborg Universitet, Sahlgrenska Akademien, Inst. för kliniska vetenskaper, avd. för obstetrik och gynekologi, 2014

Induced Abortions and Posttraumatic Stress - Is there any relation? : A Swedish multi-centre study

Inger Wallin Lundell, Uppsala universitet, Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Obstetrik & gynekologi. Sophiahemmet University, Uppsala, Acta Universitatis Upsaliensis, 2014

Same, same but different : Lesbian couples undergoing sperm donation

Borneskog, Catrin, Uppsala universitet, Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Obstetrik & gynekologi, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2013

När kvinnor och män får barn: ett psykologiskt och könsspecifikt betraktande av psykisk hälsa och ohälsa

Birgitta Rydén, Lunds universitet, Inst. för psykologi, 2004

Paradoxes in legal abortion: a longitudinal study of motives, attitudes and experiences in women and men

Anneli Kero, Umeå Universitet. Institutionen för klinisk vetenskap, obstetrik och gynekologi, Umeå University medical dissertations 779: 2002

Making the Unusual Normal: Communicative caution and medical issues in midwives' talk with expectant mothers

Margareta Bredmar, The Tema Institute, Department of Communication Studies, Linköping University Linköping Studies in Arts and Science, No. 195, 1999

Att föda ett dött barn: vården vid förlossningen och kvinnans situation tre år efter barnets död
Ingela Rådestad, Inst. för kvinnors och barns hälsa, Enheten för obstetrik och gynekologi, 1998

ALKOHOL OCH DROGER

Normalitetens gränser - En fokusgruppsstudie om alkoholkultur(er), genus- och åldersskapande

Josefin Bernhardsson, Stockholms universitet, Sociologiska institutionen, Dissertations at the Centre for Social Research on Alcohol and Drugs (SoRAD) ;12, Stockholm, 2014
<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:735604/FULLTEXT01.pdf>

Vardagslivet och vårdandet för kvinnor och män med alkoholberoende: en studie om alkoholberoende kvinnor och mäns levda erfarenhet av att leva med och vårdas för alkoholberoende

Anna Thurang, Linnéuniversitetet, Inst. för hälso- och vårdvetenskap, Linnaeus University dissertations 81, Växjö, 2012

Female licentiousness versus male escape?: essays on intoxicating substance use, sexuality and gender

Alexandra Bogren, Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologiska institutionen, Stockholm studies in sociology 26, 2006.

Women and alcohol: early background factors and aspects of comorbidity

Lena Spak, Göteborgs universitet, Avd. för socialmedicin, 2001

Social conditions and lifestyle among women with alcohol related problems

Kajsa-Lena Thundal, Göteborgs universitet, Avd. för socialmedicin, 2001

Normbrottet: det kvinnliga perspektivet i missbruksvården

Ing-Britt Nyrén, Stockholms stad, FOU-enheten (1996)

MENTAL HÄLSA

Skapa rum. Ung femininitet, kroppslighet och psykisk ohälsa : genusmedveten hälsofrämjande intervention

Strömbäck, Maria, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering. Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för klinisk vetenskap.

Umeå universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Umeå centrum för genusstudier (UCGS), 2014

Experiences of abuse during the life course : disclosure and the care provided in a general psychiatric context

Karin Örmon Malmö högskola, Hälsa och samhälle, 2014

Psykisk sjukdom och könsskillnader – bör vården anpassas efter mäns och kvinnors olika behov? – Rapport från ett expertseminarium

Kerstin Wallin, Kunskapscentrum för Jämlik vård, KJV Hälso- och sjukvårdsavdelningen, Västra Götalandsregionen, 2013

Autism in preschoolers: assessment, diagnostic and gender aspects

Gunilla Westman Andersson, Göteborgs universitet, Inst. för neurovetenskap och fysiologi, 2013

Body Image in Adolescence: Through the Lenses of Culture, Gender, and Positive Psychology

Kristina Holmqvist Gattario, Göteborgs universitet. Samhällsvetenskapliga fakulteten, Psykologiska institutionen, 2013

Problemet utan namn?: neuroser, stress och kön i Sverige från 1950 till 1980

Maria Björk, Inst. för idé- och lärdomshistoria, Uppsala universitet, 2011

Träffad av blixten eller långsam kvävning : genuskodade uttryck för depression i en primärvårdskontext

Ulla Danielsson, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Allmänmedicin.(Challenging gender) Umeå, 2010

Living conditions and women's health: the influence of psychosocial factors on common physical and mental symptoms in Swedish women : an epidemiological study

Gunilla Krantz, Lunds universitet, Samhällsmedicinska inst., 2000

ÖVRIGA OMRÅDEN

Genus inverkan på personcentrerad vård

Daniel Larsson och David Sundström, Mälardalens högskola, Akademin för hälsa, vård och välfärd, 2015

Jämställdhetsutbildning och jämställdhetsarbete bland sjukhuschefer

Wahrenby, Lina, Södertörn Högskola, Institutionen för genus, kultur och historia, 2008

Ambulance Work : Relationships between occupational demands, individual characteristics and health-related outcomes

Umeå universitet, Medicinsk fakultet, Kirurgisk och perioperativ vetenskap, Idrottsmedicin.

Umeå universitet, Medicinsk fakultet, Kirurgisk och perioperativ vetenskap, Kirurgi.

Umeå University medical dissertations, 2005: 943

Hans Robertsson Maskulinitetskonstruktion och könssegregering i sjukvård – manliga sjuksköterskor och hegemonisk maskulinitet

Arbetslivsinstitutet, Arbetsliv i omvandling, 2002:11, Stockholm, 2002

2. SOCIALOMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

I Sverige har forskning och rapporter inom det sociala området och jämställdhet fokuserat på våld som att tala med barn om pappas våld mot mamma och utredningar har gjorts kring ett jämställt samhälle utan våld. Forskning om familjen har fokuserat på föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv och om föräldraskap och maskulinitet i förändring. Med fokus på barn har man studerat flickor och pojkar i den sociala barnavården och om ungdomar, kön, klass och etnicitet i ungdomshem och vårdkedjor. I forskning kring äldre har man påpekat att jämställdhetsintegreringen inte har genomsyrat äldreomsorgen, och att det finns lite forskning om vilka behov äldre kvinnor och män har i sin vardag.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

2.1 BARN OCH UNGA

Särskilda ungdomshem och vårdkedjor : Om ungdomar, kön, klass och etnicitet

Maria Andersson Vogel, Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan, Rapport i socialt arbete nr. 140:2012, Stockholm, 2012

Denna avhandling följer en grupp ungdomar, vilka (tvångs)placerats inom den låsta institutionsvården och som deltagit i ett vårdkedjeprosjekt. Föresatsen är att ge en detaljerad beskrivning av deras situation vid inskrivning och följa upp dem ett och två år efter utskrivning för att se hur eventuella förändringar sedan institutionsplacering kan förstås relaterat till det projekt de deltagit i. Ungdomar med omfattande sociala problem och beteendeproblem samt hur samhället skall förstå, bemöta och hantera dem har diskuterats och problematiserats i Sverige under hela 1900-talet och lösningar har rört sig mellan samhälleliga och medicinska perspektiv liksom de pendlat mellan behandling och straff. Frågan kring hur samhället bör agera ställs på sin spets när det kommer till de allra mest belastade och utåtagerande ungdomarna då inte enbart hjälp och behandling hamnar i fokus utan det även ställs krav på politisk handlingskraft för att hantera vad som också betraktas som samhällsproblem.

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:548149/FULLTEXT01>

Close to the edge : discursive, gendered and embodied stress in modern youth

Maria Wiklund, Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Epidemiologi och global hälsa. Umeå universitet, Medicinska fakulteten, Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering, Sjukgymnastik. Umeå: Umeå universitet, 2010

Under det senaste decenniet har medier och flertalet nationella forskningsrapporter informerat om ökande psykisk ohälsa och stress bland barn och unga i Sverige. Denna avhandlings syfte är att med hjälp av en utforskande och tvärvetenskaplig ansats fördjupa förståelsen av subjektiva ohälsoproblem och upplevd stress bland unga i Sverige, med speciellt fokus på flickors och unga kvinnors upplevda stressproblem.

Sammanfattningsvis visar avhandlingen att ungas stressrelaterade och subjektiva hälsobesvär bör förstås i ett vidare socialt sammanhang som inkluderar ett genusperspektiv. Kontext- och genus specifika interventionsmodeller behöver utvecklas för att möta dessa hälsoproblem, men stress bland unga behöver också diskuteras och studeras vidare i relation till hur samhällsutvecklingen och dess värdegrunder påverkar unga av idag.

<http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:358206/FULLTEXT01.pdf>

2.2 ÄLDRE

Jämställdhetsintegrering ur ett brukarperspektiv inom äldreomsorgen

Länsstyrelserna, 2008

Strategin jämställdhetsintegrering har inte genomsyrat äldreomsorgen när det gäller brukarperspektivet trots att det har funnits målsättningar under lång tid. För att kommunernas arbete med jämställdhetsintegrering ska bli långsiktigt och hållbart krävs ett systematiskt arbete som är integrerat i verksamhetens ledningssystem. I vissa kommuner/verksamheter som har kommit lite längre drivs frågorna av en eller flera intresserade eldsjälar. Risken finns att fokuseringen på ämnet minskar om de

avslutar sin anställning. Personalen inom äldreomsorgen har bristande kunskaper om jämställdhetsintegrering ur ett brukarperspektiv. Det finns mer kunskap bland personalen när det gäller jämställdhet ur ett personalrättsligt perspektiv än sett ur ett brukarperspektiv. Det fjärde jämställdhetsmålet, att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, är oftast inte känt av cheferna. Både chefer och personal saknar verktyg för att upptäcka när ett hot om våld gentemot äldre kvinnor finns, vilket kan innebära att kvinnor utsätts för våld under längre tid än vad som skulle vara fallet med bra rutiner. Länsstyrelsen anser att det ska finnas en handlingsplan med riktlinjer för hur alla inom äldreomsorgen ska agera ifall de misstänker/upptäcker att en äldre kvinna blir utsatt för våld i nära relationer.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/160/1/brukarperspektiv_aldreomsorg.pdf

Gender Matters : Differences and change in disability and health among our oldest women and men

Pär Schön, Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan.(Socialgerontologiska forskningsgruppen, Aging Research Center), Stockholm, 2011

The thesis investigates gender differences in health and how they have changed between 1992 and 2002 among very old people. It explores gender differences in the association between disability and health, and gender differences in care utilization among our oldest old people. The studies are based on nationally representative data of the population in Sweden aged 77 and older (SWEOLD).

<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A402241&dswid=-4481>

2.3 FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Vilken betydelse fick Sveriges inträde i EU för jämställdhet och familjepolitik i Sverige och EU?

Björnberg, Ulla i boken Jämställdhet och familjepolitik i EU, Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet, Göteborg 2014

Björnberg ställer frågan om hur familje- och jämställdhetspolitik i Sverige har påverkats av EU-inträdet och i vad mån svensk syn på familj och jämställdhet har haft för inflytande inom EU. Inom EU har kvinnor förvärvsarbete och utbildning en central betydelse. Ekonomiska kriser har emellertid medfört att besparingsåtgärder har berört områden inom tjänstesektorn där många kvinnor arbetar, vilket har fått negativa konsekvenser för kvinnors förvärvsarbete. Sveriges inträde i EU har inte direkt medfört att synen på familj och kvinnors rätt till självständighet har ändrats.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/915/1/1522527_kap-8--ulla-bj--rnberg.pdf

Det löser sig jämt : om föräldraledighet och jämställdhet i vardagen

Sara Dahlin, Johanna Lauri och Carola Tenor, FÖFF - Forum för feministiska föräldrar, Stockholm, 2012

En bok där familjer delar med sig av sina bästa strategier för att skapa en mer jämställd vardag. Boken bygger på intervjuer samt en enkätundersökning och tar sin utgångspunkt i delad föräldraledighet. De personliga berättelserna varvas med aktuell forskning och en genomgång av den svenska familjepolitiken.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/651/1/loser_sig.pdf

Göra pappa med barn : den svenska pappapolitiken 1960-95

Roger Klinth, Linköping Universitet, Institutionen för Tema ?, 2002

Trots att möjligheten till pappaledighet nu har funnits i snart 30 år utnyttjas fortfarande nästan 90% av ersättningstiden av kvinnorna. I boken "Göra pappa med barn" får vi följa hur tanken om ett jämställt föräldraskap föddes i det tidiga 1960-talets jämställdhetsdebatt. Den politiska ambitionen att via föräldraförsäkringen åstadkomma ett större manligt engagemang i familjen ställs också i relation till den arbetsmarknads- och barnomsorgspolitik som tog form under sent 1960- och tidigt 1970-tal. Kampen kring olika politiska styrmedel har präglat pappaledighetens snart 30-åriga historia. Vad säger dessa kontroverser om det manliga medborgarskapets politiska villkor? Hur långt har ambitionen att göra jämställda fäder av de svenska männen kunnat drivas utan att hamna i konflikt med andra samhällsintressen?

<http://jamda.ub.gu.se/handle/1/204>

2.4 SOCIALT UTSATTA – SOCIAL EXKLUDERING – HEMLÖSA, PROSTITUERADE mm

Prostitutionen i Sverige 2014 - En omfattningskartläggning

Länsstyrelsen i Stockholms län, Rapport 2015:10

I december 2013 fick Länsstyrelsen i Stockholm i uppdrag av regeringen att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens omfattning i Sverige (U2013/6848/JÄM). Med de metoder som i dag finns tillgängliga går det inte att uppskatta den exakta omfattningen i Sverige. Det innebär inte att försök att

uppskatta bör uteslutas utan att metoder bör utvecklas. De metodologiska utmaningarna är bland annat att personer i prostitution till viss del utgör en dold population, vilket innebär att vi inte vet populationens storlek och att vilka som ingår inte är helt känt. Det råder även en avsaknad av en enhetlig definition av prostitution och människohandel vilket försvårar jämförelser mellan och inom länder över tid. Trots utmaningarna går det ändå med de undersökningar som finns tillgängliga att säga något om prostitutionens omfattning och trender.

<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/prostitution-kartlaggning-2014.pdf>

2.5 FUNKTIONSHINDER

Rapport – Våld mot kvinnor med funktionshinder

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet, Akademiska sjukhuset, Uppsala, NCK-rapport, 2013: 1

Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning är ett ungt forskningsområde som sträcker sig över flera discipliner. Det finns olika typer av funktionsnedsättningar och funktionshinder. Definitionerna av begreppen har varierat såväl i politiska sammanhang som inom forskningen och uppfattningarna skiljer sig åt rörande vilken benämning som är att föredra. I Sverige rekommenderar Socialstyrelsen benämningen kvinnor med funktionsnedsättning. En funktionsnedsättning, i enlighet med Socialstyrelsens terminologi, innebär en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

Beträffande våldets omfång har det samlade kunskapsläget, både internationellt och i Sverige, ofta sammanfattats som att kvinnor med funktionsnedsättning är lika eller mer utsatta för våld än kvinnor utan funktionsnedsättning. Samtidigt har det uppmärksamats att flertalet studier publicerade i Kanada och USA sedan år 2000 har visat att våldutsattheten bland kvinnor med funktionsnedsättning är mer omfattande än våldutsattheten bland kvinnor generellt. Även i Sverige har studier publicerade under de senaste tio åren indikerat att omfånget av våld mot kvinnor med funktionsnedsättning är mer omfattande än omfånget av våld mot kvinnor utan funktionsnedsättning.

<http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Publikationer/S%C3%B6k+publikationer/?id=1040&librisId=&swepublId=>

Utan spaning ingen aning : en rapport från Socialdepartementets genderprojekt

Departementsserien, Ds 1999: 33

Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) gick in i genderprojektet med två intressanta observationer som framkommit i tidigare arbeten: 1) att könsfördelningen bland eleverna vid riksgymnasierna var sned med en överrepresentation av pojkar, 2) att flickorna vid riksgymnasierna i större utsträckning än pojkarna använder de extra resurser som riksgymnasierna erbjuder. Den andra observationen skulle kunna vara en naturlig följd av den första. Nämligen att underrepresentationen av flickor medför att de flickor som ändå går i riksgymnasium är de svårast rörelsehindrade, vilket leder till att de är i behov av större insatser och också får det. Den andra observationen skulle kunna vara en naturlig följd av den första. Nämligen att underrepresentationen av flickor medför att de flickor som ändå går i riksgymnasium är de svårast rörelsehindrade, vilket leder till att de är i behov av större insatser och också får det. Syftet med Sisus arbete i projektet är: – dels att pröva om dessa båda observationer stämmer och om möjligt finna förklaringar till dem, – dels att pröva 4R-metoden praktiskt. När det gäller att pröva observationerna visar resultaten i denna studie att det verkligen är en sned könsfördelning bland eleverna i riksgymnasierna. Könsfördelningen bland samtliga gymnasieelever med rörelsehinder var läsåret 1996/97 57 procent pojkar och 43 procent flickor. Motsvarande fördelning i riksgymnasierna för samma läsår var 66 procent pojkar och 34 procent flickor

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/49/1/utan_spaning.pdf

2.6 VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Kunskapsbanken - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

Kunskapsbanken drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet. NCK är ett nationellt kunskaps- och resurscentrum inom områdena mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Centrumet arbetar på regeringens uppdrag med metodutveckling, utbildning, information, kunskapssammanställningar, analys av forskningsbehov och stöd till våldutsatta kvinnor. Målgruppen för Kunskapsbanken är främst professionella som arbetar inom ovanstående kunskaps-områden, samt studenter inom ett flertal utbildningar. Även beslutsfattare, journalister och den intresserade allmänheten som vill veta mer om våld ska kunna ha nytta av Kunskapsbanken. Syftet är att göra den samlade kunskapen lättillgänglig genom att ha forskning och erfarenhetsbaserad kunskap på en och samma webbplats. Kunskapsbanken är en levande webbplats, vars innehåll uppdateras och förändras i takt med att ny kunskap och forskning publiceras.

<http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/>

Ett jämställt samhälle fritt från våld - Utvärdering av regeringens satsningar 2010–2014

Delbetänkande av *Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor* Statens offentliga utredningar - SOU 2014:71 Stockholm 2014

Utredningen har till uppdrag att föreslå en samlad nationell strategi för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Strategin ska syfta till att öka effektiviteten, kvaliteten och långsiktigheten i de framtida insatserna på området och utgöra en grund för uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå detta mål. Den nationella strategin ska också bidra till ett strategiskt arbete för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt fungera som ett redskap för att genomföra ett resultatstyrkt och kunskapsbaserat arbete på området. Vidare ligger det i utredningens uppdrag att föreslå en utvecklad målstruktur som bidrar till ett långsiktigt arbete där nya insatser bättre kan följas upp.

Regeringens satsningar mot mäns våld mot kvinnor har varit omfattande under de senaste åtta åren jämfört med hur det har sett ut historiskt. Handlingsplaner har tagits fram och uppdrag har getts till ett stort antal myndigheter och organisationer. Under mandatperioden 2011–2014 har de satsade medlen på området uppgått till ungefär 220 miljoner kronor per år. I den utvärdering som Brottsförebyggande rådet (Brå) har gjort på förfrågan från utredningen ingår 41 olika insatser som har genomförts under åren 2010–2014, varav vissa fortfarande pågår.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/876/1/SOU_2014_71.pdf

Att börja tala med barn om pappas våld mot mamma: radikalt lärande i arbetet med vårdnad, boende och umgänge

Gunilla Dahlkild-Öhman, Uppsala universitet, Sociologiska institutionen, Studia sociologica Upsaliensia 58, 2011

Den här avhandlingen handlar om hur barn som upplevt pappas våld mot mamma kan komma till tals när de möter socialtjänsten i utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Jag undersöker familjerättssekreterares utredningspraktik vid föräldrars tvist om barnets vårdnad, vem barnet ska bo hos och hur umgänget ska se ut med den förälder barnet inte bor hos. Inriktningen är på den del av utredningspraktiken som gäller samtal med barnen, särskilt samtal med barn som utredarna vet eller misstänker har upplevt pappas våld mot mamma.³ För att studera familjerättspraktiken i detta avseende har jag intervjuat arbetsgrupper av familjerättssekreterare och frågat dem hur de gör när de möter dessa barn.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:444572/FULLTEXT01.pdf>

ETNICITET

The health and working conditions of female immigrants in Sweden

Sharareh Akhavan, Karolinska institutet, Institutionen för folkhälsovetenskap, Division of Social Medicine, Karolinska institutets doktorsavhandlingar, 2006

Sweden is one of the European countries that has gradually changed from a mainly ethnically homogeneous society into a multi-ethnic society. This change began in the late 1940s and has increased in pace, especially since the early 1960s. The overall aim of this thesis is to understand, describe and analyze the factors that contribute to poor health among female immigrants in Sweden, from the perspectives of class, gender and ethnicity. This thesis is based on four different studies. The first study had a qualitative, longitudinal design. It was based on semi-structured interviews with ten (10) female Iranian immigrants aged 25-50 years old. The interviews were conducted on two occasions, in 1996 and 2002. The purpose was to identify and analyze the women's perception of various factors which had influenced their health over time. The second study had a cross-sectional design and consisted of 60 unemployed with immigrant or refugee backgrounds, 30 women and 30 men. The aim was to analyze the health of immigrants in relation to unemployment status and sick leave absences from a gender perspective.

http://academos.ro/sites/default/files/biblio-docs/240/thesis_1.pdf

Äldre människors berättelser om att bli och vara gammal tolkade utifrån genus- och etnicitetsperspektiv

Lena Aléx, Umeå universitet, Medicinsk fakultet, Omvårdnad, Umeå University medical dissertations 1081, 2007

Att vara mycket gammal har beskrivits dels som förluster av fysisk och psykisk kapacitet och dels som möjligheter att uppnå visdom och transcendens. Det finns olika perspektiv på att vara mycket gammal och detta avhandlingsarbete handlar om att vara mycket gammal sett utifrån genus- och etnicitetsperspektiv. Avhandlingen utgår från Umeå-85+ studien som påbörjades år 2000. Varannan person som var 85 år, alla som var 90 år och alla som var 95 år och äldre inbjöds att delta i studien. År 2000 utvidgades studien till att omfatta även fem inlandskommuner i Västerbottens län. Avhandlingen består av fem delarbeten, ett delarbete med kvantitativa analyser och fyra delarbeten med kvalitativa analyser, som på olika sätt bidrar till ökad förståelse av att vara mycket gammal.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:145255/FULLTEXT01.pdf>

2.8 VÄLFÄRD

Tracing the women-friendly welfare state : gendered politics of everyday life in Sweden

Åsa Gunnarsson, Åsa (red.), Makadam, Göteborg, 2013

The authors' ambition is to provide new evidence of how the gendered division of society, into a male public sphere and a female private-domestic sphere, influences equal opportunities between men and women. History has shown that there is a thin line between the social and economic mechanisms that close the door to autonomy, self-suport and full membership in society for women, and those that open the door.

<http://www.jamstall.nu/jamda#/post/1/825>

Studier i tidsmässig välfärd: med fokus på tidsstrategier och tidspolitik för småbarnsfamiljer

Jörgen Larsson, Göteborgs universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologiska institutionen, Doktorsavhandlingar vid sociologiska institutionen, 137, 2012

The experience of time pressure is widespread in Swedish society. The aim of this dissertation is to develop knowledge about the possibilities of increasing temporal welfare among families with small children. The dissertation consists of an introduction, with an analysis of time-related concepts and three different papers that pose different research questions using different data and thus illuminating the topic from various perspectives.

<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/28371>

2.9 ÖVRIGA OMRÅDEN

Jämställdhet i socialförsäkringen?

Gunilla Sjögren Lindquist och Eskil Wadensjö (red.) Forskningsrapport till Delegationen för jämställdhet i arbetslivet , Statens offentliga utredningar SOU 2014:74 Stockholm 2014

Hur väl fungerar dagens socialförsäkringssystem? Behandlas kvinnors och mäns ärenden likvärdigt, och hur betalas ersättning ut? Könsegregeringen på arbetsmarknaden har betydelse för hur socialförsäkringarna fungerar för kvinnor och män. Särskilt problematiska områden är garantipensionen, ersättningen vid deltidarbetslöshet, nivån på taken i socialförsäkringarna samt utrikes föddas ställning i systemen. Ojämställdheten leder till olika villkor i arbetslivet och till en extra fattigdomsrisk för kvinnor vid arbetslöshet, sjukdom och ålderdom.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/889/1/sou2014_74.pdf

Samkönad tvåsamhet : vardagsliv och heteronormativa praktiker

Anna Norberg, Sociologiska institutionen, Umeå universitet, 2009

Interviews were conducted with same sex couples, both individually and together, in which the following topics were addressed: intimacy, division of household labor, domestic decision-making, conflict resolution, and the social context in which the couples live. One part of the study analyzes the economic foundations upon which the couples live and how income and possessions are organized within their relationship. This study shows that income and status are key questions for studying equality within same sex couples. The analysis is concerned with the tensions generated by the partners' class position as well as the negotiations which occur between the couple. It becomes apparent that the equality as an ideal is difficult to attain in practice. Even same sex partners are forced to relate to household labor as gendered practices.

<http://www.jamstall.nu/jamda#/post/1/144>

2.10 STRATEGIER OCH HANDLINGSPLANER

Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck SOU 2015:55

Regeringen tillsatte den 20 februari 2014 en särskild utredare med uppdrag att föreslå en samlad nationell strategi. Strategin ska utgöra en grund för uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Uppdraget har även omfattat arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

http://www.regeringen.se/contentassets/738becd6961e4a3d8d986c00b8c8bc9e/nationell-strategi-mot-mans-vald-mot-kvinnor-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-sou_2015_55.pdf

http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2015/06/sou-2015_55/

Regeringsförklaringen, oktober 2014

Sverige har världens första feministiska regering. Jämställdhet står i centrum, både i det nationella och internationella arbetet. Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. I grunden är det en fråga om mänskliga rättigheter och en demokrati- och rättvisefråga. Jämställdhet är

också en del av lösningen på de utmaningar som samhället står inför. Jämställdhet är en självklarhet i ett modernt välfärdssamhälle – för rättvisa och ekonomisk utveckling. Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Utifrån detta arbetar regeringen efter fyra delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/feministisk-regering/>

2.11 LITTERATURFÖRTECKNING

BARN OCH UNGA

Cyberbullying in childhood and adolescence: assessment, coping, and the role of appearance

Sofia Berne, Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen, 2014

En utvärdering av projektet 101 tillsammans : ett normkritiskt projekt med fokus på jämställdhet

Anna Tulin Brett, Mångkulturellt centrum, Botkyrka Kvinno- och tjejjour, Länsstyrelsen i Stockholm, Mångkulturellt centrum 2012:8, Tumba 2012

Utvärdering av projektet 101 tillsammans, som har bedrivit en utåtriktad utbildningsverksamhet på högstadier, gymnasier och fritidsgårdar, fr.a. i Botkyrka kommun. Man har arbetat med tre teman - normer, rättigheter och sex och relationer. Utbildningen belyser även hedersnormen i relation till dessa teman. Projektet är pågående och har fått fortsatt finansiering fram till våren 2014.

http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/760/1/101_tillsammans.pdf

Utvärdering av Projekt - jämställdhetsintegrering : jämställdhetsprojekt inom skol- och barnomsorgsförvaltningen, Växjö kommun. Delrapport 1.

Susanne Swärd och Sven B Falkbacken, FoU Välfärd i Södra Småland, FoU-skrift;1 Växjö, 2009

Worlds Apart? : Sexual Behaviour, Contraceptive Use, and Pornography Consumption Among Young Women and Men

Elisabet Häggström-Nordin, Uppsala universitet, Medicinska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2005

<http://www.jamstall.nu/jamda/#/post/1/187>

Flickor och pojkar i den sociala barnavården: Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet

Kerstin Hamreby, Umeå universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för socialt arbete, 2004

ÄLDRE

Getting Intimate: A Feminist Analysis of Old Age, Masculinity and Sexuality

Linn Sandberg, Linköpings universitet, Institutionen för tema, Tema Genus. Linköpings universitet, Filosofiska fakulteten, Linköping Studies in Arts and Science 527, 2011

Genus i omsorgens vardag

Evy Gunnarsson och Marta Szebehely, Stockholm: Gothia Förlag AB, 2009

Kvinna i ålderskodad värld: Om äldre kvinnors förkroppsligade identitetsförhandlingar

Clary Krekula, Uppsala universitet, Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Sociologiska institutionen, 2006

Wellbeing in old age: life history evaluations, sense of coherence and social networks in relation to health

Rennemark, Mikael, Lund : Univ. Inst. för psykologi, 1999

FAMILJ, FADERSKAP, MODERSKAP, FÖRÄLDRALEDIGHET

Den hand som föder dig: en studie av risk, mat och moderskap i Sverige och Polen
Erik Löfmarck, Uppsala Universitet, Sociologiska institutionen, 2014

I moderskapets skugga: berättelser om normativa ideal och alternativa praktiker
Johansson, Monica, Örebro universitet, Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap. Örebro Studies in Sociology, 8, 2014

Från idé till politisk verklighet : föräldrapolitiken i Sverige och Danmark
Cedstrand, Sofie, Göteborgs Universitet, Förvaltningshögskolan, Förvaltningshögskolans avhandlingsserie;28, 2011

The institutionalization of family and gender equality policies in Swedish welfare state
Åsa Lundqvist och Christine Roman, in J. Fink and Å. Lundqvist (eds.) *Changing Relations of Welfare. Family, Gender and Welfare in Britain and Scandinavia*, Aldershot: Ashgate, 2010

Man får välja : om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv
Lisbeth Bekkenen, Karlstad Universitet, Institutionen för ekonomi, 2002

Man blir pappa: föräldraskap och maskulinitet i förändring
Charlotte Hagström, Lunds Universitet, Etnologiska inst., 1999

Vardagens könsinnebörder under förhandling : om arbete, familj och produktion av kvinnlighet
Magnusson, Eva, Umeå Universitet, Institutionen för tillämpad psykologi, 1998
<http://www.ub.gu.se/dynamiskt/gena/emagnusson.pdf>

Steriliseringar i folkhemmet
Maija Runcis, Stockholms Universitet, Historiska institutionen, 1998

Hemmet, barnen och makten
Förhandlingar om arbete och pengar i familjen
Göran Ahrne & Christine Roman, Statens offentliga utredningar 1997:139, Arbetsmarknadsdepartementet, 1997

Omsorg och rättvisa: ett dilemma
Michaeli, Inga, Stockholms universitet, Nordiska institutet för samhällsplanering, 1995

FUNKTIONSHINDER (HANDICAP)

Personer med funktionsnedsättning – vård och omsorg 1 april 2012 Kommunala insatser enligt socialtjänstlagen samt hälso- och sjukvårdslagen
Sveriges officiella statistik, Statistik – Socialtjänst, Socialstyrelsen, oktober 2012
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18867/2012-10-24.pdf>

VÅLD – INKL. MÄNNISKOHANDEL

Prostitutionen i Sverige 2014 - En omfattningskartläggning
Länsstyrelsen i Stockholms län, Rapport 2015:10

Violence against foreign-born women in Sweden
Cecilia Fernbrant, Lund University, Department of Clinical Science, Lund University, Faculty of Medicine doctoral dissertation series; 2013:34

Kvinnofrid i Värmland : kartläggning 2012
Isabel Persson, Regional utveckling, Länsstyrelsen i Värmland 2012: 20, Karlstad, 2012
Den femte kartläggningen i Värmlands län inom området mäns våld mot kvinnor, barn som bevittnat våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Frågorna har främst riktats till socialtjänsten och ideella föreningar.
<http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/704/1/Kvinnofrid-2012.pdf>

"Från himlen rakt ner i helvetet" : Från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Maria Scheffer Lindgren, Karlstads universitet, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Avdelningen för hälsa och miljö. Karlstad: Karlstads universitet, 2009

Talking violence, constructing identity: young men in institutional care

Kjerstin Andersson, Linköping university, Inst. för tema, Tema Barn, Linköping studies in arts and science ; 444, 2009

Violent female offenders : Facts and preconceptions

Jenny Yourstone, Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Psykologiska institutionen, Stockholm, 2008

Violence risk assessment in male and female mentally disordered offenders : differences and similarities

Susanne Strand, Mittuniversitetet, Fakulteten för humanvetenskap, Institutionen för hälsovetenskap, Sundsvall, 2006

Men's Violence against Women – a Challenge in Antenatal Care

Kristina Stenson, Uppsala universitet, Medicinska vetenskapsområdet, Medicinska fakulteten, Institutionen för kvinnors och barns hälsa.

ETNICITET

Violence against foreign-born women in Sweden

Cecilia Fernbrant, Lund University, Department of Clinical Science, Lund University, Faculty of Medicine doctoral dissertation series; 2013:34

Kön, klass och etnicitet - jämlikhetsfrågor i socialförsäkringen : rapport från forskarseminariet i Umeå, 18-19 januari 2012

Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2012:4, Stockholm, 2012

Swedish maternal health care in a multiethnic society - including the fathers

Pernilla Ny, Malmö högskola, Fakulteten för Hälsa och samhälle, 2007

Finnkampen: en studie av finska mäns liv och sociala karriärer i Sverige

Jari Kuosmanen, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete ; 2001:2

VÄLFÄRD

Genus i omsorgens vardag

Gunnarsson Evy, Szebehely Marta (red.), Stockholm, 2009

Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst

Socialstyrelsen, artikelnr. 2008-131-1, mars, 2008

Omsorg under förhandling: - om tid, behov och kön i en föränderlig hemtjänstverksamhet

Andersson, Katarina Umeå universitet, Samhällsvetenskaplig fakultet, Socialt arbete, Studier i socialt arbete vid Umeå universitet : avhandlings- och skriftserie 55, 2007

ÖVRIGA

Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten. Sammanfattning och slutsatser

Socialstyrelsen, Artikelnr: 2005-103-6, 2005

Jämställd socialtjänst? : könsperspektiv på socialtjänsten

Socialstyrelsen, Artikel nr. 2004-103-2, Stockholm, 2004

F. NORDISKA MINISTERRÅDET

Nordiska ministerrådet genomförde under åren 2000-2005 ett *Välfärdsforskningsprogram* med *totalt 15 delprojekt*. Alla projekten skulle integrera ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Välfärdsforskningsprogrammets slutrapport publicerades år 2006 i TemaNord.
<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700835&dswid=-2738>

Ett av projekten leddes av prof. Aila-Leena Matthies som i sin slutrapport om projektet *Nordic civic society organisations and the future of welfare services - A model for Europe?* skrev följande:

Forskningsreferenserna finns katalogiserade i programmet EndNotes i fem nationella databaser. De flesta av de 755 kan betraktas som "nationella översikter". Majoriteten av publikationerna behandlar tredje sektorns/medborgarorganisationernas förhållande till den offentliga sektorn. Det är verkligen överraskande att i länder som räknas till de mest jämställda och kvinnovänliga i världen omnämns genusaspekterna inom civilsamhällets aktiviteter och tredje sektorn endast i 24 undersökningar.

Aila-Leena Matthies (ed.), Nordic Council of Ministers, TemaNord 2006:517
<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700760/FULLTEXT01.pdf>

1. HÄLSA OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

Inom ramen av NMR samarbetet har man på området hälsa och jämställdhet fokuserat på mental hälsa och hur det nordiska samarbetet kunde främja utbyte av erfarenheter och kunskap mellan de nordiska länderna. NMR har under de senaste åren genomfört många projekt som tagit upp de sociala konsekvenserna för människohandelsoffren, och har publicerat en rapport, om hur man kunde undanröja hindren, för att offer för människohandel för sexuellt utnyttjande, skulle få tillgång till hälsovård.

Forskning om Åland finns forskning om våld i nära relationer och hur våldsutsatta kvinnor bemöts av sjukskötare och hur de offentliga organisationerna agerat utifrån åländska regeringens direktiv.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

Sustainable Nordic Welfare: Status report for the Nordic Prime Ministers. Summer Meeting 22–23 June 2015

Nordisk Ministerråd, ANP 2015:763, Copenhagen, 2015

The Sustainable Nordic Welfare programme implements the Nordic Prime Ministers' request that the Nordic Ministers for Health and Social Affairs prepare tangible proposals for how Nordic co-operation on health matters can be developed. At the Nordic Prime Ministers Meeting on 10 June 2012, the health ministers were asked to review, in particular, the Nordic co-operation on testing of new drugs and treatments, highly specialised functions, and research on health and welfare.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A849528&dswid=-6353>

Vändpunkt - Förslag om kultur och hälsa: Rapport till Nordiska ministerrådet från Region Skåne

Nordisk Ministerråd, TemaNord 2015:520, København, 2015

Nordisk ministerråd/kulturministrene besluttet i april 2013 å iverksette en kartlegging av kultur- og helseområdet i Norden. Region Skåne ble tildelt prosjektoppgdraget, som er gjennomført i perioden 1. februar – 10. oktober 2014. Prosjektet er samfinansiert av Nordisk ministerråd og Region Skåne. Kartleggingens formål var å øke kunnskapen om kultur- og helseområdet som en betydningsfull faktor i

en holdbar nordisk velferd, og skulle omfatte praksis i alle nordiske land og Færøene, Grønland og Åland. Oppdraget omfattet også en kartlegging av forskning i de fem nordiske landene. Det ble tidlig i arbeidet klart at kartleggingen dessuten måtte omfatte utdanning. Rapporten presenterer en statusbeskrivelse av kultur- og helseområdet, en analyse av behov innen området, konklusjoner samt forslag til mulige felles nordiske innsatser på området.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A824338&dswid=-6353>

Co-ordination of research on working hours and health in the Nordic countries:

Working hours and Health

Møller, S.V., Axelsson, J., Bjorvatn, B., Hansen, J.

Nordisk Ministerråd, TemaNord, 2014:530, Copenhagen 2014

This report presents a summary of a workshop entitled "Co-ordination of research on working hours and health in the Nordic countries". The workshop was held at the National Research Centre for the Working Environment in Denmark on the 24th-25th October. The overall purpose of the project was to provide a platform for co-operation and development of high-quality research projects on working hours and health in the Nordic countries. The project was supported by the Nordic Council of Ministers. The report includes a summary of the main outcomes of the project and a description of previous and ongoing studies as well as existing cohorts on working hours from participating institutions in the Nordic countries.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:716620/FULLTEXT01.pdf>

Medier och barns hälsa. Från peppning och glamour till trygg vägledning: En diskursanalys av två föräldramagasin

K.C. Ringsberg (red.): V. Möllerström., H. Sandberg och K.C. Ringsberg, TemaNord

2013:501, Nordisk ministerråd, København, 2013

Nordiska Livsstilsverkstan har utvecklats i ett projekt inom Globaliseringsinitiativet finansierat av NMR. Livsstilsverkstans huvudsyfte är att deltagarna skall skaffa sig kunskap om och förståelse av samband mellan livsstil och hälsa, hur det påverkar den egna, barnets och familjens hälsa samt att de reflekterar över hur man kan omsätta denna kunskap och insikt i praktiken. En förhoppning är att kunskapen skall föras över till barnen så att de på egen hand kan göra hälsosamma livsstilsval. Arbetet i Nordiska Livsstilsverkstan bygger på samverkan mellan sektorer, familjen, förskolan, hälsoväsendet, barnavårdscentraler, familjecentraler och forskare. En viktig aktör är medier och hur man skall tolka deras budskap. I denna rapport jämförs, beskrivs och analyseras hur barnhälsorelaterade frågor representerades i Sveriges två största föräldramagasin Vi Föräldrar och mama åren 2005 och 2010.

<http://www.nordiskalivsstilsverkstan.com/>

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701881&dswid=-6353>

Ethical aspects of mental health

Helena von Troil, Nordic Council of Ministers, ANP, 2012:738, Copenhagen, 2012

Ethical aspects related to mental health was the topic of a conference organised by the Nordic Committee on Bioethics in Helsinki in the fall of 2011. This conference summary highlights the main challenges and issues facing researchers, policy makers and practitioners who deal with mental health issues. The committee invited a broad range of experts to talk about the psychological, historical, social, cultural and biological perspectives related to mental health. The heated debates which are taking place in various disciplines on the causes and the best ways for treating various conditions and problems were brought forth in the presentations. The Committee hopes that this summary will serve as a resource to people who are interested in the development of possible ways for tackling mental health problems in the Nordic countries, by identifying some of the key issues involved and the challenges that lay ahead.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701208&dswid=-9242>

Building engagement and healthy organisations: Validation of the Nordic Questionnaire on Positive Organisational Psychology (N-POP). The Third Report from the Nordic Project

Marit Christensen, Gunnar Aronsson, Vilhelm Borg, Thomas Clausen, Nordic Council of Ministers, TemaNord 2012:549, Copenhagen 2012

The main aim of the project was to investigate the predictors of positive work-related states and attitudes, e.g. work engagement, meaning at work and personal growth, and healthy organisations. A questionnaire on these positive factors at work were pilot-tested through a data collection in chosen companies in Norway and Sweden. The results of these studies were used as a base for a preliminary validation of the Nordic Questionnaire on Positive Organisational Psychology (N-POP) published in this report. It is concluded that the N-POP constitutes a reliable and valid instrument. The concluding summary suggests that the concepts of work environment, health and productivity do indeed seem able to flow together to reach an optimal point at which well-being at the individual level is coexistent with efficient and productive work organisations.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701566&dswid=-8269>

Factors affecting occupational safety and health of foreign farm workers in Nordic countries

Risto H. Rautiainen, MTT Agrifood Research, Finland, Anne Marie Heiberg, Landbrukets HMS-tjeneste, Norway, Tiina Mattila, MTT Agrifood Research, Finland, Kim Kaustell, MTT Agrifood Research, Finland and Anders Danielson, Lantbrukarnas Riksförbund, Sweden
Nordic Council of Ministers, TemaNord 2012:530, Copenhagen, 2012

Nordic agriculture has become dependent on foreign labour, and integrating foreign workers into the Nordic working life has become a challenge. Employers are legally responsible for the safety and health of their employees. Employees are responsible for their safety as well, and both must act together to maintain and improve safety in the workplace.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702839&dswid=-9554>

Kommentar: Lika många män som kvinnor blev intervjuade, men hela rapporten talar om arbetare, och man har inte könsuppdelad statistik eller analyserar skillnader hos kvinnor eller män om hur de upplever hälsa, hurdana arbetsuppgifter de utför mm.

Public Health - ethical issues

Sirpa Soini (ed.), Nordic Council of Ministers, TemaNord 2011:535, Copenhagen, 2011

The Nordic Committee on Bioethics organised a conference in Reykjavik in August 2010 to discuss ethical issues relating to public health. The speakers of the conference have contributed to this book, which offers wide multidisciplinary perspectives on themes around Individual Freedom and Public Health, Health Responsibility and Life Style, and Social Equality and Justice.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702648&dswid=5660>

Nordic-Baltic knowledge overview: – action plan for removing obstacles to health care access in sexual trafficking

Nordic Council of Ministers, TemaNord 2011:525, Copenhagen, 2011

In accordance with the agreement at the Roundtable Meeting of the Ministers of Social Affairs of the Baltic Sea Region in 2006 to co-operate on the social consequences in the fight against sex trafficking, the Nordic Council of Ministers for Social Affairs and Health (MR-S) initiated the project Nordic-Baltic knowledge overview and action plan for removing obstacles to health care access in sexual trafficking. The project consisted of three parts, a Nordic-Baltic expert meeting to review the current knowledge, a Nordic-Baltic case study conducted in all eight countries, and a concluding international conference in Riga 2010. The project focused on the damage of both physical and mental health as the consequences of sexual exploitation in trafficking. As sex trafficking crosses borders joint frameworks are needed for tackling the problem and to improve access to health care for the victims, both during the act of trafficking as well as post-trafficking ("Safe Return"). The report reveals that every country has chosen its own way on how to apply international legal measures into their national legal systems, and that there is a need of policies for long term rehabilitation. Further, a more in-depth knowledge on prevalence and types of mental and physical disorders over the different stages of sexual trafficking is needed for tailoring the health care.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701035&dswid=5660>

Strengthening mental health in the Nordic countries - suggestions for initiatives for promotion of the exchange of knowledge and experience: Report by the Nordic Expert Group on Mental Health, 2009 - 2010

Henrik Duer, Camilla Rosenhagen, Pernille Øvre Ritnagel,

Nordic Council of Ministers, TemaNord 2011:514, København, 2011

The Nordic Expert Group on Mental Health suggest a series of Nordic activities that support and supplement national strategies for mental health and support the development of relevant areas within mental health. The six areas chosen constitute challenges common to all the Nordic countries, where the differences between the countries constitute beneficial possibilities for mutual learning and the creation of Nordic added value. The concrete suggestions have been chosen with the intent of stimulating developments by collecting, building and disseminating common knowledge. The suggestions can support comparisons between the countries and the use of common and precise targets, monitoring and evaluation of the work currently being done regarding mental health.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:702581/FULLTEXT01.pdf>

Social and Personal Costs of Arthritis and Rheumatic Diseases: An Exploratory Survey Ólafsson, Stefán

Nordic Council of Ministers, TemaNord 2008:583, Copenhagen, 2008

Musculoskeletal conditions are the most common cause of severe pain, physical disability and temporary absence from work amongst the advanced nations. They are estimated to consume up to 3% of gross domestic product in Western countries in an average year. Arthritis and rheumatic diseases are a large part of these conditions and they are thus a major burden on society's health and social care

services. They are even more pronounced as sources of personal burdens and reduced participation in employment and society in general. Women are on the whole significantly more affected by rheumatic diseases than men. The present pilot report surveys these differing cost environments in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. The work was carried out for the Nordic Rheuma Council (NRR). The author, Stefán Ólafsson, is a professor of sociology at the University of Iceland.
<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700685&dswid=-9554>

Love that turns into terror: Intimate partner violence in Åland: nurses' encounters with battered women in the context of a government-initiated policy programme

Anette Häggblom, Nordic Council of ministers, Nordic School of Public Health NHV, NHV Reports and Doctor of Public Health-Thesis, NHV Report 2008:2

Violence against women is a problem in all countries in the world, including the small autonomy of the Åland Islands. The violence ranges from psychological threats to femicide. In the Åland Islands the issue has been placed on the agenda of politicians and the authorities, while reports about severe violence against women have been brought to the public. In Åland no scientific research on violence against women has been performed. The overall aim of this dissertation is to gain a deeper insight into how battered women in Åland are cared for by nurses, and how the official organizations have responded to the government policy directives. The main findings in this thesis are that battered women used health services to receive help. We found that nurses identified and supported abused women, even though services for these women were inadequate. Nurses were willing to help the women, but they often lacked support. Battered women reported that they received ad hoc help. They were often left alone, dependent on a nearby person to escape, survive, and recover. Another finding was that the Government of the Åland Islands demanded that the official organizations should allocate services to battered women, but the organizations' response to the directives had some limitations. From a public health perspective, the phenomenon presents an urgent challenge. Overall, the public health community can and should contribute greatly towards the understanding, prevention, and control of violence by applying and adapting already constructed principles, and by implementing strategies.

http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=-6417&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&sf=all&age=%5B%5D&af=%5B%5D&searchType=SIMPLE&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&noOfRows=50&language=sv&pid=diva2%3A757307&dspwid=-6417

Söt reklam och feta ungar

Nordisk ministerråd, Nord 2007:002, København, 2007

De senaste decennierna har nordiska barn översvämmats av reklam för ohälsosamma livsmedel - godis, läskedrycker, chips, kakor och dyligt. Samtidigt har överviktsproblemen ökat. Allt fler barn i Norden är nu överviktiga och feta. Finns det ett samband mellan den ökande reklamen och den ökande konsumtionen? Utnyttjar barnen sin tjatmakt för att få föräldrarna att köpa mer av de ohälsosamma livsmedlen? För första gången har nu en kartläggning gjorts av dessa typer av reklam i Sverige. Mätningar av direktreklam, reklam i barntidningar, på internet och i tv visar att en stor del av den livsmedelsreklam som förekommer vänder sig direkt till barnen - och det är reklam just för de ohälsosamma livsmedlen. Denna rapport visar på mätmetoder som kan användas för att kartlägga reklamens omfattning. Måste vi införa lagar som begränsar dessa typer av reklam för att skydda barnen? Eller kan vi med olika överenskommelser och rekommendationer få livsmedels- och reklambranscherna att ta sina delar av ansvaret för barnens hälsa?

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701646&dswid=5660>

2. SOCIALOMRÅDET OCH JÄMSTÄLLDHET

Sammanfattning av litteraturoversikt om det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

Inom ramen av sociala området och jämställdhet har det nordiska samarbetet satt fokus på föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden. I dessa projekt har forskare från alla nordiska länder deltagit, och dessa publikationer ger en god översikt över forskningen i de nordiska länderna. NMR har även publicerat rapporter kring sexuellt utnyttjande och våld i och utanför familjer, prostitution i Norden, unga, kön och pornografi i Norden och i början av 2000-talet genomfördes ett stor forskningsprogram om kön och våld.

Forskning om Färöarna och Grönland finns i rapporten *Kvinder og vælfærd i Vestnorden* publicerad i TemaNord.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015–2017: Mänskliga rättigheter • Mångfald • Fri rörlighet

Nordisk Ministerråd, ANP 2015:735, , København, 2015

Inkludering av personer med funktionsnedsättning i samhället, är ett viktigt mål inom det nordiska samarbetet. Samarbetet baseras på de nordiska ländernas samt Färöarnas, Grönlands och Ålands gemensamma värderingar om demokrati, rättsstat och jämlikhet. Principerna för välfärdssamhället i Norden handlar om medborgares förutsättningar för lika möjligheter och trygghet för alla oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder eller sexuell läggning. Det handlar också om sociala rättigheter och principen om att alla ska ha lika tillgång till hälso- och sociala tjänster, utbildning och kultur.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A840699&dswid=-6353>

Balancing protection and prosecution in anti-trafficking policies: A comparative analysis of reflection periods and related temporary residence permits for victims of trafficking in the Nordic countries, Belgium and Italy

Anette Brunovskis, Nordic Council of Ministers, TemaNord, 2012:556, Copenhagen, 2013

When victims of trafficking are identified in a country of destination, they are often in a situation marked by lack of clarity. In response to this, most European countries have a so-called reflection period for victims of trafficking, typically lasting from 30 days to six months, during which the victim cannot be sent out of the country, and where he or she can reflect upon the above issues and receive assistance. The intention of the reflection period is to help protect victims, but also to prosecute traffickers. How can these two – sometimes conflicting – goals best be met? This report discusses implications of the models in the Nordic countries, Belgium and Italy.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701729&dswid=-8269>

Gränshinder i Norden på social- och arbetsmarknads-området: Sammanfattande beskrivning av gränshinder med lösningsförslag

Nordisk ministerråd, Nord 2012:002, København, 2012

Arbetet med att avlägsna gränshinder har genom åren varit en prioriterad fråga för de nordiska länderna. Man har fortlöpande utarbetat en rad analyser och rapporter på området. På statsministrarnas möte i Punkaharju 2007 beslutades det att man skulle göra arbetet med att avlägsna gränshinder mer operativt genom att tillsätta ett gränshinderforum. Samarbetet på det här området ska – utöver att trygga medborgarnas rättigheter – främja ekonomisk tillväxt och stärka de nordiska ländernas konkurrensförmåga.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702840&dswid=-6353>

Parental leave, childcare and gender equality in the Nordic countries

Ingólfur V. Gíslason and Guðný Björk Eydal (eds.) TemaNord 2011:562, Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2011

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700593&dswid=7099>

Föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden

Ingólfur V. Gíslason och Björk Eydal, Guðný (red.)

Nordisk ministerråd, TemaNord 2010:595, København, 2010

De nordiska länderna anses ofta var föregångsländer när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. Generellt sett står kvinnor starkare i Norden än i övriga världen och på de flesta, eller alla, samhällsområden finns en uttalad vilja att öka och stärka jämställdheten. De senaste åren har mycket hänt på familjefronten med ökat deltagande från män både i barnomsorgen, hushållsarbetet och på andra områden som hittills i huvudsak har varit kvinnornas värld. Då och då dyker det upp i den allmänna debatten röster som undrar om denna satsning på lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter för kvinnor och män har skett på bekostnad av barnen. Speciellt gäller det då utbyggnaden av barnomsorgen och satsningen kring uppdelningen av föräldraledigheten mellan mammor och pappor. I denna bok diskuteras aspekter av denna problematik. Här ges en samlad översikt över utvecklingen i Norden av föräldraledighet och barnomsorg både när det gäller politik och policy. Dessutom diskuteras forskning om barnens situation i Norden och vad vi anser oss veta om hur barn i Norden mår i internationell jämförelse. Boken är resultatet av ett samnordiskt projekt under redaktion av Guðný Björk Eydal och Ingólfur V. Gíslason. Övriga författare är Berit Brandth, Ann-Zofie Duvander, Johanna Lammi-Taskula och Tine Rostgaard.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701004&dswid=5660>

Kvinder og velfærd i Vestnorden

Guðbjörg Linda Rafnsdóttir (redaktør), Karin Jóhanna L. Knudsen, MarieKathrine Poppel
Guðbjörg Linda Rafnsdóttir og Ingibjörg Lilja Ómarsdóttir, Nordisk Ministerråd, TemaNord
2010:578, København 2010

Vestnorden adskiller sig fra det øvrige Norden ved at mænd udgør flertallet af befolkningen. Specielt unge kvinder fra udkantsområderne vælger at rejse bort og finder det svært at vende tilbage. Det er baggrunden for, at Nordisk Ministerråd valgte at iværksætte et forskningsprogram om velfærdspolitiske spørgsmål på henholdsvis Færøerne, Grønland og Island, set med kvinders øjne. Projektets mål var at undersøge, hvordan unge kvinder oplevede at diverse velfærds løsninger påvirkede deres liv. Projektet identificerer velfærdspolitiske spørgsmål, som anses for at være vigtige for unge kvinder i de tre lande, og som kan bidrage til at styrke kvinders stilling og fremme ligestillingen mellem kvinder og mænd. Offentlige data om demografi, velfærdssystem, arbejdsmarked m.m. i de tre lande blev analyseret. Fokusgruppeinterviews blev gennemført med forskelligt sammensatte grupper kvinder i hvert land. Rapporten indeholder tre kapitler om kvinder og velfærd i henholdsvis Færøerne, Grønland og Island. Forfatterne har forsket i ligestilling og velfærd og deltaget i velfærdsdebatten i de tre lande. Rapporten er en kortlægning af velfærd i Vestnorden, set med unge kvinders øjne, og er tænkt som et vigtigt redskab for politikere, fagfolk og andre aktører på velfærds- og ligestillingsområdet i de vestnordiske lande.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702936&dswid=-9554>

Parental leave, Care Policies and Gender Equalities in the Nordic Countries: Conference arranged by the Nordic Council of Ministers 21–22 October 2009, Reykjavik, Iceland

Erla Sigurðardóttir, TemaNord 2010:539, Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2010

What family forms are recognised in established Nordic and welfare policies? Which family values and parental models should be given political priority in a multi-ethnic society? Would part-time leave be ideal from a gender equality perspective? These were some of the questions raised at the conference 'Parental Leave, Care Policies & Gender Equalities in the Nordic Countries' in Reykjavik on 22 October 2009. The conference was arranged by the Centre of Gender Equality in Iceland on behalf of the Ministry of Social Affairs and Social Security during the Icelandic presidency of the Nordic Council of Ministers. Researchers presented their preliminary results, compared the differences between the Nordic countries and discussed how we reach the goal of a gender-equality, friendly welfare state with reconciliation between personal and professional life where we serve the needs of men, women and children. The report contains notes from the conference, speeches, workshop discussions and links to PowerPoint presentations.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700969&dswid=-8269>

Priset på att få et barn: Kostnader för familjeledighet och jämställdhet – Konferensrapport

Reetta Siukola, Nordisk ministerråd, TemaNord 2010:510, København 2010

De ojämnt fördelade familjeledigheterna har sitt pris. Unga kvinnor och män har ofta helt olika förutsättningar vid en anställningssituation. Dessutom händer det fortfarande att man på arbetsplatsen förhåller sig negativt till män som tar ut en längre familjeledighet. Vilka lösningar finns det på detta problem? Hur kan man uppmuntra papporna att ta ut mer familjeledighet? Hur har de nordiska ländernas olika familjeledighetslösningar påverkat jämställdheten mellan kvinnor och män? Som en del av Finlands ordförandeskapsprogram för det Nordiska ministerrådet ordnades i Helsingfors 21.11.2007 en jämställdhetskongress om familjeledigheter och kostnaderna som de innebär. I kongressen Priset på att få barn - kostnader för familjeledighet och jämställdhet, som ordnades av Nordiska ministerrådet och Social- och hälsovårdsministeriet, deltog experter, politiker och tjänstemän från alla de nordiska länderna.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701693&dswid=-9554>

Framework for Nordic surveys on child sexual abuse and exposure to violence outside and in the family

Karin Helweg-Larsen, Nordic Council of Ministers, 2009, TemaNord 2009: 540, Copenhagen, 2009

In June 2007 the Danish Crime Prevention Council (Det Kriminalpræventive Råd, DKR) engaged a group of Nordic researchers in a dialogue on the feasibility of setting up a framework for future surveys on violence and sexual abuse during childhood and early adolescence. The major objective was to promote research networking in order to create a basis for comparable studies in the five Nordic countries as a part of a joint Nordic project on violence "Violence and its reduction in the Nordic countries" (Våld och våldsreducering i Norden). Thereby, a solid foundation for prevention of sexual abuse and other violence against children would be achieved. By establishing a research network for a youth survey in different aspects of child violence in the Nordic countries, the aim was to encourage a joint Nordic framework. The Nordic researchers have agreed upon a survey model that may describe

the current prevalence and character of child abuse and have tried to ensure future joint research projects on risk factors of child violence and abuse in the different Nordic countries based on comparable data. The present report describes the planning of a framework for youth surveys. In the report is documented the background for setting up school based youth surveys and the decisions taken by a working group.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:701419/FULLTEXT01.pdf>

Prostitution i Norden: Forskningsrapport

Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei (red.)

Nordisk ministerråd, TemaNord 2008:604, København, 2009

Prostitution och människohandel är ett tema som debatteras flitigt i Norden. Ämnena väcker känslor och starka åsikter. Media tecknar en bild av prostitution, men fördjupad kunskap om situationen presenteras och diskuteras sällan. I föreliggande forskningsrapport presenteras resultat från forskningsprojektet Prostitution i Norden, som enömförts av Nordiskt institut för kunskap om kön (NIKK) på initiativ av de nordiska jämställdhetsministrarna (MR-JÄM). Arbetet har tagit sin utgångspunkt i tre problemområden: (1) Förekomst och omfattning, (2) rättslig hantering och sociala insatser, samt (3) attityder och förhållningssätt till prostitution och människohandel för sexuella ändamål i de nordiska länderna.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702704&dswid=-9554>

På engelska: <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701621&dswid=-9554>

What lies ahead for the Nordic model?

A discussion paper on the future of the Nordic welfare model in a global competition economy

Huset Måndag Morgen to Nordic Council of Ministers, Nordic Council of Ministers, ANP

2007:725 ANP 2007:725, Copenhagen 2007

"What lies ahead for the Nordic model?" is a discussion paper on the future of the Nordic welfare model in a global competition economy. The Nordic Council of Ministers' Program on Welfare Research (2000-2005) concludes that we have a Nordic welfare model. The discussion paper sums up important results, analyses, and messages conveyed by the research projects. Leading politicians, heads of labor-market organizations, and welfare researchers in the Nordic countries have presented their views on the Nordic welfare societies' strengths and weaknesses, and the most important challenges they face in the years to come. The report points to the major challenges that the Nordic welfare states will have to meet so that they will be able to balance the further evolution of the welfare state with their position in the global competition economy.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:702529/FULLTEXT01.pdf>

Working time arrangements and social consequences – What do we know?

Karen Albertsen, Kaisa Kauppinen, Asbjörn Grimsø, Aase Sørensen, Bjørn Aase Sørensen, Gudbjörg Linda Rafnsdóttir and Kristinn Tómasson

Nordic Council of Ministers, TemaNord 2007:607, Copenhagen, 2007

New working time arrangement are becoming still more abundant partly due to globalization (the 24-hours global economy with around-the-clock communication and transport of goods and services) and increasing demands for productivity and quality both in private and public sectors. The new working time arrangements are associated both with company -based flexibility, referring to the needs of employers to modify, extend or reduce work hours according to production needs, and with individual flexibility that provides more influence over own work schedule for the employees but also contains the risk of over-commitment. In all Nordic countries an increasing public debate on stress, mental health problems and conflicts between work and private life have emerged during the last decade.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700842&dswid=-9554>

Unge, køn og pornografi i Norden: Kvantitative studier

Nordisk ministerråd, TemaNord 2006:546, København, 2007

Nordens unge ser pornografi. Hvordan bruger unge pornografien i deres hverdagsliv? Indvirker pornografien på de unges kønsforståelser? Forskningsprojektet Unge, køn og pornografi i Norden (2004/2006) har undersøgt pornografiens udbredelse og nye kulturelle status. Projektet omfatter i alt 9 studier omkring unges holdninger til og erfaringer med pornografi. Undersøgelserne omfatter kvalitative interviews med unge, indholdsanalyser af ungdomsmedier og kvantitative data om forbrugsmønstre og holdninger til pornografi. Projektet er gennemført af Nordisk institut for kvinde- og kønsforskning (NIKK) på initiativ af Nordisk Ministerråd. Centrale kønsforskere fra hele Norden har bidraget til undersøgelserne, som dækker alle de nordiske lande. I denne bog præsenteres forskningsrapporter fra projektets kvantitative studier. Blandt temaerne som belyses, er unges forbrug af pornografi, deres holdninger til den pornografi de ser, og de køns-forståelser, som de unge mener tegner sig i pornografien og i deres sociale hverdag i lyset af pornografiens nye status. Studierne som refereres er gennemført i Danmark, Norge, Finland og Island.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702270&dswid=-9554>

Unge, køn og pornografi i Norden: Kvalitative studier

Nordisk ministerråd, TemaNord 2006:545, København, 2007

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702150&dswid=-9554>

Unge, køn og pornografi i Norden: Slutrapport

Nordisk ministerråd, ANP 2006:749, København, 2006

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700832&dswid=-9554>

Nordisk Ministerråds Velferdsforskningsprogram: Programkomitéens sluttrapport

Nordisk ministerråd, TemaNord, 2006:521, København, 2006, 217 s.

Under Velferdsforskningsprogrammet (2000-2005) gennemførtes det i alt 15 projekter, hvorav seks kunnskapsoversikter basert på nyere nordisk velferdsforskning. I programplanen var fem tematiske områder prioritert:

- Arbeidsmarkedet
- Sosiale og helsemessige forhold
- Marginalisering og utstøting
- Konsumentenes vilkår og strategi i et velferdsperspektiv
- Likestillings- og kjønnsperspektiver på nordisk velferd

Forskningen belyser velferdspolitiske temaer knyttet til familie, arbeidsmarked, marginalisering, kjønnsperspektiver, fertilitet, forbrukerperspektiver, eldreomsorg, innvandring og frivillighet. Velferdspolitiske forhold i Vestnorden inngår også i programmets forskning. Forskningen inneholder sammenligninger mellom de nordiske landene, og en del tilfeller land utenfor Norden. Et stort antall forskere fra alle nordiske land har deltatt i forskningen. Programkomitéens sluttrapport inneholder sammendrag av resultatene fra alle prosjektene. På oppdrag fra komitéen har Joakim Palme foretatt en vurdering av forskningen under programmet, også i en bredere nordisk velferdspolitisk ramme. Til slutt presenteres programkomitéens vurderinger og anbefalinger for videre nordisk velferdsforskning.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700835&dswid=-2738>

Välfärdspolitiska förhållanden i Västnorden: Färöarna, Grönland och Island

Eva Sundström, Nordisk ministerråd, TemaNord 2006:520, København, 2006

Den nordiska välfärdsstatsmodellen kännetecknas av högt arbetsmarknadsdeltagande bland kvinnor och män, universalistiska principer för fördelning av sociala rättigheter, relativt generösa ersättningsnivåer, omfattande offentlig servicesektor och ett begränsat individuellt beroende av ekonomiskt stöd från familjen. Trots att Färöarna, Grönland och Island geopolitisk tillhör Norden inkluderas de sällan i internationellt jämförande välfärdsstatsstudier. Vissa analyser tyder dock på att den välfärdspolitik som bedrivits i dessa områden delvis skiljer sig från övriga Norden. Syftet med rapporten är dels att utgöra en kunskapsöversikt över befintlig samhällsvetenskaplig och välfärdsrelaterad forskning kring Västnorden och dels att jämföra välfärdspolitiska indikatorer i vid bemärkelse från Färöarna, Grönland och Island för att identifiera såväl länderspecifika som gemensamma drag i utformningen av de västnordiska områdenas välfärdspolitiska system.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702055&dswid=-9554>

Nordic civic society organisations and the future of welfare services - A model for Europe?

Aila-Leena Matthies (ed.), TemaNord 2006:517, Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2006

De närapå 800 referenserna från de senaste 15 åren berättar om ett nytt och snabbt växande forskningsområde i de nordiska länderna. Forskningsområdets allmänna profil karakteriseras av en omfattande forskning inom olika vetenskapsgrenar. Sedan 1990-talet har det i de flesta nordiska länder tydligt funnits ett växande politiskt intresse för att utveckla och öka frivilliga insatser inom social service vid integration av olika "socialt utslagna" grupper och inom sysselsättningen. I nästan varje nordiskt land har samtidigt ett allvarig politiskt bekymmer uppstått över att traditionella element för demokratiskt intresse och deltagande minskat. På motsvarande sätt har demokratins och civilsamhällets rehabiliteringsprogram varit kännetecknande för de flesta nordiska länder under de senaste tio åren. Därför har inställningen till forskning inom detta område blivit mera uppskattande.

Differenserna i forskningsapproach verkar följa vissa genusprofiler (könsprofiler): Kvinnliga forskare har i huvudsak fokuserat på frivillighet, självhjälpsgrupper och medborgarnas perspektiv liksom på vissa serviceområden, medan manliga forskare huvudsakligen styrt sitt intresse på makronivån, på sektorns funktionella som på dess ekonomiska roll. Forskningsreferenserna finns katalogiserade i programmet EndNotes i fem nationella databaser. De flesta av de 755 kan betraktas som "nationella översikter". Majoriteten av publikationerna behandlar tredje sektorns/medborgarorganisationernas förhållande till den offentliga sektorn. Det är verkligen överraskande att i länder som räknas till de mest jämställda och

kvinnovänliga i världen omnämns genusaspekterna (könsaspekterna) inom civilsamhällets aktiviteter och tredje sektorn endast i 24 undersökningar.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700760/FULLTEXT01.pdf>

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A700760&dswid=-4783>

Kön och Våld - Gender & Violence: Ett nordiskt forskningsprogram 2000-2004 - slutrapport A Nordic Research Programme 2000-2004 - Final Report

Nordisk ministerråd, TemaNord 2005:544, København, 2005

För att skapa reella förutsättningar för nordiskt samarbete på forskningsområdet könsrelaterat våld och möjligheter för forskare runt om i Norden att samarbeta och utbyta resultat och idéer beslutade Nordiska Ministerrådet 1999 att inrätta ett nordiskt femårigt forskningsprogram på temat kön och våld. Denna slutrapport redogör såväl för de projekt som ingått i programmet och för andra former av stöd till forskning och forskarutbildning, som för några av de kunskapsmässiga, forskningspolitiska och allmänpolitiska slutsatser som kan dras när nu programmet avslutats.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702136&dswid=-9554>

Gender mainstreaming i Norden : en strategi för jämställd arbetsmarknads- och ungdomspolitik : slutrapport från det Nordiska mainstreamingsprojektet

Monica Silvell (red.), Nordiska ministerrådet, TemaNord 2000:580 (enbart pappersversion)

3. NordForsk, NORDENS VÄLFÄRDSCENTER (NVC), NOSOSKO och NOMESKO

Sammanfattning av litteraturoversikt om HÄLSA OCH det sociala området och jämställdhet 1995-2015:

NordForsk, NVC och NOMESKO och NOSOSKO har även några rapporter som fokuserar på hälsa och det sociala området och jämställdhet. Här kan nämnas NVC:s projekt om skolelevs psykiska hälsa och NOSOSKO:s publikation om sjukfrånvaro i de nordiska länderna.

Nedan ges en **sammanställning av utvald forskning och rapporter** ned en kort beskrivning av innehållet.

3.1 NordForsk

http://www.nordforsk.org/no/policy/policy-briefs-1?b_start:int=0

Adding value to Nordic research cooperation: Recommendations for a new initiative on distribution of health

NordForsk Policy Paper 2 – 2012, NordForsk, Oslo, 2012

Distribution of health is one of the challenges facing the Nordic countries and Europe. Although health and life expectancy have improved in the Nordic countries, inequalities in the distribution of health persist. The difference in mortality rates among different socio-economic groups, for instance, has grown greater. Although inequalities in the distribution of health may be viewed as a health-economic problem, this is above all an egalitarian issue related to the future development of the welfare state.

The report gives an overview of research activities, funding and funding systems of relevance to research on health and welfare-related issues in the Nordic countries 2005-2010. Based on these findings, the report also provides policy recommendations to Nordic political circles, research funding agencies and NordForsk.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:707860/FULLTEXT01.pdf>

The Nordic region as a global health lab

For NordForsk by Manday Morgning, NordForsk Policy Briefs 4–2008

NordForsk, Oslo, 2008

http://www.nordforsk.org/no/publikasjoner/publications_container/policy-brief-4/view

Evaluation of two programmes using Nordic Centres of Excellence The Programme on Food, Nutrition and Health and the Programme on Welfare Research

NordForsk Policy Paper 4 –2014, NordForsk, oslo, 2014

http://www.nordforsk.org/no/publikasjoner/publications_container/policy-paper-4-2014-evaluation-of-two-programmes-using-nordic-centres-of-excellence-the-programme-on-food-nutrition-and-health-and-the-programme-on-welfare-research/view

3.2 NORDENS VÄLFÄRDSCENTER (NVC)

<http://www.nordicwelfare.org/>

Skolelevers psykiska hälsa

Curt Hagquist, Nordens Velfärdscenter (NVC), Stockholm, 2015

I jämförelse med andra nordiska länder är den självrapporterade psykosomatiska hälsan sämre bland ungdomar i Sverige. Detta gäller för såväl yngre som äldre ungdomar. Finland uppvisar näst Sverige den högsta andelen ungdomar med psykosomatiska besvär och är det land där trendmönstren som helhet mest liknar de svenska. Sverige och Danmark är varandras motpoler vad gäller ungdomars psykosomatiska hälsa. I samtliga tre åldersgrupper som undersökts uppvisar Danmark den lägsta förekomsten av sådana besvär. Trendmönstren för de fyra studerade nordiska länderna är tydligast för äldre ungdomar, framförallt flickor. Den självrapporterade psykiska ohälsan har ökat under de senaste decennierna, inte enbart i Sverige utan också i Finland och Norge. Danmark uppvisar som helhet inte någon ökning. **Psykosomatiska besvär** är vanligare bland flickor än bland pojkar, bland elever med icke teoretisk studieinriktning än bland elever med teoretisk sådan, bland elever med utländsk jämfört med svensk bakgrund, och bland ungdomar som bor med en förälder jämfört med ungdomar som bor med båda föräldrarna.

<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A812673&dsid=-6353>

3.4 NOSOSKO och NOMESKO

<http://nowbase.org/>

Sickness Absence in the Nordic Countries

Nordic Social Statistical Committee, NOSOSKO, Copenhagen 2015

Women on average have more sickness absence than men, which has been shown in many surveys and in many countries. Health differences appear to be the best explanation for the gender difference in sickness absence. In questionnaires, women tend to report poorer health than men do, and they are more often diagnosed with e.g. illnesses related to mental health. Another explanation for gender differences in sickness absence could be differences in work conditions or differences in responsibility for the home and small children. However, studies show very different results regarding the impact of these mechanisms^{6;10}. Another hypothesis is that women have more sickness absence because they seek medical help at less severe illnesses than men do, and maybe women have a different sickness absence 'culture' where it is more acceptable to take sickness absence. However, a recent Nordic study of attitudes to sickness absence showed that women had an equally strict or stricter view than men of when it is acceptable to be absent due to sickness.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:811504/FULLTEXT06.pdf>

Social Protection in the Nordic Countries 2012/2013 - Scope, Expenditure and Financing

Nordic Social Statistical Committee (NOSOSKO) 58:2014, Copenhagen, 2015

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:798076/FULLTEXT02.pdf>

Udfordringer for den nordiske velferdsstaten – sammenlignbare indikatorer

Tor Morten Normann, Elisabeth Rønning og Elisabeth Nørgaard, 2. udgave, NOSOSKO 2013

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:811504/FULLTEXT06.pdf>

***Exempel på verktyg
jämslällldhet inom social- och hälsopolitik
i Norden***

14.10.2015

Carita Peltonen

EXEMPEL

på verktyg utvecklade för arbete med jämställdhetsintegrering

1. VERTYGET KÖNSGLASÖGON

Finland har utvecklat följande verktyg:

I Finland har Social- och hälsovårdsministeriet utvecklat verktyget *Könsglasögonen* för att användas i allt beredningsarbete, t.ex. i lagstiftnings- och budgetarbete, och i arbete med projekt och program, fakta och statistik.

På med könsglasögonen - Guide för integrering av könsperspektivet och analys av könskonsekvenserna

Könsglasögonen kan användas i allt beredningsarbete, till exempel vid lag- och beslutsberedning samt beredning av projekt-, program- och åtgärdshelheter.

Fas 1: På med könsglasögonen

Det är bra att granska varje ärende som bereds ur ett kvinnligt och ett manligt perspektiv. Redan i beredningens inledningsskede utreds:

- på vilket sätt ärendet berör kvinnor och män, flickor och pojkar,
- vad man redan känner till om kvinnors och mäns situation och behov
- vilken ytterligare information som behövs.

Könsperspektivet (människor = kvinnor och män) är en av infallsvinklarna genom hela beredningsarbetet.

Fas 2: Analysera könskonsekvenserna

Analys av könskonsekvenser innebär att man separat utvärderar hur en åtgärd påverkar kvinnors och mäns liv samt jämställdheten mellan könen. Analysen av könskonsekvenserna utförs som normalt tjänstearbete. Könskonsekvenserna analyseras alltid när man bedömer en verksamhet som har konsekvenser för olika grupper av människor.

Könskonsekvenserna analyseras:

- genom att analysera statistik; hur skiljer sig kvinnors och mäns situation från varandra?
- genom ytterligare utredningar; hur påverkar skillnaderna mellan kvinnors och mäns situation det ärende som bereds?
- genom att höra experter och intressentgrupper; hur de som ska höras utvärderar vilka könskonsekvenser saken har?

Mäns och kvinnors livssituation skiljer sig ofta från varandra. Dessa skillnader är inte alltid lätta att upptäcka. Ibland kan de upplevas så naturliga och självklara att det är svårt att förstå deras betydelse för det aktuella ärendet.

Fas 3: Beakta resultaten

- Hur påverkade könsperspektivet det slutliga innehållet?
- Redovisa resultatet av analysen av könskonsekvenserna samt hur analysen har genomförts.
- Om det inte har gjorts någon analys av könskonsekvenserna ska detta motiveras.
- Könsperspektivet beaktas även i uppföljningen av ärendet och i det fortsatta arbetet.

Läs mera

http://stm.fi/sv/integrering-av-konsperspektivet?p_p_id=56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=2&56_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp_languageId=sv_SE

2. VERKTYGET 4R-METODEN

Sverige har utvecklat följande verktyg

Jämställ.nu är en nationell resurs för jämställdhet. Här hittar du fakta och nyheter om jämställdhet, praktiska exempel och konkreta verktyg för jämställdhetsarbete. Jämställ.nu lanserades i december 2009 och drivs idag som en unik samverkanssatsning mellan Nationella sekretariatet för genusforskning, länsstyrelserna, Svenska ESF-rådet, Sveriges Kommuner och Landsting samt VINNOVA.

R 4 metoden har utvecklats från 3 R metoden genom att sätta till ett steg R4 som står för realisera. Detta steg är oerhört viktigt för om vi inte realiserar det som vi har analyserat oss fram till händer det inte någon utveckling med jämställdhetsintegreringen.

4R-metoden

4R-metoden är en vidareutveckling av 3R-metoden där **ett fjärde steg lagts till – realisera**. Metoden är en vidareutveckling av 3R-metoden och kan användas som grund för att analysera och kartlägga verksamheter, ge en översiktlig bild av hur verksamheten styrs och finansieras samt hur den bör förändras för att minska ojämställdheten.

Genom 3R-metoden kartläggs och analyseras en verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv utifrån **Representation**, **Resurser** och **Realia**.

Med hjälp av 3R-metoden kartläggs de normer som styr verksamheten, hur makten är fördelad mellan kvinnor och män och hur kön påverkar verksamhetens utformning och organisering.

Poängen med metoden är att det krävs alla tre R för att jämställdhetsintegrera en verksamhet. De två första handlar om att ta fram statistik och utgör grunden för diskussionen om det tredje och sista R-et.

Gör så här:

R1 syftar på Representation

Här kartläggs hur kvinnor och män representeras inom en organisations delar och på olika nivåer. Ni svarar på frågan om hur många kvinnor och män, pojkar och flickor som finns i en verksamhet/målgrupp. Svaren ska ge en uppfattning om könsfördelning på alla nivåer och alla delar (från beslutsfattare till brukare).

R2 syftar på hur Resurser fördelas mellan kvinnor och män.

Här svarar ni på hur resurserna fördelas på kvinnor respektive män. Med resurser menas allt från tid till lokaler, pengar, insatser, etc. på en detaljerad nivå.

R3 syftar på **Realia**, det vill säga varför representation och resurser fördelas sig som de gör. Här ser ni vidare på en analys av varför resurser fördelas som de gör, och varför könsfördelningen ser ut som den gör. Frågorna som besvaras är vem som får vad och på vilka villkor. Här lyfts fram om en ojämställdhet kan bero på könsstereotypa uppfattningar och normbildningar. För att lyckas med analysen krävs en kunskap om jämställdhet och genus, även kopplat till verksamhetsområdet.

R4 syftar på att genom en handlingsplan (och handlande) **Realisera** vad som ska åstadkommas genom att formulera nya mål och åtgärder.

Läs mera

<http://www.jamstall.nu/verktyglada/4r-metoden/>

<http://www.jamstall.nu/verktyglada/3r-metoden/>

<http://www.jamstall.nu/verktyglada/verktyg-a-o/>